

YARGITAY ETİK, ŞEFFAFLIK VE GÜVEN PROJESİ AÇILIŞ SEMPOZYUMU

13 - 14 Nisan 2017
ANKARA

Güçlü bireyler.
Güçlü toplumlar.

“YARGITAY ETİK, ŞEFFAFLIK VE GÜVEN PROJESİ”

Bu kitap, Yargıtay Başkanlığı tarafından finanse edilen ve Yargıtay Başkanlığı ile UNDP tarafından yürütölen **“Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi”** kapsamında hazırlanmış ve basılmıştır.

Yayına hazırlayanlar

Dr. Mustafa SALDIRIM, *Yargıtay Genel Sekreter Yardımcısı*

Gölşah Sibel AKBULUT, *Yargıtay Birinci Başkanlık Tetkik Hâkimi*

Gözde HÜLAGÜ, *Programcı, Yargıtay Yargı Reformu Birimi*

İÇİNDEKİLER

1. GÜN - 13 Nisan 2017

AÇIŞ KONUŞMALARİ & PROJENİN TANITIMI	5
Claudio TOMASI Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı(UNDP) Türkiye Ülke Direktörü "Program Açış Konuşması"	7
İsmail Rüştü CİRİT Yargıtay Birinci Başkanı "Program Açış Konuşması"	10
Dr. Mustafa SALDIRIM Yargıtay Genel Sekreter Yardımcısı "Projenin Tanıtımı"	14
Oturum-I: KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA ETİK VE ŞEFFAFLIK	21
Oturum Başkanı: Seyit ÇAVDAR Yargıtay Birinci Başkanvekili ve Hukuk Genel Kurulu Başkanı.....	23
Konuşmacılar: Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA Birleşmiş Milletler Yargıda Dürüstlük Grubu (UNODC Judicial Integrity Group) Koordinatörü "Yargı Bağımsızlığından Yargının Hesap Verebilirliğine"	23
Murray KELLAM Avustralya Başkent Bölgesi Yüksek Mahkemesi Üyesi "Adaletin Herkes İçin Yerine Getirilmesinde Şeffaf ve Hesap Verebilir Bir Yargı"	32
SORU-CEVAP.....	41
Oturum-II: YÜKSEK MAHKEMELER İLE HSYK KARARLARINDA YARGI ETİĞİ VE ŞEFFAFLIK	43
Oturum Başkanı: Abdulhalik YILDIZ Yargıtay Birinci Başkanvekili ve Ceza Genel Kurulu Başkanı.....	45
Konuşmacılar: Abuzer YAZICIOĞLU	45
Anayasa Mahkemesi Raportörü	
Doç. Dr. Gürsel ÖZKAN	51
Danıştay Üyesi	
Müjgan KARYAĞDI	63
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Sekreter Yardımcısı	
Prof. Dr. Gülriz UYGUR Proje Uzmanı "Yüksek Mahkeme Kararlarında Etik İlke ve Değerler"	66
SORU-CEVAP.....	84

Oturum-III: ETİK VE ŞEFFAFLIK KONUSUNDA GÖRÜŞLER VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ 89

Oturum Başkanı: Doç. Dr. İbrahim ŞAHBAZ
Yargıtay 4. Ceza Dairesi Başkanı 91

Konuşmacılar:

Selçuk HONDU Onursal Danıştay Üyesi ve Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu Başkan Vekili "Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun Uygulamaları"	91
Alpaslan AZAPAĞASI Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanı	95
Av. İ. Güneş GÜRSELER Türkiye Barolar Birliği Genel Sekreteri	103
Michael INGLEDOW Avrupa Konseyi Program Ofisi Başkanı "Yüksek Mahkemelerde Şeffaflık"	106

2. GÜN - 14 Nisan 2017

ETİK İLKELERİN BELİRLENMESİ ÖN ÇALIŞTAYINA HAZIRLIK 111

Konuşmacılar:

Prof. Dr. Gülriz UYGUR Proje Uzmanı "Anketlerin Değerlendirilmesi"	113
Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA ve Murray KELLAM ile SORU/CEVAP	126
Prof. Dr. Rifat MİSER Proje Uzmanı "Grupla Çalışma Teknikleri"	138

ÇALIŞMA GRUPLARININ SUNUMLARI VE TARTIŞMALAR..... 141

Oturum Başkanı: Seyit ÇAVDAR
Yargıtay Birinci Başkanvekili ve Hukuk Genel Kurulu Başkanı 142

Konuşmacılar:

Doç. Dr. İbrahim ŞAHBAZ Yargıtay 4. Ceza Dairesi Başkanı "Yargıtay Üyelerinin Sunumu"	142
Adalet BULGUROĞLU Yargıtay Tetkik Hâkimi "Yargıtay Tetkik Hâkimlerinin Sunumu"	145
Abdullah Aydın KUYUCU Yargıtay Cumhuriyet Savcısı "Yargıtay Cumhuriyet Savcılarının Sunumu"	147
Feyzullah CÖMERT Yargıtay Yazı İşleri Müdürü "Yargıtay Personelinin Sunumu"	149

1. GÜN

AÇIŞ KONUŞMALARI & PROJENİN TANITIMI

Claudio TOMASI

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı(UNDP) Türkiye Ülke Direktörü
"Program Açış Konuşması"

İsmail Rüştü CİRİT

Yargıtay Birinci Başkanı
"Program Açış Konuşması"

Dr. Mustafa SALDIRIM

Yargıtay Genel Sekreter Yardımcısı
"Projenin Tanıtımı"

13 Nisan 2017

AÇIŞ KONUŞMALARI

■ **Claudio TOMASI**, *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)*
Türkiye Ülke Direktörü

**Sayın Yargıtay Başkanı, İsmail Rüştü Cirit,
Sayın Danıştay Başkanı, Zerrin Güngör,
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun Saygıdeğer Üyeleri,
Yüksek mahkemelerin, Adalet Bakanlığının, Barolar Birliğinin, Adalet
Akademisinin ve Kalkınma Bakanlığının saygıdeğer üyeleri,
Uluslararası Örgütlerin ve Uluslararası Camianın kıymetli temsilcileri,
Basın ve Yargı Mensupları,
Değerli katılımcılar,**

- “Yargıtay’da Etik İlkelerin Yaygınlaştırılması, Saydamlığın Güçlendirilmesi ve Yargıtay’a olan Güveninin Artırılması Projesi” Açılış Sempozyumu’nda sizlere hitap etmekten büyük onur duyduğumu belirterek sözlerime başlamak istiyorum. Yargıtay Başkanlığına, uzun zamandır devam eden işbirliğimiz ve bu etkinliğin düzenlenmesinde üstlendiği liderlikten ötürü teşekkür etmek istiyorum.
- Bu Sempozyum, yüksek mahkemelerde daha etkin bir etik ve şeffaflık sisteminin hayata geçirilmesinin, yargı hiyerarşisinin en üstünde yer alan bu kurumlara yönelik güveni nasıl artırabileceği gibi acil bir konuyu, tam da gereken zamanda tartışmak için önemli bir fırsat sunmaktadır. Kanaatimiz odur ki, yüksek mahkemelerin işleyişinin daha iyi bilinmesi ve bu mahkemelerin işleyişine güven duyulması, adalete erişimin artırılmasına önemli bir katkı sağlayacaktır.
- UNDP şeffaflık, kapsayıcılık ve hesap verme yükümlülüğü prensipleriyle tanımlanan ve tecessüm eden bir kavram olan demokratik yönetimi dünyanın her tarafında geliştirmeye gayret etmektedir. Bu gayretlerin ön safında, hukukun üstünlüğünü hâkim kılmak, herkes için adalete erişimi sağlamak ve yargı kurumlarının etkin ve şeffaf çalışmasını desteklemek için yürütülen çalışmalar yer almaktadır.
- Demokratik yönetim, insan haklarının güvenceye alınması ve herkes için adalete erişimin sağlanması arasındaki yakın irtibatın kabul görmesi, sürdürülebilir beşeri kalkınmanın önemli koşullarından biri olarak kabul edilen yargı reformu çalışmalarına ivme kazandıracaktır.
- Bu kabul, Genel Kurul tarafından 25 Eylül 2015 tarihinde (A/RES/70/1 sayılı kararla) kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminde yer alan Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin 16’ncısında da ifade edilmektedir. 16. Hedef “Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumlar geliştirmek,

herkes için adalete erişimi temin etmek, tüm düzeylerde etkin, hesap veren ve kapsayıcı kurumlar inşa etmek” amacını gütmektedir. Daha açık belirtecek olursak, 16. Hedef altındaki 16.3 sayılı alt hedef devletleri “Hukukun üstünlüğünü ulusal ve uluslararası düzeylerde güçlendirmeye ve herkes için adalete eşit erişim sağlamaya”, 16.6 sayılı alt hedef ise çok açık bir surette devletleri “Tüm düzeylerde etkin, hesap veren ve şeffaf kurumlar geliştirmeye” davet etmektedir.

- Kalkınmanın günümüzde ve yakın gelecekte dünya için ne anlama geldiği hususunda uluslararası bir uzlaşa niteliğindeki SKH’ler bu anlamda kalkınma için kritik bir araçtır. SKH’lerin savunduğu husus, bağımsız, şeffaf ve tarafsız bir yargının, hukukun üstünlüğünün ve demokratik devletin mihenk taşı olduğudur. Bu özellikleri taşıyan bir yargı insan haklarının ve özgürlüklerinin korunmasına hizmet etmekte, yasama ve yürütmeye yönelik bir kontrol mekanizması işlevi görmekte, ekonomik büyümeye ve toplumsal ilerlemeye elverişli bir ortam oluşmasına yardımcı olmaktadır.
- Dahası, hâkim ve avukat bağımsızlığından sorumlu önceki Özel Raportörümüz Gabriela Knaul’un Bangalor Yargı Etik İlkelerine atfen şu sözleri söylediğini de hatırlatmak isterim: “Yargının işleyişinde etik ilkeleri gözetmek suretiyle, halk nezdinde yargının dürüstlüğüne olan inancı pekiştirmesi de eşit derecede önem arz etmektedir. Adaletin tecelli etmesi yetmez, tecelli ettiğinin görülmesi de gerekmektedir.”, ve “Yargıda dürüstlüğün etkin bir biçimde geliştirilmesi için, etik ilkeler yargı sistemi bünyesinde, ayrıca kullanıcılar ve halkın geneli nezdinde yaygınlaştırılmalıdır. Aynı doğrultuda, şeffaflık “dürüstlüğün geliştirilmesinin temel bir prensibidir ve yargı sisteminin bütününde mevcut olmalıdır.”
- Dolayısıyla, yargının bağımsız ve şeffaf olmaması, adil yargılanma ilkesinin altını boşaltmaktadır ve beşeri kalkınmaya da olumsuz tesir edebilir.
- Tam olarak hesap veren ve şeffaf bir yargı için reform yapılması mevzuu bir süredir Türkiye için büyük bir öncelik konumundadır. Türkiye, AB’ye katılım çerçevesinde, kapsamlı anayasal ve yargısal reformlar gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda, özellikle yargı kurumlarının ve yargıda şeffaflığın güçlendirilmesi, Türkiye’yi beşeri kalkınmanın sürmesi yolunda ilerletmek için hayati bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, etik ilkelerin ve şeffaflığı artırmaya dönük tedbirlerin benimsenmesi gerekliliğinin, hem Nisan 2015 Yargı Reformu Stratejisi hem de (2014-2018) 10. Kalkınma Planı hedefleri arasında yer almış olması hiç şaşırtıcı değildir.
- Bu amaç doğrultusunda, UNDP gerek adalete erişim gerekse yargı sisteminde hesap verebilirliğin ve şeffaflığın güçlendirilmesi konularında bir dizi projeye, Türkiye’deki reform sürecine ortak olmuştur.
- Bu Sempozyumun açılışını yaptığı “Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi”, bu ilkelerin Yargıtay’daki farklı gruplar bünyesinde daha fazla içselleştirilmesini

ve yaygın biçimde kullanılmasını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Aslında, bu proje 2009 yılına uzanan bir ortaklık olan UNDP ve Yargıtay arasındaki işbirliğinin üçüncü aşamasını oluşturmaktadır.

- UNDP ve Yargıtay arasındaki işbirliğinin daha evvelki aşamaları, yüksek mahkemelerde etik ilkelerin ve şeffaflığın geliştirilmesinde önemli ve yol gösterici bir rol oynamıştır. Örneğin, Yargıtay ve UNDP işbirliği kapsamında 2013 yılında düzenlenen İkinci Uluslararası Yüksek Mahkemeler Zirvesi, “Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi” ile sonuçlanmıştır. Adalet sisteminde şeffaflığa ilişkin ilk kapsamlı belge niteliğindeki bu önemli Bildirge, dünyanın değişik ülkelerinden Zirveye katılan 20 yüksek mahkeme başkanı tarafından onaylanmış, Yargıç ve Avukatların Bağımsızlığından sorumlu Özel Temsilci tarafından da referans gösterilmiştir. Projenin bu noktada amacı, artık bu Bildirgenin sadece Türkiye’de değil, dünyanın her yerindeki yüksek mahkemeler tarafından yaygın biçimde kullanılmasını ve hayata geçirilmesini sağlamaktır.
- Sempozyumun diğer bir amacı da, etik ilkelerin yaygınlaştırılması, İstanbul Bildirgesinin Yargıda Şeffaflığa İlişkin On Beş İlkesi hakkında farkındalık yaratılması ve yargıya güvenin artırılmasına yönelik tavsiyeler geliştirilmesidir.
- Aramızda, Bangalor İlkelerinin kaleme alınmasından sorumlu, BM destekli Yargıda Dürüstlük Grubu koordinatörü Profesör Nihal Jayawickrama ile UNDP’nin yargıda etik ve şeffaflığa ilişkin çalışmalarını desteklemiş olan Avusturalya Merkez Bölge Yüksek Mahkemesi hâkimi Murray Kellam’ı da görmekten büyük mutluluk duymaktayız.
- Ümit ediyoruz ki kendilerinin paylaşacakları uluslararası tecrübeler, bugün Türkiye’den aramıza katılan yüksek mahkemelerin ve yargı kurumlarının kıymetli temsilcilerinin tecrübelerine anlamlı bir katkı sunacak, özellikle etik, şeffaflık ve güven ilkelerinde tecessüm eden yargıda dürüstlüğü, halk nezdinde bağımsız ve tarafsız yargıya yönelik güven telkinindeki rolünü ortaya koyacaktır.
- Umarız bu Sempozyum yargıda etik ve şeffaflık ilkelerini, Türkiye’de yargı reformu gündeminin bir parçası haline getirecek, bu ilkelerin içselleştirilmesine ve uygulanmasına dönük daha teferruatlı çalışmaların yolunu açacaktır.
- UNDP olarak, Türkiye’de ve dünyanın her köşesinde yargı reformu alanında süren gayretlere az da olsa katkı sağlayabilmek bizi çok mutlu edecektir. Bu Sempozyum gibi etkinliklerden de istifade ederek, politika diyaloguna ve tecrübe paylaşımına aracılık etmeyi sürdürme taahhüdümüz devam etmektedir.
- Dikkatiniz için teşekkür ederim. Hepinize başarılı bir Sempozyum dilerim.

**Saygıdeğer Konuklar,
Değerli Katılımcılar,
Kıymetli Basın Mensupları,**

“Yargıtay Etik Şeffaflık ve Güven Projesi” vesilesiyle sizlerle birlikte olmaktan duyduğum memnuniyeti ifade etmek istiyorum. Yurt içinden, yurt dışından gelen seçkin konuklarımızı ve çok uzaklardan gelen kıymetli konuşmacılarımızı saygı ile selamlıyorum. Ayrıca, bugüne kadar göstermiş oldukları yakın ilgi ve işbirliğinin devamı dileğiyle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programına da şükranlarımı sunuyorum.

Adalet ve İnsan Hakları

Türkiye’nin de içinde bulunduğu “Avrupa Bölgesi İnsan Hakları Sistemi”, bildiğiniz üzere, “demokrasi”, “hukukun üstünlüğü” ve “insan hakları” olmak üzere üç sütun üzerine inşa edilmiştir. Hiç şüphe yok ki bu kavramlar ve bu kavramların çekirdeğinde yer alan değerlere tarih boyunca çok farklı coğrafyalardan, pek çok medeniyet katkı sağlamıştır. Daha açık ve kısa bir şekilde ifade etmek gerekirse, “demokrasi”, “hukukun üstünlüğü” ve “insan hakları” insanlık tarihinin kültür ocağından çıkan kavram ve değerlerdir. Hiçbir devletin, coğrafyanın ya da ideolojinin tekeline değildir. Bu değerlerin düşünsel temellerini Antik Yunan’da, Aristo ve Platon’un görüşlerinde; Mevlana’nın Mesnevisi’nde; Yunus Emre’nin “yaradılanı sev, yaradandan ötürü” sözünde bulabilirsiniz.

Özellikle devletin temeli olan “adalet” kavramının bilinmediği veya öneminin vurgulanmadığı bir medeniyet düşünemiyorum. Tarih boyunca, adil olmayı başarabilen ve güçlü bir adalet sistemi kuran devletlerin uzun ömürlü olması ve yüzyıllarca varlıklarını sürdürebilmeleri tesadüf değildir.

Ömer Hayyam’a göre “adalet, kâinatın ruhudur.”

Milli şairimiz Mehmet Akif’e göre, “hakkı tutup kaldırmaktır.”

Mevlana’ya göre ise “her şeyi yerli yerine koymaktır. Gülü sulamak adalet, dikenini sulamak zulümdür.”

1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, insan hakları sisteminin ana temellerini **“özgürlük, eşitlik ve dayanışma”** olarak belirlemiştir.

Bugün bizlere düşen görev; zamanla ve mekânla sınırlı olmayan insanlığın bu ortak değerlerini yaşatmak, yüceltmek, içeriğini zenginleştirmek, insan odaklı bir yaklaşımla, bu değerlerin uygulanmasını güvence altına almaktır. Aksi halde, bu kavramlar birer slogan; insan haklarına ilişkin uluslararası belgeler ise bir övünme vesilesi olmaktan ileriye gitmeyecektir.

Hukukun Üstünlüğü

Hukukun üstünlüğüne ulaşmak için insanlık çok ağır bedeller ödemiş ve hâlâ ödemektedir. Yaşama hakkı, özel yaşam ve aile hayatının korunması, ifade özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, mülkiyet gibi haklara yönelik ihlaller, klasik yöntemlerden farklı şekillerde gerçekleştirilmektedir. Bu noktada, hukuk sisteminin ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeleri daha yakın ve hızlı bir şekilde takip etmesi, özgürlükler üzerindeki baskıları ortadan kaldıracak formüller üretmek bireylerin hukuki güvenliklerini sağlaması, hürriyet alanlarını koruması gerekir.

Demokrasi

Dünya coğrafyasında yaşayan insanlar arasındaki kültürel çeşitlilik; bir dezavantaj değil, bilakis zenginliktir, insanlığın refah ve mutluluğunun temeli ve itici gücüdür. Demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına ilişkin çağdaş değerlere sıkı sıkıya bağlı kaldığımız ve bu değerleri ortak payda olarak özümseyebildiğimiz takdirde, kültürel çeşitliliğimizi büyük bir zenginliğe dönüştürebiliriz. Yunus Emre'nin dizelerinde vurguladığı gönül almak, bağışlamak, kişilerarası sınıf farkı gözetmemek, adil davranmak, kin beslememek şeklindeki duygu ve düşüncelerin temelinde sosyal ve ahlaki hoşgörü yatmaktadır. Gerçek dindarlık ve uygarlık; insanları dini inançlarından, ırkından ve siyasi kanaatlerinden dolayı farklı görmemek, bilakis herkesi diniyle ve fikriyle hoş görmektir.

Hâkim Bağımsızlığı ve Teminatı

Hâkimlerin bağımsızlığının ve teminatının sağlanması “hukukun üstünlüğü” ilkesinin bir gereğidir. Bu amaçla, yargı mensuplarına birtakım hukuki güvenceler sağlanmış ve özel düzenlemeler çağdaş hukuk sistemlerinde yer almıştır. Hâkim teminatının amacı, onların her türlü maddi veya manevi korkudan uzak bir ortamda adil kararlar vermelerini ve yargısal faaliyette bulunmalarını sağlamaktır. Yargı, adil olduğu sürece devlet ve vatandaşlar kendilerini güvende hisseder.

Yargılama faaliyetinin keyfi veya sorumsuz bir şekilde yapılması hâlinde, kusurlu davranışlarından ve özellikle kasıtlı eylemlerinden dolayı yargı mensuplarının da sorumlu tutulması gerekir. Mecelle'nin 1792'nci maddesinde belirtildiği üzere, “*Hâkim; bilge, anlayışlı, doğru ve güvenilir, saygın, metin olmalıdır.*” Aksi halde oluşan güvensiz ortam, hukuki güvenlik ve toplumsal barışın devamı bakımından ciddi riskler doğurur.

Hâkime sağlanan teminatlar, onların şahıslarına tanınmış imtiyazlar olmayıp, nihai olarak kamunun (toplumun) hukuki güvenliğini koruma ve adaleti sağlama düşüncesiyle düzenlenmiştir. Ayrıca, kişilerin canlarını, mallarını, şeref ve haysiyetlerini kasten ya da ağır meslek hataları ile ihlal eden hâkimlerin ceza ve disiplin sorumluluğunun kabul edilmesi, sorumluluk hukukunun doğasında yer alan evrensel bir ilkedir.

Projenin Önemi

Bilindiği üzere, tarihsel ve kurumsal olarak yüksek mahkemelerin, hukukun tüm ülkede eşit şekilde uygulanmasını sağlamak ve hukuki denetim yapmak üzere iki temel işlevi vardır. En üst derecedeki yüksek mahkemeleri karakterize eden asıl unsur, hukuki denetim yapmanın ötesinde, hukukun ülkede eşit şekilde uygulanmasını sağlamaktır. Zira bir Yüksek Mahkeme kararı; sadece o davanın taraflarına yönelik “sübjektif bir işlev” ile sınırlı değildir. Yüksek Mahkeme kararlarının, vatandaşlık ayırımı gözetilmeksizin herkese yönelik olması nedeniyle objektif bir işlevi de vardır. Bu nedenle, daha iyi bir adalet sistemine ilişkin idealerimizin gerçekleştirilmesinde, yüksek mahkemeler olarak rollerimiz son derece kritiktir ve sorumluluğumuz oldukça ağırdır.

Bizler! Hepimiz! İnsanlık ailesinin birbirine eşit ve birbiriyle aynı değerle olan fertleriyiz. Adaletin ve insan haklarının herkes için eşit şekilde sağlandığı **“evrensel bir hukuk kültürü”** oluşturmalıyız. Bu nedenle, daha çok bir araya gelmeli ve amaçladığımız “evrensel bir hukuk kültürü” idealine doğru güvenle ilerlemenin çarelerini elbirliğiyle aramalıyız.

Bugün, burada, taşıdığımız bu yüksek sorumluluğun bilincinde olarak, çok seçkin hukukçularla, yargının temel öğeleri olan “yargı etiği, şeffaflık ve yargıya güven” temalarını içeren Projemizin açılışını yapıyoruz.

Etik, Şeffaflık ve Güven

Uluslararası belgelerde, çağdaş toplumun adalete ilişkin beklentilerinin karşılanması konusunda yüksek mahkemelerin “açıklık ve duyarlılık göstermeleri”nin önemi vurgulanmıştır. Demokratik toplumlarda yüksek mahkemeler evrensel düzeyde kabul edilen en ileri adalet standartlarını uygulamalı, bu amaçla adalet politikalarına katkı sağlayarak gerektiğinde yol gösterici olmalıdır. Evrensel hukuk kültürünün yüksek mahkemelere yüklemiş olduğu bu yol gösterici olma sorumluluğunun bir gereği olarak “Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi” hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur.

Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin önsözünde, “Yargı etiğinde yüksek standartların teşvik ve muhafaza edilmesine yönelik temel sorumluluğun her bir ülkedeki yargı organına ait olduğu” belirtilmiştir. Bu nedenle, etik ilkelerin belirlenmesi, içselleştirilmesi ve her kademedeki üye, hâkim, savcı ve personel tarafından uygulanması Yargıtay’ın sorumluluğu altındadır. Yüksek mahkeme üyeleri, en yüksek etik ve dürüstlük standartlarına sahip olmalı, kurum içi şeffaflık ve hesap verebilirliği sağlamalıdır.

Projede, yüksek mahkeme üyelerinin yanı sıra hâkim, Cumhuriyet savcısı ve yargı personeli için de etik ilkelerin geliştirilmesi öngörülerek, Yargıtay’ın tüm çalışanlarının “kolektif etik bilinci”ne sahip olması hedeflenmiştir. Bu ilkeler aracılığıyla, yasama ve yürütme mensupları ile avukatların ve kamuoyunun yargıyı daha iyi anlamaları mümkün hale gelecektir.

Şeffaflık

“Yargıda şeffaflık”, birey ile adalet arasındaki bir köprüdür. Biz bu köprüyü çok sağlam bir şekilde ve güvenle kurmalıyız ki bireyler adalete kavuşabilsin! 2013 yılında, Asya-Pasifik Bölgesi’nin Yüksek Mahkemeleri’nin ve uluslararası toplumun çok değerli temsilcileri ile birlikte çalışarak İstanbul Şeffaflık Bildirgesi’ni oluşturmuştuk. Geçen yıl 1-4 Haziran tarihlerinde Bursa ve İstanbul’da gerçekleştirdiğimiz Balkan Ülkeleri Zirvesinde bu ilkeleri tekrar tartışıp, anlam ve içerik açısından daha da zenginleştirme fırsatı bulduk. Ayrıca farklı ülke uygulamaları konusunda çok değerli bilgiler edindik. Böylece, adalet ve insan haklarının herkese eşit şekilde sağlandığı **“evrensel bir hukuk kültürü”** idealine doğru bir adım daha ilerleyebildik. Yargı sürecinin temel ögesi olan şeffaflık konusunda İstanbul Bildirgesi’nin Onbeş İlkesini bu yıl içinde hem ulusal hem de uluslararası platformlarda tartışarak Ülkemizde ve Dünyada daha çok tanınması için çaba göstereceğiz.

Yargıya Güven

Halkın yargı sistemine güveni, yargının ahlaki otoritesi ve doğruluğu, modern ve demokratik bir toplumun teminatıdır. Yargının sadece etik ilkelere uygun davranması yeterli olmayıp, şeffaflık yoluyla bu durumu toplumun bilgisine sunması da gerekir. Son dönemde Yargıtay’da şeffaflığın artırılmasına yönelik önemli adımlar atılmıştır. Örneğin tüm Yargıtay kararları kamunun erişimine açılmış, dosyaların ortalama görülme sürelerinin ve iş süreçlerinin ilgililerle paylaşılması amacıyla yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. Bununla birlikte, sadece hizmet kalitesi yargıya olan güvenin artırılmasında yeterli değildir. Kamuoyunda yargıya duyulan güven, toplumsal barış ve huzurun ön koşuludur. Bu nedenle Projede toplumun yargıya olan güveninin geliştirilmesine ilişkin faaliyetler yapılması ve uygun iletişim stratejileri geliştirilmesi öngörülmüştür.

Sonuç ve Teşekkür

Büyük bir özveri ve çaba ile gerçekleştirilen bu Sempozyumda yapılacak sunumlar ile grup çalışmalarının yargı sistemimizde etik kültürünün yerleşmesine ve kökleşmesine çok önemli katkılar sağlayacağı gibi İstanbul Şeffaflık Bildirgesi’nin ulusal ve uluslararası alanda da genel kabul görmesini kolaylaştıracağına inanıyorum.

Sempozyumun başarılı ve verimli geçmesi dileğiyle, açılışa katılmakla bizleri onurlandıran çok değerli konuklarımıza, hâkim ve savcı meslektaşlarım ile akademisyenlerimize katılımlarından ve katkılarından dolayı teşekkür eder, sevgi ve saygılarımı sunarım.

PROJENİN TANITIMI

Dr. Mustafa SALDIRIM

Yargıtay Genel Sekreter Yardımcısı

Sayın Yargıtay Başkanım, Kıymetli konuklar, Saygıdeğer katılımcılar,
Sözlerime başlamadan önce, hepinize saygılarımı sunuyorum.

Konuşmamda “Yargıtay Etik Şeffaflık ve Güven Projesi” konusunda sizlere kısaca bilgi arz edeceğim.

Giriş

Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesinin temel amacı, “yargıda etik, şeffaflık ve güven” kavramları konusunda evrensel hukuk kültürü ve uluslararası bilgi birikimi ile deneyimlerin Yargıtay’ın çalışma sistemine uyarlanmasıdır. Köklü ve yapısal bir değişiklik öngörmesinden dolayı proje, “**Kalkınma Projesi**” niteliğindedir. Bu sebeple Projenin finansmanı Yargıtay’a tahsis edilen **kalkınma bütçesinden** karşılanmaktadır.

Yargıtay 2015-2019 Stratejik Planında; “**Etik İlkelere Bağlılık**” ve “**Şeffaflık**” Yargıtay’ın temel değerleri arasında kabul edilmiştir. Ayrıca Stratejik Plan’da öngörülen 5 ana amaçtan ikincisi “**Etik İlkelerin Belirlenmesi**”dir. Bu Proje, büyük bir özen ve titizlikle hazırlanan Stratejik Planın, uygulanmasına verdiğimiz önemin de bir göstergesidir. Nitekim, 2016 yılının Aralık ayında öngörülen hedefe uygun olarak “**Personel Etik Komisyonu**” oluşturulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır.

Projeden beklenen somut sonuçlar:

1. Etik ilkelerin Yargıtay’ın her kademesinde yaygınlaştırılması ve uygulanması,
2. İstanbul Bildirgesi’nde yer alan “yargıda şeffaflığın onbeş ilkesi” ile evrensel düzeyde kabul gören standartların Yargıtay’da uygulanması ve Bildirge’nin uluslararası toplum tarafından tanınması,
3. Toplumda Yargıtay’a duyulan güvenin daha da artırılması.

Projenin Hedef Kitlesi:

“**Kolektif bir etik ve şeffaflık anlayışı**” oluşturmak amacıyla Yargıtay’ın sunduğu adalet hizmetinin her kademesinde görev alan yargı çalışanları projeye dahil edilmiştir. Bu kapsamda projeden yararlanacak hedef kitle şu şekildedir:

- Yargıtay daire başkanları ve üyeleri,
- Yargıtay tetkik hâkimleri,
- Yargıtay Cumhuriyet savcıları,
- Yargıtay personeli.

A) Etik Bileşeni

I) Genel Bilgi

Projenin “Etik İlkelerin Belirlenmesi”nin Amaçları:

Projenin etik bileşeni, Yargıtay’da görevli yargı çalışanlarının uyması gereken etik ilkelerin sadece belirlenmesine ilişkin bir faaliyet olarak değerlendirilmemelidir. Mesele bu şekilde ele alınmış olsaydı, karşılaştırmalı hukuktaki iyi uygulama örneklerinden esinlenerek, birkaç hafta içinde dünya standartlarından pek de aşağı olmayan(genel geçer) etik ilkeleri yazılıp, yayınlanabilirdi. Ancak bu yaklaşım, Yargıtay’da hiçbir değişikliğe neden olmazdı. Etik bileşeni kapsamında yapılmak istenenler şunlardır:

1. Yargıtay daire başkan ve üyeleri ile tetkik hâkimlerinin, Cumhuriyet savcılarının ve personelin uyacakları etik ilkelerin, bizzatı kendileri tarafından belirlenmesi,
2. Oluşturulan etik ilkelerin Yargıtay’ın çalışma sistemine uyarlanması ve bütünleştirilmesi,
3. Etik ilkelerin uygulanmasına ilişkin kontrol ve dengeleme mekanizmalarının kurulması ve işletilmesi,
4. Etik ilkelere uyulduğu konusunda toplumda bir güven oluşturulmasıdır.

Bu anlayış çerçevesinde etik ilkelerin belirlenmesi ve uygulanması; Yargıtay’daki iş akışının her zincirini ilgilendiren ve daha iyi bir adalet sistemine doğru güvenle ilerlememizi sağlayacak takip ve denetim mekanizmalarının gözden geçirilerek, yeniden yapılandırılması anlamına gelmektedir. Yargıtay’daki demokratik ve yenilikçi kültürün, etik ilkeler ile daha da güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

II. Etik Bileşenin Faaliyetleri

a) Çalıştaylar yapılması: Yargıtay üyeleri, tetkik hâkimleri, Cumhuriyet savcıları ve personelin geniş katılımıyla etik davranış ilkelerinin belirlenmesi için çalıştaylar düzenlenecektir.

b) Çalışma ziyaretleri düzenlenmesi: Karşılaştırmalı hukukta mesleki davranış ilkelerine ilişkin masa başı incelemesi yapıldıktan sonra, etik kurullarının yapısının incelenmesi amacıyla iki ülkeye teknik ziyaret düzenlenecektir.

c) Proje uzmanlarının karşılaştırmalı değerlendirme raporu hazırlaması: Proje uzmanlarının yapacakları araştırmalardan edinilen bulgulara göre yargı etiği ilkelerinin uygulanmasına dair karşılaştırmalı bir değerlendirme raporu hazırlanacaktır.

d) Eğitim modülü hazırlanması: Yargıtay üyeleri, tetkik hâkimleri, Cumhuriyet savcıları ve personele yönelik etik ilkelere ilişkin eğitim modülleri hazırlanacaktır.

e) Eğitimcilerin eğitimi: Eğitimcilerin eğitimi amacıyla Yargıtay üyeleri, tetkik hâkimleri, Cumhuriyet savcıları ve personelden oluşan yaklaşık 50 kişilik bir gruba eğitim verilecektir.

f) Etik kılavuzu hazırlanması: Yargıtay üyeleri, tetkik hâkimleri, Cumhuriyet savcıları ve personelin kullanımı için etik kılavuzu hazırlanacak ve ilgililere dağıtılacaktır.

g) Etik eğitimi: Yargıtay üyeleri, tetkik hâkimleri, Cumhuriyet savcıları ve personele yönelik 8 adet bir günlük eğitim programı düzenlenecektir.

h) Toplumun bilgilendirilmesi: Etik konusunda görsel ve yazılı malzemeler hazırlanarak proje faaliyetleri kapsamında kullanılacak ve dağıtılacaktır.

B) Şeffaflık Bileşeni

1) Genel Bilgi

Şeffaflık bileşeni ile yargı süreçlerinde şeffaflığın güçlendirilmesi için gerekli politikaların oluşturulması ve uygulanması öngörülmektedir.

Şeffaflık, yargı sürecinin temel ögesidir. Yüksek mahkeme kararlarının objektif işlevinden dolayı eğitici bir yönü olup, tüm yüksek mahkeme kararlarına erişim sağlanmalıdır. Demokratik toplumlarda yüksek mahkemeler evrensel düzeyde kabul edilen yüksek adalet standartlarını uygulamalı, bu amaçla adalet politikalarına katkı sağlayarak gerektiğinde yol gösterici olmalıdır.

Yüksek mahkemelerin eğitici görevini yerine getirmesinde yargı ile basın arasındaki ilişkinin önemi gözden uzak tutulmamalıdır.

“Yargının şeffaflığı”, duruşmayı dinlemek isteyen kişilere veya basın mensuplarına sadece oturacak yer göstermek değildir. Şeffaflık, felsefi ve tematik açıdan oldukça zengin ve geniş bir kavram olup, gerçek anlam ve işlevine kavuşması için somut olarak yapılması gereken işlerin sayısı az değildir. Son yıllarda daha şeffaf bir Yargıtay olmak amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar şu şekilde özetlenebilir:

1. Yargıtay’ın tüm kararları kamuya açılmıştır.
2. Yargıtay’ın emsal nitelikteki kararlarının Yargıtay Kararları Dergisinde yayınlanmasına devam edilmektedir.
3. Yargıtay Dergisi, 2016 yılı Temmuz ayından itibaren hakemli bir dergi haline gelmiştir. Bu şekilde, İstanbul Bildirgesi’nin 8’inci maddesine uygun olarak bilimsel yayınların depolanmasına ilişkin bir gelişme sağlanmıştır.
4. Çok kapılı adliye (multi-door court house) anlayışına uygun olarak, “Yargıtay Başkanlığı Türkiye Uluslararası Uyuşmazlık Çözüm Merkezi (TUUÇM)” kurulmuştur.

TUUÇM'un vizyonu, “insan sevgisi ve hoşgörüye dayalı tarihsel mirasımız üzerinde demokratik değerleri yükseltip, uyuşmazlıkları çözmek için uzlaşılı kültürünü geliştirmektir.” Misyonu ise “Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları konusunda bilgi birikimi oluşturmak, yayınlar yapmak, akreditasyon işlemlerini yürütmek, yurt dışında ve yurt içinde bu amaçla faaliyette bulunarak ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğini güçlendirmektir.”

5. Kurum dışı şeffaflığın sağlanması amacıyla gerekli tedbirler alınmaktadır. Örneğin, Yargıtay Stratejik Planında, temyiz incelemesi için dosyanın Yargıtay'a gelmesinden sonra ortalama yargılama sürelerinin internet ortamından takip edilmesi öngörülmüş olup, bu yıl içinde öngörülen hedeflere ulaşılabacaktır.
6. Yargıtay'da kurum dışı şeffaflık kadar, kurum içi şeffaflığa da büyük önem verilmektedir. “Şeffaflık” bileşeni ile bu önemin daha da güçlendirilmesi ve uygulamaya yansıtılması amaçlanmaktadır. Daireler her yılbaşında planladıkları performans hedeflerine uygun olarak çalışma takvimini belirlemektedir. Çıkardıkları iş miktarı, gelen dosya ve çıkan dosya sayıları da aylık olarak Yargıtay intranet sitesinde yayınlanmaktadır. Bu şekilde, her kademedeki yargı çalışanı, Yargıtay'daki daire başkanlıklarının etkinlik ve verimliliği konusunda objektif bilgi edinebilmektedir.
7. Şeffaflığın geliştirilmesi için kullanılabilecek araçlardan en önemlilerinden birisi de bilgi teknolojisidir. Türk yargı sistemi, Avrupa Konseyi'nin yargının kalitesini ve etkinliğini ölçen CEPEJ'in “Bilgi Teknolojisinin Kullanılmasına İlişkin 2016 Yılı Tematik Raporu”na göre Avrupa Konseyine üye olanlar arasında en ileri ülkelerden biridir. Bu avantajımızı şeffaflığın daha üst seviyelere yükseltilmesi için kullanabiliriz.

II) Şeffaflık Bileşenin Faaliyetleri

a) Çalışma ziyareti yapılması: Karşılaştırmalı hukukta yüksek yargıda şeffaflık ve kamu güvenine ilişkin deneyimlerin incelenmesi amacıyla iki teknik çalışma ziyareti gerçekleştirilerek ülke incelemeleri yapılacaktır.

b) Güven ve memnuniyet anketi yapılması: Halkın Yargıtay'a olan güven ve memnuniyetini ölçmek amacıyla anket çalışmaları yapılacaktır.

c) Yargıtay'ın şeffaflık ve güven stratejisinin belirlenmesi: Karşılaştırmalı hukuka ilişkin çalışmalar ile güven ve memnuniyet anketinin sonuçları da gözetilmek suretiyle Yargıtay'ın şeffaflık ve güven stratejisi belirlenecektir. Bu amaçla ilgili paydaşlarla yuvarlak masa toplantıları yapılacak ve elde edilen ve-

¹ Bkz. European Judicial Systems, Efficiency and Quality of Justice, CEPEC STUDIES No.24. (Thematic report: Use of information technology in European courts).

riler çerçevesinde şeffaflığın ve kamu güveninin artırılması için faaliyetler yürütülecektir.

C) Güven Bileşeni

I) Genel Bilgi

Güven bileşenin temel amacı, Yargıtay'ın işleyişi konusunda kamu bilinci ve güveninin artırılmasıdır.

Hizmet verdikleri toplumun bir parçası olan hâkimlerin, halkın güveni olmaksızın adaleti etkin bir şekilde yönetmeleri mümkün değildir. Toplumda oluşturulan güven ortamı, bireylerin hukuki güvenlik ve barış içinde yaşamasına olanak sağlar. Yargıya ilişkin yenilik veya değişiklikler toplumda karşılık bulamazsa, yargıya olan güven azalır ve bu durum, uyuşmazlıkları da tetikler. Bu nedenle, Türkiye'deki yargı faaliyetleri konusunda önyargısız bir ortam ve kamuda artan güven ve sahiplenme oluşturulması "Yargıtay'ın İletişim Stratejisi"nin temelidir.

Halkın yargı sistemine ve hâkimlerin ahlaki otoritesi ve dürüstlüğüne duyduğu güven, çağdaş demokratik toplumları tanımlayan en önemli vasıflardan biridir. Bu bakımdan, yargı mensupları denetime açık olmalı, şeffaflık, dürüstlük ve hesap verebilirliğin muhafaza edilmesi yöntemi olarak kendilerini kontrol ve dengeleme mekanizmalarına tabi kılmalıdır. Yüksek mahkeme üyeleri, en yüksek etik ve dürüstlük standartlarına sahip olmalı, kurum içi şeffaflık ve hesap verebilirliği sağlamalıdır. Yapılacak bu çalışmaların, toplumun algısında ve vicdanında belli bir süre sonra hak ettiği yeri alması beklenmektedir.

II) Güven Bileşeninin Faaliyetleri

a) Yuvarlak masa toplantıları: Adalet kuruluşlarıyla bir istişare toplantısı düzenlenerek Yargıtay'a duyulan güvenin artırılmasına yönelik ihtiyaçlar ile çözüm önerileri tartışılacaktır.

b) İletişim stratejisi ve eylem planı: İlgili aktörlerle düzenlenen danışma toplantılarından çıkan sonuçlar doğrultusunda Yargıtay için iletişim stratejisi ve eylem planı geliştirilecektir.

c) Görünürlük Malzemeleri: Yargıtaya olan güvenin artırılması amacıyla, iş süreçleri ve iş akışına ilişkin adalete erişimi kolaylaştırıcı reformlar konusunda toplumu bilgilendirici mahiyette görünürlük malzemeleri hazırlanacaktır.

Sonuç

İyi işleyen bir yargı sistemi, hukuk devleti olmanın temel koşullarından biridir. Demokrasi, insan hakları gibi kavramlar dahi ancak iyi işleyen bir yargı sistemi sayesinde asıl işlevine kavuşabilir. Yargının bir diğer özelliği de toplumun her kesimini ve her bireyini ilgilendiren hassas bir konu olmasıdır. Bu nedenle, "Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi" Yargıtay'ın yürüttüğü reform çalışmaları

kapsamında çok önemli bir yere sahiptir. Özellikle de Yargıtay’a ve yargıya özgü pek çok konu hakkında kapsamlı bir çalışma olan 2015-2019 Yargıtay Stratejik Planında öngörülen temel amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesi bakımından bir kilometre taşıdır.

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

1. GÜN

OTURUM I:

KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA ETİK VE ŞEFFAFLIK

OTURUM BAŞKANI:

Seyit ÇAVDAR

Yargıtay Birinci Başkanvekili ve Hukuk Genel Kurulu Başkanı

KONUŞMACILAR:

Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA

Birleşmiş Milletler Yargıda Dürüstlük Grubu (UNODC Judicial Integrity Group) Koordinatörü

“Yargı Bağımsızlığından Yargının Hesap Verebilirliğine”

Murray KELLAM

Avustralya Başkent Bölgesi Yüksek Mahkemesi Üyesi

“Adaletin Herkes İçin Yerine Getirilmesinde Şeffaf ve Hesap Verebilir Bir Yargı”

13 Nisan 2017

Oturum Başkanı: Seyit ÇAVDAR, Yargıtay Birinci Başkanvekili ve Hukuk Genel Kurulu Başkanı

Sayın Yargıtay Başsavcım, Değerli Başkan Vekilim, kıymetli başkanlar, Yargıtay üyeleri, tetkik hâkimi arkadaşlarım, Yargıtay çalışanları; “*Yargıda Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi*” nedeniyle Yargıtay’ımızın ortaklaşa düzenlediği bu sempozyuma katılımınızdan dolayı sizlere çok teşekkür ediyor, saygıyla selamlıyorum. Emeği geçen, katkısı bulunan tüm arkadaşlara da emeklerinden dolayı, çabalarından dolayı teşekkür ediyorum. İlk oturumun oturum başkanı olarak bu sempozyumun bizlere hayırlı ve faydalı olmasını diliyorum. 1. Oturumda sunum yapacak kişiler: Prof. Dr. Sayın Nihal JAYAWICKRAMA ve Sayın Murray KELLAM. Ben önümdeki program listesine göre kendilerine söz vereceğim, ona göre devam edeceğiz. Daha sonra sunumlar yapıldıktan sonra sizlerden soru ve cevapları alacağız. Çok fazla zaman kaybına neden olmamak için özellikle oturumu açıyorum. İlk sözü sayın değerli sunumcu Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA’ya veriyorum. Süre 25 dakika, buyurun.

YARGI BAĞIMSIZLIĞINDAN YARGININ HESAP VEREBİLİRLİĞİNE

Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA²

Yargıda Dürüstlük Grubu Koordinatörü

Yargı Bağımsızlığı

1985 yılında, Birleşmiş Milletler yargı bağımsızlığının temelini oluşturan bir takım temel ilkeler üzerinde mutabakata varmış ve hükümetlere bunları uygulama çağrısında bulunmuştur. Bu ilkeler Yargı Bağımsızlığına İlişkin BM Temel İlkelerinde ortaya konulmuştur. Yargı bağımsızlığı adalet arayan ve bekleyen insanların mahkemelere sığındığında kullandığı hak, yargıya tevdi edilmiş bir imtiyaz değildir. Yargı bağımsızlığı aynı zamanda hâkimin zihniyet yapısına ve hâkimin bu zihniyet yapısını taşımasına imkân veren kurumsal düzenlemelere de atıfta bulunmaktadır. Bu düzenlemeler, görev teminatı, ücret teminatı, görevden almanın sadece kabahat işlenmesi, bedeni veya zihinsel bir iş göremezlik hallerinde söz konusu olması ve tatmin olmayan tarafların açtığı zarar verme amaçlı davalara karşı korunmaya dair anayasal güvenceleri kapsamaktadır. Bu anayasal çerçeve içinde, yargı yeminin de desteğiyle, yargı görevi verilen bir kişinin her türlü dava konusunu, kanunlara ve kanıtlara göre, dış baskı veya etkiye maruz kalmadan, herhangi bir kişinin, hatta diğer hâkimlerin müdahalesine maruz kal-

²Önceki görevleri: Uluslararası Şeffaflık Örgütü Yönetici Direktörü, Berlin; Ariel F Sallows İnsan Hakları Profesörü, Saskatchewan Üniversitesi, Kanada; Hong Kong Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Doçent Dr.; JUSTICE Başkanı (Uluslararası Yargıçlar Komisyonu Hong Kong Birimi); Daimi Tahkim Mahkemesi Üyesi, Lahey; Sri Lanka Üyesi, Asya-Afrika Hukuki İstişare Komisyonu, Yeni Delhi; Yargı Hizmetleri Danışma Kurulu Üyesi, Adalet Bakanlığı, Sri Lanka; Ceylon Yargıtay Başsavcısı.

ma korkusu olmadan, dürüst ve tarafsız bir şekilde karara bağlamasına imkân verecek bu zihniyet yapısına sahip olacağı varsayılmıştır.

Tam yirmi bir yıl sonra, 2006 yılında, Birleşmiş Milletler, Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından oybirliğiyle kabul edilen bir kararla, hükümetlere Yargı Etiğine İlişkin Bangalor İlkelerinin uygulanması hususunda yargı sistemlerini teşvik etme çağrısında bulunmuştur. BM, Bangalor İlkelerini yargı bağımsızlığına dair 1985 İlkelerinin “geliştirilmiş hali” ve “tamamlayıcısı” olarak tanımlamıştır. Peki, yargı bağımsızlığının ötesine geçme ihtiyacı nereden çıkmıştır? Odak noktası neden yargı bağımsızlığının temininden yargı mensuplarının etik hareket etmesini sağlamaya; yargı bağımsızlığından yargının hesap verme yükümlülüğüne kaymış bulunmaktadır? Buna beş neden sayarsam çok yanılmış olmam:

Bir: Eskiden yargı bağımsızlığının devlet makamları ve devlet görevlileri tarafından tehlikeye atılabileceği düşünülüyordu. Bugün ise başka kuvvetler tarafından da tehdit edilmektedir. Şirketler sektörünün sürekli büyümesi neticesinde, yargı bağımsızlığının iş dünyasının ve şirketlerin çıkarlarından da korunması zaruri hale gelmiştir. Çağdaş dünyada, yargı bağımsızlığı yalnızca yargının hükümetin ve siyasetin baskısına maruz kalmaması anlamına gelmemekte, aynı zamanda hâkimlerin en büyük işveren ve milli refah üreticisi konumuna gelen şirketler dünyasının muazzam gücü, zenginliği ve imkânlarına da teslim olmaması gerektiği anlamına gelmektedir.

İki: Yirminci yüzyılın son on yılında otoriter rejimleri elinin tersiyle iten Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, hukukun ve adaletin demokrasiye geçişte gerekli meşruiyeti sağladığını müşahade etmiştir. Ne var ki, yaklaşık yarım yüzyıl, bu ülkelerde yargı devlet aygıtının bir bileşeni olmuştur. Hâkimler otoriter devletin ortağı olan bürokratlar idi. Daha sonra, neredeyse bir gün içinde, bunların kendini özgürleştirme gerekliliği hâsıl oldu. Bu kişilerin demokrasiye ve insan haklarına sağlam bir bağlılık göstermesi istendi. Ülkelerindeki taze demokrasilerin sosyal, ahlaki ve siyasal dokusunu şekillendirme hususunda başlıca aktörler arasında yer almaları gerekli oldu. Bu ülkelerin çoğunda, yargının halkın bu beklentilerine uyan değerleri benimsemesi gerekti. Dolayısıyla bu yargı sistemleri, kabul etmiş oldukları yeni sorumlulukların kabulünü sağlayacak öz-düzenleme standartlarına ihtiyaç duydu.

Üç: Eski, yerleşik ve işleyen demokrasilerde bile, hâkimin rolü değişmeye başlamıştır. Uluslararası insan hakları rejiminin ortaya çıkmasıyla, hâkimin işlevi artık anlaşmazlıkların çözümünün ötesine geçmiştir. Hâkimlerin sosyal değerler ve insan hakları gibi genel konuları ele alması, tartışmalı ahlaki konuları karara bağlaması ve bu işlevleri gittikçe daha çoğulcu hale gelen toplumlar bünyesinde ifa etmesi gerekli olmuştur. Özellikle anglo-sakson hukuk sistemine sahip ülkelerdeki çoğu hâkim gibi, içinde bulunduğu toplumdan gereksiz ölçüde tecrit edilmiş bir hâkim bu beklentileri karşılamak için gerekli donanıma sahip olmayabilir. Dolayısıyla bu kişiler, tanınmış bir hâkimin ifadesiyle, birçok açıdan “münzevi” bir rejim içinde yaşamaya devam edemez. Diğer yandan, yargıçların yaşadıkları

topluma katılması ve katıldığıının görülmesi, mevcut toplumsal normlarla irtibat içinde olması için, böylesi yeni bir role uygun etik standartların tespit edilmesi gerekmektedir.

Dört: Dünyanın birçok yerindeki yargı sistemlerinde yolsuzluğun yaygın olduğuna dair inandırıcı kanıtlar ortaya çıkmaya başlamıştı. Bu neredeyse tüm kıtalara yayılmış bir kanserdi. Hizmet sunumu anketlerinde, rüşvet isteyen ve alanların sadece mahkeme personeli ve karşı tarafın avukatları değil, aynı zamanda hâkimler de olduğunu iddia ediliyordu. Afrika ülkelerinden birindeki bir yolsuzluk inceleme komisyonunun bildirdiğine göre, yolsuzluk o kadar yaygındı ki, sıradan vatandaşın yargı sistemine hiç güveni kalmamış, çoğu insan adaletin sadece parası olanları koruduğuna inanır hale gelmişti. Söz konusu rapor, kâtiplerin, daktilografların, sekreterlerin, savcılarının ve hâkimlerin rüşvet istediğini veya kabul ettiğini gösteren çok sayıda durumu belgeleriyle ortaya koymuştu. Benim vatandaşı olduğum ülkede, mahkeme kullanıcıları ve diğer paydaşlar arasında yapılan ulusal bir anket, yolsuzluğun yargı sisteminde çok yaygın olduğunu ve çoğu hâkimin bundan haberdar olduğunu ortaya koymuştur. Hatta hâkimler, rüşvet aldığıını bildikleri beş meslektaşını sayabilmektedir.

Yargıda yolsuzluk normal rüşvetin ötesine geçmiş bulunmaktadır. Güvenilir delillere göre, sinsi ve eşit derecede zararlı bir yolsuzluk türü de gerek yargı ve yürütme arasındaki etkileşimden, gerekse yargı ve avukatlar arasındaki ilişkiden ortaya çıkmıştır. Örneğin, bir hâkimin görevine bir siyasetçinin himayesiyle gelmiş olması, terfiler, görev süresinin uzatılması, emeklilikten sonra bir işe alma sözü ya da imtiyazlı muamele, yürütmenin bu hâkimlerden talepte bulunduğu hallerde, yolsuzluğun doğmasına neden olmuştur. Benzer şekilde, bir aile mensubunun düzenli bir biçimde bir hâkimin huzuruna çıkması, hâkimin belli bir avukatın katıldığı davalarda karar alma prensiplerini seçici biçimde görmezden gelmesi veya istatistiklerin büyük oranda yürütme lehine karar alındığını göstermesi, insanların zihninde, hâkimin görevlerini icra ederken dışardan bir takım çevrelerin etkisinde kaldığı şüphesini doğurmuştur.

Yargının, şirketler sektörünün muazzam gücüne, zenginliğine ve imkânlarına boyun eğip eğmediğine dair sorular ortaya çıkmıştır. Yargı bağımsızlığı, para veya diğer menfaatlere peşkeş mi çekilmektedir? Yargı bağımsızlığına bağlılık, kendi başına, adaletin etkin, hızlı, erişilebilir ve dürüst biçimde tecelli etmesine yeterli midir?

Beş: Birçok ülkede, insanların yargıya olan güvenlerini yitirdiğini gösteren işaretler ortaya çıkmıştır. İnsanlar adalet sisteminin masraflarının artmasından hoşnut olmamıştır. Gecikmeler, aynı zamanda başka mahkemelerde olması gereken avukatlara yer açmak için yapılan ertelemeler hoşnutsuzluk yaratmıştır. Prosedürlerin karmaşılaşması ve bunun neticesinde birden fazla kapı görevlisinin işlemleri hızlandırıp sonraki aşamalara taşımak için para istemesi de memnuniyetsizlik yaratmıştır. Yargının kendi tarafında ise, Yargıda Dürüstlük Grubunun kuruluşundan beri üyesi olan ve zamanında Avustralya'nın en uzun görev yapan

hâkimi olan Michael Kirby'nin sözleriyle, her mahkemede çoğu kez “hâkimin kabası, ağır olanı, cahili, önyargılısı, uykucusu, devamsız ve tuhaf olanı” bulunmaktadır.

Bunların tümü kriz halindeki bir yargı sisteminin göstergeleridir. Yetkili makamların bu sorunları giderememesi halkı usandırmıştır. Bu usanma hali bazı yerlerde öyle boyutlara ulaşmıştır ki, bazı insanlar adaleti kendi elleriyle tecelli ettirmeye koyulmuşlardır. Örneğin Venezuela’da, ülkenin değişik yerlerinde, neredeyse her hafta, kızgın vatandaşlar katil, tecavüz ve hatta araba hırsızlığı şüphelilerini linç etmeye koyulmuştur. Polis günlük ortalama 21 cinayet olayı kaydetmiştir. Bu ortamda, bir hâkim, elini vicdanına koyarak, kürsünün altında yaşananların, mahkeme kayıt odasında veya duruşma salonu dışında yaşananların kendisini ilgilendirmediklerini ve hâkimin tek derdinin davanın görülmesi olduğunu iddia edebilir mi?

Yargıda Hesap Verebilirlik

İşte 2000’li yıllarda, böyle bir ortamda, o zamanki Birleşmiş Milletler Uluslararası Suç Önleme Merkezi (UNCICP), Uluslararası Şeffaflık Örgütü girişimiyle, yüksek mahkeme başkanlarından oluşan bir gruba, yargıda hesap verebilirlik kavramı oluşturulması için bir davette bulundu. Birleşmiş Milletler çatısı altında, hâkimlerden ilk defa böyle bir çalışma yapması istenmiştir. Daha önceden bu konu, Devletlerin yetki alanında görülmekteydi. Bu girişimin öncesinde, Durban’da Uluslararası Yolsuzlukla Mücadele Konferansında yargıda dürüstlükle ilgili bir çalıştayın yanı sıra, Cenevre’de Uluslararası Hukukçular Komisyonu ve Londra’da Commonwealth Sekretaryası tarafından iki uzman grup toplantısı yapılmıştır. Bu toplantılarda, hukukun üstünlüğü ve demokratik yönetim ilkelerinin hâkim olduğu, tüm yetki sahiplerinin halka hesap verdiği bir toplumda, nasıl oluyor da sadece hâkimler kendilerine tevdi edilen yargı yetkisinin düzgün ifası hususunda hesap vermekten muaf tutuluyor sorusu sorulmuştur. Yetki güvene binaen verilmektedir ve yargı yetkisi istisna değildir. Bu noktada asıl mesele, yargının, yargı bağımsızlığı ilkesiyle uyumlu biçimde, hesap vermesinin nasıl sağlanacağı idi? Yani, bir yanda bağımsız karar alma ve dış etkilerden korunma ile, diğer yanda halka hesap verme arasındaki doğru denge nasıl sağlanabilir?

Yargıda Dürüstlük Grubu

Yüksek mahkeme başkanlarından oluşan ve Yargıda Dürüstlük Grubu olarak anılagelen bu grup ilk defa Viyana’da 2000 yılında bir araya gelmiştir. Grup üyeleri farklı kanunlar uygulayan, ancak ortak bir yargı geleneğine – Anglo-Sakson hukuk sistemine- ve ortak bir yargı diline sahip olan on Asya-Pasifik ve Afrika ülkesinden gelen kişiler idi. Hâkim ve Avukatların Bağımsızlığıyla Görevli BM Özel Raportörü de katılım sağlamıştı. Bu toplantıda, Yargıda Dürüstlük Grubu, hesap verebilirlik ilkesinin ilk gereğinin, yargının görev ve yetki alanına giren konularda sistemik reformlar yaparak, yargıda dürüstlüğü güçlendirme konusun-

da aktif bir rol üstlenmesi olduğunu; ikinci gereğinin ise yasama ve yürütmenin müdahalesi olmadan, yargı tarafından tatbik edilmesi mümkün ve evrensel kabul gören temel yargı değerlerine ilişkin bir bildirgeye acil ihtiyaç olduğunu ortaya koymuştur. Bu Grup hâkimlerin (kanun koyuculardan, bakanlardan ve devlet görevlilerinden farklı olarak) söz konusu temel yargı değerlerine sıkı sıkıya bağlı kalmak suretiyle, hizmet ettikleri topluma karşı sorumlu tutulması gerektiğine kanaat getirmiştir. Bu temel yargı değerleri, tatbiki halinde, adaletin etkin, erişilebilir ve süratli bir biçimde tecelli etmesini mümkün kılacak değerler olmalıdır. Bu Grubun kanaatine göre, bu temel yargı değerlerine dayalı davranış standartlarının kabulü ve tatbiki sayesinde, yargı toplumun saygısını ve güvenini kazanıp muhafaza etme bakımından önemli bir adım atmış olacaktır. Ayrıca, yargı sürecinin tüm kritik aşamalarında şeffaflık olması, toplumun, -özellikle hukukçu akademisyenler, sivil toplum ve özgür basın eliyle- hâkimleri değerlendirmesine imkân verecektir. Ben de bu grubun koordinatörlüğünü yürütme onuruna sahip oldum.

Bangalor Taslağı

Şimdi müsaade ederseniz, Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin nasıl bir süreçte kabul edildiğini kısaca açıklamak isterim, çünkü bu sürecin anlaşılması söz konusu ilkelerin meşruiyetinin daha fazla tanınmasını sağlayacak, aynı zamanda Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesinin küresel kabulünün sağlanmasına da yol gösterebilecektir. Grubun talebi üzerine, yargı etiği ilkelerine ilişkin ilk taslak bildirgeyi hazırladım. Tabii, tekerleği yeniden icat etmiyordum, bilakis bu çalışma (değişik yerlerdeki) ulusal yargı etiği düzenlemelerinde, bölgesel ve uluslararası belgelerde ifade edilen kurallardan ve ilkelerden istifade etmiştir. 2001 yılındaki ikinci toplantısında, Grup, üç gün süren tartışmaların sonucunda, Bangalor Yargı Etiği Taslak Düzenlemesi olarak adlandırılan bir metin üzerinde mutabakata vardı. Bu taslak, Anglo-Sakson hukuk geleneğinden gelen hâkimler tarafından hazırlanmış bir belge olması nedeniyle, büyük bir eksiklik arz etmekteydi ve dolayısıyla bu belgenin diğer hukuk geleneklerinden gelen hâkimler tarafından da tevsik edilmesi gerekiyordu.

Bangalor İlkeleri

Takip eden yirmi ay içinde, Bangalor Taslağı değişik dillere tercüme edilmiş, hem anglo-sakson hem de kıta Avrupası hukuk sistemine sahip 75'ten fazla ülkenin kıdemli hâkimleri arasında dağıtılmış, değişik yargı konferanslarında tartışılmıştır. Taslak ayrıca, özellikle Orta Avrupa'da, değişik ülkelerin anayasa mahkemeleri, yüksek mahkemeleri ve yargı birlikleri tarafından gözden geçirilmiştir. Strazburg'da, Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi (CCJE) üyelerinin bu belgeyi tartışması için özel bir toplantı düzenlemiştir. CCJE belge üzerinde bir inceleme yaptırmış ve belgeyi Kıta Avrupası hukuk sistemi perspektifinden incelemiştir. Bu yoğun istişare toplantısına katılanların derin bilgilerinden de istifade edilerek, "Bangalor Taslağı" daha iyi gözden geçirilmiştir. Bu belge daha son-

ra, Kasım 2002’de Lahey’de Barış Sarayında, çoğunlukla Kıta Avrupası hukuk sistemine sahip ülkelerin Yargı Başkanlarının katıldığı bir Yuvarlak Masa Toplantısında masaya yatırılmıştır. Bu toplantıya Uluslararası Adalet Divanının bazı hâkimleri tarafından da katılım sağlanmıştır. Dünyadaki tüm hukuk sistemlerinin temsil edildiğini söylemek abartı olmayacaktır. Kıta Avrupası geleneğinden gelen hâkimler, “düzenleme” (İngilizce “code”) kelimesinin kullanılmasına itiraz etmiş, zira bu kelimenin “kanun” anlamına geldiği ve bu ilkelerin kanun yerine geçmek üzere hazırlanmadığını belirtmişlerdir. Taslak üzerinde bir takım başka değişiklikler de yapılmış, bu toplantıdan Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ortaya çıkmıştır. Bu ilkeler altı temel yargı değeri üzerine inşa edilmiştir. Bunlar:

- Bağımsızlık
- Tarafsızlık
- Doğruluk
- Dürüstlük ve dürüstlük görüntüsü
- Herkese eşit muamele
- Ehliyet ve liyakat

Ocak 2003’te Kolombo’da bir araya gelen Grup, seçilen mahkeme mukayitleri ile istişare süreci sonrasında, Mahkeme Personeli İçin Etik İlkeler de hazırlamıştır.

Birleşmiş Milletler Onayı

Nisan 2003’te, Bangalor İlkeleri BM Özel Raportörü tarafından BM İnsan Hakları Komisyonuna sunulmuştur. Komisyon, oybirliğiyle aldığı bir kararla, Bangalor İlkelerini “not etmiş” ve bunları “değerlendirilmek üzere Üye Devletlerin, ilgili BM organlarının, hükümetler arası kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının dikkatine” sunmuştur.

2006’da, Mısır, Fransa, Almanya, Nijerya ve Filipinler’in ortak önerisiyle sunulan bir tavsiye kararıyla, Ekonomik ve Sosyal Komisyon (ECOSOC), “Yargı etiğinin temel ilkelerinin güçlendirilmesi” başlığı altında Suç Önleme ve Cezai Adalet Komisyonu tarafından kendisine tavsiye edilen bir kararı kabul etmiştir. Söz konusu tavsiye kararında, ECOSOC (1) Üye Ülkelerin yargı sistemlerini, hâkimlerin etik ve mesleki ahlak kuralları ile ilgili düzenlemeler yaparken, Bangalor İlkelerini dikkate almaya teşvik etmesi çağrısında bulunmuş; (2) Üye Devletlerin Bangalor İlkeleri konusundaki görüşlerini sunması ve varsa değişiklik önerisinde bulunması çağrısında bulunmuş ve (3) UNODC’un, Yargıda Dürüstlük Grubu, diğer uluslararası ve bölgesel yargı forumları ile birlikte, Bangalor İlkeleri’ni Açıklayıcı bir tefsir hazırlamak üzere, açık uçlu bir hükümetler arası uzman grubu toplamasını istemiştir.

2007 yılında, çoğu hâkim olan yüzden fazla katılımcıdan oluşan bu Hükümetler arası Uzman Grubu 175 sayfalık Bangalor İlkelerine İlişkin Açıklama belgesi üzerinde mutabık kalmış, bu belge gerek UNODC gerekse ulusal yargı sistemleri tarafından değişik dillerde yayınlanmıştır. Bu Açıklayıcı Belgenin amacı,

bu temel değerlerin ve ilkelerin ortaya çıkabilecek meseleler, haller ve sorunlara nasıl uygulanabileceğinin daha iyi anlaşılmasıdır. Diğer bir amaç ise Bangalor İlkelerinin kültürler arası temelinin gerek hâkimler gerekse kamuoyu tarafından anlaşılmasını sağlamaktır.

2010 yılında, Yargıda Dürüstlük Grubu Bangalor İlkelerinin Etkin Uygulanmasına Yönelik Tedbirler konusunda mutabakata varmıştır. Bu tedbirler bildirgesinin iki kısmı vardır. Birinci kısım yargı tarafından alınması gereken tedbirleri, ikinci kısım ise yargı bağımsızlığını ve hesap verebilirliğini sağlamak için yapılması gereken ve devletin münhasır yetki alanına giren kurumsal düzenlemeleri açıklamaktadır. Kenya örneğinden bahsetmek isterim, zira bu ülkede Bangalor İlkeleri ve ilgili tüm belgeler yargı tarafından yayınlanmış ve bunların bir nüshası ülkedeki her hâkime ve yargıca verilmiştir.

Müteakip Gelişmeler

O dönemden bu yana dört önemli gelişme yaşanmıştır. Birincisi, Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesidir (UNCAC). Bu Sözleşme taraf devletlere yargıda dürüstlüğü güçlendirmek için tedbirler almaları konusunda, sözleşmeden doğan bir yükümlülük getirmiş, bu tedbirlere örnek olarak yargı etiği düzenlemesi yapılmasını saymıştır. Sözleşmeye taraf devletler, yargı ve kovuşturma işlemlerinde dürüstlük konusunu ele alan 11. Maddeyi ele alan detaylı bir Uygulama Kılavuzu ve Değerlendirme Çerçevesini onaylamış bulunmaktadır. İkincisi, Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesinin 2013 yılında Asya Bölgesi Yüksek Yargı Başkanları tarafından, 2016 yılında ise Balkan Bölgesi Yüksek Yargı Başkanları tarafından kabul edilmesidir. 2015 BM Doha Suç Kongresinden ortaya çıkan üçüncü gelişme, Bangalor İlkelerinin ve Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesinin 11. Maddesinin uygulanmasını teşvik etmek amacıyla, UNODC tarafından Yargıda Dürüstlük Küresel Ağının hayata geçirilmesidir. Bu girişimin amacı, iyi uygulamaları paylaşmak için yargıç birlikleriyle yargı ağlarını bir araya getirmek, ulusal yargı kurumlarına kapasite geliştirme desteği, danışmanlık hizmetleri, araç, ağ kurma fırsatları ve diğer kaynakları sunmaktır. Son olarak, 2016 yılında, Birleşmiş Milletlerin Bangalor Yargı Etiği İlkelerini Adalet Yönetimine ilişkin BM Standartlar ve Normlar Külliyyatına resmen dâhil etmesiyle, on altı yıllık bir yolculuğun sonuna gelinmiştir. Uluslararası düzeyde meydana gelen tüm bu gelişmeler, ulusal adalet sistemlerinin durumu hakkında küresel bir endişe olduğunu gözler önüne sermektedir. İşte bu endişe, yargı bağımsızlığının da ötesine geçip, yargının hesap verebilirliği kavramını oluşturmayı gerektirmiştir.

Bangalor İlkelerinin Uygulanması

Bangalor İlkelerinin amacı hâkimler için etik davranış standartlarını ortaya koymaktır. Bu ilkeler hâkimlere görevlerinin ifasında yol göstermek ve yargıya yargı etiğinin düzenlenmesine dair bir çerçeve temin etmek için kaleme alınmış-

tır. Diğer bir amaç da, gerek yürütme ve yasama mensuplarının gerekse avukatların ve kamuoyunun, yargı görevini daha iyi anlamasına yardımcı olmaktır. Bu ilkeler toplumlara, yargı sektörünün performansını ölçmek ve değerlendirmek için kullanılabilecek bir standart sağlamaktadır.

Bangalor İlkeleri yargıya yargı etiğini düzenlemeye yönelik bir çerçeve temin etmek üzere tasarlanmıştır. Ulusal yargı sistemleri bu ilkeleri olduğu gibi benimseyebilir veya kendi sistemlerine adapte edebilir. Bu ilkeler ayrıca her bir mahkemenin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde şekillendirilebilir. Birinci derece mahkemelerde karşılaşılan meseleler muhtemelen istinaf mahkemelerindekilerle aynı olmayacaktır. Örneğin İngiltere’de, Yargıtay için ayrı bir Etik Rehberi, yargının geri kalanı için de ayrı bir etik rehberi bulunmaktadır. Diğer yandan, Filipinler’de, tüm düzeylerdeki hâkimler için geçerli tek bir düzenleme vardır. Bangalor İlkeleri Karayipler’deki Belize’den Pasifik’teki Marshall Adalarına, Tanzania’dan Filipinlere, Bolivya’dan Ürdün’e kadar uzanan bir coğrafyada, yargı etiği düzenlemelerinde örnek alınmıştır.

Ancak, bu ilkelerin uygulanması aşamasında her ülkede farklı meseleler ortaya çıkabilir. Birkaç yıl evvel, Nijeryalı bir hâkimle beraber, Nijerya yargısı için Yargı Etiği Eğitim Kılavuzu hazırlamak için, çalışma şansım olmuştu. Nijeryalı meslektaşımın ve “Eğitimcilerin Eğitimine” katılan Nijeryalı hâkimlerden öğrendiklerimi düşündüğümde, bu ülkede meydana gelen etik meselelerden birçoğunun Afrika kıtasındaki diğer ülkelere sadece bir kaçında bile görülmeyeceğini söyleyebilirim. Burada önemli olan ilkelerle, ilkelerin uygulanması esnasında ortaya çıkabilecek meseleleri birbirleriyle karıştırmamaktır.

Son olarak, şunu da söyleyeyim, ulusal yargı sistemlerinin yaptığı tek şey, Bangalor İlkelerini kendi etik düzenlemelerine aktarmak olursa, böylesi bir düzenleme sadece bir niyet olarak kalacaktır. Bu niyetlerin hâkimlerin hizmet etmesi gereken insanların hayatında daha somut ve gerçek bir karşılık bulması için yapılması gereken çok daha fazla iş vardır. Örneğin, üyelerinin çoğu hâkimlerden oluşan, ancak toplumun güvenini kazanmak için meslek dışından yeterli sayıda kişiyi de içeren Yargı Etiği İnceleme Komisyonu gibi güvenilir ve bağımsız bir mekanizma kurularak işe başlanabilir. Bu komisyon etik olmayan davranış şikâyetlerini alacak, inceleyecek ve çözüme bağlayacaktır. Bu işlev, Hâkimler Yüksek Kuruluna düşen bir işlev değildir, zira etik olmayan davranış genellikle disiplin işlemi gerektiren suistimallerden farklıdır. Meslek standartları hâkimlerin geliştirmeyi amaçladıkları en iyi uygulamaları temsil etmektedir. Meslek standartları disiplin işlemini haklı gösterecek ve gerektirecek bir davranış teşkil etmediği sürece, bu standartlar disiplin işlemi gerektiren davranışlarla karıştırılmamalıdır.

Hâkimlerin yargı etiğine etkisi olabilecek meseleler konusunda danışabileceği bir Yargı Etiği Danışma Komisyonu kurmak faydalı olabilir. Kıdemli veya emekli hâkimlerde oluşabilecek böyle bir komisyon, yargıyı ilgilendiren konularda, resen görüş de bildirebilir.

Yargı reformu süreci bu noktada da bitmemelidir. Bangalor İlkeleri adaletin etkin, erişilebilir ve ivedi biçimde tecelli etmesi için kullanılmalıdır. Uygulama Tedbirleri ve İstanbul Bildirgesi, yargı tarafından başlatılabilecek bir dizi reform önerisi sunmaktadır. Örneğin, adalete erişimi kolaylaştıracak ve teşvik edecek prosedürler tesis edilmelidir. Modern dava idaresi teknikleri benimsenmeli, dava hareketleri hâkim tarafından izlenmeli ve kontrol edilmelidir. Bangalor İlkeleri temelinde uygulanabilecek bir reform programının esas öğeleri olarak şunlar tespit edilmiştir: Sadece duruşmanın aleniliği yoluyla değil, aynı zamanda kararları ve mahkeme kayıtlarını kamuoyunun erişimine açarak yargı vazifesinin ifasında şeffaflık sağlamak; standart, kullanıcı dostu formlar ve yönergeler; mahkeme kullanıcıları için erişilebilir adliye sarayları; davaların önceden belirlenmiş esaslara göre dağıtılması; adaletin kalitesini, halkın adalet tecellisinden memnuniyetini vaka incelemeleri ve mahkeme kullanıcı anketleri yoluyla düzenli olarak izlemek, ayrıca bu anketlerin ve incelemelerin sonuçlarını yayınlamak; yargı etiği eğitimleri; uluslararası insan hakları hukuku, insani hukuk, ayrıca çevre hukukuna açık olmak; alternatif çözüm yöntemleri; adalet sisteminin toplumdaki rolü hakkında kamuoyunu eğitmeye ve sistem hakkındaki yaygın yanlış kanaatleri değiştirmeye yönelik yargı iletişim programları.

Devletin Yükümlülüğü

Yargı etiği düzenlemesi tek başına ayakta duramaz. Bu düzenleme yargı bağımsızlığına yönelik anayasal güvencelerle takviye edilmelidir. Bu da devletin yükümlülüğüdür. Anayasa yargıda bağımsız bir üye tayini ve görevlendirme mekanizması öngörmelidir. Yargı görevlilerinde aranan nitelikler belirlenmeli, bu nitelikler arasında sadece hukuk uzmanlığı değil, aynı zamanda toplumsal hassasiyet ve diğer esas nitelikler de yer almalıdır. Tabi ki, yargıç teminatı güvence altına alınmalı, görevden alma sadece ciddi bir suçtan mahkûm olma, bedensel ya da zihinsel iş göremezlik hali, ağır yetersizlik ya da yargı tarafsızlığına ve dürüstlüğüne açıkça karşı olan davranış hallerinde söz konusu olmalıdır. Yargıya, görevini etkili biçimde ve aşırı iş yüküne maruz kalmadan ifa etmesini sağlayacak yeterli kaynaklar temin edilmeli, hâkimler ifa ettikleri görevin statüsü, onuru ve sorumlulukları ile orantılı bir ücret almalıdır.

Sonuç

Son olarak, iki konunun altını çizmek istiyorum. İlk olarak, Bangalor İlkelerinin ve bağlantılı belgelerin gücü ve meşruiyeti, bunların hâkimler tarafından, hâkimlik tecrübeleri esas alınarak hazırlanmasından kaynaklanmaktadır ve bu ilkeler adalet sisteminin temelini teşkil eden hâkimler tarafından kullanılmak üzere tasarlanmıştır. İkinci belirtmek istediğim de şudur: Bu taslak İlkeleri ve daha sonra Açıklayıcı Belgeyi hazırlama aşamasında bir hususu öğrenmek benim için bir mahcubiyet tecrübesi oldu. Bu husus da şu ki, bu temel yargı değerleri ve ilkeleri, hatta bunların uygulanabilirliğine dair teferruatlı bildirgeler MÖ 1500’lü yıllarda antik Mısır ve Hindu Kanunu metinlerinde; MÖ 500 yılında Budist felsefesinde;

MÖ 450 yılında (Hâkim en geç güneş batarken hükmünü verecek” emrini de içeren) Roma On İki Levha Kanunlarında; yaklaşık MÖ 312 yılında Çin hukukunda; Yunanistan ve Roma ile aynı zamanda Afrika’da gelişen hukuk sistemlerinde; MS 12. Yüzyılda Musevi âlimlerin yazılarında; Eski Ahit öğretilerinde, ayrıca çok somut ve kapsamlı biçimde İslam hukukunda çok önceleri ortaya konulmuştur. Yargı değerleri sadece evrensel değil, aynı zamanda ebedidir. Bu değerler hepimizin ortak mirasıdır.

ADALETİN HERKES İÇİN YERİNE GETİRİLMESİNDE ŞEFFAF VE HESAP VEREBİLİR BİR YARGI

Murray KELLAM

Fahri Adalet Görevlisi, OA Nişanı

(Yüksek Victoria Temyiz Mahkemesi Eski Hâkimi ve şimdiki Avusturalya Başkent Eyaleti Yüksek Mahkemesi Üyesi)

Sizinkilerden farklılık gösteren yetki bölgelerine yönelik deneyimlerimi paylaşmama imkan tanıyan bu davetinizden ötürü teşekkürlerimi sunarım. Sizin uyguladığınız sistemden farklı olan bir Anglo-Sakson hukuku geleneğinden geliyorum. Anglo-Sakson hukuku geleneği, genellikle daha önce Britanya sömürgesi olmuş ülkelere miras kalan bir hukuk sistemidir. Bizim sistemimizde hâkimler, genellikle hukuk mesleğini yüksek bir düzeyde ve kayda değer bir süre boyunca icra etmediği sürece yüksek mahkemelere atanmaz. Benim durumumda, Victoria Yüksek Mahkemesi’ndeki hâkimlik görevine ilk kez 51 yaşında atandım ve mahkemenin en genç üyesiydim.

Ancak, BM Kalkınma Programı ve birden fazla sayıda hukuki yetki bölgesindeki mahkemede çalışma deneyimim, adalete ulaşmak için kullandığımız süreçlerde kayda değer farklılıklar olabilse de, temelde Kıta Avrupası hukuk veya Anglo-Sakson hukuku yetki bölgesinde hâkim olarak çalışırız ve mahkemelerin Hukukun Üstünlüğüne hizmet etmesi için geçerli olan ilkeler aynıdır. *İstanbul Bildirgesi* bunun bir örneği olarak verilebilir. Her ne kadar bildirgeyi imzalayan mevcut tarafların tamamı Kıta Avrupası hukuku yetki bölgelerinde hizmet veriyor olsa da ülkemde görev alan her bir mahkeme Bildirge’de öngörülen 15 ilkeyi uygulamaya sokmakta bir saniye tereddüt etmeyecektir.

Adaleti Sağlamak için Şeffaf ve Hesap Verme Sorumluluğu Olan Yargı

Bağımsızlık, tarafsızlık ve yetkinlik ilkeleri, her iki gelenekten gelen mahkemeler için de geçerli olan *Bangalor İlkeleri*’nde açıkça belirtilmiştir. Bu durum, UNDP tarafından yakın zamanda yayınlanan bir raporda *Adaleti Sağlamak için Şeffaf ve Hesap Verme Sorumluluğu Olan Yargı* (BM Kalkınma Programı Raporu) başlığı altında doğrulanmaktadır. Raporla, Afganistan, Bosna Hersek,

Kolombiya, Endonezya, Kenya, Kosova, Nepal, Nijerya, Paraguay, Filipinler ve Somali'den yargı sistemi dahilinde şeffaflığın ve hesap verme sorumluluğun teşvik edilmesine yönelik edinilen deneyimler incelenmektedir. Kenya, Nepal, Nijerya ve Filipinler Anglo-Sakson hukukunun uygulandığı, geri kalan ülkeler ise Kıta Avrupası Hukuk Sisteminin uygulandığı ülkelerdir. Rapor, bütünlüğü ve hesap verme sorumluluğunu güçlendirmek adına ahlak ilkeleri ve öz denetim mekanizmalarını incelemekte ve özellikle geçiş dönemi adaleti bağlamında hâkimlerin güvenilirliğinin sorgulanmasını bir son çare uygulaması olarak kabul etmektedir. Rapor, aynı zamanda yargı reformu süreçlerinde halkın daha geniş kitlelerini dahil etmek amacıyla kapsamlı yaklaşımların yarattığı imkanları ve yeni teknolojilerin kullanımını araştırır.

Raporda, hâkim ve savcılar, eleştirel öz değerlendirmeler yürüterek kurumsal bütünlüğü ve etkinliği geliştirmeye yönelik yetki değerlendirmeleri yapmaya, kendi kurumlarını diğer ülkelerde görev yapan meslektaşlarının erişimine açmaya ve yargıda doğruluğu güçlendirmek için eylem planı geliştirmeye çağrılmaktadır.

Altı bölümden oluşan raporun ilk bölümü, şeffaf ve hesap verme sorumluluğu olan bir yargının teşvik edilmesinin önemiyle ilgilidir. İkinci bölümde yolsuzluk algısı hakkında uluslararası anket ve indeksler değerlendirilir ve yargıda doğruluğun değerlendirilmesi için kullanılabilecek tanı araçları incelenir. Üçüncü bölüm, yargı iç denetim mekanizmaları üzerine yoğunlaşır. Dördüncü bölümde ise mahkeme süreçlerinde şeffaflık ve doğruluğu pekiştirmede teknolojinin oynayabileceği rol ele alınır. Beşinci bölüm, toplumun bu konudaki rolü ele alınırken, altıncı bölümde deneyimlerin diğer hâkim ve savcılarla paylaşılması vurgulanır.

BM Kalkınma Raporu Bölüm 1 – Şeffaf ve hesap verme sorumluluğu olan yargı sistemi, sürdürebilir kalkınma açısından neden önem teşkil eder.

Yargıtay Başkanı tarafından da bu sabah dile getirildiği gibi bağımsız ve tarafsız bir yargı, hukukun üstünlüğü için temel öneme sahiptir. Bağımsız bir yargı, hükümetin diğer organları üzerinde kontrol sağlar ve ekonomik büyüme ve sosyal ilerlemeye uygun bir ortamın yaratılmasında önemlidir. Bağımsız bir yargı sistemi, yabancı sermaye çekme konusunda temel etkidir. Güneydoğu Asya ülkelerindeki deneyimlerinden yola çıkarak sermayecilerin belirledikleri ülkelerin mahkemeleri karşısında adaletsiz bir uygulamaya maruz kalacaklarına inandıklarında hukuk üstünlüğünün adil ve şeffaf bir şekilde uygulanan ülkelere yatırım yapmayı tercih ettiklerini biliyorum. Bu nedenle, yargı sisteminde meydana gelen yolsuzluk, adalet ilkelerini ve hukukun usulleri gereğince uygulanmasını temelden sarsar ve fazlasıyla ihtiyaç duyulan kalkınma yatırımlarını olumsuz etkileyebilir. Yolsuzluk, yasal süreçlerin adil olduğuna ve usulsüz veya dış baskıların bulunmadığına yönelik kamu güvenini sarsar. Bu güvensizliğin artması ve sıradanlaşması bir kurumun meşruluğunu ve demokratik yönetime olan inancı zayıflatır.

Ne yazık ki, birçok ülkede yargı, toplum tarafından toplum sorunlarına çözümün değil, sorunun bir parçası olarak görülmektedir.

Aşağıdaki paragraf, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 2013 Küresel Yolsuzluk Barometresi'nden alıntılanmıştır:

“Polis, 36 ülkede yolsuzluğa en fazla karışan kurum olarak görünüyor. Bu 36 ülkede halkın yaklaşık %53'ünün polise bizzat rüşvet verdiğini bildirmiş olması bu kurumdaki yolsuzluk duyumlarının insanların günlük hayatındaki gerçek deneyimleriyle doğrulandığını göstermektedir. Yargı sistemi ise, 20 ülkenin halkı tarafından yolsuzluğa en fazla karışan kurum olarak gösteriliyor. Bu ülkelerdeki yargıya başvuran insanların yaklaşık %30'undan rüşvet vermesi isteniyor. Yargı sistemi ile kolluk kuvvetinin bütünlüğü ayrılamaz bir şekilde birbiriyle bağlantılıdır. Herhangi bir dava mahkemeye taşınmadan önce polis, avukatlar ve savcılardan önüne getirilir ve bu kurumların dürüst bir şekilde çalışmalarına güvenilemediğinde hukuk üstünlüğünün temel ilkeleri sarsılmış olur ve cezasızlık politikası hüküm sürer.”

2005 BM Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi

Sözleşme, yolsuzluğu önleme ve yolsuzlukla mücadele konusunda yargı sistemini kritik bir kurum olarak tanımlar. Bahsi geçen sözleşmenin 11'inci Maddesi, her bir taraf devleti:

(a) yargı sistemi ve yargılama organı mensupları arasındaki bütünlüğü güçlendirmek adına tedbirler alması, ve,

(b) yargı sistemi ve yargılama organı mensuplarının yolsuzluk içerikli faaliyetlerini önlemesini zorunlu kılar.

Türkiye, BM Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'ni 2006 yılında imzalamıştır.

2006 Bangalor Yargı Etiği İlkeleri

Bangalor İlkeleri yargı etiğinin temel ilkeleri olarak altı ana ilke belirlemiştir; bağımsızlık, tarafsızlık, bütünlük, doğruluk, eşitlik ve yetkinlik ve özen. *Bangalor İlkeleri*'nin ilk taslağı, Anglo-Sakson ve Kıta Avrupası hukuku yetki bölgelerinin temsilcileri tarafından yürütülen toplantılardan sonra hazırlanmıştır. 2006/23 sayılı Kararı doğrultusunda Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, üye devletlerden, *Bangalor Yargı Etiği İlkeleri*'nin yargı sistemleri tarafından dikkate alınmasını teşvik etmelerini talep etmiştir.

Türk Yargı Etiği İlkeleri taslağı, bu karar ile uyumludur.

Dr. Jayawikrama bu sabah konuya bütün ayrıntılarıyla değindiği için bahsi geçen ilkelere riayet eden her bir yargı sisteminin yargı etiği uygulamalarına yönelik eğitim yürütmesi gerektiğini söylemek dışında *Bangalor İlkeleri* hakkında daha fazla detaya inmeyeceğim. Etik uygulamalar ile ilgili eğitimin önemini tekrar tekrar vurgulamak gerekir. Gerekli kaynakların sağlanması ve maliyetlerin karşılanması ve bunu, gerekirse bir uluslararası topluluğun desteğiyle yapması

hükümetin görevleri arasında yer alırken yargı sistemi, hukuki eğitimleri düzenleme ve denetlemede önemli bir rol oynamalı ya da bunlardan bizzat kendisi sorumlu olmalıdır. Birçok yetki bölgesi, etik uygulamalara ilişkin hukuki eğitim kılavuzları geliştirmiştir. Uluslararası çapta edinilen deneyimler ‘senaryo eğitimlerinin’ en etkili yöntem olduğuna işaret etmektedir. Senaryolar genellikle dünyanın bir bölgesindeki yargı sistemlerinde meydana gelen gerçek hayat olaylarından esinlenerek oluşturulmuştur. Eğitim kılavuzları, ilgili yargı sistemindeki kültürel olguları da dikkate alarak hazırlanmalıdır.

İstanbul Yargı Süreçlerinde Şeffaflık Bildirgesi

İstanbul Bildirgesi, Aralık 2013 tarihinde Asya kıtasındaki 13 baş hâkim ve hâkim tarafından imzalanmıştır. Yargı şeffaflığını ele alan 15 ilke ve şerhten oluşmaktadır. Bu bildirgedeki birçok ilkenin halihazırda Türk Yargı Etiği İlkeler Taslağı 7’inci fıkrasının üçüncü bölümünde ele alındığını görüyorum.

İstanbul Bildirgesi, şeffaflığın teminatı bakımından mahkemelerin yükümlülüklerini ele alırken *Bangalor İlkeleri*’nin genel bağlamda hâkimlerin kendilerini etik davranmalarına yönelten kişisel yükümlülüklerine değinmesinden ötürü tamamlayıcı niteliği taşıyan bir belge olarak kabul edilebilir.

Bangalor İlkeleri’nin Uygulanması

Bangalor İlkeleri, dünya genelinde hâkim ve savcılara yönelik etik kurallarının geliştirilmesinde önemli bir beyan olmasına rağmen hâkimlerin öz denetim uygulamalarının kapsamına yönelik giderek artan bir ilgi vardır. Yargısal bütünlüğü koruyabilmek adına yargı sisteminin bağımsızlığına yönelik meşru kaygıları ortadan kaldırırken hâkimleri, savcıları, kamu avukatları ve mahkeme memurlarının görevi kötüye kullanma durumlarından sorumlu tutulmasını sağlamak temel bir önem teşkil eder. Anglo-Sakson hukukunun uygulandığı birçok ülkede hâkimler anayasa ile korunur. Avusturalya’da bir hâkim, ancak meclisin iki kamaraasının çoğunluk oyuyla ve ancak ‘kanıtlanmış görevi kötüye kullanma veya ehliyetsizlik’ halinde görevden alınabilir. Söz konusu anayasal koruma, yargı bağımsızlığı için en önemli etken olsa da, görevi kötüye kullanma suçlamasına veya görevden alınmaya gerekçe oluşturmayacak davranışlara ilişkin etik kurallarının uygulanması sorununu kapsamaz. Böylece, bağımsızlık ve hesap verme sorumluluğuna ilişkin meşru kaygılar arasında bir denge kurulması gerekir. Bahsi geçen bu dengenin de Kanun ihlallerine yönelik yaptırımları ele alan Türk Etik Kuralları taslağı Kısım IV başlık a ile sağlanmaya çalışıldığını gözlemliyorum.

BM Kalkınma Raporu Bölüm 2 - Yargıda bütünlüğün ölçülmesi

2015 yılında UNDOC (BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi), mevcut Ceza Yargılaması Değerlendirme Aracı’nı tamamlayan nitelikteki BM Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi’nin 11’inci Maddesi’ne yönelik Uygulama Kılavuzu ve Değerlendir-

me Çerçevesi'ni (UNDOC, 2015) tamamladı. Uygulama Kılavuzu, UNCAC ile uyumluluğu temin etme amacıyla UNCAC üye devletlerini, yürürlükteki kurumsal çerçevelerinin güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirmeleri ve ele almaları kapsamındaki girişimlerinde ve güçlü yönlerinin geliştirilmesine yönelik fırsatların tanımlanması ve belli zorlukların ortadan kaldırılmasında desteklemeyi amaçlamaktadır. Zaman kısıtlaması nedeniyle bu konunun ayrıntılarına daha fazla giremeyeceğim. Ancak, araçların uygulanışını ve Nijerya'da böyle bir uygulama stratejisinin başarıyla sonuçlanmış durum çalışmasını bütün ayrıntılarıyla inceleyen BM Kalkınma Programı raporunu okumanızı tavsiye ederim.

BM Kalkınma Raporu Bölüm 3 - Yargı denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi

Yukarıda belirtildiği gibi, bağımsızlık ve hesap verme sorumluluğu arasında denge kurma gerekliliği, hâkim ve savcıların kendisinin, personelinin doğruluğunu ve hesap verme sorumluluğunu sağlamak için yeterli yapı ve prosedürleri geliştirmesinin gerektiği anlamına gelir. UNDP raporunun 3. kısmında, etik kuralları ve yargı konseyleri gibi iç denetim mekanizmalarının örnekleri incelenmektedir.

Son 20 yıla yakın zamandır, birçok hukuki yetki bölgesinde yargı konseyleri veya komisyonları kurulmuştur. Bu kuruluşların neredeyse her zaman yasama organı tarafından kurulmasına karşın, bunlar hükümetin hem yasama, hem de yürütme organından bağımsızdır. Bunlara ilişkin mevzuat dahi ilgili bağımsız hâkimlerin talebi üzerine yürürlüğe girer. Benzer bir şekilde, yasamanın yukarıda belirtilenler gibi organları kurması, her ne kadar atanan kişiler konusunda yürütme organının söz hakkı olacak olsa da (ör. avukatlar) bu Komisyonlara üye kişilerin mertebelerindeki (ör. baş hâkim) değişmezliği getirir. Yürütme organından bağımsız bir şekilde hâkimlere yönelik şikayetleri soruşturma amacıyla kurulacak Yargı Konseyleri/Komisyonları, Asya Pasifik bölgesinde (ör. Avusturalya, Yeni Zelanda, Kanada ve Nepal) uygulanmaya başlanmıştır.

Bu komisyonların yetkileri ülkeden ülkeye farklılık gösterir. İngiltere'de olduğu gibi, bazılarının tek görevi hâkim ataması sürecinin şeffaflığını sağlamaktır. Bazılarının yalnızca eğitsel bir amacı vardır. Bazıları, soruşturma yetkileri ve yasama organına önerilerde bulunma veya hâkimleri görevden alma yetkisine sahip şikayet yönetme mercileriye, bazılarının soruşturma yetkileri ve belirli ölçüde disiplin yetkileri vardır fakat hâkimleri görevden alma yetkileri yoktur.

Bu sonuncusunun bir örneği, üst mahkemeden bir hâkim aleyhine yapılan şikayet veya suçlamaları değerlendirme yetkisine sahip olan Kanada yargı komisyonudur. Herhangi bir kamu görevlisi, Adalet Bakanı veya vilayet başsavcıları, üst mahkemede görev yapan hâkim hakkında Konseye şikayet başvurusunda bulunabilir. Şikayetin yazılı ve belli bir hâkimin görevi kötüye kullanmasına (duruşmada verdiği kararları içermez) yönelik olması kaydıyla Konsey şikayeti kabul eder ve soruşturma başlatır.

Konseyin şikayetleri işleme sokma biçimleri, hâkimden şikayete karşılık vermesini talep edilmesi veya konuyla ilgili kapsamlı bir soruşturma yürütülmesi gibi farklılıklar gösterebilir. Ağır suçlamaların yapıldığı vakalarda Konsey, Parlamento'dan hâkimin görevden alınmasını talep edebilir. Kanada, hâkimler için anayasal korumanın sağlandığı ve hâkimlerin ancak kanıtlanmış görevi kötüye kullanma veya ehliyetsizlik halinde Yürütme organı tarafından yapılan oylamayla görevden alınabildiği ülkelerden biridir. Ancak, Komisyon, hâkimlere yönelik şikayetleri inceleyebilir ve yasama meclisine görevden alınmaları için talepte bulunabilir.

Yaptığım araştırmalar, Türkiye'deki Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun, kamu ve idari yargı hâkim ve savcıları ile ilgili süreçleri yürütme, göreve alma, atama, nakil, geçici yetkiler verme, terfi etme, kıdemleri belirleme, mesleğe devam etmesi elverişsiz olarak kabul edilenler hakkında karar verme, disiplin cezaları hakkında karar alma, hâkim ve savcılara yönelik görevden ihraç denetlemeleri, araştırmaları ve soruşturmaları yürütme görevlerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çok geniş kapsamı olan bir sorumluluk ağacıdır.

Bu yaklaşım, yargıda etik kurallarının ihlalinden sorumlu ayrı bir merciin olduğu genel uluslararası yaklaşımdan farklı olsa da, prensipte konseyin yargı disiplini dışında başka görevlerinin olmaması için hiçbir neden yoktur. Önemli olan Konsey veya komisyonun niteliği değil, süreçlerinin şeffaf olup olmadığıdır.

BM Kalkınma Raporu Bölüm 4 - Şeffaflık ve Yargıya Erişimi Pekiştirmede Teknolojinin Kullanımı

UNDP raporunun dördüncü bölümünde, yargıda şeffaflığın ve yargıya erişimin desteklenmesi için teknoloji kullanımı ele alınmaktadır. Kuşkusuz, bu odada benden daha uzun süredir hâkim olan kişiler vardır. Yaklaşık yirmi beş yıl önce ilk kez hâkim olarak görevlendirildiğimde, mahkemelerde bilişim teknolojileri çok az kullanılıyordu. Mahkeme süreçlerini kayıt altına alma ve başvuru süreçlerinde neredeyse her zaman kağıt kullanılıyordu ve bu işlemler el ile yapılıyordu. Benim ülkemde ve diğer ülkelerde bu durum önemli ölçüde değişmiştir. Artık görev yaptığım mahkemelerde kağıt kullanılmamaktadır. Örneğin, ülkeme geri döndüğümde, 300'den fazla tanığın ve bin kadar delilin olduğu bir duruşmaya başlayacağım. Süreç tamamen bilişim teknolojisiyle idare edilecek.

UNDP raporunda ise, teknolojinin temel hizmetleri otomatikleştirip verimliliği artırma konusunda büyük bir potansiyelinin olmasının yanı sıra, süreçte yolsuzluk fırsatlarını azaltabileceği ve daha yüksek şeffaflık ve adalete erişim sağlayabileceği öne sürülmektedir. UNDP, mahkeme sistemlerinde bilgisayar teknolojisinin kullanılmasına yönelik dünya genelinde faaliyetler yürütmüştür ve raporda, mahkeme süreçlerin nasıl hızlandırılabilceği, yolsuzluk imkanlarını doğuran aşamalarda doğrudan insanlarla etkileşimi en aza indirgenebileceği ve mahkeme ile ilgili bilgi ve istatistiklere düzenli bir şekilde erişim sağlanabileceği açıklanmaktadır.

UNDP raporunda, birkaç yetki bölgesinde kurulan e-Mahkeme adı verilen kurumları oluşturma süreci ayrıntılı bir biçimde açıklanmaktadır. Filipinler'deki mahkeme sisteminin modernleştirilmesine katkıda bulunmayı hedefleyen Yüksek Mahkeme girişimi bunun bir örneği olarak gösterilebilir. Yeni teknolojinin kullanımı, insan müdahalelerinin azaltılmasına, böylece hâkimlere davaların elektronik ortamda atanması, hâkim tarafından verilen kararlar, tutanaklar ve delillerin etiketlenmesi dahil olmak üzere davadaki her hareketi elektronik ortamda kaydeden sistem gibi uygulamalarla yargı zincirindeki bütünlüğe yönelik risklerin azaltılmasına yardımcı olur. e-Mahkemeler, davaların otomatikleştirilmiş takibi, dava ile ilgili kağıt kalabalığının azaltılması, halk tarafından bilgiye erişimin geliştirilmesi, artırılmış şeffaflık, daha geniş kapsamlı erişim ve verimlilik için şablon ve formların kullanılması sokulması aracılığıyla karar alma sürecini hızlandırma ve hakim tarafından delillerin daha kolay yönetimi gibi çok sayıda avantaj sağlamaktadır.

Raporda, e-mahkemelerin yolsuzluk önleyici beş ana özelliği ayrıntılı bir biçimde anlatılmaktadır. Bu özelliklerden ilki, sistem aracılığıyla mahkeme ile ilgili bütün tarihlerin ve diğer faaliyetlerin görüntülenebilmesidir. Bununla birlikte yazılım, sisteme giriş yapan bütün kullanıcıların 'parmak izi' kullanmasını zorunlu kılacak şekilde tasarlanmıştır. Üçüncü olarak, mahkeme kararı sisteme bir kez girildikten sonra sadece yetkili kullanıcılar tarafından değiştirilebilmektedir. Dava ile ilgili her bir eylem elektronik ortamda kaydedildiğinden ötürü davacılar, davanın durumu ile ilgili kesin bilgi alabilir ve mahkeme, bir tarafın savunma dilekçesini zamanında teslim etmediğini veya bu gecikmenin mahkemeden kaynaklandığı gibi ayrıntıları gizleyememektedir. Dolayısıyla, mahkemeler taraflara karşı tutumlarında daha özenli, tarafsız ve adil olmaya zorlanmaktadır. Son olarak sistem, mahkeme performans denetim aracı faaliyetlerini de gerçekleştirebilir.

BM Kalkınma Raporu Bölüm 5 - Yargı Hesap Verme Sorumluluğunu Arttırmak için Sivil Toplum ve Toplumun Daha Büyük Kesimini Güçlendirme

Beşinci konu başlığında, UNDP raporunda yargının hesap verme sorumluluğunu arttırmak için sivil toplumun ve toplumun daha büyük bir kesiminin güçlendirilmesi ele alınmaktadır. Tabii ki bu konu, şeffaflık konusuyla yakından ilişkilidir ve *İstanbul Bildirgesi*'nin getirdiği yükümlülöklere tam uyum, sivil toplumun güçlendirilmesine yönelik önemli bir adım olacaktır. Yargının hesap verme sorumluluğunu artırma yönünde halkın güçlendirilmesindeki en önemli destek açık oturum mahkemelerin yürütölmesi ve verilen kararı destekleyen nedenlerin halka internet sitesi ve basın organları aracılığıyla duyurulmasıdır. Diğer bir önemli süreç 'kullanıcı gruplar'ın oluşturulmasıdır. Örneğın, Victoria Yüksek Mahkemesi bünyesinde diğer grupların yanı sıra 'ticari veya kullanıcılar grubu' vardır. Bu gruplar, mahkemenin faaliyetleri hakkında geri bildirim almak üzere düzenli aralıklarla ilgili özel faaliyet alanından sorumlu hâkim ile görüşür.

UNDP ile hukukun üstünlüğünü sağlamak için üzerine düşeni yapan iki ülkenin karanlık bir geçmişten modern yargı kurumlarına geçişinde edindiğim deneyimlere kısaca değinmek istiyorum. Nepal Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın yargı liderliğinde ve özellikle de güçlü bir şekilde desteklenmesiyle Nepal reformun nasıl gerçekleştiğinin bir örneğini Nepal'de görmekteyiz. Nepal'in yargı sistemi, antik yasalar, gecikmeler, usulde kuralsızlıklar ve en önemlisi halkın mahkeme sisteminin tarafsızlığı, doğruluğu ve eşitliği hakkındaki yetersiz bilgisi gibi birçok sorunla karşılaşmıştır. 1990 yılların sonuna doğru Yargıtay Başkanlığı, sistemik, yasal ve insan kaynakları ile ilgili sorunlarını büyük bir özenle ele aldı. Mahkeme başkanlığı, 2004 yılında kapsamlı bir stratejik plan geliştirdi. Ulusal Yargı Akademisi kuruldu. 2011 yılında UNDP, başta *Bangalor İlkelere* olmak üzere uluslararası standartlara riayet eden davranış kurallarının oluşturulmasına destekte bulundu.

Nepal, UNDP'nin desteğiyle adalete erişimi toplumun mahkeme süreçleri konusundaki bilgisini artırmak için önlemler almıştır. Mahkemeleri kullanan kişilere yardımcı olmak için bilgilendirme masaları kurmuştur. Anayasa kapsamında, hâkimlerin görevlendirme, disiplin ve görevden alınma süreçleri için önerilerde bulunmaktan ve hâkimlere gerekli eğitim ve oryantasyonu sağlamaktan sorumlu olan Ulusal Yargı Konseyi adında bir denetim mercii kurulmuştur. Bu süreçlerin vatandaşların mahkemeleri, davranış kurallarını ve hesap sorma hakkının nasıl kullanılacağını daha iyi anlamalarına yardımcı olduğu aşıkardır. Görevi kötüye kullanma ve kötü yönetim kapsamlarında mahkeme sistemine karşı açılan davalar ve şikayet başvuruların sayısında bir artış gözlemlenmektedir. Bu artış, mevcut durumla her ne kadar çelişkili de olsa Nepal vatandaşlarının mahkeme sistemi ile ilgili şikayetlerinin usulüne göre ele alındığına dair güvenini sergilemektedir.

Hızlı bir geçişin sağlandığı diğer bir ülke de Myanmar'dır. 1950'li yıllarında Burma Yüksek Mahkemesi (o dönemdeki adıyla) uluslararası platformda mükemmeliyetçiliği ile ün salmıştı. Ancak 1962 ile 2011 yılları arasındaki 50 yıllık askeri yönetim, yargıyı oldukça kötü bir durumda bırakmış olup, yargının adil, yetkin, tarafsız ve eşit adalet sağlayacağına halkın pek güveni kalmamıştır. Basın özgürlüğündeki gelişmeler ile birlikte halkın mahkeme sistemine olan saygısının kalmadığı açığa çıkmıştır.

UNDP şu sıralar bağımsızlık ve uygun şeffaflık standartları oluşturmak için Myanmar yargısıyla çalışmaktadır. Türkiye'deki etik kurallarına benzer etik kuralları uygulanmaya başlamış ve yakın gelecekte geniş kapsamlı yargı eğitimlerinin başlatılması umulmaktadır.

BM Kalkınma Raporu Bölüm 6 - Geleceğe Yönelik Çıkarılması Gereken Dersler

Özetle, UNDP Raporu, aşamalı bir reform yaklaşımının uygulanması ve yargı etiği ile denetiminin birbirine uygun hale getirilmesiyle doğruluk ve de-

gişim kapasitesinin değeriendirilmesi karşısındaki risklerin belirlenmesi için bir yol haritası oluşturmakta ve yargı başkanlığı düzeyinde ‘siyasi irade’ gerekliliğini vurgulamaktadır. Raporda, yargı hizmetlerini modernleştirmeye ve otomatikleştirmeye çalışmanın ve halkla bilgi paylaşmanın önemi ele alınmaktadır. Rapor ayrıca yargı sisteminin kapasitesi ve bütünlüğünün güçlendirilmesine yönelik daha kapsamlı faaliyetlere olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Davranış kuralları, şikayet mekanizmaları ve disiplin cezalarının uygulanması gibi tedbirlerin etkilerini değerlendirmek ve denetlemek amacıyla eşzamanlı yatırım yapılmalıdır. Raporda paylaşılan deneyimler, dünyanın çeşitli bölgelerindeki yargı sistemlerinin hatalarından çıkardıkları dersleri paylaşmasının sağlamış olduğu menfaatleri kanıtlamaktadır. Avusturalya’da benimsemiş olduğumuz sürecin işleyişindeki başarıları ölçmek amacıyla genellikle diğer yetki bölgelerindeki süreçleri inceleriz. Başarılı süreçleri benimseyen diğer yetki bölgelerinden çıkarabileceğimiz dersler olduğu gibi başarısızlıkla sonuçlanan süreçleri uygulamaya alan yetki bölgelerinin deneyimlerinden de faydalanabiliriz.

UNDP son olarak, kendilerini eleştirel bir biçimde değerlendirmeye ve doğruluğu ve genel olarak yargıya güveni teşvik eden ve aynı zamanda yargının bağımsızlığını koruyan, uygulamaya dönük bir reform ajandası oluşturma konusunda akranlarıyla bilgi alışverişi yapmaya hazır yargı kurumlarını desteklemeye olan kararlılığını ifade etmektedir.

SORU - CEVAP BÖLÜMÜ

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Değerli katılımcılar, önümüzdeki programa göre süreyi hayli aştık. Ne var ki soru-cevap bölümümüz var. Soru sormak isteyen arkadaşımız varsa alalım, aksi takdirde öğle arası vereceğiz. Var mı acaba soru sormak isteyen? Soru-cevap bölümünde soruları sormak isteyen misafirlerimiz kendilerine yakın olan ayaklı mikrofona yaklaşarak sorularını sorarlarsa memnun oluruz diye bana not iletildi. Buyurun, soruyu kime yönelttiğimizi önce söyleyelim.

Salondan:

Efendim, soruyu Nihal Beye iletiyorum. Bu Bangalor ilkelerinin hazırlanmasından önceki dönemde özellikle Nihal Bey zannedersem Mecelle’yi tetkik etti. 1792. maddede Mecelle’nin hâkimi tarif ederken 6 unsur öngörölmüş: “*Hâkim hakîm, fehîm, müstakîm, emîn, mekin, metin olmalıdır*” diyor. Dolayısıyla Bangalor ilkelerine baktığımız zaman başlık olarak -alt başlıklar hariç- 6 ilke düzenlenmiş. Acaba bu Bangalor ilkeleriyle Mecelle’deki o 1792. maddedeki 6 nitelik arasında bir bağlantı kuruldu mu? Onu sormak istiyorum, teşekkür ederim.

■ Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA

Teşekkür ederim. Şunu bir kere söylemem gerekiyor: Bu 6 ilke belirlenirken biz mevcut uygulamalara da baktık bazı ülkelerimiz içerisinde, sadece Kanada’da değil, ama Kanada bunlardan biri, başka ülkeler de var. Ulusal unsurlara da baktık. Kültürel, dini ve geleneksel unsurlara da baktık, ama tabii ki bir konsensüs aradık. Ben şuna inanıyorum ki başlangıçta 6’dan daha azdı bu maddeler, ama tartışmalar devam ettikçe toplamda 6 prensip ortaya çıktı ve bunlar bir fikir birliğiyle ortaya çıktı, konsensüsle ortaya çıktı. Şunu da gördük ki bunlar esasında birçok dini ve kültürel geleneğe, geçmişin dini ve kültürel geleneğine de uyuyormuş, ama biz yaparken, bunları hazırlarken uluslararası enstrümanları ve mevcut durumları gördük, onları göz önünde bulundurduk. Teşekkür ederim. Bangalor prensipleriyle alakalı bir yorum var, 196 sayfalık bir kitap ve internette de var bu ve İslami hukukla alakalı da burada bazı atıflar var, ama bunlar daha sonradan geldi. Yani hazırlık aşamasında değil. Teşekkür ederim.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Teşekkür ediyoruz sabırla dinlediğiniz için, afiyet olsun.

1. GÜN

OTURUM II: YÜKSEK MAHKEMELER İLE HSYK KARARLARINDA YARGI ETİĞİ VE ŞEFFAFLIK

OTURUM BAŞKANI:
Abdulhalik YILDIZ

Yargıtay Birinci Başkanvekili ve Ceza Genel Kurulu Başkanı

KONUŞMACILAR:
Abuzer YAZICIOĞLU
Anayasa Mahkemesi Raportörü

Doç. Dr. Gürsel ÖZKAN
Danıştay Üyesi

Müjgan KARYAĞDI
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Sekreter Yardımcısı

Prof. Dr. Gülriz UYGUR
Proje Uzmanı
“Yüksek Mahkeme Kararlarında Etik İlke ve Değerler”

13 Nisan 2017

Oturum Başkanı: Abdulhalik YILDIZ, Yargıtay Birinci Başkanvekili ve Ceza Genel Kurulu Başkanı

Teşekkür ediyorum arkadaşımıza takdimlerinden dolayı, hayırlı bir çalışma olmasını diliyorum. Başlığı arkadaşımız, sunucu arkadaşımız size aktarmıştı. Ben bir daha hatırlatmak isterim. Konumuz: “Yüksek Mahkemeler ile Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu Kararlarında Yargı Etiği ve Şeffaflık” Yargıtay’la ilgili sabahleyin Genel Sekreter Yardımcısı arkadaşımız bilgilendirme yaptı. Ben Yargıtay’la ilgili bir bilgilendirme yapmayacağım. Zaten Yargıtay için bir konuşmacı da ayrıca yok. Öğleden önceki Sayın Dr. Saldırım’ın konuşmasını bu oturum için geçerli kabul ediyoruz.

Programdaki duruma göre söz veriyorum arkadaşlara. 15’er dakikalık süreleri var.

Buyurun Sayın Abuzer YAZICIOĞLU, Anayasa Mahkemesi Raportörü olarak bilgi aktaracak.

YARGI ETİĞİ ve ŞEFFAFLIK

Abuzer YAZICIOĞLU

Anayasa Mahkemesi Raportörü

Değerli katılımcılar ve misafirler, hepinizi saygıyla selamlıyorum...

Tebliğimde, Anayasa Mahkemesi’nin görev ve yetkileri düzleminde yargı etiği ve şeffaflık ile ilgili kısa açıklamalar yapacağım.

En basit tanımıyla etik, sosyal yaşamdaki tavır ve davranış standartlarını ifade eder. Diğer bir deyişle insanın, birey ya da topluluk olarak yaşantısına yansıtması beklenen, genel kabul görmüş sosyal normlara etik denilebilir.

Yargı etiği ise yargı görevini yerine getiren sùjelerin tavır ve davranış standartlarını oluşturmaktadır. Bu standartlar, tabi ki ideal olmalıdır. Tarihsel süreçte yapılan “hâkim” tanımları, ideal hâkimi ortaya koymaya çalışırken diğer taraftan yargı etiğinin nihayet hududunu da belirlemektedir.

Sokrates, “*nezaketle dinleyen, bilgece cevap veren, akl-ı selim ile düşünen ve tarafsızca karar veren kişi*” olarak hâkimi tanımlarken sadece yargı görevinin ifa edildiği anı kapsayan bir çerçeve çizmiştir.

Aynı zamanda toplumun bir ferdi olan hâkimin, tüm yaşantısını kapsamaması beklenen tanımını, en yalın haliyle Mecelle’de bulabiliriz. Mecelle’nin 1792. maddesinde “Hâkim; **hakîm** (sebeb sonuç ilişkisi kurabilen), **fehîm** (zeki ve anlayışlı), **müstakîm** (doğru, istikrarlı ve sağa sola meyletmeyen), **emîn** (güvenilir), **mekîn** (vakarlı, sakın ve temkinli) ve **metîn** (dayanıklı, kararlı, öz güvenli) olmasıdır.” ifadeleriyle özetlenmiştir. Buna İbn-i Rüşd’ün hâkimde aradığı özelliklerin

başında gelen, “**nefsine kötülüğün karışmamış olması**”nı, başka bir deyişle iyi ahlaklı ve erdemli olmayı da ekleyebiliriz.

Burada hâkimde olması gereken özellikler sıralanırken, Bangalor Yargı Etiği İlkelerine benzer bir tasnifin yıllar önce yapıldığı söylenebilir.

Nihai karar makamı olduğu için Yargı Etiği İlkelerini hâkim üzerinden tanımlayıp irdese de günümüzde yargılama süreçlerine aktif biçimde dâhil olma hak ve yetkisi bulunan diğer yargı sūjeleri de unutulmamalıdır.

İddia ve savunma makamı meslek mensuplarının yargılama süreçlerindeki rolleri dikkate alındığında, toplum nazarındaki yargı algısının şekillenmesinde bu sūjelerin de etkili olmadıkları söylenemez.

Bu yönüyle, yargı etiği sadece hâkim üzerinden şekillendirilse de yargı sisteminin üçlü mekanizmasına dâhil olan tüm sūjelerin yargı etiği ilkelerini dinamik tutacak; hâkimin hatasını sorgulayacak ve doğru uygulamayı destekleyecek tutum ve davranışlar sergilemeleri gerekmektedir.

Zira, usul güvenceleri gözetilmeden tamamlanmış bir soruşturma sürecinin veya iyi hazırlanmamış bir iddianamenin ya da adalet hizmetine katkıda bulunma endişesi taşımayan savunmanın, hâkimin yargılama faaliyetine olumsuz etkileri göz ardı edilemez. Bu etkinin, görevle ilgili yürütülen iş ve işlemlerin yanında, savcı ve avukatın yargı etiği kapsamında kalması gereken diğer davranışlarından da doğabileceği unutulmamalıdır.

Elbette ki, mahkemeyi yönetme yetkisine sahip olan hâkimdir. Son kararı veren ve mahkemeyi temsil eden hâkim, yargılamanın en etkin sūjesidir. Fakat hâkim kadar olmasa da savcı ve avukatların davranışları da yargıya güveni olumsuz etkileyen sonuçlara neden olabilmektedir.

Yargı etiği ilkelerinin hedeflediği ideale ulaşacak yolu aydınlatan ve yargı sūjelerinin rehberliğini yapan somut normlar, öncelikle usul kurallarıdır. Usul kuralları çerçevesinde yürütülen bir yargılama faaliyeti, asgari düzeyde de olsa toplumdaki adalet duygusunu tatmin edebilir. Fakat bunun aksi mümkün gözükmemektedir.

Kötü bir yargılama sonunda verilen kararın doğruluğu, sadece o davanın sonucunu adil yapar, fakat yargılama sürecindeki haksızlıkları ortadan kaldırmaz. Bunun yanı sıra böyle bir yargılama, daha öncesinde verilen kararların adilliğine gölge düşürebilir veya daha sonraki yargılamalara güvenle bakmak gibi çok önemli bir toplumsal veriye katkı sağlayamaz.

Bir yargılamadan beklenen, uyumsuzluğun çözümü sırasında taraflara adalet hissini verilmesi, tarafların, hâkimin eline teslim ettikleri ihtilafın giderilme yöntem ve sonucundan endişe duymamasıdır.

Bu noktada Anayasa’nın 36. maddesinde ve iç hukukun bir parçası olarak kabul edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 6. maddesinde güvence altına alınan “*adil yargılanma hakkı*” ve buna bağlı ilkelerin, yargı etiğini

güçlendiren ve destekleyen bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Adil yargılanma hakkı, yargılamada taraflara usul güvencesi sağlayan ve davanın esasına ilişkin sonucuyla doğrudan ilgilenmeyen bir haktır. Adil yargılanma hakkı,

1. *Mahkemeye erişim hakkı,*
2. *Bağımsız ve tarafsız yargı yerinde yargılanma hakkı,*
3. *Makul sürede yargılanma hakkı,*
4. *Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı,*
5. *Aleni yargılanma hakkı,*
6. *Masumiyet karinesi*

gibi unsurlardan oluşmaktadır.

Bu unsurlardan “hakkaniyete uygun yargılanma hakkı”;

- a. Hâkimin yetkinliğini ve adil sonuca nasıl ulaştığını gösteren “gerekçeli karar hakkı”nı,
- b. Davanın taraflarına eşit davranmayı öngören ve taraflara kendilerini ifade etme fırsatı vererek uyuşmazlığı ortaya koymalarını amaçlayan “silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesi”ni,
- c. Duruşma açılmasını veya açılan duruşmadan haberdar edilmeyi güvence altına alan “yargılamaya etkili katılma ve aleni yargılanma hakkı”nı,
- d. Müdafiden yararlanma, suç ve isnadı öğrenme, savunma için yeterli zaman ve kolaylık sağlanma, tercüman yardımı, tanık dinletebilme, vb. asgari sanık haklarına ilişkin güvenceleri,

alt unsurlar olarak bünyesinde barındırmaktadır.

Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru yolunun açıldığı 23 Eylül 2012 tarihinden bu yana adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları değerlendirirken, ortaya koyduğu tespitler ve verdiği kararlarla, yargı etiği ilkelerine de işlevsellik kazandırmıştır. Tabloyu daha iyi görmek amacıyla kısa bir istatistik bilgi vermek gerekmektedir.

3/4/2017 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvuru sayısı 152.059’dur. Bunun yaklaşık % 65’inin (80.000 adet) 15 Temmuz sonrasına ait başvurular olduğunu belirtmek gerekir. Sonuçlandırılan başvuru sayısı ise 51.070’dir (*Sıradışı 15 Temmuz dikkate alınmaz ise başvuru sayısı: 72.059, inceleme bekleyen dosya sayısı: 20.989 adettir*).

Sonuçlanan 51.070 adet başvurunun % 96’sı (49.000 adet) kabul edilemezlik kararı ile sonuçlanmıştır. İhlal kararı verilen 1.986 adet dosyanın 1.300 adedi makul sürede yargılanma hakkı ile ilgilidir. Geriye kalan 286 adet dosya, adil yargılanma hakkı dışında kalan ve Anayasa ile Sözleşme’nin ortak koruma alanında kalan hak ihlalleri ile ilgilidir.

Bu durumda makul sürede yargılanma hakkı ihlali dışındaki adil yargılanma hakkının diğer unsurlarının ihlal edildiğine ilişkin başvuru sayısı yaklaşık 400 adede tekabül etmektedir.

Adil yargılanma hakkı bağlamında ortaya çıkan istatistik sonucu makul seviyede gözüktüğü de; bir yargılama süreç veya sonucunda herhangi bir temel hak ve özgürlüğün ihlali, yargıya olan güveni olumsuz etkilediğinden aynı zamanda yargı etiğini de sorgulanır hale getirmektedir. Bu nedenle ülkemizde dört yaşını tamamlayan bireysel başvurudaki tüm haklar yönünden ortaya çıkan % 4'lük ihlal oranının, diğer ülkelere göre küçümsenecek bir rakam olmadığı açıktır.

Anayasa Mahkemesi kararlarından örnek verecek olursak:

A. Bağımsız ve tarafsız yargı yerinde yargılanma hakkı ile ilgili olarak;

1. Tarafsızlık ve bağımsızlıktan ne anlaşılması gerektiği vurgusu yapılan **Tahir Gökatalay başvurusu** (2013/1780, § 61,62),
2. Yargı makamları arasındaki içtihat farklılıklarının makul kabul edilebileceği sınırları açıklayan **Miras Mümessillik A.Ş. başvurusu** (2012/1056, § 36),

B. Hakaniyete uygun yargılanma hakkı ile ilgili olarak;

3. Savunma hakkı ve müdafî yardımından yararlanma hakkı ilkelerini içeren **Kazım Albayrak başvurusu** (2014/3836, § 28),
4. Savunma hakkı ve tercümandan yararlanma hakkı ile ilgili ilkelerin yer aldığı **Ali İlhan Bayar başvurusu** (2013/725, § 48),
5. Davanın taraflarının başarı şansını etkileyen her türlü mütalaadan haberdar olması gerekliliğine ilişkin **Oğuz Tatış ve diğerleri başvurusu** (2013/4186, § 96),
6. Gerekçenin geç yazılmasının gerekçe hakkı ile ilgisini açıklayan **Mehmet İlker Başbuğ başvurusu** (2014/912, § 67),

C. Makul sürede yargılanma hakkı ile ilgili olarak;

7. Uzun yargılama genel kriterlerini ortaya koyan **Güher Ergun ve diğerleri başvurusu** (2012/13, § 27),

D. Masumiyet karinesi ile ilgili olarak:

8. Sonuçlanmamış bir yargılamada kamu görevlilerinin açıklamalarını değerlendiren **Kürşat Eyol başvurusu** (2012/665 § 26),
9. Uzun tutukluluk süresinin masumiyet karinesi ile ilgisini vurgulayan **Murat Narman başvurusu** (2012/1137 § 61),

E. Aleni yargılanma hakkı ile ilgili olarak:

10. Şeffaflık ve kamuya açık duruşma şikâyetinin incelendiği **Ersin Ekmekçi ve Sinan Ekmekçi başvurusu** (2013/6068, § 71),

v.b. kararlar, hem Bangalor Yargı Etiği İlkelerine hem Yargıda Şeffaflığa ilişkin İstanbul Bildirgesi ilkelerine uygun değerlendirmeler içermektedir.

Bireysel başvuru kapsamında denetimi yapılan bu alanlar, yargı etiği açısından normatif kurallarla somutlaştırılabilmiş alan ve seviyelerle sınırlı kalmaktadır. Örneğin, makul sürede yargılanma hakkı bağlamında, dava türü için öngörülen ortalama süreler ve yargılama sırasında yargılamayı uzatmaya yönelik kamu gücünden kaynaklı aksaklıklar **birlikte dikkate alınarak** inceleme yapılmaktadır.

Bir dava, öngörülen makul süre içinde sonuçlanıyor ise yargılama sırasında adalet duygusunu önemli ölçüde zedelemeyen aksaklıklar görmezden gelinebilmektedir. Bu da, Anayasa Mahkemesinin ikincil yargı makamı olması nedeniyle belli ölçülerde değerlendirme yapabilmesinden kaynaklanmaktadır. Zira temel hak ve özgürlüklerin korunmasında en etkin olan makamların, ilk derece yargı makamları olduğu tartışmasız bir durumdur ve bu korumanın davanın taraflarıyla yüz yüze iletişim kurabilen mahkemelerce sağlanması arzu edilen bir hedeftir.

İlk derece yargısında, adil olma endişesiyle yürütülerek sonuçlandırılan ve davanın tarafları ile üçüncü kişilerde adillik duygusu hissettirilen bir yargılamadan elde edilecek bireysel ve toplumsal kazanım ile Yüksek Yargı'nın tespit ettiği noksanlıklarla telafi edilen bir yargılamada ulaşılan kazanım kesinlikle bir değildir.

Buraya kadar açıklanan hususların bir yönüyle “yargıda şeffaflık” ilkeleri ile ilgili olduğu dikkatli nazarlardan kaçmamıştır. Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi'nin 15 İlkesi, yargılama süreçlerindeki her işlemin denetlenebilir ve hesap verilebilir bir süreçten geçmesini öngörmekle birlikte, gelişen teknoloji ile uyumlu bir işlevsellik kazanmasını da beklemektedir.

Demokratik hukuk devletinin amaçlarından biri de kamu hizmeti sunan kurum ve kuruluşların bu hizmetlerini, hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkelerine uygun şekilde yerine getirmelerini sağlamaktır.

Bu bağlamda Mahkeme hakkında kısa bir bilgi vermek gerekirse:

Anayasa Mahkemesi, Anayasa, 6216 sayılı Kanun ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümlerine göre teşekkül etmiş, anayasal denetim yapan bir mahkemedir. Başkan, üye, raportör ve idari personelin seçim veya atanması, Genel Kurul çalışma düzeni, bireysel başvuru işlemlerinde Bölüm ve Komisyonların oluşumu, çalışma yöntemleri, karar verme usulleri, dosyaların sınıflandırılması, raportörlere tevzi edilmesi, başvuruların inceleme sırası gibi süreçler, daha önceden belirlenmiş objektif ve öngörülebilir kriterlere bağlanmıştır.

Bireysel başvuru incelemelerinde ikincil bir yargı işlevi görmesi nedeniyle, yargılama usul kuralları, mahkemede istisnai olarak uygulanmaktadır. Dosyaların incelenme sırası ile ilgili olarak Genel Kurul tarafından belirlenmiş ve ilan edilmiş ölçütlere göre hareket edilmektedir.

Bireysel başvuru süreçlerinin tamamı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yürütülmektedir. Görüşmeye hazırlanmış dosyadaki karar taslağı üzerinde ilgili olan tüm raportör ve baş raportörlerin görüşü yer almakta ve bu görüşler heyet önünde özgürce tartışılmaktadır.

Dosya görüşmeleri kamuya açık yapılmamakla birlikte, görüşülecek dosya gündemi önceden ilan edilmekte, sonuçlanan dosyanın gerekçeli kararı derhal yazılarak Mahkeme internet sayfasında erişilebilir hale getirilmekte ve ilgisine tebliğ edilmektedir.

Diğer taraftan esastan inceleme yapılan kararların, Adalet Bakanlığı'na bilgi mahiyetinde gönderilmesi yasal bir zorunluluk olarak düzenlendiğinden, Bakanlığın, yargı teşkilatına özellikle ulaştırmak isteyebileceği kararlardan bilgi sahibi olması sağlanmaktadır.

Bilindiği gibi Anayasa Mahkemesinin kararları, okunması sabır ve dikkat isteyen, uzun metinlerdir. Bu nedenle Mahkemenin ilke kararlarını yansıtan veya kamuoyunun yakından takip ettiği kararların sade, basit ve yanlış anlaşılmaya fırsat vermeyen bir dille basın özetleri derhal hazırlanarak resmi internet sitesinde ilan edilirken, kararın tamamı Resmi Gazetede yayımlanmaktadır.

Anayasa Mahkemesi, 2015 yılından bu yana kamuya açıklığa daha da önem vererek bünyesinde “Basın Birimi” oluşturulmuş, basın özeti hazırlanan kararların yüksek yargıyı takip eden basın mensuplarına e-posta yoluyla gönderilmesi, akabinde çıkan haberlerin takip edilmesi imkânı sağlanmıştır. Mahkeme internet sayfasının, Türkçe ve İngilizce olarak güncelliğini korumasına özen gösterilmekte, mobil uygulama ve twitter hesabı gibi gelişen teknolojiyle uyumlu Mahkeme-yi izleme alternatifleri takip edilmektedir.

Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi, 2015 yılından beri “Yıllık Rapor” çıkarmaktadır. Yıllık raporda, mahkemenin tanıtımı, kurumdaki yapısal ve işlevsel değişikliklerin bildirilmesi, yıl içinde yapılan etkinliklerin duyurulması ve çeşitli konulardaki içtihatlar ile öne çıkan kararların kamuoyu ile paylaşımı yer almaktadır.

Dönem dönem Mahkeme kararları ile ilgili sempozyum veya yuvarlak masa toplantıları düzenlenerek diğer yargı aktörlerinin ve akademik dünyanın eleştirileri ile doğrudan muhatap olunmakta, yapıcı öneriler dikkatle değerlendirilmekte ve böylece daha iyi sonuçlara ulaşmak hedeflenmektedir.

Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilen Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi kapsamında, başvuru kalitesi artırılarak yargının şeffaflaşmasına katkı sağlayacak ve temel hak ve özgürlüklerin korunmasını güçlendirecek çalışmalar yapılmaktadır. Bunun yanı sıra diğer kurumların paydaşı olduğu projelere her türlü katkının sağlanmasına özen gösterilmektedir.

Anayasa Mahkemesi, karşılıklı işbirliği faaliyetleri gerçekleştirebilmek maksadıyla son on yıl içerisinde yaklaşık on dokuz ülkenin anayasa mahkemesi veya yüksek mahkemesi ile işbirliği mutabakat zaptı imzalamıştır. Buna istinaden, Anayasa Mahkemesi çeşitli anayasa mahkemelerinin heyetleri, yargıçları, araştırmacıları ve personeli geleneksel Türk misafirperverliği ruhuyla konuk etmekte karşılıklı fikir alışverişinde bulunmaktadır.

Yargı etiği, şeffaflık ve yargıya güven bağlamında Anayasa Mahkemesinin yapısı, işleyişi ve kararlarını esas alan kısa ve öz açıklamalar yapmaya çalıştım.

Sözlerimi bitirirken...

Yargıda Şeffaflığın Sağlanmasına İlişkin İstanbul Bildirgesi İlkelerinin, yargının tüm aktörlerine yayılması, benimsenmesi ve etkililiğinin artması, dolayısıyla yargıya olan saygı ve güvenin beslenmesinin, her yargı mensubunun vazgeçilmez bir temennisi olduğunu vurgulamak isterim.

Beni dinleme sabrını gösterdiğiniz için teşekkür ediyorum...

YARGI ETİĞİ, YARGIYA GÜVEN ve ŞEFFAFLIK

Doç. Dr. Gürsel ÖZKAN

Danıştay Üyesi

A. Giriş

Etik, kişinin davranışlarına temel olan ahlak ilkelerinin tümüdür³. Etik, bireysel ve sosyal yönleri de bulunan, insanın eylemlerini konu alan, ahlak üzerine sistemli bir şekilde düşünme, soruşturma, ahlaki hayata dair bir araştırma ve tartışma olarak belirtilebilir. Bir başka deyişle etik, doğru ve yanlış hakkında insanlığın tüm sağlam ve yerleşik standart ve ilkelerini ifade etmektedir⁴.

Etikğin önemli bir boyutu mesleki etikdir. Özellikle hukuk, tıp gibi alanlarda faaliyet gösteren mesleki örgütler, mesleki etik kodlar ortaya koymuş ve meslek mensuplarının mesleklerini yerine getirirken gözetmeleri gereken bazı kriterler geliştirmişlerdir.

Etikğin her mesleğe yönelik önemli ilkeler içerdiği söylenebilirse de, hâkimlik mesleği açısından meslek etiği çok daha önem taşımaktadır. Çünkü bu meslek mensupları kişinin hürriyeti, temel hak ve özgürlükleri ve toplumsal yapı ve düzenini doğrudan etkileyen kararlar alabilme yetkisine sahip bulunmaktadır.

Adaletle olan güven Devlete güven demektir. Günümüzde yargıya güven duygusunun hiç istenmeyecek düzeylere düştüğüne yönelik kamuoyuna açıklanan anket sonuçları ciddi ölçüde tehdit ve tehlike içermektedir.

Gerek Hâkim-Savcı gerekse avukatların; hem idari yargı hem de adli yargıda görev yapan meslektaşlarımızın, eğitim ve bilgi düzeylerinin yükseltilmesi ve meslek içinde sürekli öğrenme kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik önlemler alınması ve adalet hizmetinin kalitesinin yükseltilmesi gerektiği kuşkusuzdur.

³ Etik Rehberi, Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu Yayını, Ankara 2016, s. 11

⁴ ULUTAŞ Ahmet- ATABEY Ömer Serdar, Ulusal ve Uluslararası Boyutuyla Yargı Etiği Ulusal Düzenlemeler Uluslararası Düzenleme ve İlkeler Yargı Kararları, XII Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2011, s.5

Açıklık, şeffaflık esas itibarıyla kamu yönetimine ilişkin olup, idarenin gizlilik ve kapalılık içinde idari faaliyetlerini yürütmemesi, ilgisinin temel hak ve özgürlüklerini kullanırken gerekli olan bilgi ve belgelere ulaşmayı mümkün kılan bir anlayışı ifade etmektedir. Bu anlamda kamusal kararların diğer bir ifadeyle kurul halinde görev yapan kurumların karar alma toplantılarının kamuya açıklığı önem taşımaktadır.

Açıklık, şeffaflık yargı bakımından ise aleni yargılamayı ifade etmektedir. Yargılama sırasında “duruşma” yapılması aleniyetin sağlanması bakımından zorunlu nitelik taşımaktadır.

B. Yargı Etiği

Yargının güvenilirliği ve yargı etiği konuları iç hukuk açısından önem taşıdığı gibi pek çok uluslararası belgede de düzenleme konusu yapılmıştır.

Hâkim⁵ ve savcı etiği ile ilgili ulusal hukukta özel bir düzenleme bulunmama, Anayasa’da, bazı kanun, genelge ve ilke kararlarında serpiştirilmiş halde bazı etik ilkelere rastlanılmaktadır⁶.

Adalet⁷, insan eliyle gerçekleşir. Dolayısıyla hukukçuların nitelikli olması adaletin tecellisinde ciddi önem taşımaktadır. Doğaldır ki başta hâkimler olmak üzere hukukçular nitelikli olmazsa, toplumsal güven ve saygıyı koruyamaz ve yargıya olan güvenin azalmasına neden olunur. Yargıya olan güvenin azalması ise Devlete olan güvenin azalması anlamına gelmektedir. Adaletle ilişkin etik sorunlarda uygulamalı etik çalışmalarının çoğunlukla, kişisel inanç ve değerler, sosyal sonuçlar ve adalet sisteminin çıktıları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Aslında etik sorunların bir şekilde ilkelerin ve/veya çıkarların çatışması şeklinde ortaya çıktığı düşünüldüğünde, çakışan ve yarışan ilke ve çıkarların tam da merkezinde bulunan hukukçuların etiğin ilgi ve çalışma alanına girmesi herhalde kaçınılmazdır.

Yargıda ortaya çıkan etik sorunların, bazı yönleriyle diğer sektör ve mesleklerde doğan sorunlara benzeyen yanları olsa da, hâkimlik mesleğinin; toplum adına güvenilir kişi sıfatıyla bir anlamda kolektif bir hüküm vermek gibi fonk-

⁵ Mecelle’de hâkim olabilme şartları düzenlenmiş, bir hâkimde olması gereken vasıflar tespit edilmiştir. Bunlar 1792. Madde de; “Hâkim: (âlim, bilgin anlamını içermekte, hikmetli, herkesçe bilinmeyi bilen kişi, adil ve akıllı), fehîm (zekî, anlayışlı), müstakim ve emin (doğru, güvenilir), mekin (vakarlı, temkinli), metin (sağlam, dayanıklı) olmalıdır. AKCAN Recep, Hakimin Vasıfları, Türkiye Adalet Akademisi, Ankara 2014, s. 16-19

⁶ Örnek vermek gerekirse, Anayasa’nın “Mahkemelerin Bağımsızlığı” başlıklı 138. maddesinde; “Hâkimler görevlerinde bağımsızdırlar. Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiyede bulunamaz...” şeklinde bir hüküm yer almaktadır. Bu düzenleme yargı bağımsızlığı ile ilgili etik ilkeyi işaret etmektedir. Yine 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu’nun 62 ile 82. maddeleri arasında yasa koyucunun hakim ve savcılarda aradıkları nitelik, davranış ve tutumlarla ilgili ipuçları mevcuttur.

⁷ Adalet ahlaki bir değerdir. Kişinin sürekli bir biçimde haklı olana yönelmesi, hakkı yerine getirmeye uygun bir zihniyet ve tutum olması, herkese kendisine düşeni vermek uğrunda sürekli ve değişmez bir çaba göstermesi yolundaki bir karakter özelliğini tanımlayan subjektif anlamda adalet, bir erdem olarak kabul edilmektedir. ARAL Vecdi, Toplum ve Adaletli Yaşam, Legal Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 97

siyon üstlendiği düşünöldüğünde, bu meslek erbabına daha büyük bir sorumluluk yüklendiği ve teknik bilgi ve becerinin yanında, vicdanıyla hesaplaşmasını zorunlu kılan etiğe herkesten çok ihtiyaç duyduğu açıktır. Zira, yargı sistemlerinin temel değeri ve nihai hedefleri olan hakikat ve adalet, zaten tam da etiğin merkezine oturmaktadır. Etik ikilemleri ve çatışmaları mesleki hayatlarında sıklıkla yaşayan hâkimlerin, önyargı ve duygulardan arınmış bir karar verme yetisine sahip olmaları beklenmektedir.

Bu anlamda, etik düşünce ve karar biçimi hâkimlik mesleki formasyonunun en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır.

Etik ikilemler bakımından önem kazanan diğeri bir nitelik ise, eleştirel ve analitik düşünme yetisidir. Uygulamalı etiğin “kendin yap” felsefesinin en kritik uygulayıcılarından biri olan hâkimler, mensup oldukları mesleğin evrensel ilkeleri olan “bağımsızlık” ve “tarafsızlığın” doğurduğu mesleki bireysellik ve bir tür ontolojik yalnızlık ile önlerine çıkan sorunlara kendi çözümlerini bulmak durumunda kalmaktadırlar.

Bireylerin tüm hak ve özgürlükleri üzerine son sözü söyleyen ve kamu güvenine mazhar olmakla şereflenen bu mesleğin mensuplarının etik meselelerde daha hassas olmaları gerektiği açıktır. Evrensel anlamda bir ihtiyacın ve oydaşmanın yarattığı yargısal etik ilke ve standartlar, hem bu mesleğe duyulan güveni artırarak mesleğin itibarını koruyacak, hem de bu ilkelere sadık kalan meslek mensuplarının görevlerini yapmış olmanın onurunu yaşamalarını sağlayacaktır.

Etik konusunun yargı camiamız açısından ne kadar önemli bir husus olduğu yaşadığımız acı tecrübeler ışığında gün yüzüne çıkmıştır. Yargıyı ele geçirmiş, hiçbir etik ilke ve esasında hiçbir değeri kendine tabi görmeksizin mesleği, mesleğin onurunu ayaklar altına alan terör örgütü mensuplarının yargı ve ülkemiz üzerinde açtığı yaralar, yaptığı tahribatlar çok derin ve etkili olmuştur.

En temel yargı etiği ilkeleri olan bağımsızlık ve tarafsızlığın altına dinamit koyan, örgüt ağabeylerinden emir ve talimat alan, örgütün amaçları doğrultusunda hükümler kuran, kararlar veren, Anayasa ve yasalara değil kendi karanlık ajandalarına dayanan ve vicdanları dahi olmadığı anlaşılan bu suikast timinin yarattığı tahribattan çok büyük dersler çıkarmamız gerektiği kuşkusuzdur.

Bu çerçevede acilen tüm düzeylerden hâkimlerin geniş katılımıyla etik ilkeler doğrudan hâkimler tarafından oluşturulması önem taşımaktadır. Bu kuralların, yargı sistemi içerisindeki bir kurum tarafından dahi olsa dışarıdan dayatıldığı, önerildiği veya istenildiği izlenimi verilmemesi gerekmektedir. Etik kurallarının rolü, hâkimlere mesleki ve özel yaşamlarında rehberlik sunmaktan ibaret olmayıp, halkın güvenliğini artırma işlevini de içermesi gerekmektedir.

Yargının güvenilirliği ve yargı etiği konuları iç hukuk açısından önem taşıdığı gibi pek çok uluslararası belge ve çalışma içinde özel düzenlemeler yapılarak yargı etiği sorunları için çözümler bulunmaya çalışılmaktadır.

Hâkimlere verilen yetkiler adalet, gerçeklik ve özgürlük değerleri ile yakından bağlantılıdır. Diğer bir deyişle hâkimlere verilen yetkilerin amacı onların hukuku uygulayarak adaleti yerine getirebilmelerini ve kişilerin sahip olduğu hakları güvence altına almalarını sağlamaktır. Hâkimlere uygulanan standartlar da bu belirtilen değerlerin sonucudur ve adaletin yerine getirilmesine yönelik güvenin ön koşuludur.

Hukuk devletinin geçerli olduğu bir devlette halkın, temel hakları güvence altına alan ve adil yargılanma hakkına uygun olan, genel ilkelerin oluşturulmasını talep etme hakkı bulunmaktadır. Yargıçlara yüklenen yükümlülükler de onların tarafsızlığı ve çalışmalarının etkililiğini güvence altına almak için getirilmiştir.

Uluslararası planda oluşturulan yargısal davranış ilkeleri hâkimlere rehberlik edecek ve yargı etiğini düzenleyecek bir çerçeveyi yargıya temin edecek şekilde öngörülmüştür.

Bu ilkeler, aynı zamanda yasama ve yürütme mensupları ile avukatların ve kamuoyunun, yargıya daha iyi destek olmalarına ve onu daha iyi anlamalarına yardımcı olmak için de tasarlanmıştır.

Belirtmek gerekir ki uluslararası planda kabul edilen davranış ilkeleri, hâkimlerin yargı mesleği standartlarını takviye etmek üzere oluşturulmuş, hâkimleri bağlayıcı mevcut hukuk ve davranış kurallarını değiştirmeyi değil onları tamamlamak niyetiyle öngörülmüştür. Nitekim Avrupa Konseyinin Avrupa Yargıçları Danışma Konseyi tarafından hazırlanmış olan 3 sayılı Görüş (2002) şu önerilerde bulunmaktadır⁸:

- a) Hâkimlerin faaliyetleri mesleki davranış ilkeleri tarafından yönlendirilmelidir.
- b) Bu ilkeler bağımsızlıkları ve tarafsızlıklarına ilişkin karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmelerini sağlayacak şekilde hâkimlere nasıl bir yöntem takip edeceklerine ilişkin yol göstermelidir.
- c) Bu ilkeler hâkimlerin kendileri tarafından ve disiplin sisteminden ayrı olarak belirlenmelidir.
- d) Her bir ülkede mesleki etik veya statüleri ile yargısal olmayan faaliyetlerinin uyumuna ilişkin bir sorunla karşılaşan hâkimlere tavsiyede bulunmak amacıyla yargı içinde bir veya daha fazla kişi ve kurumun kurulması arzu edilmektedir.

Yargısal davranış ve yargı etiği ilkelerine ilişkin olarak çeşitli uluslararası belgeler bulunmaktadır.

⁸Opinion No. 3 of the Consultative Council of European Judges, para. 49.

Yargısal davranış ilkelerini belirleyen uluslararası belgeler:

1. Birleşmiş Milletler “Yargı Bağımsızlığı Hakkında Temel İlkeler” (1985),
2. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Hâkimlerin Rolü, Etkinliği ve Bağımsızlığı hakkında R(94) 12 sayılı Tavsiye Kararı (1994)
3. Hâkimlerin Statüleri Hakkında Avrupa Şartı (1998),
4. Avrupa Konseyinin Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi tarafından hazırlanmış olan 1 (2001) ve 3 (2002) sayılı Görüşleri,
5. Birleşmiş Milletler “Bangalor Yargısal Davranış İlkeleri” (2002),
6. Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları “Budapeşte İlkeleri” (2005)
7. Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi (2013)

Bangalor Yargısal Davranış İlkeleri, yargısal davranış veya etik kurallarına ilişkin hem ulusal hem de uluslararası metinlerden yararlanılarak hazırlanan bir metin olup, oldukça geniş kabul görmektedir.

Belirtilen uluslararası diğer belgeler daha çok yargıya ilişkin devletin yükümlülüklerine yönelik kurallar getirirken, Bangalor Yargısal Davranış İlkeleri⁹ asıl olarak hâkimlerin davranışlarında uymaları gereken ilkelere yer vermektedir. Bu nedenle Bangalor Yargısal Davranış İlkeleri yargısal etik bakımından ana kaynak oluşturmaktadır¹⁰. Bu belge HSYK’nun 27.06.2006 tarih ve 353 sayılı kararı ile de benimsenmiştir.

C. Yargı Etiğinde Korunması Gereken Temel Değerler

1. Bağımsızlık: Yargı mensuplarının; her türlü etkiden ve dışarıdan gelebilecek baskılardan uzak bir şekilde, yaptırım tehdidi veya kişisel çıkar beklentisi olmaksızın kanuna ve geçerli usul kurallarına uygun şekilde hareket etmelerini ve hüküm vermelerini güvenceye bağlamak, bağımsızlık ilkesinin zorunlu gereğini ifade etmektedir¹¹.

Yargı bağımsızlığı, bireysel olarak hâkime ait bir ayrıcalık veya öncelik değildir. Hâkimin, bir uyuşmazlığa başkalarının müdahalesine ilişkin kaygısı olmaksızın ve her hangi bir yerden veya her hangi bir nedenle yönelebilecek baskı,

⁹Bangalor Yargısal Davranış İlkeleri hakkında geniş bilgi için bakınız. İNCEOĞLU Sibel, Adil Yargılanma Hakkı ve Yargı Etiği, Ankara 2007, s.129-184

¹⁰Bangalor İlkeleri, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonunun Nisan 2003’ te 2003/43 sayılı Karar ile üye ülkelerin ilgili Birleşmiş Milletler organlarının dikkatine sunulmuştur. BM Sosyal ve Ekonomik Konsey de 27 Temmuz 2006’da 2006/23 sayılı Karar ile üye ülkeleri, yargı üyelerinin mesleki ve etik davranışlarına ilişkin hukuk kurallarını gözden geçirirken veya geliştirirken Bangalor Yargısal Davranış İlkelerini dikkate almaya davet etmiş ve Bangalor İlkelerinin, BM Genel Kurulunun 40/32 ve 40/136 sayılı Karar ile kabul ettiği “Yargı Bağımsızlığı Hakkında Temel İlkeler”i tamamlayıcı ve daha geliştirici olduğunu belirtmiştir.

¹¹Bağımsızlık koşulunun saptanmasıyla ilgili olarak göz önüne alınan; mahkeme üyelerinin atanması, görev süreleri, dış baskıya karşı güvencelerinin olup olmadığı ve mahkemenin bağımsızlık görüntüsü verip vermediğidir. AKIN İbrahim- AKIN Tansu, Yargı Etiği, Melike Ofset, Ankara 2013, s.42

etkileme ya da tehdit dışında kalarak, hukuk, olaylar ve delillere dayanarak taraf-sız ve dürüstçe karara bağlayabilmesi için yüklenmiş bir sorumluluktur.

Yargı bağımsızlığının en önemli güvencelerinden birisi, hâkimlik teminatıdır. Yargı bağımsızlığına ilişkin yasal teminatlar bulunsa da bağımsız bir şekilde hüküm vermek aynı zamanda ruhsal olarak psikolojik sağlık durumunu da gerekli kılmaktadır. Kariyeri boyunca öğretilmesi, ilerletilmesi ve geliştirilmesi gereken bilgi ve davranışlar, hâkimin; bağımsızlığının gerçekliğine ilişkin olarak halkın zihninde herhangi bir şüphenin oluşmaması anlamı taşımaktadır. Yine hâkimler, kendileri için onursal ayrıcalıklar elde etmemek ve adli işlemleri yürütürken, mahkeme huzurunda dava aşamalarını yönetirken ve hükümlerini verirken bağımsız olmak durumundadırlar.

Hâkimlerin; görevlerini¹² yaparken, kararlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemesi muhtemel olan, geçerli usul ve hukuk kanallarının dışında kalan her türlü müdahaleden korunması ve kendilerinin de buna engel olması yargı bağımsızlığı için ayrı bir önem taşımaktadır.

Bireysel özgürlüklerin koruyucuları olarak yargı mensupları; yürütmeyi, parlamento üyelerini, üst düzey yargı mensuplarını, medyayı veya kamuoyunu memnun etmek arzusu ya da memnun etmeme korkusu olmaksızın davalardaki unsurlara dayalı olarak yasal kuralları uyguladıklarını verecekleri kararlarla göstermek durumundadırlar.

Yine belirtmek gerekir ki yargı mensupları, her türlü kültürel veya sosyal önyargılarının ve siyasi, felsefi veya dinî görüşlerinin, ellerindeki gerçeklere ilişkin anlayışları üzerindeki veya yasal kuralları yorumlayışları üzerindeki etkisinin farkında olmalıdır.

2. Tarafsızlık: Bağımsızlık gibi tarafsızlık da halkın adalete güveninin zorunlu bir unsurudur. Sadece kararın değil, hâkimi bu karara yönlendiren sürecin de geçerliliği tarafsızlığa bağlı olduğu için tarafsızlık; kurumsal, işlevsel ve kişisel düzeyde belirli ilkelerin uygulanmasını gerekli kılan bir yükümlülüktür. Mahkemelerin ve hâkimlerin tarafsız olması; yargı mensuplarının tayin ve atama işlemlerinin mesleki kabiliyete dayalı, tarafsız ve şeffaf kurallara bağlı olması gerektiği anlamına gelmektedir.

Tarafsızlık; mahkemelerin ve yargı mensuplarının, istisnai durumlarda dahi kamu yöneticilerine veya özel kişilere hiçbir şekilde bağımlılık içermeyen koşullarda çalışmasını mümkün kılacak yeterli maddi, mali ve insani kaynak gerektirmektedir.

Yargı görevlerinin icrasında tarafsızlık, görünürde önyargının bulunmamasıyla sınırlı değildir; aynı zamanda ve daha da temelde, gerçek anlamda hiç-

¹² Hâkimin görevi; her şeyden önce yüksek bilme düzeyi, eğitimi, kültürü ve kişiliği ile toplumsal barışı sağlamak, adaleti gerçekleştirmektir. ÇETİNER Selma, Yargı Etiği (Yargı Erki ve Değerler), Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2016, s.68

bir tarafgirliğin bulunmaması anlamına gelmektedir. Yargı mensupları, kendi görüşlerinden bağımsız olarak, kendilerine sunulan tüm görüşlere açık olmak ve bunları dikkate almak durumundadır. Yine, yargı mensupları tüm vatandaşlarla aynı haklara sahip olmalarına rağmen, kendilerini ulusal ve uluslararası hukuk-takilerin dışında sınırlamalara tabi tutacak ve düşünce ve analiz özgürlüklerini kısıtlayacak hiçbir bağlılık (siyasi, felsefi, dini bağlılık veya bir dernek, sendika veya işletmeye bağlılık vs.) ilişkisi içinde bulunmamak durumundadır.

3. Doğruluk: Yargı mensubu olmak, “doğruluk” gerektiren şerefli bir konumdur. Yargı mensupları; mesleki uygulamalarında ve özel yaşamlarında, vazifelerini icra etmeye layık olduklarını gösteren, yetkilerine güvenilirlik katan ve adalete güveni temin eden doğruluk özellikleri sergilemelidirler.

Yargı mensupları, mesleki ve özel davranışlarıyla halkın yargının doğruluğuna duyduğu güvenin korunmasına yardımcı olur. Her hâkim, bunu her zaman aklında bulundurmalıdır. Hâkim olmak, kamusal ve özel tüm durumlarda 24 saat hâkim olmak anlamına gelmektedir. Yargı mensupları ihtiyatlı, tedbirli ve ke-tum tutumlarıyla adalet imajına ve toplumdaki rollerine önem verdiklerini ortaya koymak durumundadırlar. Kişisel taahhütlerde bulunurken vatandaşlık hakları-nın meşru kullanımı ile yargı mensubu sıfatıyla taşıdıkları görevlerinin uyumlu olmasını temin etmek durumundadır. Halkın içerisinde tedbirli ve ölçülü bir şekilde davranırlar ve kendilerini bu şekilde ifade ederler.

Yargı mensupları, meslek hayatlarıyla ilgili etkinliklerde teklif edilen hediye ve bağışlar başta olmak üzere tarafsızlıklarına zarar verebilecek veya şüphe düşürebilecek hediye veya bağışları kabul edemezler. Bu anlamda, doğruluk ilkesi, tüm yargı mensuplarının doğruluk ve sadakat yükümlülüklerine tabi olduğu anlamına gelmektedir.

4. Dürüstlük: Dürüstlük, mesleki uygulamalarda, toplumdaki ve özel yaşamdaki davranışlarda ana unsurdur. Yargı mensupları için doğruluk, tamamıyla dürüst olma gerekliliği anlamına gelir. Yargı mensuplarına, statülerine ve yargı teşkilatına özgü kanuni hükümlere uymayı ifade eder.

Bir hâkim kendi eylemlerine ilişkin sorunla karşılaştığında resmî veya resmî olmayan sıfatıyla bağımsızlığına duyulan güveni tehlikeye atacak şekilde davranış sergileyip sergilemediğini kendisine sormalıdır. Hâkimler, halkın bu güveninin ve yargıya duyulan saygının aşınmasına neden olabilecek ifade ve eylemlerden sakınmalıdır. Ölçülü eylemleriyle, tarafsızlıkla ve duygularını kontrol ederek, adalet amacına adadıkları çalışmalarına daha fazla güven duyulmasını sağlamaya çalışmalıdırlar.

Hâkimler ve yargı sistemindeki diğer aktörler, kişisel ve mesleki anlamda ortak sorumluluk ilişkileri ve karşılıklı saygı tesis etmelidir. İfade edilmesi gereken eleştirilerin bulunması halinde bu eleştiriler alçak gönüllülük ve tarafsızlık çerçevesinde ve kişisel hakarete bulunulmaksızın ifade edilmelidir.

Dış dünyaya açık olmak ve kuruma ilişkin farkındalığı artırmak amacıyla yargı dışı belirli faaliyetlere gereğine uygun biçimde izin verilmeli ve bu faa-

liyetler uygun şekilde raporlanmalıdır. Bunlar, yargı mensubunun saygınlığı ve bağımsızlığı ile uyumlu olmalı ve mahkemenin hizmetine zarar vermemelidir. Çıkar çatışması oluşturması muhtemel olan faaliyetlerden kaçınılmalıdır. Önceden izin alınmaksızın bilimsel, edebi ve sanatsal çalışmalar gerçekleştirilebilir; ancak bunlar yargı mensubunun mesleki faaliyetlerini kısıtlamamalıdır.

Yargı mensupları, baktıkları davaların ve yargılamaların gizliliğine riayet etmelidir. Anonim veya kendi gözlemleri dahi olsa, sahip oldukları bilgileri ifşa etmemelidirler. Özel yaşamlarında da hassasiyet içeren sıkı bir titizlik yükümlülüğüne tabidirler. Bu, toplumdaki yaşamlarında, ilişki tercihlerinde, özel aktivitelerini gerçekleştirmelerinde ve halka açık etkinliklere katılımlarında basiretli ve tedbirli olmalarını gerektirir.

Yargı mensupları, özel muamele gördükleri veya görüyor olabilecekleri fık-rine hiçbir şekilde sebebiyet vermemelidir. Yargı mensupları; kendileri, tanıdıkları veya yakın ilişki çevreleri için herhangi bir menfaat veya avantaj elde etmek üzere statülerini kullanamazlar.

5. Eşitlik: Hâkim, davadaki herkesin onur ve eşitliğine saygı göstermeye yönelik aktif şekilde bağlılık gösterir ve cinsiyet, ırk veya etnik köken, fiziksel veya zihinsel engel, din veya mezhep, cinsel yönelim veya siyasi görüş ile ilişkili olarak, herhangi bir açıdan kişiliklerine uymayabilecek veya göz korkutucu, hasmane, küçük düşürücü, aşağılayıcı veya saldırgan bir ortam oluşturabilecek hiçbir önyargı veya ayrımcılık sergilemez. Hâkim, savunmalardaki yönlendirme ve disiplin yetkileri kapsamında, davadaki tüm tarafların ve kendisine atanan personelin, insanın eşitliğine ve onuruna saygı gösteren davranışlar takınmalarını temin eder ve önyargılı veya ayrımcı davranışlar olması halinde bunları tasvip etmediğini ifade eder.

Hâkim, ilgili kurumlar tarafından geçerli hukuk düzeninde meşru olarak beyan edilmiş olan yasal sistemin ilkelerine ve hukuka uymak ve bunları uygulamak ile yükümlüdür. Ancak, yargı önüne getirilen davaların çokluğu ve çeşitliliği ile karşı karşıya olan hâkim, adalet ve hukukun; kuralların katı şekilde pozitivist ve hukuksal açıyla yorumlanmasıyla sınırlı olmadığını ve kararın bütününe esasen adil ve insani olması ve hukukun demokratik üstünlüğüne ait temel hakları dikkate alması gerektiğini her zaman aklında bulundurur.

Hâkimin vatandaşların haklarının teminatı olma vazifesi de davayı Anayasanın ilkeleri ışığında dikkatlice okumasını ve yasal açıdan kabul edilebilir olması halinde, bu ilkeleri ihlal eden bir kanunun somut şekilde uygulanmasını reddetmesini gerektirir. Ancak hâkim, bu istisnai mekanizmanın esasen vatandaşların temel haklarını ihlal eden kanunlara karşı bir teminat olarak tesis edildiğini aklında bulundurmalıdır.

Temel husus, tarafların hâkimin kendisinden dolayı onun huzurunda bulunmadığı, koruma aradıkları için veya haklarından bazılarını korumakta oldukları için orada bulunduklarıdır. Bir hâkimden yardım beklemelerinin nedeni budur.

Hâkim bu nedenle tarafları dinlemeye ve bu yardımın hukuk kapsamında ve hâkimin yetkisi dâhilinde olmasına dikkat etmelidir. Tarafların karşı tarafa veya hâkimlere yönelik çok eleştirel ve hasmane bir tutum takınmaları halinde dahi iletişim sorunları, duyguların belli edilmesinden sakınılarak ve onur, tarafsızlık ve tam titizlik sürdürülerek çözülebilir.

6. Ehliyet ve liyakat: Hâkimler meslek hayatları boyunca, görevlerini layıkıyla yerine getirmek için gerekli olan bilgi, beceri ve kişisel özellikleri kazanma amacına bağlı kalırlar. Hâkimler, takdirlerine sunulan davaların en yüksek kalite ve hızda, adil, profesyonel, özenli ve emin şekilde karara bağlanması için görevlerinin icrasında eylemlerini mahkemenin düzgün işleyişine ve davaların zamanında görülmesine adar. Hâkimler, mahkemenin düzgün işleyişinin ayrıca resmi prosedürlerin basitleştirilmesi ve hizmetlerin planlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi amaçlı kurumsal ve prosedürel yönetim kriterlerinin benimsenmesine ve yeni bilgi ve bilgisayar teknolojilerinin kullanımına dayalı olduğunun bilincindedir.

Yargı eğitimi; hâkimin bağımsızlık ve tarafsızlığının korunması için kaçınılmaz bir unsur, hâkimin adaleti yönetme meşruiyeti için bir ön koşul ve gerçek bir değerlendirme ve karar bağımsızlığı için bir teminattır.

Başlangıç eğitiminin yanı sıra hâkim, görevlerinin icrasına uygun sürekli ve özel eğitim almayı kendine bir sorumluluk edinir ve bunu çalışma hayatı boyunca destekler, bilgilerini sürekli olarak tazelemek, becerilerini en üst düzeye çıkarmak ve kişisel niteliklerini ideal hale getirmek için çalışır. Hâkim, mahkemede özel beceriler gerektiren işleri yerine getirmeden önce, uygun eğitim faaliyetlerine katılarak gerekli özel bilgileri edinme ihtiyacını aklında bulundurur. Bunun yanında hâkim, bilgilerini, kültürel birikimini ve kişisel niteliklerini geliştirmek amacıyla ilgi duyduğu hukuk dışı alanlarda eğitim almaya çalışır.

Hâkim kariyerinin hangi aşamasında olursa olsun ve hangi mahkemede görev yapıyor olursa olsun, görevinin icrasında liyakat birincil öneme sahiptir. Mesleki deneyimle bağlantılı olan liyakatin değerlendirilmesi bu nedenle tayin, nakil ve terfide belirleyici bir etkidir.

Davalar için adil, yansız ve zamanlı bir çözüm arayışında olan hâkim; diğer kararları eleştirel bakmaksızın, doğrudan kopyalamayı ve esasın kabulünü engelleyen veya gereksiz yere geciktiren formaliteler uygulamayı reddeder ve kriterleri ve savunulan bakış açılarını teyit etmek ve gerekirse verilen kararları hukukun izin verdiği ölçüde düzeltmek amacıyla yeni argümanları dinlemeye ve değerlendirmeye ve hukukun sunduğu farklı alternatifleri analiz etmeye açıktır. Yine hukukun yorumlanmasında ve uygulanmasında hâkim, hukuk pratiğine ve hukuk teorisine büyük önem atfeder. Konusu itibarıyla aynı olan durumlar için kriterlerin bir olması ilkesini ve de hukuk çalışmalarındaki bilimsel gelişmeleri kararlarına dâhil etme ihtiyacını dikkate alır.

Hâkim, kararlarının gerekçelerini muhataplarınca anlaşılabilir bir söylem ve açık ve öz bir dil kullanarak sunar; muhataplar, sadece konunun kapsamını değil, karara katılmasalar dahi kararın dayandırıldığı mantıksal ve eleştirel süreci de anlayabilmelidir.

Hâkim, kanunun belirlediği süre sınırları içerisinde ya da davanın zorluk düzeyinden veya aşırı dava yükünden dolayı bu sınırlara uymanın imkânsız olması durumunda makul bir süre içerisinde görevlerinin yükümlülüklerine uymaya çalışır. Bu nedenle yargılama süreçlerinin gereksiz yere ertelenmesine ve gereksiz zaman harcayan prosedürlerin uygulanmasına engel olmaya çalışır.

Yine, daha fazla yararlılık sağlamak, davanın tatmin edici şekilde çözüme kavuşturulmasını temin etmek ve kararın geç verilmesinden kaynaklanabilecek adaletsizliğin önüne geçmek amacıyla mahkemenin güçlüklerinin ve yetersizliklerinin üstesinden gelinmesini ve bunların etkilerinin en aza indirilmesini mümkün kılan kendi tasarrufundaki tüm araçları kullanır.

Belirtmek gerekir ki hâkim; performansının değerlendirilmesini ve bir sınıflandırmanın uygulanmasını sadece liyakatinin derecelendirilmesi ve kariyer ilerlemesi için bir etken olarak değil, kendi öğrenme sürecinin bir bileşeni olarak ve geliştireceği alanları belirlemesine yardımcı bir unsur olarak görür.

D. Şeffaflık İlkesi

20-22 Kasım 2013 tarihinde Asya Bölgesinin Yüksek Mahkeme Başkanları ve Yüksek Hâkimleri tarafından kabul edilen Yargıda şeffaflığa ilişkin İstanbul Bildirgesi¹³ yargıda şeffaflığa yönelik önemli bir belge niteliği taşımaktadır. Bildirgede, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hakça ve açık olarak görülmesini istemeye hakkı olduğu ilkesini temel ilke olarak tanıdığı belirtilerek, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin, herkesin, mahkemeler önünde eşit olduğunu ve bir suçla itham edildiğinde ya da bir hukuk davasında hak ve yükümlülükleri hakkında karar verilirken, yasalar uyarınca kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir

¹³ İstanbul Bildirgesinde belirlenen ilkeler 15 adettir. Bunlar; 1. Yargılama, temel bir ilke olarak, kamuya açık yapılmalıdır. 2. Yargı sistemleri adliyelere ve adli bilgiye kolay erişimi sağlamalıdır. 3. Yargı, yargı sistemine erişimi kolaylaştırmalıdır. 4. Yargı, mahkeme kullanıcılarına, herhangi bir ücret talep etmeksizin, yazılı ve sözlü çeviri imkânları sağlamalıdır. 5. Yargı, davaların şeffaf biçimde tahsis edilmesini sağlamalıdır. 6. Yargı, adaletin şeffaf biçimde gerçekleştirilmesini sağlamalıdır. 7. Mahkemeler adli tevkif konusunda denetim yetkisine sahip olmalıdır. 8. Yargı, üst derece/temyiz mahkemesi kararlarının düzenli olarak yayınlanmasını sağlamalıdır. 9. Yargı, öğrencilerin yargı süreci hakkında bilgilendirilmesine yönelik programları teşvik etmelidir. 10. Yargı, adalet sisteminin rolü hakkında halkı eğitmeye yönelik uygun bulunan halka ulaşım programları başlatmalı ve/veya desteklemelidir. 11. Yargı, yargı kararları dahil olmak üzere yargının işlemleri hakkında halkı bilgilendirmeye yönelik meşru işlevini ifa edebilmesi için basına erişim ve uygun yardım sağlamalıdır. 12. Yargı, adaletin gerçekleştirilmesine ilişkin halkın memnuniyetini değerlendirmeli ve bu yolla adaletin kalitesini yükseltme yönünde çaba göstermelidir. 13. Hakim atamaları şeffaf olmalıdır. 14. Yargı, hakimlerin etik dışı davranışlarına ilişkin şikayetlere şeffaf biçimde karşılık vermemelidir. 15. Hâkimlere ilişkin disiplin süreci şeffaf olmalıdır.

mahkeme önünde adil ve kamuya açık duruşma hakkına sahip olduğunun ifade edildiği açıklanmıştır.

Şeffaflık ilkesi aslında açıklık, aleniyet olarak; AİHS'nin 6. maddesinin 1.fikrasında;

“Her şahıs ...bir mahkeme tarafından davasının... aleni surette dinlenmesini istemek hakkını haizdir. Hüküm aleni olarak verilir; şu kadar ki demokratik bir toplulukta amme intizamının veya milli güvenliğin veya ahlakın yararına veya küçüğün menfaati veya davaya taraf olanların (özel yaşamının) korunması veya adaletin selametine zarar verebileceği bazı hususi hallerde, mahkemece zaruri görülecek ölçüde, aleniyet davanın devamınca tamamen veya kısmen basın mensupları ve halk hakkında tahdit edilebilir” şeklindeki kural ile iki yönü bulunan bir nitelik göstermektedir¹⁴.

Birincisi, davanın aleni (açık) duruşma ile görülmesi, **ikincisi ise** duruşma sonucu kararın aleni olarak açıklanmasıdır.

Bu hükmün, halkın denetimi olmaksızın gizli bir yargılama sonucu adaletin dağıtılmasının önüne geçilmesinin yanı sıra ve daha da önemlisi yargı sistemine halkın güven duymasını sağlamak amacı bulunmaktadır.

Anayasanın 141. maddesinin 1. fıkrasında, “duruşmaların herkese açık olması” zorunluluğu düzenlenmiştir. Anayasanın 141. maddesinin 1. fıkrasının ikinci cümlesine göre, ancak iki halde duruşmaların kısmen veya tamamen kapalı yapılması mümkündür. Bunlar “genel ahlakın” veya “kamu güvenliğinin” kesin olarak gerekli kıldığı durumlardır. Aynı maddenin 2. fıkrasında ise, küçüklere özgü yargılamaya ilişkin bir istisna düzenlenmektedir. Bu fıkra “küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur” diyerek, küçüklerin yargılanması sırasında kapalı duruşma yapılmasına izin vermektedir.

Anayasa 141. maddenin yanı sıra, basına yönelik ayrı bir sınırlama da öngörülmektedir. Yine 28. maddenin 5. fıkrasına göre “yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz”. Bu madde doğrudan duruşmanın açık yapılmasına ilişkin bir düzenleme olmamakla birlikte, yargılamanın geniş bir halk kitlesine ulaşacak biçimde alenileşmesini engelleyecek yayım yasağını koyma yetkisini hâkime tanımaktadır.

E. Sonuç

Adil ve hakkaniyete uygun bir yargılamanın sağlanmasında önemli unsur-

¹⁴ Belirtmek gerekir ki AİHS'nin 6. maddesinin 1.fikrası, sadece yargılamanın değil, yargı kararlarının da aleni olmasını öngörmektedir. Hükmün aleni olması yükümlülüğü mahkeme kararının her zaman ve muhakkak açık duruşmada okunacağı anlamına gelmemektedir. Milli güvenlik veya kamu güvenliği gibi gerekçeler hükmün aleni olmamasını meşru kılmamaktadır. İlk derece mahkemesinde, milli güvenlik veya kamu düzeni gibi gerekçelerle açık duruşmanın yapılmaması haklı olsa dahi, hükmün hiçbir kamu denetimi imkânı sağlamaksızın gizli tutulması gerekmektedir.

lardan bir tanesi yargılamanın şeffaflığıdır. Yargılamanın aleni yapılmasından amaçlanan maddi doğrunun araştırılması ve bulunmasıdır. Alenilik yani yargılamanın şeffaflığı, hâkimlerin keyfi davranışlarının önlenmesi, yargı sisteminin denetiminin sağlanması ve dolayısıyla yargıya güvenin gerçekleştirilmesi sonucuna katkı verecektir.

Etik, yargılamanın vazgeçemeyeceği bir değer, hâkimler için olmazsa olmaz bir erdemdir. Gerek ulusal gerekse uluslararası belgelerle belirlenmiş bulunan etik ilkelerin, yargı sistemine egemen kılınması önem taşımakla birlikte, asıl gerekli olan etik ilkelere bağlılığın zihinsel bir değişim ve dönüşümü gerektirmesidir ve toplumdaki yargıya yönelik endişenin giderilmesi, güven duygusunun güçlendirilmesidir.

Özellikle hatırlanmalıdır ki Mimar Sinan'ın Süleymaniye Camiinin minaresinin eğri olduğunu söyleyen çocuğa, minareye bağlattığı halat ile istediği yönde düzeltilene kadar çektiirdikten sonra “evet düzeldi” dedirtip, gerçekte minarede hiçbir eksiklik olmadığı ve düzeltilmesi gerekmediği halde “eğri olduğuna yönelik algının” düzeltilmesinin sağlanması örneğinde olduğu gibi yargıya güven duygusunun yeniden sağlanması, yargının doğru- adil kararlar verdiği inancının güçlendirilmesi hayati derecede önem taşımaktadır¹⁵.

Kaynakça

1. AKCAN Recep, Hâkimin Vasıfları, Türkiye Adalet Akademisi, Ankara 2014
2. AKIN İbrahim- AKIN Tansu, Yargı Etiği, Melike Ofset, Ankara 2013
3. ARAL Vecdi, Toplum ve Adaletli Yaşam, Legal Yayıncılık, İstanbul 2012
4. ÇETİNER Selma, Yargı Etiği, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016
5. İNCEOĞLU Sibel, Adil Yargılanma Hakkı ve Yargı Etiği, Şen Matbaa, Ankara 2007
6. ULUTAŞ Ahmet- ATABEY Ömer Serdar, Ulusal ve Uluslararası Boyutlarıyla Yargı Etiği Ulusal Düzenlemeler Uluslararası Düzenleme ve İlkeler, XII Levha, İstanbul 2011
7. Etik Rehberi, Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu Yayını, Ankara 2016

Uluslararası Belgeler

- Birleşmiş Milletler “Yargı Bağımsızlığı Hakkında Temel İlkeler” (1985),
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Hâkimlerin Rolü, Etkinliği ve Bağımsızlığı Hakkında

¹⁵ Süleymaniye Camiinin inşası tamamlanmış, ibadete açılacağı gün ilan edilmişti O gün gelince İstanbul'un her yanından insanlar bu eşsiz eserin açılışında bulunmak için şehrin bu noktasına akın etmişti Herkes hayranlıkla bu Türk mucizesini seyreliyordu Fakat bunlar arasında bulunan bir çocuk, “Aaa şu minareye bakın nasıl eğri!” diye bağıyordu Herkes de bakıyordu ama bir eğrilik görmüyordu Çocuğun minarelerden biri için eğri dediği Mimar Sinan'a kadar ulaştı Koca mimar hemen çocuğun yanına geldi ve ona, “Yavrum hangi minare eğri göster bana” dedi Çocuk da “İşte şu” diye minarelerden birini gösterdi. Mimar Sinan hemen adamlarını topladı. Uzun halatları biri birine ekletip minareye bağlattı “Çekin yukarı doğru!” diye çekirmeye başladı. Çocuğa da, “Oğlum, bak bu minareyi doğrultturuyorum, sen dikkat et, dosdoğru olunca haber ver” dedi. Adamlar gerçekten düzeltiyormuş gibi çekiyorlardı Çocuk bir süre sonra, “Tamam, minare doğruldu” diye bağırdı. İşçiler çekme işini bırakıp halatları közdüler. Başından beri olaya tanık olan Sinan'ın ustalarından biri herkesin kafasını kurcalayan soruyu Mimar Sinan'a yöneltti: - Ulu mimarbaşımız, sen herkesten iyi biliyorsun ki, minarede eğrilik falan yok. O halde niçin düzeltmeye kalkıştın? Mimar Sinan'ın cevabı inceliğin, anlayışın, hoşgörünün simgesi idi: - Ben bilmez miyim minarede eğrilik olmadığını. Ama çocuğun kafasındaki “minare eğri” intibahını da öyle bırakamazdım. Bu yöneme başvurdum ki çocuğun kafasındaki “eğri” kanaati silinsin. Yoksa her yerde çocuk akıyla minarenin eğri olduğunu söyler, sonra gerçekten eğri olduğu şeklinde bir inanç yayılırdı. ÖZCAN İsmail, Kıssadan Hisseler, HYPERLINK “http://www.ihya.org”www.ihya.org, Erişim: 20.04.2017

- R(94) 12 sayılı Tavsiye Kararı (1994),
- Hâkimlerin Statüleri Hakkında Avrupa Şartı (1998),
 - Avrupa Konseyinin Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyince hazırlanan 1 (2001) ve 3 (2002) sayılı Görüşler,
 - Birleşmiş Milletler “Bangalor Yargısal Davranış İlkeleri” (2002),
 - Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları “Budapeşte İlkeleri” (2005),
 - Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi (2013)

■ **Müjgan KARYAĞDI**, *Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Sekreter Yardımcısı*

Kurulum ve şahsım adına ben de saygılar sunuyorum.

Bugün burada bulunmamın ayrı bir heyecanı var bende. Aynı zamanda Yargıtayımızın heyecanını da anlayabiliyorum. Çünkü, bugün açılışını yaptığımız projenin yüksek yargı dışında hâkim ve savcılarını ilgilendiren kısmını biz HSYK olarak yürütüyoruz. “Türkiye’de Yargı Etiğinin Güçlendirilmesi Projesi” Türkiye’de yüksek yargı üyeleri dışında (Yargıtay, Danıştay vs.) tüm hâkim ve savcılarımıza yönelik projenin geçen yıl açılışını yaptık. Şu an etik kodlarımızı oluşturma aşamasının sonuna gelmiş bulunmaktayız. Birazdan projemiz hakkında sizlere bilgi arz edeceğim.

Biz hâkim ve savcılara verilen yetkilerin amacı hukuku uygulayarak adaleti yerine getirmektir. Yargıçlar için öngörülmüş olan kurallar ve standartlar adaletin yerine getirilmesine yönelik güvenin ön koşuludur. Bizim mesleğimiz farklı nitelik ve yere sahiptir.

Yargısal faaliyetlerimiz toplumun gözü önünde cereyan edeceği için, yargıya güven yargıcın davranışları ile artabilmekte ve azalabilmektedir. Bu nedenle ulusal ve uluslararası düzlemde yargıçların uyması gereken davranış ilkeleri giderek gelişmektedir.

Bizim projemiz de bu temel üzerinde şekillenmiştir. Şöyle ki;

- Biraz önceki konuşmalarda söz edildiği üzere 2006 yılında HSYK tarafından Bangalor Yargı Etiği ve Budapeşte İlkeleri benimsenmiş ise de; özgün kodlarımızın olmayışı hâkim ve savcılarının uygulamalarına rehberlik eden bir gösterge olma seviyesine ulaşamamıştır.
- Etik kuralların açık bir şekilde düzenlenmesi biz hâkim ve savcılarının görevlerimizi icra ederken kendimizi daha güvende hissetmemizi sağlayacaktır.
- Bu kurallar HSYK tarafından istikrarlı bir şekilde uygulanırsa, hukukun üstünlüğüne, halkın yargıya olan güveninin ve şeffaflığın artmasına yapacak katkının tartışmasız olmasıdır.
- En nihayet bu projeye gerekçe olan ve rehberlik oluşturan en önemli kaynaklardan biri uluslararası temel belgelerin oluşudur.

Özetle bu belgeler şunu ifade etmektedir. “Hâkimler faaliyetlerini meslek etiği ilkeleri rehberliğinde gerçekleştirmelidirler.” “Bu ilkelerin oluşturulmasına öncülük etmelidirler”

Projemiz Avrupa Birliğinin finansman katkısı ve Avrupa Konseyi ile birlikte yürüttüğümüz bir proje niteliğinde. Süresi 2 yıl. Bu yılın sonunda veya uzatma talebimiz kabul edilirse 2018 yılının Mayıs ayında bitecek.

Projemizin eş paydaşı Adalet Akademisi. Projenin etik kodları ilan edildikten sonra eğitim ayağı ile ilgilenecek.

Projemizin diğer paydaşları, Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay, Adalet Bakanlığı ve Barolar Birliği.

Paydaşımız Yargıtay bu süreçte bize çok destek verdi.

Projemizde şu ana kadar yürüttüğümüz etkinliklerden en önemlisi hâkim ve savcılarımızla yaptığımız bölge ve grup toplantılarıdır. Bölgeler arası farklılıkları ve bundan kaynaklanan sorunları onlarla görüştük, fikirlerini aldık. Tabi ki bunu sınırlı sayıda hâkim ve savcılarımızla yaptık. Tüm hâkim ve savcılarımızla toplantı yapmamız mümkün olmadığından anket yolu ile düşüncelerini aldık. Şimdi etik kodlarımızın ilanı aşamasına geldik. Bu konuda hâkim ve savcılarımıza kodların uygulanmasına yönelik rehber de hazırlayacağız.

Yine hâkim ve savcılarımızın çoğunluğu etik kodların ihlalinin yaptırımsız kalmaması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Proje sürecince bu ihlalin nasıl ve kimlerce değerlendirileceği şekillenecektir.

Baskın görüş ihlalin terfide, atamalarda değerlendirileceği yolundadır.

Yakında müfettişlerimizin teftişte düzenledikleri performans değerlendirme ve gelişme formunun yenileceği haberini sizlere vermek isterim. Bu yenilemede hâl kağıdı halini alacak belgede etik ihlalinin değerlendirilebileceği hanelerin yer alacağını söyleyebilirim.

Yine bir şeyi ifade etmek isterim. Etik kodlarımız şekillenirken biz paydaşlarımızın Barolar Birliğinin desteği ile avukatların bakış açısıyla etik üzerine konuştuk. Yine medya, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerin gözüyle de etiği tartıştık. Onların fikirlerini de aldık.

Projeden ayrı olarak kurulan ama Projemizin yürütülmesine yardımcı olan etik büromuzdan da söz etmek istiyorum.

Henüz etik kodlarımız ilan edilmemiş iken meslektaşlarımızın etik konusunda karşılaştıkları hususlara yardımcı olmak, tavsiye vermek amacıyla kurulmuş bir büro. Böyle bir yol göstericiliğin HSYK’nın kuruluş amacından kaynaklandığı açıktır.

Büromuz soruları almakta ve Genel Kurulumuza sorarak tavsiye niteliğinde görüş vermektedir.

Tabi ki etik kodlar ilan edildikten sonra soruların niteliği ve sayısı da değişecektir. Şimdi kararlarımızda “etik konusuna” ne şekilde atıfta bulunduğumuzu anlatmak isterim.

Öncelikle uluslararası temel belgeler de disiplin kavramı ile etik kavramının birbirinden ayrılması gerektiğine özellikle dikkat çekmektedirler.

İstisnalarla birlikte genel olarak disiplin ihlalinin etik ihlalinin barındırdığını söyleyebiliriz.

Disiplin kararlarımızda etik konusunun düzenlendiği referans belgelerden söz etmekteyiz. Süre darlığı nedeniyle bir örnek vermek istiyorum.

Bir savcı, sosyal medyadaki paylaşımları nedeniyle disiplin soruşturmasına tabi olmuş.

Kararımızda biz ifade özgürlüğü ve sınırları konusunda, uluslararası kuruluşların görüşlerinden, temel belgelerden ve savcılar için Budapeşte İlkelerinden söz ederek hâkim ve Cumhuriyet savcılarının, görev ve yetki sınırları Anayasa ve yasalarla düzenlenmiş olup; bu yetkilerin kullanılması sırasında yargı etik kurallarına uygun olarak gereken dikkat, özen ve duyarlılığın gösterilmesinin esas olduğu, somut olayda, ilgilinin, suç işleyen örgüt mensuplarını korumaya yönelik, siyasi içerikli ve birçoğu hakaret, iftira suçlarının yasal unsurlarını ihtiva eden paylaşımlarıyla, ilgili düzenleme ve ilkelere aykırı hareket etmek suretiyle görevini tarafsız, önyargısız ve iltimasız olarak yerine getiremeyeceğini açıkça ortaya koyduğu ve yargıya duyulan güven ve saygınlığı ortadan kaldırdığının anlaşıldığı gerekçesiyle disiplin cezasına tabi tutulduğu ifade edilmiştir.

Buna benzer kararlarımız internet sitemizde yayımlanmaktadır.

Görüldüğü üzere söz konusu eylem sınırları itibarıyla etik ihlalinin aşmış ve disiplin yaptırımına dönüşmüştür.

Biraz önce belirttiğim üzere etik kodlarımızın ilanından sonra bunların ihlali durumunda karşılaşılabilecek yaptırım disiplin yaptırımından ayrı olacak ve değerlendirilecektir. Az da olsa, istisnalar hariç olmak üzere disiplin ihlalleri aslında etik ihlalleri de içermektedir. Ama her etik ihlali bir disiplin yaptırımını gerektirmez.

Son olarak şunu söylemek isterim. Bizim yürüttüğümüz projede, projeyi yürütenlerden biri olarak ve bundan duyduğum onur ile, çok zevkli bir süreç geçirdik ve geçirmekteyiz. Hakikaten etik kodlarımızı özgün kodlarımızı oluşturmaya duyulan ihtiyaca şahit olduk. Tecrübe edindik.

Bugün Yargıtayımızın bu projede duyduğu heyecan ve mutluluğu anlıyorum. Ve tecrübemizle kendilerine yardıma hazır olduğumuzu belirtmek istiyorum.

Hepinize tekrar saygılar sunuyorum.

YARGI KARARLARINDA ETİK İLKELER

Prof. Dr. Gülriz UYGUR

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi, Proje Uzmanı

GİRİŞ

Victor Hugo'nun ünlü Sefiller romanının kahramanlarından biri olan rahip Miryel "evliyalık herkese nasip olmaz, ama hepimiz doğruluktan pay alabiliriz"¹⁶der. Etik felsefenin bir alt dalı olup, insanın bu yanıyla, yani doğruluktan pay alabilme kapasitesine sahip bir varlık olma yanıyla ilgilenir. Bu anlamda etik değer ve etik ilkeler, insandaki etik davranma kapasitenin ortaya çıkarılması, buna uygun davranması ve ona da uygun davranılmasıyla ilgilidir.

Yargıdaki etik değer ve ilkeler de, bu şekildeki değerlerin yansıması olup, insanın gerçekleştirebileceği başlıca erdemlerden biri olan adil olmayla ilgilidir. Diğer bir ifadeyle hukukla ilgisindeki bu ilkeler adil olmayla ilgili olup, adil bir insan olmayı nasıl başarılı olabileceğimiz konusunda bize yol gösterirler.

Adil olmaya ancak bilgi temelinde ulaşmak mümkündür. Bu anlamda adalet, bilgi konusudur. Diğer bir ifadeyle adil olmaya, göz kararı veya el yordamıyla ulaşmak mümkün değildir. Adil olmanın bilgi konusu olması da, etik değerler ve ilkelerin bilgisine sahip olmakla ilgilidir. Bu bağlamda, yargı etiğiyle ilgili olarak etik değer ve ilkelere göre hareket etmek, adil olmak anlamına da gelmektedir.

Adil olmayla ilişkili etik değer ve ilkeler Mecelle'den itibaren hukuk kültürümüzde bulunmakta, günümüzde de başta Anayasa olmak üzere, usul kanunları ve diğer mevzuatta kendisini göstermektedir. Yargı kararlarında da bu ilkeler kendisini göstermektedir. Bu çalışmada da, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları, Yargıtay, Anayasa Mahkemesi ve HSYK'nın kararlarından hareketle hukukta etik ilkelerin kararlara nasıl yansıdığı ve nasıl anlamlandırıldığı üzerinde durulacaktır.

I. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargı kararları çerçevesinde daha çok Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6.maddesi çerçevesinde yargı etiğiyle ilgili ilkelerin söz konusu olduğu belirtilebilir. Ancak bunun anlamı Sözleşme'nin diğer maddelerinin yargı etiğiyle ilgili olmadığı demek değildir. Aksine başta eşitlik, ifade özgürlüğü ve özel yaşam olmak üzere Sözleşme'nin birçok hükmünü yargı etiğiyle ilişkilendirmek mümkündür. Burada ise daha çok Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesiyle ilişkili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları üzerinde durulacaktır.

¹⁶ Victor Hugo, Sefiller, Çev.Muammer Tuncer, Yalçın Yayınları, Ankara 1997, s.13.

A. Etik İlkelerin Kararlara Yansıması

Yukarıda da belirtildiği gibi, Avrupa İnsan hakları Mahkemesi kararlarına yargı etiğiyle ilgili ilkelerin yansıması daha çok AİHS'nin 6. Maddesiyle ilgilidir. Bu madde hükmü şu şekildedir:

Madde 6

Adil Yargılanma Hakkı

1. Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir; ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve ulusal güvenlik yararına, küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veya davanın açık oturumda görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.
2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.
3. Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir:
 1. Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;
 2. Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;
 3. Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir avukatın yardımından yararlanmak ve eğer avukat tutmak için mali olanaklardan yoksunsa ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilmek;
4. İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağrılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek;
5. Duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanmak.

Bu madde de başta tarafsızlık, bağımsızlık ve hakkaniyet olmak üzere temel etik ilkeler ile özellikle hâkim ve savcıların savunma hakkının gereği gibi yerine getirilmesi için uymaları gereken ilke ve kurallar belirtilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında 6.maddeyle ilgili etik ilkelere yer verirken Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'ne de başvurduğu görülmektedir. Ör-

neğin Mahkeme, tarafsızlık ilkesini tartıştığı Harabin v. Slovakia (No: 58688/11) davasında sadece Bangalor’a değil, Hâkimlerin Magna Carta’sı, ENCJ’nin raporları ve diğer ilgili metinlere atıf yapmıştır. Yine bir başka davada (Upite v. Latvia, No: 763608) Bangalor’un tarafsızlıkla ilgili hükmüne ve CCJE’nin 7 No’lu yine tarafsızlıkla ilgili hükmüne göndermede bulunmuştur. Burada bağımsızlık ve tarafsızlık başta olmak üzere Mahkeme’nin etik ilkelerle ilgili bazı kararlarından örnekler verilecektir.

B. Bağımsızlık İlkesi

Bağımsızlık ilkesiyle ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi belirli kriterler aramaktadır. Bu kriterleri Maktouf ve Damjanovic v. Bosnia ve Herzegovina (No: 2312/08, 3417908) davasında şu şekilde belirtmektedir.

Genel olarak bakıldığında, Mahkeme, daha önceki davalarında bir organın – özellikle de yürütme ve davanın taraflarından – “bağımsız” olarak görülüp görülmeyeceği saptanırken; üyelerinin atanma yöntemi, görevlerinin süresi, dış baskılara karşı güvence olması gibi faktörlere ve mevcut organın bağımsızlık görünümünü sergileyip sergilemediği sorusuna dikkat edilmesi gerektiğini tekrarlar (örneğin bakınız, Campbell ve Fell - Birleşik Krallık, 28 Haziran 1984, § 78, Series A no. 80 ve Brudnicka ve Diğerleri - Polonya, no. 54723/00, § 38, ECHR 2005-II). Yargıçların görev süreleri boyunca yürütme tarafından azledilememesi genel olarak bağımsızlığın bir sonucu olarak kabul edilmektedir ve bu nedenle 6. maddenin 1. fıkrasının güvencelerine dâhil edilmiştir (bakınız yukarıda belirtilen Campbell ve Fell, § 80). Devletin siyasi organları ile yargı arasındaki güçler ayrılığı kavramına Mahkeme’nin içtihatlarında gittikçe artan bir önem verilmesine karşın (bakınız Stafford - Birleşik Krallık [BD], no. 46295/99, § 78, ECHR 2002-IV), atananların yargısal görevlerini yerine getirirken etki veya baskıdan uzak olmaları şartıyla, yargıçların yürütme veya yasama tarafından atanmasına izin verilir (bakınız Flux - Moldova (no. 2), no. 31001/03, § 27, 3 Temmuz 2007).

C. Tarafsızlık İlkesi

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne göre tarafsızlık önyargılı olmamak anlamına gelmektedir.

Mahkeme tarafsızlığı incelerken subjektif (özel) ve objektif (nesnel) tarafsızlık ayrımı yapmaktadır. Micallef/Malta davasında (No:17056/06) Mahkeme bu husus şu şekilde belirtmektedir. ; “*Her ne kadar tarafsızlık normalde önyargılı veya peşin hükümlü olmamak anlamına gelse de, bunun, sözleşmenin 6. maddesi kapsamında varlığı ya da yokluğu çeşitli yöntemlerle sınanabilir.*”

Mahkeme kararlarında tarafsızlıkla ilgili subjektif ve objektif teste göre kararını vermektedir. Bunlardan biri olan Upite v. Latvia (No: 763608) davasında subjektif test, bir hâkimin kişisel inancı veya davranışıyla ilgiliyken objektif test mahkemenin hiçbir kuşkuyla yer vermeksizin tarafsızlığa ilişkin yeterli güvence

vermesiyle ilgili olduğunu belirtmektedir. Mahkeme bu kararında subjektif testle ilgili olarak aksi kanıtlanana kadar hâkimin tarafsız olduğunu kabul edildiğini ve objektif testte ise tarafsızlığın olmadığıyla ilgili olguların bulunması gerektiğini belirtmektedir. Mahkemeye göre bir kişi meşru bir nedene dayanarak bir hâkimin tarafsız olmayacağından korkabilir. Mahkeme bu kişinin düşüncesinin önemli olmasına rağmen, yeterli olmadığını ve objektif olarak haklı gösterilmesi gerektiğini de belirtmektedir. Bu doğrultuda düşünülürse bir hâkimle ilgili diğer hâkimlerin etik davranmadığı konusunda kuşku varsa o hâkim tarafsız değildir denemez. Mahkeme objektif teste göre, uygun yargı yönetiminin hâkimler ve avukatlar arasındaki ilişkinin ortak etik değerlere dayanması gerektirdiğini belirtmektedir. Mahkemeye göre hâkimler ve savcılar birbirlerinden bağımsız olarak görevlerini yerine getirdikleri hususunda şüpheye yer vermeyecek şekilde iletişimde bulunurlar. Aksi takdirde yargıya kamu güveninin ortadan kalkması söz konusudur. Mahkeme, sadece olayın şartlarına değil, tarafsızlık için yeterli güvencenin olup olmamasına da bakmak gerektiğini yine bu kararında belirtmektedir.

Mahkemeye göre tarafsızlık yanında tarafsızlık görüntüsü de önemlidir (Micallef/Malta davası):

Bu konuda görünüş dahi önem taşıyabilir veya bir İngiliz deyiminin söylediği gibi « justice must not only be done, it must also be seen to be done » (adaletin sadece yerine gelmesi değil ama aynı zamanda yerine geldiğinin görülmesi ve bilinmesi gerekmektedir) (De Cubber).

Mahkemeye göre tarafsız olmayan yargı halka güven veremez(Micallef/Malta davası):

Aynı şekilde demokratik toplumdaki mahkemelerin hak arayanlara güven vermesi gerekmektedir. Dolayısıyla tarafsızlığından meşru bir şekilde şüphe duyulan hâkimin çekilmesi gerekmektedir (Castillo Algar/İspanya, 28 Ekim 1998, § 45, Kararlar Dergisi 1998-VIII).

Mahkeme, yargının halka güvenmesi için tarafsızlıkla ilgili prosedürlerin olması gerekmektedir (Micallef/Malta davası):

Tarafsızlığı güvence altına almaya çalışan ulusal prosedürlerin varlığı etkili bir faktördür. Bu kurallar, ulusal yasa koyucunun hâkimin veya ilgili yargı organının tarafsızlığı ile ilgili tüm mantıklı şüpheleri ortadan kaldırma kaygısını açıklamakla birlikte, bu konudaki kaygıların nedenini yok ederek tarafsızlığı sağlama girişimini oluşturmaktadır. Gerçek bir taraf tutma yokluğunu güvence altına almanın ötesinde, bu kurallar tamamen görünüşte taraflılığı yok etmeyi amaçlamaktadır ve böylece mahkemelerin halka vermeleri gereken güveni güçlendirmektedir. Mahkeme, bir mahkemenin tarafsız olup olmadığını ve özellikle başvurusunun kaygılarının objektif olarak haklı olup olmadığını taktir ederken bu kuralları dikkate alacaktır (bkz., mutatis mutandis, Pescador Valero/İspanya, -no 62435/00, §§ 24-29, CEDH 2003-VII).

II. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

Anayasa Mahkemesi kararlarında yargı etiğiyle ilkeleri genellikle adil yargılanma hakkı ve mahkemelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkeleri çerçevesinde görmek mümkündür. Anayasa Mahkemesi bu ilkelerle ilgili olarak da yukarıda belirtilen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yaklaşımını benimseyip, ona atıf yapmaktadır.

A. Bağımsızlık

Anayasa Mahkemesi'nin 2014/164 E. 2015/12 K. ve 14.1.205 tarihli kararında bağımsızlığı tanımlamaktadır:

Bağımsızlık ve tarafsızlık, bir mercie mahkeme vasfını kazandıran temel unsurlardandır. Anayasa'nın 9. maddesinde, yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılacağı açıkça hükme bağlanmış; 138. maddesinde ise mahkemelerin bağımsızlığından ne anlaşılması gerektiği açıklanmıştır. Buna göre "Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz." Bağımsızlık, mahkemenin bir uyumsuzluğu çözümlerken, yasamaya, yürütmeye, davanın tarafları ile çevreye ve diğer yargı organlarına karşı bağımsız olmasını, onların etkisi altında olmamasını ifade etmektedir.

Mahkeme aynı kararda AİHM'ne de göndermede bulunmaktadır.

AİHM kararlarında da vurgulandığı üzere, mahkemelerin bağımsız olup olmadığı değerlendirilirken üyelerinin atanma şekli ve görev süresi, dışarıdan yapılacak baskılara karşı garanti mekanizmalarının oluşturulup oluşturulmadığı ve kuruluşlarıyla bağımsız bir görüntü sergileyip sergilemediğine bakılması gerekmektedir (Langborger/İsveç, B.No. 11179/84, K.T. 22.6.1989, § 32).

Mahkeme bağımsızlık ilkesini ve gereklerini bir başka kararında şu şekilde belirtmektedir (2013/82 E. 2014/100 K. ve 4.6.2014):

Hukuk devleti ilkesinin temel bileşenlerinden olan yargı bağımsızlığı, insan haklarının ve özgürlüklerinin başlıca ve en etkin güvencesidir. Mahkemelerin bağımsızlığı, genellikle hâkimlerin bağımsızlığı kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmakta ve biri diğerinin nedeni ve doğal sonucu olarak anlaşılmaktadır. Hâkimlerin görevlerine ilişkin bağımsızlığı, onlara tanınan bir ayrıcalık olmayıp, bunun amacı adaletin dolaylı dolaysız her türlü etki, baskı, yönlendirme ve kuşkudan uzak dağıtılacağı yolundaki güven ve inancı yerleştirmektir. Yargının bir karakteri olan bağımsızlık, hâkimin, çekinmeden ve endişe duymadan, Anayasa'nın öngördüğü gereklerden başka herhangi bir dış etki altında kalmadan, yansız tutumla, özgürce karar verebilmesidir. Hâkim bağımsızlığının yalnız yürütme organına karşı değil, demokratik bir toplumda, devlet yapısı içinde tüm kurum ve kuruluşlar ile kişilere karşı da düşünülüp sağlanması gerekir.

Mahkeme, bağımsızlık ile yargıya güven arasındaki ilişkiyi ve bağımsızlığın kapsamını da belirtmektedir (2013/82 E. 2014/100 K. ve 4.6.2014)

Yargının bağımsızlığı konusunda düzenlemeler yapılırken, hâkimlerin yargı içi ve dışı her türlü etki ve kuşkudan uzak karar vermeleri koşullarının hazırlanması kadar, tarafların ve toplumun yargıya olan güvenin sağlanmasına da özen gösterilmelidir. Hâkimler, hâkimliğin gerektirdiği her türlü yüksek nitelikleri taşıyabilirler bile kamu vicdanında tarafsızlıkları konusunda kuşku uyandıracak düzenlemelerden kaçınmalıdır. Herhangi bir baskının, etkinin yapılması kadar yapılabilme olasılığı da yargı bağımsızlığını zedeler. Hâkimlerin bağımsızlığı, onların kararlarını verirken özgür olmaları, her türlü kaygıdan, maddî ve manevî baskı ve etkiden uzak bulunmaları ile mümkündür. Hak aranılan mahkemenin 'bağımsızlığı ve tarafsızlığı' adil yargılanmanın koşulları arasındadır. Başka herhangi bir kişi, kurum veya organdan emir almamak, yasamanın, yürütmenin ve diğer dış etkilerin etki alanının dışında olmak, baskı altında olmamak şeklinde tanımlanan bağımsızlık, tarafların etki alanının dışında kalmayı, dava taraflarına karşı bağımsızlığı da kapsamaktadır.

Mahkeme bağımsızlık ile halkın güveni arasındaki ilişkiyi bir başka kararında şu şekilde belirtmektedir (2011/80K., 18.05.2011 tarih):

Hâkimlik ve savcılık mesleğinin kariyer meslek olması nedeniyle, bu görevi ifa edenlerin sahip olduğu karine olarak kabul edilen güven, itibar ve saygınlığın gereği olarak katı meslek ilkeleri getirilebilir. İnsanların yargılama neticesinde verilen kararlara saygı duymaları, yargının bağımsızlığı yanında hâkimlerin tarafsızlığı ve kişiliklerine olan güvenden de kaynaklanmaktadır. Adaleti sağlamakla görevli hâkimler hem davanın taraflarına hem de genel olarak halka güven telkin etmesi gereken özel bir role sahiptir. Bu nedendir ki kanun koyucu bu güveni bozucu hareketleri disiplin hukuku açısından meslekten çıkarma cezası yaptırımına bağlamıştır.

Mahkeme bağımsızlıkla ilgili olarak hâkimlerin kişisel olarak da bağımsız olmalarını gerektirmektedir (2013/82 E. 2014/100 K. ve 4.6.2014):

Yargılanan taraf, kendisinin adil yargılanabileceği bir mahkeme beklerken, yargılamayı yapan yargıç da hiçbir etki altında kalmadan yargılama yapmalıdır. Hâkim ve savcılara yargılanma bakımından tanınan teminat, onların kişiliğine getirilen bir koruma olmayıp, hiçbir etki altında kalmaksızın adalet dağıtmalarını ve vatandaşların bu teminat içinde adaletin dağıtıldığı inancı içerisinde yaşamalarını sağlamaya yöneliktir. Taraflara karşı objektif davranamayan hâkim, kararlarında da bağımsız ve tarafsız olamaz. Hâkimin, liyakat, kariyer ve kıdemi kendisinden yüksek bir yargıç ve savcıyı yargılarken etki altında kalmayacağı önlemler alınmalıdır. Bağımsız yargılamada ne taraflar ne de hâkim kendisini en ufak etki altında hissetmemeli, 'Önyargı sahibi' olmamalıdır. Kaldı ki, en yakın mahkemede yargılamayı yapacak hâkim ile yargılanacak olan hâkim ya da savcı arasında, önceden kaynaklanan farklı roller ya da ilişkilerle karşılaşılabilmesi mümkündür.

Mahkeme, çıkar çatışmasının bağımsızlığı zedeleyeceğini belirtmektedir (2014/57 E., 2014/81 K. ve 10.04.2017 tarih):

Bir kamu görevlisinin yapmakta olduğu kamu görevinin gerekleriyle şahsi menfaatlerinin çelişmesine Batılı etik değerler sisteminde “çıkarların çatışması-conflict of interest” denilmektedir. Yurt dışına gönderilmeleri Adalet Bakanlığının ve dolayısıyla o kurumun en üst amiri olan Adalet Bakanının takdir ve tercihinin bağlı olan hâkim ve savcılarının bu yöndeki isteklerinin karşılık bulabilmesinin, Adalet Bakanlığıyla ve mensubu olduğu hükümetle iyi ilişkiler içinde olmayı, en azından verecekleri kararlarla Hükümeti rahatsız etmemeyi, sorun yaratmamayı gerektirdiği söylenebilir. Bunun aksini iddia etmek hayatın olağan akışına ters düşer. Başka bir deyişle, hâkim ve savcının yapmakta olduğu kamusal görevin gerekleri ile şahsi beklentileri arasında “çıkarların çatışması” olgusu ortaya çıkar. Böyle bir durumun ise her davada tarafsızlıkla ve dış etkilerden uzak olarak karar vermesi gereken hâkimlerin bağımsızlığı ile bağdaşmayacağı açıktır.

B.Tarafsızlık

Anayasa Mahkemesi kararlarında tarafsızlık ilke bağımsızlık arasındaki bağlantıyı vurgulamaktadır (2012/87E., 2014/41 K. ve 27.2.2014):

Yargı bağımsızlığının amacı adaletin sağlanmasına hizmet etmek üzere tarafsızlığın sağlanmasıdır. Yargının varlık nedeni, kanunların uygulanmasından dolayı ortaya çıkan anlaşmazlıkları gidermek ve bireyin haklarını devlet karşısında korumaktır. Diğer yandan, bireyin hak ve özgürlüklerinin hukuksal düzlemde korunması adil ve tarafsız bir yargı sisteminin varlığına bağlıdır.

Mahkeme bir başka kararında da aynı bağlantıyı belirtip, bağımsızlık ilkesinin objektif anlamını belirtmektedir (2014/164 E. 2015/12 K. ve 14.1.205 tarihli kararı):

Mahkemelerin tarafsızlığı kavramı, görülecek davalar karşısında bizzat mahkemenin kurumsal yapısı ile davaya bakmakla görevli hâkimin tutumu üzerinden açıklanmaktadır. Öncelikle mahkemelerin kuruluşu ve yapılanmasıyla ilgili yasal ve idari düzenlemelerin, bunların nesnel olarak tarafsız olmadığı izlenimini vermemesi gerekir. Esasında kurumsal tarafsızlık, mahkemelerin bağımsızlığı ile bağlantılı bir konudur. Tarafsızlık için öncelikle bağımsızlık ön koşulu gerçekleşmeli ve ek olarak, kurumsal yönden de taraf görüntüsü verecek bir yapılanma oluşmamalıdır. Yukarıda açıklandığı üzere, sulh ceza hâkimliklerinin tâbi olduğu Anayasa ve kanun hükümlerinde yer alan ve bağımsızlığı öngören düzenlemeler ile burada görev alacak hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığını temin eden güvenceler karşısında, nesnel açıdan tarafsızlığın bulunmadığı ileri sürülemez.

Yukarıdaki karardan da anlaşıldığı gibi Mahkeme tarafsızlığı objektif tarafsızlık olarak anlamaktadır. Mahkeme aynı zamanda sübjektif tarafsızlığa da yer vermektedir (2014/164 E. 2015/12 K. ve 14.1.205 tarihli kararı):

Mahkemelerin tarafsızlığını ifade eden ikinci unsur, hâkimlerin, görülecek davaya ilişkin öznel tutumlarıyla ilgilidir. Davaya bakacak olan hâkimin, dava-

nin taraflarına karşı eşit, yansız ve önyargısız durması, hiçbir telkin ve baskı altında kalmadan, hukuk kuralları çerçevesinde vicdani kanaatine göre karar vermesi gerekir. Anayasa ve kanunlar karşısında hâkimlerden beklenen de budur. Aksi yöndeki davranışlar ise hukuk düzenince disiplin ve ceza hukuku alanındaki yaptırımlara tâbi kılınmıştır.

Mahkeme, hâkimin tarafsızlığının yeterli olmayıp tarafsızlığından kuşku da duyulmaması gerektiğini belirtmektedir (2013/82 E. 2014/100 K. ve 4.6.2014):

İtiraz konusu kuralda, yargılamayı yapacak hâkime, yargılanan üst sınıftaki hâkim ya da savcının etki etmesini önleyecek önlemler alınmadığı gibi, yargıcın, kendisinden kıdemli yargıcı yargılarken, davaya gereken tarafsızlıkla yaklaşmayacağına dair meşru korkuyu aşacak tarafsızlık önlemleri de alınmamıştır. Yasa koyucu, davanın görüleceği mahkemeyi, hazırlık soruşturmasını yürütecek savcıyla bağlantılı olarak gösterirken, yargılanacak olan hâkim ya da savcının, sınıf ve görev sıfatıyla bağlantılı statüsünü göz önünde bulundurarak özel bir düzenleme de yapmamıştır. Öte yandan, Anayasa'nın 36. maddesindeki 'Hak arama hürriyeti', sadece mahkemelere başvurma hakkından ibaret olmayıp 'adil yargılanma hakkını' da kapsamaktadır. Mahkemelerin ve hâkimlerin bağımsızlığı, adil yargılanmanın en temel unsurudur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasında da, adil yargılanma hakkı tanımlanmış ve herkesin, "yasal, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme" tarafından yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Hâkimin tarafsızlığı yeterli değildir. Aynı zamanda tarafsızlığından kuşku da duyulmamalıdır.

III. YARGITAY KARARLARI

Yargıtay kararlarında yargı etiğiyle ilkelere yer verilmesi genellikle hâkimin reddi, hâkimin çekinmesi, görevin kötüye kullanılması ve hâkimlerin sorumluluğu gibi davalar bağlamında söz konusudur. Bu tür davalarda Yargıtay yargı etiği ilkelerini, Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ve Anayasa başta olmak üzere ilgili mevzuata yer vererek tartışmaktadır. Yargıtay kararları çerçevesinde mevcut olan etik anlayış şu şekilde belirtilebilir:

1. Hâkim ve Savcılar Etik İlkelere Bağlıdır

Yargıtay birçok kararında hâkim ve savcılarının evrensel etik ilkelere bağlı olduklarını, hatta hiç kuşkusuz bağlı olduklarını açıkça belirtmektedir:

Şu halde; hâkimler Anayasa ve yasalarla kendilerine verilen görev ve yetkileri, yazılı olan veya olmayan ancak evrensel anlamda onları da bağladığında kuşku bulunmayan etik kurallara tabi olarak yerine getirmeli; kanunları -daha geniş anlamıyla mevzuatı- usulünce uygulamalı; Anayasamızın 90.maddesi gereğince iç hukuk normu haline gelen ve kanun hükmünde bulunan Milletlerarası andlaşmaları ve uluslararası yargı kararlarını da göz ardı etmemelidir. Hukuk Genel Kurulu ESAS NO : 2010/4-551 KARAR NO : 2010/598

Şu halde; hâkimler ve savcılar Anayasa ve yasalarla kendilerine verilen görev ve yetkileri, yazılı olan veya olmayan ancak evrensel anlamda hâkim ve savcılar bağladığında da kuşku bulunmayan etik kurallara tabi olarak yerine getirmelidirler. Ceza Genel Kurulu Esas No : Karar No : Tebliğ-name : 2007/5.MD-83 2007/244

Hâkimlerin görevle ilgili sorumluluklarının belirlenebilmesi için, görev ve yetkilerinin ne olduğunun bilinmesi ne kadar önemliyse, bu görev ve yetkileri hangi ilke ve esaslara göre yerine getirmeleri gerektiğinin bilinmesi de o derece önemlidir. Nitekim yapılan eylemin “görevin gereklerine aykırı hareket” olup olmadığının belirlenmesi, ancak görevin gereklerinin ne anlama geldiğinin doğru tespit edilebilmesi ile mümkün olabilecektir. Görevin gereklerinden ne anlaşılması gerektiği değerlendirilirken, hâkim ve savcılara Anayasa ve yasalarla açıkça verilen görev ve yetkilerin yanında, bu görev ve yetkilerin kullanılması sırasında uyulması gereken ilkeler de göz önünde bulundurulmalıdır. Hukuk Genel Kurulu ESAS NO : 2010/4-551 KARAR NO : 2010/598

2. Hâkimlerin Bağlı Olduğu İlkeler Bangalor Yargı Etiği İlkeleridir

Yargıtay birçok kararında hâkimlerin Bangalor Yargı Etiği İlkelerine bağlı olduklarını açıkça belirtmektedir.

Hâkimlerin görevlerini hangi esaslara göre yapmaları gerektiği konusunda mevzuatımızda açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte, bu konudaki en önemli uluslararası metin Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu’nun 23 Nisan 2003 tarihli oturumunda kabul edilmiş olan Bangalor Yargı Etiği İlkeleri’dir. Hukuk Genel Kurulu ESAS NO : 2010/4-551 KARAR NO : 2010/598

Bu belgede 6 temel değerden bahsedilmiş ve bu değerlere ilişkin ilkeler tanımlanmıştır. Adı geçen belgede korunan değerler; bağımsızlık, tarafsızlık, doğruluk ve tutarlılık, dürüstlük, eşitlik, ehliyet ve liyakat olarak sayılırken, diğer kapsamlı açıklamaların yanında bağımsızlıktan bahsedilirken; “hâkim, genelde toplumdaki, özelde ise karar vermek zorunda olduğu ihtilafın taraflarından bağımsızdır.”, tarafsızlıktan bahsedilirken, “Tarafsızlık, yargı görevinin tam ve doğru bir şekilde yerine getirilmesinin esasıdır. Bu prensip, sadece bizatihi karar için değil, aynı zamanda kararın oluşturulduğu süreç açısından da geçerlidir. Hâkim, yargısal görevlerini tarafsız, ön yargısız ve iltimasız olarak yerine getirmelidir. Hâkim, mahkemede ve mahkeme dışında, yargı ve yargıç tarafsızlığı açısından kamuoyu, hukuk mesleği ve dava taraflarının güvenini sağlayacak ve artıracak davranışlar içerisinde olmalıdır.”, doğruluk ve tutarlılıktan bahsedilirken, “Hâkim, mesleki davranış şekli itibarıyla, makul olarak düşünme yeteneği olan bir kişide herhangi bir serzenişe yol açmayacak hal ve tavır içinde olmalıdır. Hâkimin hal ve davranış tarzı, yargının doğruluğuna ve tutarlılığına ilişkin inana kuvvetlendirici nitelikte olmalıdır. Adaletin gerçek anlamda sağlanması kadar gerçekleştirildiğinin görüntü olarak sağlanması da önemlidir.”, dürüstlükten bahsedilirken, “Dürüstlük ve dürüstlüğün görüntü olarak ortaya konulu-

şu, bir hâkimin tüm etkinliklerini icrada esaslı bir unsurdur. Hâkim, hâkimden sadır olan tüm etkinliklerde yakışksız ve yakışık almayan görüntüler içerisinde olmaktan kaçınmalıdır. Kamunun sürekli denetim süjesi olan hâkim, normal bir vatandaş tarafından sıkıntı verici olarak görülebilecek kişisel sınırlamaları kabullenmen ve bunlara isteyerek ve özgürce uymalıdır. Hâkim, özellikle yargı mesleğinin onuruyla uyumlu bir tarzda davranmalıdır. Hâkim, kendi mahkemesinde hukuk mesleğini icra eden kimselerle olan bireysel ilişkilerinde, objektif olarak bakıldığında tarafsızlık veya bir tarafa meyletme görüntüsü ya da şüphe doğuracak durumlardan kaçınmalıdır. Hâkim; ailesinin, sosyal veya diğer ilişkilerinin, hâkim olarak mesleki davranışlarını veya vereceği yargısal kararları etkilemesine izin vermemelidir. Hâkim, hâkimlik mesleğinin prestijini; kendisine, aile üyelerinden birisine veya herhangi bir kimseye özel çıkar sağlayacak şekilde ne kendisi kullanmalı ne de başka birisine kullandırmalıdır. Ayrıca hâkim, yargı görevinin yerine getirilmesinde, herhangi bir kimsenin kendisini etkileyebileceği izlenimine ne kendisi yol açmalıdır, ne de başkalarının böyle bir izlenime yol açmalarına müsaade etmelidir. Hâkim ve aile üyeleri; yargısal görevlerin yerine getirilmesine ilişkin olarak, bir şeyin hâkim tarafından yapılması, yapılmaması veya yapılmasına kayıtsız kalınması ile ilintili herhangi bir hediye, bir kredi, bir teberru ya da bir iltimas talebinde bulunmaları veya kabul etmeleri konusunda izin veremez.”, eşitlikten bahsedilirken, “Yargıcılık makamının gerektirdiği performans açısından asıl olan; herkesin mahkemeler önünde eşit muameleye tabi tutulmasını sağlamaktır.”, ehliyet ve liyakatten bahsedilirken, “Hâkim, yargısal görevlerini layıkıyla yerine getirilmesine uygun düşmeyen davranışlar içerisinde bulunamaz.” denilmek suretiyle bir hâkimin uyması gereken etik değerler özü itibarıyla ortaya konulmuştur (CGK 20.11.2007 gün ve 2007/5-83 E.2007/244 K.). Hukuk Genel Kurulu ESAS NO : 2010/4-551 KARAR NO : 2010/598 XXXXXXXXXXXXXT.C Y A R G I T A Y Ceza Genel Kurulu Esas No : Karar No : Tebliğname : 2007/5.MD-101 2008/3

3. Hâkim ve Savcılarla İlgili Etik İlkeler Arasında Önemli Bir Fark Bulunmamaktadır

Yargıtay hâkim ve savcılarının görevleri bakımından aralarında farklar olmasına rağmen, uymaları gereken etik ilkeler bakımından aralarında fazla fark olmadığını belirtmektedir.

Her ne kadar hâkimlik ve savcılık ayrı görevler olarak görülmekte ise de; Türk Hukuk Sisteminde gerek sadece Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun uygun bulunmasıyla hâkimlerin savcı, savcılarının hâkim olarak atanmalarının mümkün bulunması, gerekse savcılarının şüphelinin hem lehine, hem de aleyhine olan delilleri toplamalarının zorunlu olması nedeniyle hâkim ve savcılarının taşımaları gereken özellikler ve uymaları gereken meslek kuralları açısından hâkimler ile savcılar arasında önemli bir fark bulunmamaktadır. Y A R G I T A Y Ceza Genel Kurulu Esas No : Karar No : Tebliğname : 2007/5.MD-83 2007/244

Avrupa Savcılar Konferansı'nın 29-30 Mayıs 2005 tarihli 6. oturumunda kabul edilerek, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na 10.10.2006 gün ve 424 sayı ile benimsenmesine karar verilip, Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nce de hâkim ve savcılara duyurulan Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları "Budapeşte İlkeleri" de hemen hemen Bangalor İlkeleri ile benzer mahiyettedir. Ceza Genel Kurulu Esas No : Karar No : Tebliğname : 2007/5.MD-83 2007/244

4. Kararlarda Öne Çıkan Temel İlkeler

a. Hâkimlerin bağımsız ve tarafsız olmaları sorumlu olmadıkları anlamına gelmemektedir.

Yargıtay kararlarında hâkimin bağımsız ve tarafsız olduğu ancak sorumsuz olmadığı belirtilmektedir. Yargıtay sorumluluğun da bağımsızlık ve tarafsızlığı tehlikeye düşürmeyecek şekilde anlaşılması gerektiğini de açıklamaktadır.

Hâkimlerin tıpkı diğer şahıslar gibi cezai, hukuki ve disiplin sorumluluğunu gerektiren eylemlerinin varlığı halinde sorumlu olacakları, ancak bu sorumlulukların yapılan işin yargılama faaliyeti olması da gözetilerek farklı ilkelere bağlanıp, özel olarak düzenlenmesi gereği kabul edilmiştir. Dolayısıyla hâkim, genel anlamıyla devlet memuru ve idare ajanı olmayıp, özel düzenlemelere tabi, anayasal güvence altında, yargı faaliyetinin gereği gibi yerine getirilmesinde hak ve ödevleri de yine anayasa ve yasalarla teminat altına alınan ve bu haliyle üç ayrı erkten birisi olan yargı erkinin unsuru olma niteliği taşıyan, kendine özgü statüye sahip bir meslek mensubudur. Hukuk Genel Kurulu ESAS NO : 2010/4-551 KARAR NO : 2010/598

b. Hâkimlerin kararları gerekçeli olmak zorundadır.

- Gerekçe hâkimi keyfilikten uzak tutar.

Hâkim kararını gerekçelendirmek için, somut olaydaki maddi gerçeği belirlemeli; tutuklama ile ilgili hukuk kuralları ile açık ve kesin kanun hükmünü, bunların özündeki amacı somut durumla birlikte değerlendirmeli ve bunları kararında açıklamalıdır. Bu yaklaşım hâkimi hatalardan ve hatta keyfilikten uzak tutacaktır. Gerçek anlamıyla gerekçeleri ortaya konulan bir karar keyfi olmayacak ve hem kanuna hem de adalete uygun olacaktır. Üstelik, bu koşullarla gerekçelendirilen bir tutuklama kararı, gerek toplumda ve gerekse tutuklanan kişi üzerinde "kararın sosyal doğruluğu" konusunda bir kabulün oluşması olasılığını da güçlendirecektir Hukuk Genel Kurulu ESAS NO : 2010/4-551 KARAR NO : 2010/598

-Gerekçe anlamına ve taşıması gereken özelliklere uygun yazılmalıdır.

Gerekçe'den ne anlaşılması gerektiğine gelince; gerekçe yasanın aradığı koşulların varlığının fiili ve hukuki sebepleri ile birlikte ortaya konulması olup, akla uygun, çelişkisiz, inandırıcı ve somut olaya özgü özellikleri içerir nitelikte

olmalıdır. Hukuk Genel Kurulu ESAS NO : 2010/4-551 KARAR NO : 2010/598

-Gerekçe tarafsızlığı gösterir.

Yargılamanın ilerlemesi ile şüpheli ya da sanık veya deliller yönünden ortaya çıkan gelişmelerin ve hatta savunmaların değerlendirilmesi yeni gerekçelerin ortaya konulmasını gerektireceğinden önceki kararlarda gösterilen gerekçelerin aynısına dayanılması, yasal anlamda gerekçe olarak kabul edilemeyecektir. Bu yönüyle önceki kararlarda verilen gerekçelerin çoklukla kelimesi kelimesine tekrarlanması kanun koyucunun gerekçe koşulunu getirme amacına da uygun değildir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ulusal hukuka göre verilen kararların gerekçeli olup olmadığını denetlemektedir. Mahkemenin gerekçe aramasının altında yatan nedenlerin başında bir mahkeme tarafından dinlenilme hakkı ve tarafsız bir mahkeme hakkı gelmekte; yargının tarafsızlığının objektif olduğu kadar subjektif de olması; bu tarafsızlığın açıkça yargı kararından anlaşılması gerektiği, bunun da usulünce gerekçelendirme ile mümkün olacağı, kararda içeriği açıklanmayan soyut kavramların kullanılmasının subjektif tarafsızlığı ihlal edeceği istikrarla vurgulanmaktadır. Hukuk Genel Kurulu ESAS NO : 2010/4-551 KARAR NO : 2010/598

-Herhangi bir gerekçe gösterilmeden karar verilmesi görevi savsama anlamına gelmektedir.

Tarafların o dava yönünden, hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri ve Yargıtay'ın hukuka uygunluk denetimini yapabilmesi için, ortada, usulüne uygun şekilde oluşturulmuş; hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini ayrıntılarıyla gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün bulunması, zorunludur. Nihayet, direnme kararları, yapıları gereği, Yasa'nın hukuka uygunluk denetimi yapmakla görevli kıldığı Yargıtay Dairesinin bu denetimi sonucunda hukuka aykırı bularak, gerekçesini açıklamak suretiyle bozduğu bir yerel mahkeme kararının aslında hukuka uygun bulunduğu, dolayısıyla bozmanın yerinde olmadığına ilişkin bir iddiayı içerdiklerinden, o iddianın yasal ve mantıksal gerekçelerini de ortaya koymak zorundadır. Öte yandan, herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin direnme kararı verilmesinin, hâkimin yargılama görevini savsaması olarak dahi düşünülmesi mümkündür. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18.10.2006 tarih ve 2006/11 - 620 Esas, 2006/659 Karar sayılı ilamı

c. Hâkimler mesleğe yaraşır şekilde davranmalıdırlar.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 27.06.2006 gün ve 315 sayılı kararı ile benimsenen **Bangalor** Yargı Etiği İlkelerine göre; Hâkim, doğruluk ve tutarlılıktan ayrılmamalıdır. Mesleki davranış şekli itibariyle, makul olarak düşünme yeteneği olan bir kişide herhangi bir serzenişe yol açmayacak hâl ve tavır içinde olmalıdır. Yakışsız ve yakışık olmayan görüntüler içerisinde bulunmaktan kaçınılmalıdır. Özellikle "Yargının Onuruyla" uyumlu bir tarzda davranmalıdır. Kısaca özetlemek gerekirse Hâkim ve Cumhuriyet Savcıları; Anayasa

ve Yasalarla kendilerine verilen görev ve yetkilerini yazılı olan veya olmayan ancak evrensel anlamda Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarını bağladığından kuşku duyulmayan etik kurallara tabi olarak yerine getirmelidirler. Aksine davranışın, ortaya çıkacak sonuçlar ve toplumdaki Adalet duygusunda açacağı yara itibarıyla Hâkimlik mesleğinden kaynaklanan yetki ve görevin ihmal edilmesi ya da kötüye kullanılması anlamına geleceği açıktır ki, bundan da Yargı Erkinin nüfus ve itibarının zarar göreceği kaçınılmazdır. **4. Ceza Dairesi 2010/4.MD-61 E., 2010/117 K.**

d. Hâkimler doğruluk, dürüstlük ve tutarlığa uygun davranmalıdır.

Duruşma öncesi ve sonrasında hâkimlik **mesleğinin** uyulmasını gerekli kıldığı kural ve yükümlülüklerle uygun olmayan şekilde odasında ve telefonla konuşup bilgi ve görüş beyan ettiği, bunun yanında da gerek yeğenine iş bulacağı için ve gerekse kendisinden borç para almak ümidiyle bu kişiyle olan ilişkisini geliştirip, tahliye ettiği kişinin yakınlarından alınacağını bildiği halde borç para temin etme konusunda bu kişiden istekte bulunduğu anlaşılmaktadır.

Kısaca özetlemek gerekirse Hâkim ve Cumhuriyet Savcıları; Anayasa ve Yasalarla kendilerine verilen görev ve yetkilerini yazılı olan veya olmayan ancak evrensel anlamda Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarını bağladığından kuşku duyulmayan etik kurallara tabi olarak yerine getirmelidirler. Aksine davranışın, ortaya çıkacak sonuçlar ve toplumdaki Adalet duygusunda açacağı yara itibarıyla Hâkimlik **mesleğinden** kaynaklanan yetki ve görevin ihmal edilmesi ya da kötüye kullanılması anlamına geleceği açıktır ki, bundan da Yargı Erkinin nüfus ve itibarının zarar göreceği kaçınılmazdır.

Somut olayımızda; sanık 30.04.2006 tarihinde birinci sınıfa ayrılmış deneyimli bir Hâkimdir. 13.06.2008 tarihinde gidilmesine karar verilmesine rağmen keşif tarihini taraf ve taraf vekillerine haber vermeden bir hafta önceye çekerek keşfi icra etmiş, yine kendi mahkemesi olan Kahramanmaraş 3. Sulh Ceza Mahkemesine ait iki dosyada keşif kararı vermeden keşifleri yapmış, diğer iki dosyada ise; Kahramanmaraş 1. Sulh Ceza Mahkemesinin müstemir yetkili hâkimi görevinin başında olmasına rağmen “ileride kabul edilmesi halinde” düşüncesiyle ve dosyalar keşif mahalline bile götürülmeden keşifleri icra ederek sarf kararlarının yazılmasını ve ödemelerin yapılmasını sağlayarak haksız kazanca sahip olmuştur. ‘Ne olacak, zaten 1. Sulh Ceza Mahkemesi **Hâkiminden** kaçırılan dosyalar-
dan alınan keşif ücretleri geri ödenmiş mesele kalmamış’ şeklinde düşünülebilir ama sanık bunu bile kendi isteğiyle yapmamış, şikayet edileceğini anladığında Maliyeye geri dönüş yaparak görevli olmadığı dosyaların keşif paralarını ödemiş, bu şekilde muhtemel bir soruşturmadan ve sorumluluktan kaçmak istemiştir. Kendi mahkemesine ait dosyalarla ilgili almış olduğu keşif paralarını ise geri vermemiştir. Birinci sınıfa ayrılmış bir **Hâkimin** davranış şekli bu mudur? Böyle mi olmalıdır? Daha da önemlisi böyle mi devam etmelidir?

Yüksek Ceza Genel Kurulumuzun vereceği bu çok önemli karar; **mesleğin** ilk yıllarında bulunan Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarımıza olduğu kadar stajlarını tamamlamaya çalışan Hâkim ve Savcı Adaylarına da emsal teşkil edecek bir karar olacaktır. **4. Ceza Dairesi 2010/4.MD-61 E., 2010/117 K.**

e. Hâkimler takdir yetkisini keyfi kullanamazlar.

Keyfilik; Kanun, Tüzük gibi mevzuata yahut teamül ile konulmuş olan kurallara objektif aykırılıktır. Takdir yetkisinin amaca aykırı ve kamu yararı ilkesi gözetilmeden uygulanması halinde de keyfi davranılmış olur. **4. Ceza Dairesi 2010/4.MD-61 E., 2010/117 K.**

f. Hâkimler kişisel görüş ve inançlarına göre değil, hukuka göre karar verirler.

Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Bu nedenle, hâkimler önüne gelen uyuşmazlıkları kanuni çerçevesinde çözmek zorundadırlar. Bu işlemi yaparken hâkim, bir olayla ilgili kuracağı hükümle, tarafların adalet duygusunu zayıflatacağını değil, güçlendireceğini düşünüp, hedefleyerek çalışmalı, kanunlardan aldığı güçle hareket etmelidir. Hâkim, tarafların geçerli ve kanuni delillere dayanmayan soyut iddiaları karşısında başkalarına ve kendisine yabancı kalarak, hukukun ne dediğini söyleme yetkisini kullanıp, yargılama işlemi ile yargı kararlarının kişisel görüş, inanç ve duyguların aracı olamayacağını, aksine hâkimlerin, yansız ve kanunlardan aldığı güçle adaleti sağlamaya çalıştığını davanın taraflarına inandırmalıdır. **20. Hukuk Dairesi Esas No:2016/7559 Karar No:2016/10099**

g. Hâkimlerin vereceği kararlar adalete uygun olmalıdır.

-Hukukta istikrar kaygısı, hiçbir zaman adalet kaygısının önüne geçmemelidir. **Ceza Genel Kurulu 2007/5.MD-101 E., 2008/3 K.**

-Hukukun donmuş kalıplar içine hapsedilerek gelişmesinin ve **adalete uygun** şekilde yorumlanarak uygulanmasının önüne geçilmemesi gerekir. **Ceza Genel Kurulu 2006/9-13 E., 2006/16 K.**

-Bu yorum tarzını hiçbir hukuk sisteminin kabul etmesi olanaklı değildir. Bu yorum şekli **adalete**, hakkaniyete ve kazanılmış hak ilkelerine aykırıdır. **Hukuk Genel Kurulu 2005/5-288 E., 2005/352 K.**

-Hâkim, Tabiata, Olağana, gerçeğe uygun bir biçimde; Katı kalpler ve katı kalıplar içerisinde sıkışıp kalmadan, uyuşmazlığa İNSAN KOKUSU taşıyan bir çözüm getirmek zorundadır. **Yargıtay 1.HD., 31.12.1976 T.,1976/9370 E.,1976/13138 K.**

IV. HÂKİM VE SAVCILAR YÜKSEK KURULU KARARLARI

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) disiplinle ilgili kararları etik- le ilgilidir. HSYK'nın bu kararlarında Bangalor ve Budapeşte ilkelerine de gön- derme yaptığı görülmektedir. Aşağıdaki 2014/48 E. Ve 2014/422 K.'nda HSYK, ayrıntılı bir şekilde Bangalor ilkelerine dayanmaktadır:

Eylemlerinin hizmet içinde ve dışında resmi sıfatının gerektirdiği saygınlık ve güven duygusunu sarsacak nitelikte olduğu kanaatine varılmakla, ilgilinin hiz- met içinde ve dışında, resmi sıfatının gerektirdiği saygınlık ve güven duygusunu sarsacak nitelikte ve görevin işbirliği ve uyum içerisinde yapılmasını engelleyi- ci tutum ve davranışlarda bulunduğu; mazeretsiz olarak göreve geç gelmeyi ve erken ayrılmayı alışkanlık haline getirdiği, bu eylemleri nedeniyle üyesi olduğu Ağır Ceza Mahkemesi heyetinin teşekkül edememesine ve çalışmasının aksama- sına, ayrıca nöbetçi olduğu günlerde gelen sorgu evraklarının makul sayılamaya- cak sürelerle bekletilmesine neden olduğu ve bu eylemleri nedeniyle Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca 2006 yılında kabul edilen ve tüm hâkim ve savcılara duyurulan Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin 1/1.6 maddesinde “Hâkim, yargı ba- ğımsızlığını sürdürmede esas olan yargıya yönelik kamusal güveni güçlendirmek amacıyla, yargı etiği ile ilgili yüksek standartlar sergilemeli ve bunları ilerlet- melidir.” 3.2 maddesinde “Hâkimin hâl ve davranış tarzı, yargının doğruluğuna ilişkin inancı kuvvetlendirici nitelikte olmalıdır. Adaletin gerçek anlamda sağlan- ması kadar gerçekleştirildiğinin görüntü olarak sağlanması da önemlidir.”, 4.1 maddesinde “Hâkim kendinden sadır olan tüm etkinliklerde yakışıksız ve yakışık olmayan görüntüler içerisinde olmaktan kaçınmalıdır.”, 4.2 maddesinde “Hâkim, normal bir vatandaş tarafından sıkıntı verici olarak görülebilecek kişisel sınırla- maları kabullenmeli ve bunlara isteyerek ve özgürce uymalıdır. Hâkim, özellikle yargı mesleğinin onuru ile uyumlu davranmalıdır.”, 4.14 maddesinde “Hâkim bir şeyi yapması, yapmaması veya yapılmasına kayıtsız kalınmasıyla ilgili olarak herhangi bir hediye yada iltimas talebinde bulunmamalı ve kabul etmemelidir.” şeklinde hâkim ve savcılar açısından temel etik değerler düzenlenmiştir.

Kurulumuzun yılında kabul ettiği ve tüm hâkim ve savcılara duyuru- lan Bangalor Yargı Etiği İlkelerinde, yargı görevini yerine getiren kişilerin, adaleti gerçek anlamda gerçekleştirdikleri kadar, gerçekleştirildiğini görüntü olarak da sağlamaları, kendilerinden sadır olan tüm etkinliklerde yakışıksız ve yakışık almayan görüntü içerisinde olmaktan kaçınmaları, özellikle yargı mesleğinin onuru ile uyumlu davranmaları ve mesleğin prestijini kendi veya herhangi bir kimse lehine kullanmamaları ve kullandırmamaları gerektiğinin belirtildiği de dikkate alınarak; ilgilinin, yaptığı mesleğin niteliği gereği, yar- gıya karşı olan güveni en üst seviyede tutma gayreti içerisinde bulunması ge- rekirken tam aksine kurmuş olduğu ilişkiler çerçevesinde hakkında soruşturma yürütülen kişilerin işlerini takip etmek; hakkında bir çok neticelenmiş ve devam eden soruşturma bulunan kişilerle mesleğinin gerekleri ile bağdaşmayacak şe- kilde ilişki ve arkadaşlık kurmak, baktığı dava ve sorgularda tutum, davranış ve kararlarıyla mesleğin şeref ve nüfuzunu veya şahsi onur ve saygınlığını yitirdi-

gi gibi, hatır ve gönüle bakarak veya kişisel duygulara kapılarak görev yaptığı kanısını uyandırdığı

Adı geçenin tüm bu sabit olan eylemlerinin Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun 27.06.2006 gün ve 315 sayılı kararı ile kabul edilen ve tüm teşkilata duyurulan Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin,

“Tarafsızlık” başlıklı;

2.2 Hâkim, mahkemede ve mahkeme dışında, yargı ve yargıç tarafsızlığı açısından kamuoyu, hukuk mesleği ve dava taraflarının güvenini sağlayacak ve artıracak davranışlar içerisinde olmalıdır.

2.3 Hâkim, duruşma ve karar aşamalarında, kendisini yargılamadan zorunlu olarak el çektirecek olasılıkları makul ölçüler içerisinde asgariye indirecek şekilde hareket etmelidir.

“Doğruluk ve tutarlılık” başlıklı;

3.2 Hâkimin hal ve davranış tarzı, yargının doğruluğuna ve tutarlılığına ilişkin inancı kuvvetlendirici nitelikte olmalıdır: Adaletin gerçek anlamda sağlanması kadar gerçekleştirildiğinin görüntü olarak sağlanması da önemlidir.

“Dürüstlük” başlıklı;

4.1 Hâkim, hâkimden sâdır olan tüm etkinliklerde yakışksız ve yakışık almayan görüntüler içerisinde olmaktan kaçınmalıdır.

4.2 Kamunun sürekli denetim süjesi olarak hâkim, normal bir vatandaş tarafından sıkıntı verici olarak görülebilecek kişisel sınırlamaları kabullenmeli ve bunlara isteyerek ve özgürce uymalıdır. Hâkim, özellikle yargı mesleğinin onuruyla uyumlu bir tarzda davranmalıdır.

4.9 Hâkim, hâkimlik mesleğinin prestijini; kendisine, aile üyelerinden birisine veya her hangi bir kimseye özel çıkar sağlayacak şekilde ne kendisi kullanmalı ne de başka birisine kullandırtmalıdır. Ayrıca hâkim, yargı görevinin yerine getirilmesinde, her hangi bir kimsenin kendisini etkileyebileceği izlenimine ne kendisi yol açmalıdır, ne de başkalarının böyle bir izlenime yol açmalarına müsaade etmelidir.

“Ehliyet ve liyakat” başlıklı;

6.7 Hâkim, yargısal görevlerini layığıyla yerine getirmesine uygun düşmeyen davranışlar içerisinde bulunamaz.

Şeklindeki düzenlenmelerine aykırılık teşkil ettiği anlaşılmakla, ilgilinin sabit olan tüm bu eylemleri ile kusurlu veya uygunsuz hareket ve ilişkileriyle mesleğin şeref ve nüfuzunu veya şahsi onur ve saygınlığını yitirdiğinden

Bangalor Yargı Etiği İlkelerinde, yargı görevini yerine getiren kişilerin, adaleti gerçek anlamda gerçekleştirdikleri kadar, gerçekleştirildiğini görüntü olarak da sağlamaları, kendilerinden sadır olan tüm etkinliklerde yakışksız ve

yakışık almayan görüntü içerisinde olmaktan kaçınmaları, özellikle yargı mesleğinin onuru ile uyumlu davranmaları ve mesleğin prestijini kendi veya herhangi bir kimse lehine kullanmamaları ve kullandırmamaları gerektiğinin belirtildiği de dikkate alınarak;

Adı geçen Hâkimin, yaptığı mesleğin niteliği gereği, resmi ve özel yaşamındaki ilişkilerinde daha dikkatli ve özenli olması gerektiği hâlde, hizmet içinde ve dışında resmi sıfatının gerektirdiği saygınlık ve güven duygusunu sarsacak nitelikte soruşturmaya konu eylemleri gerçekleştirdiği anlaşılmakla,

HSYK kararlarında daha çok mesleğe yaraşırılık ilkesi bağlamında etik ilkelerin tartışıldığı ve hâkimlik mesleğine giren kişilerin mesleğin getirdiği sınırlamalara uygun olarak hem özel yaşamlarında hem de meslek yaşamlarında davranmaları gerektiğini bilmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. 2015/174 E. ve 25/02/2015 tarihli kararda bu husus açık bir şekilde görülmektedir.

Anayasaya, kanuna ve yürürlükteki mevzuata uygun olarak karar verirken vicdanlarının sesinden başka hiçbir etki altında kalmamaları gerektiği, tüm hukuk sistemlerinde kabul edilmiş bir ilkedir. Adaletin tam olarak sağlandığından bahsedebilmek için hâkimlerce verilen kararın ve karar sürecinde kullanılan yol ve yöntemlerin hukukten izah edilebilir ve her türlü şüpheden uzak olması, özel hayatlarında hâkimlerce sergilenen tutum ve davranışların da mesleğin şeref ve onuruna uygun olması gerekir.

Hâkimin vicdani kanaatinden başka herhangi bir dürtü ya da etki altında kalmadan sadece hukuku uygulayacağı yönündeki kamuoyu beklentisini karşılaması için hem özel hayatında, hem de mahkeme ortamında bazı kısıtlamalara maruz kalacağını önceden bilmesi gerekir. Bangalor Yargı Etiği ilkelerine göre hâkimin, toplum içinde sergilediği tutum ve davranışların meslek ahlakına uygun ve tarafsızlığını zedelemeyecek şekilde belirlenmesi zorunludur. Bu kapsamda hâkimden, meslek içi ve dışında hâkimlik mesleğine yakışır şekilde davranması, doğru ve dürüst kişiliği ve yaşam tarzı ile örnek olması, her türlü yalan ve yanlış işten (kanunen ve ahlaken) uzak durması beklenmektedir. Bangalor Yargı Etiği ilkelerinde hâkimin özel hayatında sergilediği tutum ve davranışlar nedeniyle içinde yaşadığı toplum tarafından kınanmaması gerektiği ifade edilmektedir.

HSYK 08/05/2014 tarihli kararında, Yargıtay'ın kararına göndermede bulunarak hâkim ve savcılarının evrensel etik ilkelere bağlı olduklarını açıkça ilan etmektedir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu da 20.11.2007 tarih, 2007/5-83 esas ve 2007/244 karar sayılı

ilamında: "... Hâkimlerin/savcılarının görevlerini hangi esaslara göre yapmaları gerektiği konusunda mevzuatımızda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. ... Hâkim ve savcılar kendilerine verilen görev ve tanınan yetkileri, ulusal hukuk normları ile evrensel anlamda kendilerini bağladığında kuşku bulunmayan, Ban-

galor Yargı Etiği ilkeleri ve Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları” Budapeşte İlkeleri kurallarına tabi olarak yerine getirmelidirler...

SONUÇ

Türk hukuk sistemi bakımından yargı kararlarına bakıldığında etik ilkelere, bu çalışmaya yansımış kararlarda yerleşmiş bulunduğu görülmektedir. Bu hususta özellikle tutarlılık ilkesine uygun olarak kararlara etik ilkelerin yansıdığı belirtilebilir. Öte yandan buradaki incelemenin sınırlı sayıdaki kararla ilgili olup genelleyici olmaktan uzak olduğu belirtilebilir. Her ne kadar durum bu olsa da aşağıda saptanan hususlar, kararlarda açık bir şekilde belirtilen ifadelerle dayanılarak yapılmıştır. Bu hususlar şunlardır:

- 1.Hâkim ve savcılar evrensel etik ilkelere bağlıdır.
2. Bangalor ve Budapeşte ilkeleri hukuk sistemimizde uygulanmaktadır.
- 3.Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin geliştirmiş olduğu özellikle bağımsızlık ve tarafsızlıkla ilgili tanımlar yargı kararlarına yansımaktadır.
- 4.Hukukumuzda etik ilkeler başta Anayasa’nın hak arama hürriyeti, eşitlik ve mahkemelerin bağımsızlığıyla ilgili hükümleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin adil yargılanma hakkı ve ilgili hükümleri ile HMK ve CMUK olmak üzere diğer ilgili mevzuatta yer almaktadır. İncelenen yargı kararlarında da belirtilen mevzuata daha çok gönderme yapıldığı görülmektedir.

SORU - CEVAP BÖLÜMÜ

SALONDAN

Yargıtay 5. Ceza Dairesi Üyesi Erol Tekmen. Yargıtay 1. Başkan Vekilimiz ve Ceza Genel Kurulu Başkanımız Abdulhalik Yıldız Beyefendiye, sunum yapan meslektaşlarımıza ve proje uzmanı hocamıza teşekkür ediyorum. HSYK Genel Sekreter Yardımcısı Müjgan Karyağdı hanımefendi ve Gülriz Uygur hocamızın görüşlerini almak için iki konuya değinmek istiyorum. Kamuda ve dolayısıyla, yargıda etik kuralların oluşturulması ve bunlara uygun davranılması muhakkak ki önemlidir. Ancak hepimiz tarafından bilinmektedir ki kamu görevlileri ve yine dolayısıyla yargı mensupları bu toplumun içinden çıkmakta ve yetişmektedir. Bu durumda da aranan özellik ve yeteneklere sahip yargı mensuplarının çokluğu ile toplum yapısı ve değerler arasında bir doğru orantı olduğu konusunda ne düşünüyorsunuz? Gülriz Hocam ve HSYK Genel Sekreter Yardımcımız.

Moderatör: Abdulhalik YILDIZ

O zaman ben öncelikle Müjgan Hanıma söz vereyim.

■ Müjgan KARYAĞDI

Yargıtay üyemizin sorusundan şunu anlıyorum ben ki konuşmamda da bunu söyledim. Zannederseniz toplumdan ayrı etik kuralı oluşturamayız, doğru mudur? Sayın üyem elbette toplumdan ayrı, toplumun kültüründen, geleneğinden ayrı bir etik kural oluşmaz. O yüzden evet, uluslararası temel belgeler referans olur, doğrudur. Bu uluslararası temel belgeler bizim iç hukukumuzda yer edinir, disiplin müeyyideleri olur, benimseriz, hiç yadırgama yapmayız ama etik dediğiniz sizin de dediğini gibi davranış açısından kendi özgün kurallarımız mutlaka söz konusudur. Örneğin doğuda görev yapan hâkimin uyması gereken etik kural ile Ankara'da görev yapan hâkimin uyması gereken etik kural arasında da fark vardır. Diyoruz ki hâkim kendini biraz olsun soyutlamalıdır. Elbette ki bu toplumdan soyutlama değildir ama mesleğin gereği ama küçük bir yerde ilk kez tayini çıkmış hâkimimizin zaten görüşebileceği birkaç kamu görevlisi var iken bu soyutlamanın sınırları ne olacaktır. O yüzden sizin dediğiniz noktayı biz dikkate alarak etik kodlarımızı belirlerken bölge bölge toplantılar yaptık ki her bölgenin hâkimi bize sorunlarını iletсин. Elbette ki bunların oluşumundan, yani fikir birliğinden oluşmuş kodu oluşturmaya çalıştık. Ayrı kod belirleyemeyiz, doğuda görev yapan veya güneyde görev yapan veya batıda görev yapan hâkimimize. Ama bir ortak noktada buluşmaya çalıştık. Bunda da başarılı olduğumuzu düşünüyoruz. Tabi başarı ancak uygulama ile gerçekleşecek. Onun için teşekkür ederim sorunuza.

Moderatör: Abdulhalik YILDIZ

Cevap yeterli miydi, hocam bir şey ilave edecek misiniz?

■ Prof. Dr. Gülriz UYGUR

Ben de ek yapayım, önemli bir soru. Şunu bilmemiz lazım, bu değerler evrensel derken aslında bizim hep insan olmamızla ilgili bu değerler, dolayısıyla burada, bu anlamda burada bir çatışma olmaz. Mesela integrity denilen doğruluk dürüstlük bizde terimimizdir. “Doğru dürüst bir insan” bu övülen bir insandır. Dolayısıyla bu değerler aslında bu anlamda baktığımızda toplumla çatışan değerler değil yani toplumda da ne yaparız dürüst insanı överiz doğru insanı överiz, yani olunması gereken insan tipi budur deriz. Peki ne çatışabilir?

Ön yargılar söz konusu olduğunda toplumdaki gelenekler çerçevesinde veya başka şekilde çıkan bir ön yargılar çatışması olduğunda o karşımıza çıkar. Bu da hangi ilkelerle ilgili karşımıza çıkar? Onu da belirttiğimizde “mesleğe yaraşırılık” dediğimiz daha çok hâkimlerin özel yaşamlarında dikkat etmeleri gereken gerekliliklerle toplumun o değer yargıları ne yapabilir? Birbiriyle çatışabilir yani o özel yaşam dışında bir çatışma söz konusu olmaz. Ben hâkim arkadaşlarla yaptığımız birçok şeyde gördüm.

Tarafsız karar verdiğimde dediler, hissediyorum ki kaybeden taraf dahi bana saygı duyuyor. Bu çok önemli bir şey yani dolayısıyla bunlar zaten yapılması gereken insan olmamızla ilgili olarak yapılması gereken, uymamız gereken hepimizin uyması gereken değerler.

Bu anlamda bir problem olmaz, yalnız dediğim gibi özel yaşam konusunda toplumsal değer yargıları ile etik değerler çatışabilir.

Moderatör: Abdulhalik YILDIZ

Peki teşekkür ederim.

Hakkı Bey siz miydiniz mikrofon alan, evet buyurun.

SALONDAN

Başkanım teşekkür ederim. Yusuf Hakkı Doğan Yargıtay 16. Ceza Dairesi Üyesi. Şimdi Müjgan Hanıma sorumu sormak istiyorum Genel Sekreter Yardımcımıza. Bangalor Yargı Etiğinde doğruluk ilkesi altında söyle der. Adalet, yani hâkimin adil olması adalet sağlamakla kalması yetmez. Adil olduğu, adalet sağladığı görüntüsü de sağlamalıdır. Bizim toplumumuzda çok önümüze gelen olayı da örneklemekten söylemek istiyorum. Toplumsal algı bakımından bizde de tarafsız olmak yetmez, tarafsız olduğu görüntüsü de yansıtılmalıdır şeklinde bir konu var. Şimdi bizim uygulamamızda karı koca hâkim ve savcının aynı yargılamada görev alması etik midir? Hazırladığınız kodlar arasında bu durum var mı? Teşekkür ediyorum.

■ Müjgan KARYAĞDI

Teşekkür ederim. Herhalde kurulum çok popüler olduğu için bütün sorular bana geliyor. Bu çok güzel bir soru sayın üyem ve biz bunu çok tartıştık. Şunu gördük, hemen önce -hocam da hatırlayacak- olmaması gerekir dedik yani bir yargılamada savcı bayan, hâkim eş olmasın dedik ama sonra aklımıza bir şey geldi. Öyle durumlar oluyor ki küçük yerlerde, eş birleştirmesi de söz konusu, aile birliğini dağıtamıyoruz. Savcı ve hâkim olarak atamışız. Orada başka hâkim ve savcı yok ve bunun örneğini bize kendileri söylediler. Başka bir şey söz konusu olamaz. Ben oranın savcısıyım ben oranın hâkimiyim. O yüzden hocam da hatırlayacak; şunu dedik mutlak suretle tarafsızlığı elbette zedelemeyecek görevini yerine getirecek hiç bundan kuşku yok.

Zaten her şeyin başı insanda bitiyor. Bütün kuralları uygulayacak olan insanın kendisi, tarafsızlığı, bağımsızlığı her an hatırlayan insanın kendisi. Küçük yerlerde ancak birden çok atama yaparak, ben kurulumu bunu söyledim, bu problemi çözmek yoksa aksi takdirde şu anda var olan durumda bu var ve bu görüntü itibarıyla sizin dediğiniz gibi mahsur yaratabiliyor. Bunu göz önüne aldık.

Moderatör: Abdulhalik YILDIZ

Ama atamayı farklı... , bıçağı öküzün yanına getirmek gibi bir durum mevzubahis olsun. Öküzü bıçağın yanına götürmeyelim Doç. Dr. İbrahim şahbaz hocamız bir tarafta bekliyor, Ceza Genel Kurulundan da bir karar bekliyor.

Birisi dava açmış eşin bir tanesi de karar vermiş, bozuyorlar e bize de gelecek. Hani yargının temel ilkelerine aykırı olan bir hususu, bugün oluşturulacak tali kurallar arasına alalım mı almayalım mı sorunu biraz acayip sorun geldi bana.

■ Prof. Dr. Gülriz UYGUR

Müjgan Hanımın dediği doğru biz çok uzun tartıştık. Bir de hâkim arkadaşlarımız ve savcı arkadaşlarımız dedi ki bu tarafsızlık ciddi problem. Tabi haklı yani karı koca olamaz. Bu tarafsızlığa aykırı ama şöyle bir şey önerdiler. Biz ne yapıyoruz bu durumda yani yakın ilçeden görevlendirme söz konusu ise onları yapabiliyoruz dediler. Ama hiç de olmadığı durumlar en son denilen Müjgan Hanımın dediği durumlar, O durumda işte çaresiz kalma söz konusu olabiliyor.

Moderatör: Abdulhalik YILDIZ

Yani çözüm şöyle olabilir.

Ağır Ceza Merkezinde çalıştırılabilir biri hukuk hâkimi biri Cumhuriyet savcısı olarak. Çözüm böyle bulunacak. Evet, bunların sonu gelmeyebilir. Süre bitti arkadaşlar ama ben bir soru daha alayım. Hakkı Bey'in arka tarafında oturan arkadaşımıza da bir söz verelim. Mikrofon elinizde galiba, son söz olsun.

SALONDAN

Doktor Hasan Dursun ben Gürsel Bey'e soru soracağım. Dünyanın her yerinde yüksek yargı kararında muhalefet şerhi koyan hâkimin ismi yer alır. Danıştay dergisine baktığımızda azlık oyu veya muhalefet şerhi koyan hâkimin kim olduğunu bilemiyoruz. Bu şeffaflığa aykırı değil midir? Bunun nedeni nedir?

■ Gürsel ÖZKAN

Çok teşekkür ediyorum. Özel bir amaç taşıdığını düşünmüyorum. Ama kesinlikle aykırıdır. Çünkü hâkim görüşünü oy çokluğu doğrultusunda verebildiği gibi oyunu muhalefet olarak da yazar ve kendi kimliğiyle iradesini ortaya koymakta da hem bağımsızlığını hem tarafsızlığını hem de özgün fikirlerini paylaşması bakımından son derece önemlidir. Yani özel bir amaç taşıdığını düşünmüyorum. Emin olun bunun öyle olmaması gerektiğini şimdi dönüşte ilk fırsatta Danıştay Yönetimi ile Sayın Başkanımızla da paylaşacağım.

Moderatör: Abdulhalik YILDIZ

Böyle bir şey var mıydı yani isim yazmıyor mu?

Ben hatırlayamıyorum. Ben yazdığını varsayıyorum ama siz öyle dediğiniz için doğru kabul ederek söylüyorum. Normalde vardır niye yok onu bilmiyorum. Gerçekten ben de ilk defa çok şaşıracak tanık oldum anlatımlarınıza ama duyarlılık göstereceğimden emin olabilirsiniz.

İki dakika içerisinde son soruyu alabiliriz.

SALONDAN

Ben Yargıtay Cumhuriyet Savcısı Nur Tekeş. Bütün sunumlar için teşekkür ediyorum. Bütün meslektaşlarımı saygıyla selamlıyorum. Benim sorum da -maalesef- Müjgan Hanım'a olacak. Şimdi yanlış anlamadıysam bölgeler bazında hâkim-savcı meslektaşlardan aldığınız görüşler doğrultusunda ortak bir standart oluşturularak yargı etiği kodlarını oluşturacağınızı ifade ettiniz. Şimdi sabahtan beri oturumlarda konu edilen Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, Budapeşte Cumhuriyet Savcılarına ilişkin ilkeler, bunların hepsinin evrensel ilkeler olduğunu varsayıyoruz. Bölgeler bazında topladığınız verilerle ulaştığınız yargı etiği kodları biraz bu ilkeleri yerelleştirmiş olmuyor mu? Yani yargının etik kuralları da dahil misyonun daha evrensel boyutlara taşımak varken yargı etiği ilkelerini bölgelerden gelen donelere göre yerelleştirmiş olmayacak mısınız? Sorum bu kadar teşekkür ederim.

■ Müjgan KARYAĞDI

Teşekkür ederim demin Gülriz Hocamın söylediği gibi evrensel ilkeler var ama toplumumuzun yapısı da belli. Bu evrensel ilkeleri Bangalor ve Budapeşte ilkelerini biz HSYK olarak 2006 yılında kabul etmişiz. Ancak bütün meslektaşlarıma sunuyorum bu uygulama seviyesi göstergesine ulaşabilmiş mi? Hayır ulaşamamış. Çünkü evrensel kuralları bilebiliriz fakat bunların bize özel olması, bizim sorunlarımızı yansıtması başka bir şeydir. Öyle olunca biz bölge toplantıları yaptık ve şunu gördük ki hakikaten evet bu kural evrensel bir kural bunu biz de alalım ama onun haricinde Bangalor ve Budapeşte'nin hiç değinmediği ve Gülriz Hocamın bildiği öyle güzel ilkeler çıktı ki ve onlar bizim değişik bölgelerde görev yapan hâkimlerimizin sorunlarından kaynaklandı. Bu anlamda çalışmamız doğruydu projemizin çalışması doğruydu ve çok daha detaylı hatta benim hayalimdir. İnşallah Bangalor ve Budapeşte kadar evrensel nitelik taşıyacak bir etik kodu olacak, Türk hâkim ve savcılarının etik kodları.

■ Prof. Dr. Gülriz UYGUR

Ben de hemen bir tamamlayayım aynı konu olunca. Şu var, yani ilkeler evrensel ama her toplumun ihtiyaçları farklı ve bu ilkelerin gereklerinin de her toplumun ihtiyaçlarına göre farklı belirlenmesi gerekir. Bağımsızlıktır ilke tamam ama Türkiye'de bağımsızlığın sağlanması koşulları farklıdır, İngiltere'de sağlanması koşulları farklıdır veya tarafsızlık Türkiye'de sağlanmasının koşulları farklıdır, İngiltere'de farklıdır. Dolayısıyla her ülkenin koşullarına göre, gereklerine göre, bunları yerine getirecek şekilde oluşturmak amaçlandı ki bu en doğru kanun, bir kod oluşturma yoludur da aynı zamanda.

Moderatör: Abdulhalik YILDIZ

Peki teşekkür ederiz.

Kura çektik görev yerimize gidiyoruz bize şöyle deseydiler dürüst olun, adil soruşturun, adil yargılayın her şey yeterdi bizim için ancak ne dürüsttür, nasıl algılandık, güven oluşturduk mu hususlarına geldiğimiz zaman sorular çoğalır. İnsanoğlu var olduğu günden bugüne kadar etik kurallar oluşturmaya başlamış, yapmış, bugün sürdürüyor; zannedersem yarın da sürdürecektir. Bu son sorunun cevabında biz dürüstüz bu tamam değil bizim dürüst olduğumuzu, adil yargıladığımız taraflar ve toplumun her kesimi bilsin, anlasın, inansın dersek evrensel kurallar yanında yerel anlayışları da göz ardı etmememiz gerekir diye düşünüyorum.

Evet, oturumu kapatıyoruz.

Katılımınızdan dolayı teşekkür ederiz. Arkadaşlarımızın katılımdan dolayı Yargıtay adına ayrıca teşekkür ediyoruz. Saygılar sunuyoruz. İyi akşamlar diliyoruz.

1. GÜN

OTURUM III: ETİK VE ŞEFFAFLIK KONUSUNDA GÖRÜŞLER VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

OTURUM BAŞKANI:
Doç. Dr. İbrahim ŞAHBAZ
Yargıtay 4. Ceza Dairesi Başkanı

KONUŞMACILAR:
Selçuk HONDU
Onursal Danıştay Üyesi ve Başbakanlık Kamu Görevlileri
Etik Kurulu Başkan Vekili

Alpaslan AZAPAĞASI
Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanı
"Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun Uygulamaları"

Av. İ. Güneş GÜRSELER
Türkiye Barolar Birliği Genel Sekreteri

Michael INGLEDOW
Avrupa Konseyi Program Ofisi Başkanı
"Yüksek Mahkemelerde Şeffaflık"

13 Nisan 2017

Değerli 1. Başkan Vekilim, değerli meslektaşlarım hepinizi saygı ile selamlıyorum. Size bu son oturumda zaman da dar olmakla beraber 4 ayrı konuşmacımız alanları ile ilgili sabahtan beri ele aldığımız konuya ışık tutacak biçimde açıklamalarda bulunacaklar.

Oturum Etik ve Şeffaflık Konusunda Görüşler ve Uygulama Örnekleri, bunlar değişik birimlerden değişik örneklerle açıklanacak, 1-2 dakikanızı alacağım. Şimdi, Türkiye’de 2005 yılında bu, Budapeşte İlkeleri ile ilgili toplantıya Yargıtay Başsavcılığını temsilen ben katıldım. 28-31 Mayıs arasında gerçekleşti bu toplantı. Türkiye Raporunu Şubat 2005’te ben göndermiştim. Daha sonra bu biraz önceki oturumda da açıklandığı gibi 2006 yılında o günkü Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu tarafından Bangalor Yargı Etiği ile birlikte iç hukukumuza uygulama bakımından aktarıldı. Tabii, Budapeşte Etik İlkeleri, Avrupa Konseyi Başsavcılar toplantısı çerçevesinde düzenlenmişti. Dolayısıyla sadece savcılara özgü ve Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin iç işleri için alınmış kararlar idi. Bangalor Yargı Etiği ise genel ve evrensel ilkeleri içeriyor. O bakımdan ona bir hafif dikkat çekmek istedim.

Şimdi, yargı etiği, hukuk devleti ile yakın bağlantılı. Bütün amacımız hukuk devletini gerçekleştirmek. Felsefeciler hukuk nedir, hukukun kaynağı nedir sorusuna cevap ararken milattan önceden bugünü ele almışlar. Diyorlar ki hukuk her toplumun kendi özelliği ile ilgilidir. Vardıkları sonuç bu, ancak günümüzde özellikle Birleşmiş Milletler, 2. Dünya Savaşı sonrası arkasından bölgesel sözleşmeler ile insan hakları toplumların tek tek iç işleri olmaktan çıktı, evrenselleşti.

Dolayısıyla biz insan haklarını evrensel olarak uygulayacağız, hukukun üstünlüğünü de evrensel olarak gerçekleştireceğiz.

Yerellikten kurtulduğumuz oranda hukukun üstünlüğüne yaklaşmış olacağız, o bakımdan evrensel ilkeler gözetilmeden olmaz. Ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin birçok kararlarında dile getirdiği gibi, taraf ülkelerin toplumların kendi iç hukuk takdir marjları vardır. Ama bu marjlar hiçbir zaman evrensel ilkelerin dışında değildir. Bunu belirttikten sonra oturuma geçebiliriz. Konuşmacı arkadaşlardan ricam, süremiz az 10’ar dakikayı geçmeyecek biçimde olmasını rica edeceğim. Selçuk Bey’in sunumunu bir program değişikliği yaparak öne alıyoruz. İlk konuşmayı Selçuk Bey yapacak, ondan sonra biz devam edeceğiz, diğer meslektaşlarımızla. Selçuk Bey buyurunuz, söz sizde efendim.

■ **Selçuk HONDU**, Onursal Danıştay Üyesi ve Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu Başkan Vekili

Sayın Misafirler,

Sözlerime başlarken sizleri saygı ve sevgi ile selamlıyorum. Toplantıyı ter-
tip edenlere, emeği geçenlere teşekkürlerimi sunarım.

Bana tanınan süre içerisinde sizlere “Kamu Görevlileri Etik Kurulu’nun” oluşumu ve görevleri ve çalışmaları konusunda bilgi vereceğim.

Yalnız önce kamu görevlileri hakkında yapılacak etik düzenlemelerin temelini oluşturan bir konuya değinmek istiyorum.

Toplu yaşamının sonucu ortaya çıkan müşterek ve medeni ihtiyaçların zamanında ve kaliteli şekilde yerine getirilmesi toplum huzuru ve güvenliği açısından önem arz etmektedir.

Kısaca kamu hizmetleri dediğimiz bu hizmetler bu iş için yetki ile donatılmış kamu görevlileri tarafından görülmektedir. Kamu görevlileri millettendir (yasama ve yargıda olduğu gibi) veya kanunlarla kendilerine (yürütmede olduğu gibi) tanınan yetkiye dayanarak bu hizmetleri görmektedirler.

Bu açıklama sonucunda şu soruyu sormamız gerekmektedir. Acaba kamu görevlisine tanınan yetki veya başka bir tabirle kamu kudreti kamu görevlisinin şahsına tanınmış bir ayrıcalık, imtiyaz mıdır? Yoksa hizmete ait olup hizmetin görülmesine mi müteveccihdir? Başka bir anlatımla kamu görevlisine tevdi edilmiş bir emanet midir? Hukukta emanetin hükmü, iyi bir şekilde muhafaza, iyiye kullanma ve zamanı geldiğinde sahibine alındığından daha iyi bir şekilde teslim edilmesidir.

Şüphesiz yetki kamu hizmeti için kamu görevlisine verilmiş bir emanettir. Hizmeti görene bu emanet şuuru verilmelidir ki o da bu düşünce ile hizmet etsin. Eğer bu düşünce ile hareket edilirse kamuya ait araçlara sahip bir kurum amiri resmi plakalı kamyon ile şahsi inşaatına kum taşıtamayacaktır. İşte bu nedenle tüm kamu görevlileri, yetkiyi, kamu kaynaklarını ve hizmeti emanet olarak görüp ahlaki ve etik değerlere uygun görev yapması gerekmektedir.

Dünyada ve ülkemizde kamu etik değerlerde aşınmaların artması üzerine, kamu görevlilerinin uyması gereken etik ilkelerin belirlenmesi ve etik konularının yasal düzenlemeye kavuşturulması çalışmaları başlamış buna paralel olarak ülkemizde 2004 yılında 5176 sayılı “Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun” çıkarılmıştır.

Anılan kanun çıkarılmadan önce de kurumların kendi kanunlarında, 657 sayılı Personel Kanunu’nda, mal bildiriminde bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunları’nda kamu görevlilerinin uyması gereken bazı etik ilkeler belirlenmişti. Fakat bu ilkeler dağınık ve değişikti.

5176 Sayılı Kanundan sonra 2015 yılında, kanunun uygulanmasını sağlamak amacıyla kanunun 7nci maddesinin verdiği yetkiye istinaden 42 maddeden oluşan yönetmelik çıkarılarak uygulamaya konulmuştur.

Anılan Kanun ve Yönetmelik’te kamu görevlileri etik kurulunun kurulması, genel etik ilkeleri, etik kurulun görevleri detaylı olarak düzenlenmiştir.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, birisi başkan olmak üzere 11 kişiden oluşmakta ve seçme ve atamaları Bakanlar Kurulunca yapılmaktadır. Atananların görev süresi dört yıl olup değişik kamu hizmetlerinde uzun yıllar bulunmuş kişiler

arasından seçilmektedirler. Kurul üyelerinin hangi meslek gruplarından seçileceği sayma yolu ile kanunda belirlenmiştir. Mesela Yargıtay, Danıştay, Sayıştay üyeliğinden emekli birer üyenin seçilip atanması gibi.

Kurulun görevleri Kanunun üçüncü maddesinde üç ana başlık altında belirlenmiştir.

Bunlardan kurulun birinci görevi “kamu görevlilerinin görevlerini yürütürken uymaları gereken etik davranış ilkelerini hazırlayacağı yönetmeliklerle belirlemektir”. Nitekim 2015 yılında çıkarılan Yönetmelikle 18 başlık altında etik ilkeler belirlenip ilan edilmiştir. Bu ilkelerden bazıları şunlardır: “Hizmet standartlarına uyma”, ”Dürüstlük ve tarafsızlık”, “Saygınlık ve güven”, “Hediye alma ve menfaat sağlama yasağı”, “Görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması”, “Savurganlıktan kaçınma” gibi.

Belirlenen bu ilkeler tüm kamu görevlilerinin uyması gereken genel nitelikteki ilkelerdir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere kurumlar gördükleri hizmetlerin niteliğine göre kendi personelleri için özel düzenlemeler yapabilirler. Yönetmeliğin 26ncı maddesi buna imkân vermektedir.

Kurulun ikinci görevi “etik davranış ilkelerinin ihlal edildiği iddiasıyla re’sen veya yapılacak başvurular üzerine gerekli inceleme ve araştırmayı yaparak sonucu ilgili makamlara bildirmektir”. Kurul, Yönetmeliğe ekli 2 sayılı “ Kamu Görevlileri Etik Kurulunun Yetki alanına giren en az genel müdür ve eşiti ve üstü kamu görevlileri hakkındaki cetvelde gösterilenler hakkında etik ihlali iddialarını inceleyebilir. Dolayısıyla ek 2 listede gösterilenler dışındaki kamu görevlileri hakkında iddialar o kurumun etik komisyonlarında veya disiplin kurullarında incelenebilir.

Kurul, konuyu basın, televizyon yoluyla veya herhangi bir şekilde öğrenip resen inceleme başlatabileceği gibi, şikâyet, ihbar üzerine de konuyu inceleyebilir. Şikâyet konularına ait her türlü bilgi ve belge kurumlardan istenebileceği gibi görevli uzmanlar vasıtasıyla da inceleme yaptırılabilir. Konu açıklığa kavuşturulduğunda karara bağlanır ve şikâyet edilenin kurumuna ve Başbakanlık’a tebliğ edilir. Kurul kararlarının muhatabı kamu görevlisidir yoksa kurum değildir. Bundan dolayı taraflar kurul kararlarına karşı 60 gün içinde isterlerse idari yargıda dava açabilirler.

Kurula etik ihlali ile ilgili başvurular en çok “lüks makam aracı alımı, savurganlık, yetkinin yakınlarla yarar sağlama için kullanılması, amirin maiyetindeki lere mobbing uygulaması, görevlinin hediye alması, kamu kaynağını kullanarak hediye vermesi”, konularında olmaktadır.

Bu konularda kurulca karara bağlananlardan örnekler verirek:

- Bir görevli kredi kullanarak sağlanan para ile lüks makam aracı satın almıştır.
- Bir görevli kamuya ait kepçe ve kamyonları şahsi inşaatında kullanmıştır.

- Bir görevli istisnai memuriyete atadığı yakınlarını daha sonra kadroya geçirerek, sınavsız memuriyete geçmesini sağlamıştır.
- Bir görevli yargı kararı bulunmasına rağmen görevden aldığı diğer görevliyi aynı göreve başlatmamış, oda ve görev vermemiş, mobbing uygulamıştır. (Kurul kararlarına Kurulun internet sitesinden ulaşılabilir.)
- Yapılan başvurular ile ilgili istatistiki bilgiler şöyledir:
- 2005-2016 yılları arasında;
- Yapılan toplam başvuru sayısı 2092
- Etik ihlali ile sonuçlanan başvuru sayısı 83
- Etik ihlali bulunmadığına karar verilen başvuru sayısı 260
- Konunun yargıya intikali nedeniyle incelenemeyen başvuru sayısı 200
- Usule aykırılığı nedeniyle reddedilen başvuru sayısı 1437

Kurulun üçüncü görevi de, “kamuda etik kültürünü yerleştirmek üzere çalışmalar yapmak veya yaptırmak ve bu konuda yapılacak çalışmalara destek olmak” şeklinde ifade edilmiştir.

Etik kurul bu görevi ile ilgili olarak 2005 yılında yönetmelik yapıp yayımlandıktan sonra oldukça başarılı çalışmalar yapmış, yapmaya da devam etmektedir.

Öncelikle Avrupa Birliği ile müştereken etik kültürünün tüm kamu kurumlarında yerleşmesi için hazırlanan üç adet projeden, birisini uygulayıp sonlandırmış, ikincisini halen uygulamakta, üçüncüsünü de başlatmak üzeredir. Bu projeler kapsamında konferanslar toplantılar yapılmış, bazı kamu kurumlarında mesela Tapu Kadastro, Gümrük idarelerinde uzmanlara araştırmalar yaptırılmış hazırlanan raporlar ilgili kurumlara sunulmuştur. Ayrıca bazı kurum personeli etik eğiticiyi yetiştirilmek üzere eğitilmiş, kendilerine sonuçta sertifikaları verilerek bunların kendi kurumlarında etik eğitimi yapmaları sağlanmıştır.

Proje kapsamında etikle ilgili kitapçıklar (etik rehberi gibi) çeşitli broşürler bastırılıp dağıtılmıştır.

Kamu kurumlarının etikle ilgili olarak başvurdıkları konularda mütalaalar verilmiş olup (Yönetmelik Madde 30) bu konudaki yardım talepleri cevaplandırılmıştır.

Toplumda kamu görevlileri arasında sıkça görülen etik ihlali konularında ilke kararları alınıp bunlar çeşitli şekillerde topluma duyurulmuştur. Özellikle öğretmenler günü dolayısıyla öğrencilerin hediye vermeleri veya vermeye zorlanmalarının yasaklanması, tüm kamu görevlilerinin hediye almamaları ve yılbaşı hediyelerinin verilmemesi, kamu ihalelerinde etik ihlalleri yapılmaması, kamuya taşıt alımlarında savurganlıktan kaçınılması ve Bütçe Kanunu’ndaki şartlara uyulması gibi konular hep ilke kararlarına bağlanmıştır.

Ayrıca kurul tarafından kamudaki tüm denetim elemanlarını ilgilendiren “Denetim Görevlilerinin Uyacakları Mesleki Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik” hazırlanarak yayımlanmıştır.

Sonuç olarak 2004 yılında Türk İdari Yapısına katılan, Kamu Görevlileri Etik Kurulu kuruluşundan bugüne kadar kamuda etik konusunda farkındalık yaratma, duyarlılık oluşturma konusunda etkili çalışmalar yapmaktadır. Farkındalığın ve duyarlılığın gelişmekte olduğu kamu kurumlarının kurula yaptıkları isteklerden ve kurulun yaptığı incelemelerden anlaşılmaktadır.

Kurulun özverili ve başarılı bu çalışmaları imkânlar ölçüsünde artarak devam edecektir. Uzun yıllar yargı hizmetinde bulunmam sebebiyle sözlerimi izninizle bir temenni ile bitirmek istiyorum.

Verdiği kararı taraflara tefhim eden hâkime, davasını kaybeden tarafın dahi, iyi inceleyip adil karar vermişsinizdir; kararınıza güvenimiz tamdır diyebileceği derecede Türk yargısının itibara kavuşması dileğiyle hepinize saygı ve sevgilerimi sunarım.

■ Alpaslan AZAPAĞASI, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanı

Yüksek Mahkemelerimizin Saygıdeğer Daire Başkanı ve üyeleri, Türkiye Barolar Birliğinin Sayın Genel Sekreteri, Avrupa Konseyi Program Ofisinin Değerli Başkanı, Saygıdeğer katılımcılar, sözlerime başlamadan önce oturumumuzun Sayın Başkanı ve konuşmacılar ile sizleri saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle bu güzel organizasyon için Yargıtay Başkanımız Sayın İsmail Rüştü Cirit ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı adına Ülke Direktörü Sayın Claudio Tomasi'ye teşekkür etmek istiyorum.

Sempozyuma katılarak, görüşlerimizi sizlerle paylaşmak, çalışmalarımız hakkında bilgi sunmak bizler için güzel bir fırsat oldu.

Bakanlık olarak yargıda etik, şeffaflık ve güven konusunu gerçekten önemsiyoruz. Bu kavramlar son dönem politika belgelerimizde referans aldığımız kavramlardır.

Başkanlık olarak da Türk yargısında bu kavramların güçlendirilmesi ve etkinleştirilmesi için aktif bir rol üstlenmeye çalışıyoruz.

Bakanlığın politika belgelerini dizayn ederken hareket noktalarımızdan biri daha saydam, görünür ve erişilebilir nitelikte hizmet sunulması oldu.

Yargı mensupları ve çalışanlarınca etik ilkelerin özümsemesi ile davranış biçimi olarak yerleşmesinin yargıya olan güvenle doğru orantılı olduğunu düşünüyoruz.

Herkesin adalete eşit erişimini sağlayacak mekanizmaları çeşitlendirmek için uğraş veriyoruz.

Konuşmamda bu konulardaki çalışmalarımızdan bahsederek yargıda etik ilkeler, yargının hesap verebilirliği ve şeffaflığı, yargıya özgü denetim mekanizmaları ile klinik hukuk uygulamalarına ilişkin belli başlı faaliyetlerimiz hakkında bilgi sunacağım.

Değerli katılımcılar, hepimizin bildiği gibi, toplumların etik konusuna ilgisi oldukça eskidir.

Elbette bu topraklarda bizlerin etikle ilgili söyleyeceğimiz çok şeyi var. Zira önemli medeniyetlerin mirası üzerindemiz. Çok iyi hazırlanmış hukuk ilkelerini de içeren Corpus Iuris Civilis 529-534 yılları arasında bu topraklarda kaleme alındı.

Yine 1868-1876 yılları arasında Ahmet Cevdet Paşa başkanlığındaki bir komisyon tarafından derlenen Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye veya kısaca Mecelle de tarihten devraldığımız miraslarımızdan biridir.

Bugün hem kamu hem de özel sektör alanında etiğe duyulan ihtiyaç yadsınamayacak boyuttur. Özel sektörde kurumsal geleneğe sahip her şirket, çalışanlarından etik davranışlara uyma talebinde bulunuyor. Etik ilkelere uygun hareket etme artık iş sözleşmelerinde yaptırıma bağlanan bir yükümlülük olarak yer alıyor.

Etik ilkelere bağlılık şüphesiz kamu hizmetleri ve bu hizmetler arasında en önemlilerinden biri olan adalet için hayatidir.

Doğruya ve iyiye olan sadakatini kaybetmiş bir adalet anlayışı; hiçbir coğrafyada hüküm süremez, meşruiyetini yitirir.

Yargı etiği, hâkim, savcı, avukat ve yargı çalışanlarının adalet hizmetlerini yürütürken, her hal ve şartta uymaları gereken, tarafsızlık, hakkaniyet, dürüstlük gibi birtakım ilkeleri kapsamaktadır.

Aslında her mesleğin ilkelere bağlanmış veya bağlanmamış mesleki kuralları vardır. Yargı etiği ise diğer meslek etiklerine göre bazı özellikler arz etmektedir. Çünkü bu mesleğin toplum için etkisi diğer mesleklerden daha geniştir. Yargı insanların mal varlıkları, özgürlükleri, hatta yaşamları gibi en kıymetli hak ve değerleri üzerinde söz söylemektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6'ncı maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının sağlanmasında en önemli araçlardan birinin de yargısal etik ilkeler olduğu söylenebilir.

Adil yargılanma hakkı açısından; yargılamaların bağımsız, tarafsız ve etkin bir şekilde yapıldığına dair, gerek davanın taraflarında gerekse kamuoyunda kuvvetli bir inancın olması bir zorunluluktur.

Yargı etiğinin bir davranış biçimi olarak yerleşmesi, ancak iyi yetişmiş, donanımlı ve ahlaklı hukukçular sayesinde mümkün olabilecektir.

Yargı etiğinde hukuk eğitimi ayrı bir öneme sahiptir. Zira etik öğrenebilen, kazanabilinen bir duygudur.

Bunun için gerek hukuk eğitiminde gerekse meslek öncesi ve meslek içi eğitim kapsamında etik ilkelere özgü dersler ya da farklı dersler içerisinde bölümler tasarlanması gerekmektedir.

“Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Hâkimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Rolü Hakkında Üye Devletlere Yönelik Tavsiye Kararı” uyarınca hâkimler, faaliyetlerini, meslek etiği ilkeleri rehberliğinde gerçekleştirmelidir. Söz konusu ilkeler, disiplin cezası verilebilecek görevleri içerdiği gibi, aynı zamanda hâkimlere ne şekilde davranacakları konusunda da rehberlik eder.

Benzer şekilde, 2003 tarihli “Birleşmiş Milletler Bangalor Yargı Etiği İlkeleri”ne göre, yargı etiğinde yüksek standartların teşvik ve muhafaza edilmesine yönelik temel sorumluluk her bir ülkedeki yargı organına aittir. Bu ilkelerin amacı ayrıca yasama ve yürütme mensupları ile avukatların ve kamuoyunun yargıyı daha iyi anlamalarına ve ona destek olmalarına yardımcı olmaktır.

26-27 Mayıs 2016 tarihinde Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Türkiye Felsefe Kurumu ile işbirliği yaparak İstanbul’da “Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu” düzenledik. Sempozyumda bahsettiğim bu konuları yurtdışından gelen misafirlerimizle tartıştık ve etik konusundaki birikimimize katkıda bulunmaya çalıştık.

Yargıda etik ilkelerinin benimsenmesi ve yaygınlaştırılması için Bakanlığımız bundan sonra da, başta Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Türkiye Adalet Akademisi, barolar ve üniversiteler olmak üzere tüm paydaşlarla yakın işbirliğini sürdürme gayretindedir.

Yargı etiği konusunda uluslararası alanda genel kabul görmüş temel prensipleri içeren “Bangalor Yargı Etiği İlkeleri” HSYK tarafından 27 Haziran 2006’da kabul edilmiştir. Ayrıca savcılar için de Budapeşte İlkeleri 10 Ekim 2006’da dikkate alınmak için duyurulmuştur. Avukatlık mesleğine ilişkin meslek etik ilkeleri de büyük önem taşımaktadır. Avrupa Barolar ve Hukuk Birlikleri Konseyi (CCBE) tarafından Avrupa’da Avukatlık Mesleğine İlişkin Temel İlkeler Tüzüğü ve Avrupa’da Avukatların Tabi Olduğu Meslek Kuralları hazırlanmıştır.

Ülkemizde de avukatlar Türkiye Barolar Birliğince belirlenen meslek kurallarına uymakla yükümlüdür. Bu meslek kuralları TBB’nin 8-9 Ocak 1971 tarihli IV. Genel Kurulu’nda kabul edilmiş ve 26 Ocak 1971 tarihli TBB Bülteni’nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu meslek kuralları kabul edildiği tarih itibarıyla de oldukça önemlidir. Bu meslek kurallarının yeni gelişmeler uyarınca ele alınması da önem taşımaktadır.

2016 yılında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından yürütülen “Türkiye’de Yargı Etiğinin Güçlendirilmesi Projesi” başlatılmıştır. Projenin başarı ile yürütüldüğünü görmek bizleri mutlu ediyor. Bu münasebetle HSYK nezdinde bu projeye emek harcayan herkesi huzurlarınızda tebrik etmek istiyorum. Ayrıca Yargıtay’ın çalışması da yüksek mahkemeler adına büyük önem taşıyor.

Değerli katılımcılar, şeffaflık yalın bir şekilde şöyle ifade edilebilir: “Gizlilik kötüdür”.

Öncelikle, kamu yönetiminde hesap verilebilirlik ve şeffaflığa duyulan ihtiyacın belirgin hale gelip karşılık bulmasının uzun bir süreç aldığını belirtme-

liyim. Devletlerin kamuoyu nezdinde güvene olan ihtiyaçları arttıkça şeffaflığa olan ilgi de artmıştır. Süreç içerisinde, yetki ve kaynakların hesabının açık bir şekilde verilmesi görüşü doğmuş ve neticede kamu yönetiminde hesap verilebilirlik temel bir gereklilik haline gelmiştir.

Saydamlık ve hesap verilebilirlik, devletin diğer erkleri gibi yargı açısından da güveni sağlamak ve muhafaza etmek için önem taşımaktadır. Geçmişte ülkemizde yargıya güveni olumsuz etkileyen birçok gelişme yaşandığı herkesin malumdur. Konunun üzerinde bunun için daha da titiz bir anlayışla duruyoruz. Nihayetinde yapılan tüm reformlar yargıya olan güvenin yeniden tesis edilmesine yöneliktir.

Adalet hizmetlerinin bağımsız ve tarafsız bir şekilde yürütülmesi, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılması, daha hızlı ve güven veren bir adalet sistemi oluşturulması amacıyla hazırlanan Yargı Reformu Stratejisinin on amacından biri yargının hesap verebilirliği ve saydamlığını artırmaktadır. 2015-2019 Stratejik Planı ile de, önceliklerimizin neler olduğunu, mevcut kaynaklarımızı nereye ve hangi sürede kullanacağımızı net bir şekilde ortaya koymuş bulunmaktayız.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de saydamlık ve hesap verilebilirliğe ilişkin az sonra yargı yönüyle kısaca bahsedeceğim klasik enstrümanlar kullanılmaktadır. Bunun yanında kamu yönetimimizde bazı yenilikler de yaşanmış ve yaşanmaktadır. Bunlar; 1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun, 2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile yine 2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunudur.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programına göre; hesap verilebilirlik, bir kurumdaki görevlilerin, yetki ve sorumluluklarının kullanılmasına ilişkin olarak ilgili kişilere karşı cevap verebilir olma, bunlara yönelik eleştiri ve talepleri dikkate alarak bu yönde hareket etmeleri gerekliliğidir. Şeffaflık ise, bilginin açık ve serbestçe dolaşımı anlamına gelir.

Bu tanımlar dikkate alındığında, yargının bağımsız niteliği dolayısıyla, özellikle hesap verebilirliğinin biraz daha karmaşık olduğu görülecektir.

Nitekim bağımsızlığı nedeniyle hesap veremeyeceği varsayılan yargı erki için bu kavramların benimsenmesi zaman almıştır.

Ancak yargı erkinin, hesap verilebilirlik ve şeffaflık dışında tutulamayacağı yönündeki anlayış geçmişte bizlere acı deneyimler yaşatmıştır. Yani saydam olmayan sistem sakıncalı durumlara sebebiyet vermiştir.

Bunlar yargının içe kapanık bir yapıya bürünmesi ile ilgilidir. Yasama ve yürütme yanında ülke yönetimiyle aktif bir şekilde alakadar olan, adeta aktivist bir tutum sergileyen “kapalı yargı” jüristokrasi eğilimlerini güçlendirmiştir. Nitekim 1981 tarihli ve 2461 sayılı eski HSYK Kanununun 16’ncı maddesine göre, Kurulda yapılan işlemler ve bunlarla ilgili görüşmeler gizli idi. Bu nedenle gizliliğin yarattığı sakıncaların ortadan kaldırılması için şeffaflık ilkesinin benimsenmesi şart olmuştur.

Anayasanın 138’inci maddesinde düzenlenmiş olan yargı bağımsızlığı; demokrasinin bir gereği olarak yargı erkinin yasama ve yürütmenin etkisi ve müdahalesinden arınmış olmasını ifade eder. Öte yandan yargı bağımsızlığı yalnızca yasama ve yürütme organlarına karşı değil, devlet dışı oluşum ya da yapılara karşı korunmalı, yargı bağımsızlığı yanında tarafsız da olmalıdır. Zira bağımsız olan bir hâkim yine de “taraf” olabilir. Yargı tarafsızlığı, bir hâkimin iç muhakemesinde, önyargılardan ve ideolojik eğilimlerden arınmış olması ile taraflara eşit mesafede durmasını ifade eder. Buradan yola çıkarak vurgulamak isterim ki; yargı, bağımsızlığına halel getirmeden ancak kendisine özgü mekanizmalarla kamuoyu denetimine açık tutulmalıdır.

“Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Hâkimlerin Bağımsızlığı Etkinliği ve Rolü Hakkında Üye Devletlere Yönelik Tavsiye Kararı” da bu hassas dengeye şöyle atf yapar: “Kamunun diğer aktörleri gibi kaynakların en etkin şekilde kullanılması şartı yargı için de geçerlidir. Ancak bu şart, hâkimlerin karar verme yetkilerini tek başına sınırlayamaz.”

Böylece yargının “bağımsız” niteliğine atfen, kamu yönetiminde hesap verebilirliğin klasikleşmiş yöntemlerinin, bütünüyle adalet hizmetlerine uygulanmasının sorun yaratacağını söylemiş olduk.

Peki, karşılaştırmalı hukukta ve ülkemizde geliştirilen yargıya özgü hesap verebilirlik ve şeffaflık mekanizmaları nelerdir?

Esasında yargıya özgü hesap verebilirlik ve şeffaflık mekanizmalarının en klasik ve eski araçlarından biri yargı mercilerinin gerekçeli kararlarıdır. Gerekçeli kararların işlevi yalnızca tarafları bilgilendirmek değil, aynı zamanda kamuoyunu kararın haklılığına ikna etmek ve böylece toplumda hakkaniyet duygusunu pekiştirmektir.

Anayasanın 141’inci maddesi uyarınca, bütün mahkemelerin her türlü kararı gerekçeli olarak yazılır. Benzer bir hüküm ceza yargılaması için 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 34’üncü maddesi ile hukuk yargılaması bakımından 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 27’inci maddesinde yer alır.

Yüksek mahkeme kararlarının kamuoyuna açıklığı da konumuz açısından önem taşımaktadır. Bu yönde dünya genelinde eğilim bulunmaktadır. Vatandaşların yüksek mahkeme kararlarını bilme hakkı bulunmaktadır. Böylece bir yandan kamusal denetim sağlanırken diğer yandan hukukun gelişiminin önü açılmış olur.

Bakanlığımız Yargı Reformu Stratejisinde de yüksek mahkeme kararlarına erişilebilirlik hususu yer almıştır. Son yıllarda Yargıtay ve Danıştay uygulamalarının bu yönde geliştirildiğini gözlemliyoruz.

Geleneksel şeffaflık araçlarından bir diğeri de şüphesiz yine Anayasanın 141’inci, Ceza Muhakemesi Kanununun 183’inci ve Hukuk Muhakemeleri Kanununun 28’inci maddelerinde düzenlenen duruşmaların aleniliği, yani kamuya açıklığıdır. Dünya genelinde duruşmaların aleniliğinin oldukça eski bir kural olduğu söylenebilir.

Genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı istisnai bazı durumlar dışında, bu tarihsel metot hem taraflar hem de kamuoyu için bir güven ortamı yaratır.

“Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Hâkimlerin Bağımsızlığı Etkinliği ve Rolü Hakkında Üye Devletlere Yönelik Tavsiye Kararı” uyarınca; hizmet ettikleri toplumun bir parçası olan hâkimler, halkın güveni olmadan adaleti etkin bir şekilde sağlayamaz. Hâkimler, toplumun yargı sisteminden beklentileri ve sistemin işleyişine ilişkin şikâyetleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır.

Yargı kurulları veya diğer bağımsız makamlar tarafından kurulan ve bu tür geri bildirimlerin alınmasını sağlayacak daimi mekanizmalar bu duruma katkı sağlayacaktır.

Benzer şekilde, yargı kurulları, hâkimlere ve topluma karşı son derece şeffaf olmalı ve bu bağlamda, ilgili usulleri önceden belirlemeli ve kararlarını gerekçelendirmelidir.

Burada ifade etmek isterim ki, esasında Ülkemizdeki yargı kurullarının dizaynı ve işleyişi bu anlamda olumlu bir gelişim göstermektedir. Az evvel de değindiğim üzere, eski HSYK Kanununun 16’ncı maddesine göre, Kurulda yapılan işlemler ve bunlarla ilgili görüşmeler gizli idi. Mevcut Kurulun işleyişi ise şeffaflık kurallarına uygun bir şekilde yürümektedir.

Karşılaştırmalı hukukta adalet hizmetlerine özgü hesap verebilirlik ve şeffaflık mekanizmalarının en etkin ve somut örneği kuşkusuz yargısal faaliyet raporlarıdır. Özellikle Anglo-Sakson hukuk sisteminin etkin olduğu, ABD, Birleşik Krallık, Avustralya ve Kanada gibi ülkelerde mahkemelerin yıllık faaliyet raporları hazırladıkları ve bu raporları kamuoyu ile paylaştıklarını görüyoruz.

Bu raporlarda; mali yıl bütçesi, mahkeme personelinin eğitim durumu ve izinleri, hizmet binaları, risk yönetimi, doğal afet gibi acil durumlarda alınacak tedbirler, devam eden projeler, yargısal istatistikler, mevcut ve ihtiyaç duyulan bilgi teknolojisi, denetimli serbestlik gibi başlıklar altında, raporu yayımlayan mahkemenin yürüttüğü ve yürüteceği işlemlerin adeta “röntgeni çekilmektedir”. Raporlar internet üzerinden yayımlanmakta böylece mahkemelerin performansı halkın denetimine açılmaktadır.

Ayrıca ilave etmek isterim ki, faaliyet raporları, “mahkemelerin kurumsal hafızası” ve “yargısal istatistiklerin” oluşturulmasına katkı sunar. Bu kapsamda, Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesinin, 2014 tarihli faaliyet raporunda mahkeme kayıtlarının korunması ve denetlenmesine uygun bir şekilde kayıt tutulması temel bir stratejik bir hedef olarak belirlemiştir.

Faaliyet raporları adı altında olmasa da, benzer şekilde AB hukukunda da, mesleki bağımsızlık, tarafsızlık, güvenilirlik, şeffaflık ve gizlilik ilkelerine dayalı istatistiki bilginin yöntemi, üretimi ve yayımlanması konularına ilişkin kurallar ve uygulamalar bulunmaktadır.

Yargının hesap verebilirliği ve şeffaflığını güçlendirmek gayesiyle, Anayasa ve 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu dikkate alınarak faaliyet raporları uygulaması ülkemize kazandırılmıştır.

2016 yılında, adli ve idari yargı istinaf mahkemeleri adalet komisyonları ile adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonları tarafından faaliyet raporları hazırlanmasına ilişkin “Adli ve İdari Yargı Faaliyet Raporları” konulu Genelge çıkartılmıştır.

Memnuniyetle belirtmek isterim ki faaliyet raporları, Türk yargısında bir ilk niteliğini taşır. Bu yıl itibariyle adalet komisyonları tarafından faaliyet raporları yayınlanmaya başlanmıştır.

Yine aynı amaçla farklı alanlarda yürüttüğümüz başka çalışmalar da var. Bunlardan biri de, yargı ve medya ilişkileri konusundadır. Başarıyla tamamladığımız “Kitleli Medya ve Yargı Arasındaki İlişkilerin Güçlendirilmesi Avrupa Birliği Eşleştirme Projesi” ile basın sözcülüğünün kurumsal hale getirilmesini, yargının bağımsızlığı ilkesi ve masumiyet karinesi çerçevesinde yargısal faaliyetler hakkında sağlıklı bilgi akışının sağlanmasını amaçladık. Bu kapsamda şuana kadar 139 ağır ceza merkezi ile 14 adli ve idari yargı istinaf mahkemesinde olmak üzere toplam 153 yerde medya iletişim büroları açtık.

Ayrıca, Türk yargısının medya ile olan ilişkilerinin güçlendirilmesi amacıyla istinaf mahkemesi başkan ve Cumhuriyet başsavcılarını ile adli yargı ilk derece mahkemeleri Cumhuriyet başsavcılarını ve komisyon başkanlarına yönelik basın sözcülüğü eğitimlerine devam ediyoruz.

Avrupa Konseyi de “Bakanlar Komitesinin Hâkimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Rolü Hakkında Üye Devletlere Yönelik Tavsiye Kararı” ile “Mahkemelerin sorumluluğunda ya da yargı kurulları veya diğer bağımsız makamların bünyesinde mahkeme basın sözcülüğü veya basın ve iletişim birimlerinin kurulmasının” teşvik edildiğini belirtmiştir.

Şeffaflık ve hesap verilebilirlik aynı zamanda katılımcılığı gerektirir. Bu gün için katılımcılığın önemli bir aygıtı da anketlerdir. Anketler durum analizi yapmanın ve faydalanıcıların beklentilerinin alınması için önem taşımaktadır. Yargı anketleri ayrı bir disiplin olarak dünya genelinde başvurulan bir yöntemdir. Biz bu konuda Avrupa Adalet Etkinliği Komisyonunun (CEPEJ) metodolojisini takip ediyoruz. Anket çalışmalarının düzenli olarak her yıl yapılmasını hedefliyoruz.

Değerli katılımcılar, sözlerimi sonlandırmadan önce, Strateji Geliştirme Başkanlığı olarak adalete eşit erişimi güçlendirmek adına yürüttüğümüz ve ülkemizde her geçen gün biraz daha gelişen hukuk kliniği uygulamalarından bahsetmek isterim.

“Klinik hukuk” kavram olarak, tıbbî bilimlerden ödünç alınan ve tıptaki klinik uygulamaların hukuksal çalışma ve uygulamalar bakımından da geçerli olabileceği düşüncesini yansıtan bir kavramdır.

Klinik uygulamalar -tıp fakültesi öğrencilerinin son yıllarını hastanelerde geçirmelerine benzer şekilde- hukuk fakültesi öğrencileri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Bu alandaki ilk çalışmalar 1960'lı yıllarda ABD'de uygulamaya konulmuş ve daha sonra Avrupa ülkelerinde de hukuk eğitiminde uygulanmaya başlanmıştır.

Klinik hukuk uygulamalarının temel amacı; değişik nedenlerle adalet hizmetinden yeterince yararlanamayan toplumun dezavantajlı kesimlerinin adalete erişim konusunda destek olmak olarak özetlenebilir.

Uygulama ile dezavantajlı grupların hukuksal sorunlarının çözümüne katkı ve destek sağlanırken hukuk fakültesi öğrencilerine kalıcı ve kullanılabilir hukuk eğitimi verilmiş olur ve bütün bunların yanında genç hukukçularda etik değerlerin yerleşmesine, sosyal sorumluluk sahibi bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlanır.

Bu itibarla, aslında uygulamanın iki yönü bulunmaktadır; bir yandan hukuk fakültesi öğrencileri derslerde öğrendikleri soyut bilgileri somut problemler karşısında hayata geçirmenin yollarını öğrenmekte diğer yandan içinde bulundukları sosyal ve ekonomik şartlar nedeniyle avukat tutma ve hukuki bilgiye erişme olanağı sınırlı olan kişilere hukuksal bilgi aktarılmakta ve yol gösterilmektedir.

Hukuk kliniklerinin adaletsizliği azaltmak, kamu hizmeti vermenin önemini kavratmak ve sivil toplumu güçlendirmek gibi hedefleri de vardır. İşte sağladığı tüm bu faydalar ile hukuk klinikleri toplumun her kesimi için adalete eşit erişimi sağlama araçlarından biri olmuştur.

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde hazırlanan ve 2015 yılında kamuoyu ile paylaşılan Yargı Reformu Stratejisi Belgesinde "Adalete Erişimi Güçlendirmek" amacı altında "Hukuk Kliniği Yöntemlerinin Geliştirilmesi" ayrı bir hedef olarak düzenlenmiştir.

Bu kapsamda, klinik hukuk alanında yürüttüğümüz her çalışmayı paydaşlarımızın katkısı ile geniş katılımlı bir anlayışla yürütüyoruz. Bakanlıklar, barolar ve üniversiteler ile yakın işbirliği içerisinde çalışıyoruz.

Ayrıca hâlihazırda "Arabuluculuk Hukuk Klinikleri" çalışmaları kapsamında üniversite öğrencileri tarafından adliyelerde kurulan stantlarda klinik uygulamaları yürütülüyor. Yalnızca bu uygulamaların koordinasyonunu sağlamakla yetinmiyor, öğrencilerin adliyelerde hukuk kliniğine ilişkin uygulamalarda bulunabilmesi için gereken fiziki koşullar ve broşür gibi çalışma materyallerini sağlıyoruz.

Kısaca özetlemek gerekir ise, bugün uluslararası kabul gören hukuk belgelerinin tamamında; modern ve demokratik bir toplumda, halkın yargı sistemine güveninin, yargının ahlaki otoritesi ve doğruluğunun önemi vurgulanmaktadır.

Ayrıca hâkim ve savcıların, bireysel ve toplu olarak, makamlarına kamusal bir sorumluluk olarak saygı duymalarının, yargı sistemine olan güveni artırmaya ve sürdürmeye çalışmalarının şart olduğu ifade edilmektedir.

Bizler de bu bakış açısıyla hareket ediyor ve yalnızca hukukun üstünlüğü ilkesine sadık kalarak, etik ilkelere bağlı hizmet sunan yargının her işlem ve kararının gerekçeli, erişilebilir, hesap verilebilir ve şeffaf olmasına özen gösteriyoruz.

Bu bakış açısının, bireysel çabalardan ibaret olmaması, önce her bir yargı mensubunun zihninde içselleştirilmesi ve her bir yargı merci nezdinde kurumsallaşması için, dünyada yaşanan gelişmeleri yakından takip ediyor ve sistemimizde iyi işleyeceğine inandığımız uygulamaları geliştiriyoruz.

Önümüzdeki süreçte de, siz değerli hukuk insanlarının desteğiyle yargının şeffaflığı ve hesap verebilirliğini güçlendireceğimize, etik ilkelerden ödün vermeksizin adalet hizmetlerinin kalitesini artırarak en nihayetinde daha güvenli ve mutlu bir toplumun inşasına katkı sunacağımıza olan inancımı bir kez daha yineleyerek, saygılarımı sunarım.

■ **Av. İ. Güneş GÜRSELER**, *Türkiye Barolar Birliği Genel Sekreteri*

Etik kavramı, Yunanca “ethos” sözcüğünden türetilen “davranış biçimini ifade eden karakter” anlamına gelen ahlaki değerler statüsü olarak tanımlanır.

Toplum tarafından belirlenmiş, ahlaki ilkeler ve değerler kümesi olarak tanımlanabilen etik, ahlaki görev ve yükümlülüklerin, doğru ya da yanlışın iyi ya da kötünün ne olduğu konusunda bireylerin yaşamına rehberlik etmektedir.

Etik iki temel konu ile ilgilidir:

1. İyi insan olmanın gerektirdiği özellikler nelerdir?
2. Bireyin davranışını belirleyen ve sınırlayan kurallar neler olmalıdır?

Etik, her şeyden önce istenilecek bir yaşamın araştırılması ve anlaşılmasıdır.

Geniş açıdan bakıldığında etik, bütün etkinlik ve amaçların yerli yerine konulması; neyin yapılacağı ya da yapılmayacağının; neyin isteneceği ya da istenmeyeceğinin; neye sahip olunacağı ya da olunmayacağının bilinmesidir. Bu nedenle etik davranış ile disiplini ayrı değerlendirmek gerekir.

Yargıtay üyeleri, hâkim, savcı, avukat ve hukuk tekniğine ilişkin konularda emek harcayan adliye çalışanları mesailerini birbirinden oldukça farklı gündelik işler yaparak tüketmekte olsalar da, bu kişileri çatısı altında toplayan adliye teşkilatının ve hatta hukukun genel amacını göz önünde tuttuğumuzda tüm bu kişilerin eylemlerini bu amacı, yani; neyin yapılacağı ya da yapılmayacağının; neyin isteneceği ya da istenmeyeceğinin; neye sahip olunacağı ya da olunmayacağının bilinmesini göz önünde tutarak gerçekleştirmeleri gerektiği açıktır.

Kuçuradi, hukukun, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde, kurulmasında ve yönetilmesinde bazı etik ilkeleri etkili kılabilme kaygısının somutlaşması yani bu ilişkilerin başka belirleyicilere göre değil, adalet fikrine göre düzenlemeyi is-

temenin ifadesi olduğunu belirtmektedir. Buna göre sayılan mesleklerin ve meslek mensuplarının amaçlarının “toplumsal ilişkilerin adalet fikrine göre düzenlenmesi” olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Genel olarak yargı etiğinde her şey tarafsızlık ve bağımsızlık ile ilgilidir. Bağımsızlık ve tarafsızlık da etik kuralların varlığına, yargılamanın adil ve nitelikli yürütülmesine, mesleğe giriş ve çıkışın, çalışma kurallarının siyasi baskıdan uzak olmasına bağlıdır.

Bu anlamda temel ilkeler;

- ☐ Bağımsızlık,
- ☐ Tarafsızlık,
- ☐ Hesap verebilirlik,
- ☐ Rüşvet/Hediye Kabul etmeme,
- ☐ Kendine ve yakınlarına çıkar sağlamama,
- ☐ İş arkadaşlarına ve hizmet alanlara nazik davranma başlıkları altına toplanabilir.

Türkiye’deki tüm hukuk sorunları, sorunlu hukuk zihniyetinin uzantısından başka bir şey değildir. Sorunlar sistemden önce aklın işleyişinde aranmalıdır. Yapılardan çok zihinler tartışılmalıdır. Kurumlardan ziyade düşüncenin geliştirilmesi gerekir. Zihinleri sahiden iyileştiren çözümlerin bulunması gerekir.

Zihniyetin kültürle birlikte en muktedir sosyal ve hukuki gerçek olması da bu nedenledir. Hangi kaynaktan gelirse gelsin hiçbir kural insanların sosyal davranışlarında zihniyet ve kültür kadar etkili değildir; tüm kurallar zihniyet ve kültüre göre şekil alarak hayata geçer ya da geçmez.

Eksikli demokrasimizin parlamentoyu “Hükümet Meclisi”ne dönüştürerek erkler ayrımını “yürütme-yasama” ve yargıya indirmesinin en olumsuz sonucu; denetim işlevinin yargıya devri olmuştur. Asıl mekânında sorunlarını çözemeyen siyaset, çareyi yargıda arayınca siyasi tartışmalar yargı üzerinden yapılır olmuş, bu süreç yargıya siyasallaşma gölgesini düşürmüştür. Aslında siyasallaşan yargı değildir, siyaset kavgasını yargı üzerinden yapmaktadır. Bunu “siyasetin yargısallaşması” olarak adlandırmak daha doğrudur.

Bu tanımlamayı Anayasa Mahkememizin Sayın Başkanı 27 Nisan 2015 tarihinde 53. Kuruluş Yıldönümü konuşmasında;

“Yargının kurumsal anlamda siyasal organların etkisi altında kalması ve siyasi mülahazalar ekseninde ayrışması büyük bir tehlikedir. Bu anlamda yargının siyasallaşması hukuk devletinin sonu olur. Diğer yandan, yargının bir vesayet organı gibi davranarak siyaseten alınması gereken kararları alması da siyasetin yargısallaşması tehlikesini doğurur. Siyasetin yargısallaşması ise demokrasinin sonu olur. Dolayısıyla yargının siyasallaşması ve siyasetin yargısallaşması demokratik hukuk devleti için aynı ölçüde tehlikedir.”

Çünkü yargı denetiminden memnun olmayan sayısal çoğunluk bu denetimi işlevsiz kılacak düzenlemeleri de yapmıştır. Sonunda siyasetin yargısallaştığını/

yargının siyasallaştığını söylemeyen kalmamıştır. Bütün bunlardan sonra hala yargıdan tarafsız, bağımsız, adil ve hızlı olması beklenebilmektedir.

Göröldüğü gibi sorun demokrat olamamak, demokrasiyi özümseyememek ve erkler ayrımını işlevli kılmamaktır.

Bu konumdaki yargının sorunlarına çözüm aranırken görmezden gelinen, hukuk eğitim ve öğretiminin yetersizlikleri ile bunun yargı mensuplarının; hâkim, savcı ve avukatların niteliklerine etkileridir. Bağımsızlık ancak bilgisizlikten ve keyflikten arınmış, iyi eğitimli uygulayıcılar eliyle gerçekleşebilir. Mecelle'nin "*Hâkim, hakîm, fehîm, müstakîm, emîn, mekîn ve metîn olmalıdır.*" tanımı tüm zamanlar için geçerlidir. Vatandaşların başvurduklarında haklarının tanınacağı mahkemelerin varlığına inanıp güvenmeleri devlet olgusunu ayakta tutar. Bu güveni sağlayacak olanlar ise sadece nitelikli hukukçulardır. Adil yargılanma hakkı da ancak nitelikli yargılama ile hayatiyet kazanır. Nitelikli yargılamayı içermeyen bir sürecin sonunda adaletin gerçekleşmesini beklemek ne kadar gerçekçidir?

Bu nedenle adil yargılanma hakkını "*Nitelikli Yargılanma Hakkı*" ile birlikte düşünerek, bireylerin nitelikli hukukçular tarafından yargılanma isteklerini içeren bir insan hakkı boyutunda kabul edip tanımak gerekir. Bu anlayışa ulaşılabilirdiğinde zaten yargı reformunda büyük yol alınmış olacaktır. Bu nedenle "hızlı" yargı gibi tehlikeli bir saplantının peşinden koşmak yerine niteliği yükseltmenin peşinde koşmak gerekir.

Nitelik nasıl yükseltilecektir?

Yargıya olan güvensizliğin sadece nicelik eksikliğinden kaynaklandığı saplantısı ile "boş" hukuk fakülteleri açarak mezun sayısını çoğaltıp bunların hemen hepsini avukat, tartışmalı sınavları aşabilen birazını da hâkim/savcı olarak tam yetki ile ülkenin dört bir tarafına dağıtmanın niteliği yükseltmediği bellidir. Deneme yanılma metodu ile adalete ancak bu kadar ulaşılabilir. Yargı, deneyimsizlerin hata yaparak deneyim kazanmalarına olanak tanınabilecek bir alan olamaz.

Demokrasimizi geliştirip, erkler ayrımı kapsamında gerçek kurumları oluşturamamanın bedelini tüm toplum ödemekte, en çok yıpranan da yargı erki olmaktadır. Her sarsıntıda yargı üzerinde tasarruflarda bulunulmakta meslekten çıkarmalar, cezalandırmalarla oluşan açığı kapatmak üzere deneyimsiz ve yetersiz kadrolar istihdam edilmektedir.

Oysa asıl olan sadece "adil yargılanma" değil, "adil ve nitelikli yargılanma hakkı"dır.

"Zira, yeterli niteliklere sahip olmayan hâkimlerin (ve savcılarının) yapacağı ceza muhakemesi ya da medeni usul hukuku işlemleri "gerçek" bir yargılama değil, adalet dağıtımı görünüşü altında haksızlığın bizatihi devlet eliyle yapıldığı "şekli" bir yargılama biçimine dönüşebilecektir. Ya da başka bir ifade ile söylemek gerekirse, düşük nitelikteki hâkim (ve savcılarının) yaptıkları her türlü muhakeme işleminin temelinde bir "meşruiyet" sorunu da ortaya çıkacaktır. Çünkü, meşruiyetin kaynağı, sadece devlet aygıtı tarafından yargılama veya iddia ma-

kamlarına hâkim ya da savcı olarak atanmış olmak da değil; ayrıca kamu vicdanında bu kişilerin adaleti gereğince tesis edecek mesleki ve kişisel özelliklere sahip olduklarına dair bir inancın sürekliliğinde var olmaktadır.”

Yargıda niteliği yükseltebilmenin öncelikli koşulu; görev yapan tüm hukukçular olarak bu olumsuz ortalamaı kabul edip düzeltilmesi için kendimizden başlayarak özveri ile değişimin gereğini yapmamız, siyasetin de yargıyı kullanmaktan vazgeçmesidir.

Belirtmek istediğim bir husus da; hâkimlerin Adalet Bakanlığı bünyesinde bakanlık elemanı olarak istihdam edilmeleridir.

Bu Yargıtay üyeleri için de geçerlidir. AVRUPA HÂKİMLERİ DANIŞMA KONSEYİ'NİN (CCJE), *Başta Etik, Uygunuz Davranışlar ve Tarafsızlık Olmak Üzere, Hâkimlerin Mesleki Davranışlarını Düzenleyen İlke ve Kurallar Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Dikkatine Sunduğu 19 Kasım 2002 tarih ve 3 Sayılı Görüş*'te; hâkimlerin belirli hükümet işlerinde yer almasının bir takım problemler ortaya çıkardığı kabul edilmektedir.

Bu sakıncalı durum ülkemizde daha geniş boyutlarda geçerlidir.

Hem hâkim ve savcılar düzeyinde ve hem de Yargıtay üyeleri düzeyinde Adalet Bakanlığı ile karşılıklı görevlendirmeler yapılmaktadır. Örneğin müsteşar düzeyinde görev yaptıktan sonra Yargıtay'a üye olmanın güven ve tarafsızlık konusunda tereddütler yaratmayacağını söylemek kolay değildir.

■ Michael INGLEDOW, Avrupa Konseyi Program Ofisi Başkanı

Yüksek Mahkemelerin değerli mensupları,

Değerli konuklar ve katılımcılar,

Avrupa Konseyi adına bugün bu sempozyumda konuşma yapmaktan onur ve memnuniyet duymaktayım. Sözlerime başlarken Avrupa Konseyinin Yargıtay ile işbirliği içinde çalışmaktan çok memnun olduğunu belirtir, Yargıtayın kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesine yönelik olarak birlikte bir proje başlatacak olduğumuzu da hatırlatmak isterim. Ayrıca bugün açılışı yapılan projenin ekibine çalışmalarında başarılar dilerim.

Avrupa Konseyi, etik ve şeffaflığa ilişkin konularda Türk kurumlarıyla uzun yıllardır birlikte çalışmaktadır.

Aralık 2007 ile Kasım 2009 arasında Türkiye'de Yolsuzluğun Önlenmesi İçin Etik Projesini, Mart 2012 ile Haziran 2014 arasında ise Kamu Sektöründe Etiğin Güçlendirilmesi Projesini yürüttük. Her iki proje de Kamu Görevlileri Etik Kurulu ortaklığında uygulanmış ve bu Kurul aracılığıyla ülkedeki kamu sektöründe Etik Kurallarının etkili şekilde yaygınlaştırılması ve uygulanmasına da destek sağlanmıştır.

Hâlihazırda, Yüksek Mahkemelerle ve yargı sistemiyle yürütülmekte olan muhtelif projeler çerçevesinde, ana ortak ve yararlanıcı kurum olarak Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluyla (HSYK) ve Türkiye Adalet Akademisiyle işbirliği içerisinde “Türkiye’de Yargı Etiğinin Güçlendirilmesi” Avrupa Konseyi-AB Ortak Projesini uygulamaktayız. 2016 yılının başlarında uygulanmaya başlayan bu proje kapsamında hâkimler ve savcılar için etik kuralları belgesini tamamlamaya yaklaşmış bulunmaktayız. Bu sürecin tamamlanmasının hemen ardından Adalet Akademisiyle birlikte ikinci aşamaya, yani hâkim ve savcılara etik kuralları konusunda meslek öncesi ve meslek içi eğitim verilmesine geçeceğiz.

Yargı Etiği konusundaki uluslararası standartlar konusunda, her ikisi de Avrupa Konseyi himayesinde kurulmuş olan Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyinin (CCJE) ve Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin (CCPE) çalışmalarına vurgu yapmak isterim. Bu konseylerin çalışmalarının büyük bir kısmı, 2002 Bangalor Yargı Etiği İlkeleri kapsamında yer alan uluslararası yargı etiği ilkelerinin ve standartlarının Avrupa düzeyinde güçlendirilmesine yöneliktir. CCJE’nin “yargı bağımsızlığı ve hâkimlerin azledilememesine ilişkin standartlar” konusundaki 1 sayılı Görüşü, CCJE’nin “hâkimlerin etiği ve yükümlülüğü” konusundaki 3 sayılı Görüşü ve CCPE’nin “savcılara ilişkin Avrupa norm ve ilkeleri” konusundaki 9 sayılı Görüşü gibi rehber niteliğindeki metinler bu çalışmaların örneklerindendir.

3 sayılı Görüşe (2002) kısaca değinmek isterim. Bu Görüşün bir kısmı etik, uygunsuz davranış ve tarafsızlık başta olmak üzere hâkimlerin mesleki davranışını düzenleyen ilke ve kurallara atıfta bulunmaktadır; bu belge kapsamında “hâkimler için geçerli olan davranış standartları ...adaletin idaresine duyulan güvenin ön şartıdır”¹⁷ ve “halkın yargıya güveni ve yargıya duyulan saygı, yargı sisteminin etkili olmasının teminatlarıdır”¹⁸ denmektedir.

Bu bağlamda, halkın hâkim ve savcılara güven duymasının önemine vurgu yapmak gerekir. Kamu güveni yalnızca adaletin idaresindeki gerçek, mevcut ve sabitlenmiş ihlallerin olması halinde değil, yargının bağımsızlığına ve tarafsızlığına ilişkin şüphe duymak için yeterli bir nedenin ortaya çıkması halinde de kaybolur veya zedelenir.

CCJE’nin 3 sayılı Görüşünde kamu güveni ve şeffaflık ilkesinin gereğince uygulanmasına ilişkin olarak vurgulanan diğer bazı ilkeler ise şunlardır: “... basın özgürlüğü üstün ilkelere biri olsa da yargı usullerinin de istenmeyen dış etkilerden korunması gerekir...Bununla beraber, toplumun bilgi edinme hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. maddesinden doğan temel bir ilkedir. Bu ilke, hâkimlerin, vatandaşların açıkça gerekçelendirilmiş kararlara yönelik meşru beklentilerine cevap vermelerini gerektirir”¹⁹.

Bu iki Danışma Konseyi, Mart 2016’da şeffaflık konusuna daha yakından

¹⁷ Bkz. CCJE’nin ‘Başta Etik, Uygunsuz Davranışlar ve Tarafsızlık Olmak Üzere, Hâkimlerin Mesleki Davranışlarını Düzenleyen İlke ve Kurallar’ hakkındaki 3 sayılı Görüşü (2002), 8. fıkra.

¹⁸ A.g.e., 22. fıkra.

¹⁹ A.g.e., 40. fıkra.

eğilerek tam da bu hususta Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bir rapor sunmuştur. Rapor, Genel Sekreterin Avrupa’da demokratik gözetim konusundaki 2015 tarihli raporuyla duyurduğu bir çağrıya cevap niteliğinde oluşturulmuştur; Genel Sekreterin söz konusu raporunda Kurumumuz üyesi 47 ülkenin en az üçte ikisinin tarafsızlık ve bağımsızlığı yeterli düzeyde teminat altına alamadığı belirtilmektedir.

Danışma Konseylerinin raporu, Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonunun (CEPEJ) adalete erişimin ve mahkemeler nezdindeki yargılamaların halk bakımından öngörülebilir ve şeffaf olması gerektiğini açık şekilde belirten rehber ilkelerine tamamlayıcılık arz etmiştir.²⁰

Avrupa Konseyi bakış açısıyla burada özel bir öneme sahip olduğunu düşündüğüm diğer bir husus ise şeffaflık meselesinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ile ilişkisi ve uluslararası bir organ olarak Mahkemenin çalışma yöntemlerindeki şeffaflığın yüksek mahkemelerin şeffaflığı için iyi bir örnek teşkil edebileceğidir.

AİHM nezdinde şeffaflık, hem Mahkemede görev alacak ulusal hâkimlerin seçimini hem de halkın Mahkemenin işlemlerine erişiminin kolaylaştırılmasını (örneğin internet üzerinden duruşmaların gerçekleştirilmesi ve Mahkemenin içtihadı konusunda pratik bir veri tabanının sunulması aracılığıyla) kapsamaktadır.

AİHM’nin hüküm ve kararlarını içeren online veri tabanı, başvuru yapanların kendi dava dosyalarına erişimini kolaylaştırarak şeffaflığı güçlendirmektedir.

HUDOC olarak adlandırılan ve İngilizce, Fransızca ve Rusça dillerinin yanı sıra Türkçe de hizmet veren veri tabanı, AİHM’nin yargısal işlemlerine erişim sağlamaktadır (Büyük Daire, Daire ve Komite hükümleri ve kararları; Hükümete bildirilmiş davalar; danışma görüşleri ve karar özetleri; kararların icrasına ilişkin Bakanlar Komitesi Kararları). Mahkeme ayrıca Sözleşme sistemine taraf olan üye devletleri, halkın AİHM’nin yargısal işlemlerine erişimini genişletmeye (örneğin kendi dillerine çevirerek) teşvik etmektedir. Bu konuda Türkiye diğer ülkelere iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Ayrıca ulusal hâkimler Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi tarafından seçilmekte ve bu da kendilerine ilave bir demokratik meşruiyet kazandırmaktadır. Ülkelerin aday göstermeleri aşamasının ardından Parlamenter Meclis nezdindeki seçim prosedürleri şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmekte ve Parlamenter Meclisin web sitesinde yayımlanmaktadır.

Şeffaflık hususları bağımsızlık ve tarafsızlıkla da yakından bağlantılıdır. Bu bakımdan Bakanlar Komitesi, CCJE, CCPE ve Venedik Komisyonu tarafından, hâkimlerin ve savcıların bağımsızlığına riayete ilişkin asgari gereklilikler belirlenmiştir.

²⁰ CEPEJ Rehber İlkeleri

Öte yandan, hâkimlerin ve savcılarının tarafsızlığına Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yakın geçmişteki bazı kararlarında da vurgu yapılmıştır; söz konusu kararlarda mahkeme, Sözleşme'nin 6. Maddesinin ihlalini tespit etmiş ve hâkimlerin veya savcılarının tarafsızlığına ilişkin nesnel şüphelerin bulunduğunu ve bunun da yargı yerinin tarafsızlığına hâlel getirdiğini belirtmiştir. (Bkz. *Mitri-novski–Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti* (başvuru no.6899/12) ve *Kavak-lıoğlu ve Diğerleri - Türkiye* (başvuru no. 15397/02).)

Avrupa Konseyi organları, hâkimlerin ve savcılarının bağımsız şekilde atanmasını temin eden kurum ve usullerin de bağımsız ve tarafsız bir adalet sistemi için vazgeçilmez bir koşul olduğunu değerlendirmektedir. Görev teminatının geçici veya sınırlı olduğu durumlarda tam zamanlı hâkim olarak atanma veya tayin yönteminin nesnellikinden ve şeffaflığından sorumlu organ özel bir öneme sahiptir.

Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubunun (GRECO) da hâkimlerin atanması ve terfi edilmesi sisteminde daha fazla şeffaflığın yerleştirilmesini teşvik ettiğini de bu noktada vurgulamak gerekir.

Yukarıdaki hususların yanında mahkeme işlemlerinin halk nezdinde tam şeffaflığının sağlanmasının önünde mecburen birtakım kısıtların bulunduğu da kabul edilmelidir. Özellikle de soruşturmaların etkililiğini ve müdahil olan kişilerin menfaatlerini koruma ihtiyacı bakımından bu durum söz konusudur. Ancak, yargı sisteminin nasıl çalıştığına ilişkin bir anlayış geliştirilmesi, hiç şüphe yok ki eğitimsel bir değere sahiptir ve halkın mahkemelerin işleyişine duyduğu güveni artırmaya yardımcı olacaktır.

Öte yandan CCJE, 7 sayılı Görüşünde aşağıdaki hususlara ilişkin asgari gerekliliklere değinmiştir:

- ☐ Mahkemelerin medya ile ilişkileri;
- ☐ Mahkeme işlemlerinde kullanılan dilin anlaşılabilirliği, sadeliği ve netliği;
- ☐ Yargı nezdinde görülen işlemlerin şeffaflığına katkı yapacak kararlar.

İlginizden dolayı teşekkür ederim.

2. GÜN

ETİK İLKELERİN BELİRLENMESİ ÖN ÇALIŞTAYINA HAZIRLIK

KONUŞMACILAR:

Prof. Dr. Gülriz UYGUR

Proje Uzmanı

"Anketlerin Değerlendirilmesi"

Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA ve

Murray KELLAM ile

Soru/Cevap

Prof. Dr. Rifat MİSER

Proje Uzmanı

"Grupla Çalışma Teknikleri"

14 Nisan 2017

YARGITAY ÜYELERİ, TETKİK HÂKİMLERİ, CUMHURİYET SAVCIALARI VE PERSONELE İLİŞKİN ETİK İLKELER HAKKINDA ANKETİN SONUÇLARI

Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi kapsamında önceden hazırlanmış olan etik ilkeler ön taslağı Yargıtay üyeleri, savcılar, tetkik hâkimler ve personele hazırlanan anket eşliğinde sorularak, adı geçen ön taslakla ilgili görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde aşağıda belirtilen anket grafiklerine dayanılarak çıkarılan sonuçlar şu şekilde belirtilebilir:

1. Birinci soru yani Yargıtay’a özgü etik ilkelerin olması hususunda ankete katılan bütün gruplar, olması gerektiğini belirtmişlerdir.

2. İkinci soru, yani taslak metinde yer alan etik ilkeleri onaylama konusunda ise farklı görüşler çıkmıştır. En fazla görüş çoğu ilkelere katılıyorum şeklinde olup, taslak metinde yer alan ilkeler üzerinde çalışılması gerektiği bu sonuçla birlikte belirlenmiştir.

3. Üçüncü soruya bakıldığında ise bu soru ilgisiz veya uygunsuz olduğunu düşündüğünüz kural varsa, bu kuralı ve nedenini belirtiniz şeklindedir. Bu soruya gruplara göre farklı cevap verildiği de gözlenmekle beraber, ortak cevap olarak cinsel taciz ve cinsel saldırı yapılmamasına ilişkin bir kuralın etik metninde yer verilmemesidir. Bunun nedeni olarak da bu davranışın suç olup Ceza Kanununda yer alması gösterilmiştir. Bazı cevaplar ise bu tür bir kuralın yanlış anlamalara yol açacağını belirtmiştir.

4. Dördüncü soru “taslak metne eklenmesinin uygun olduğunu düşündüğünüz başka etik kural var mı? Varsa belirtiniz” şeklindedir. Bu soruya üyeler, savcılar ve tetkik hâkimlerinin çok az cevap verdiği görülmüştür. Personel ise bu soruyu ayrıntılı bir şekilde cevaplandırarak, özellikle mobbinge sorunların bulunduğunu belirtmişlerdir. Personel cinsel taciz yerine de sadece taciz ifade eden bir kuralın uygun olduğunu ileri sürmüştür.

5. Beşinci soru “Disiplin suçu niteliğinde ve ağırlığında olmayıp sadece etik ilkelere aykırı olan davranış veya işlemlerin varlığı ileri sürüldüğünde, bu durumun tespiti için araştırma yapılmalı mıdır?” şeklinde olup, ankete katılan bütün gruplar çoğunlukla bu soruyu olumlu cevaplandırmıştır.

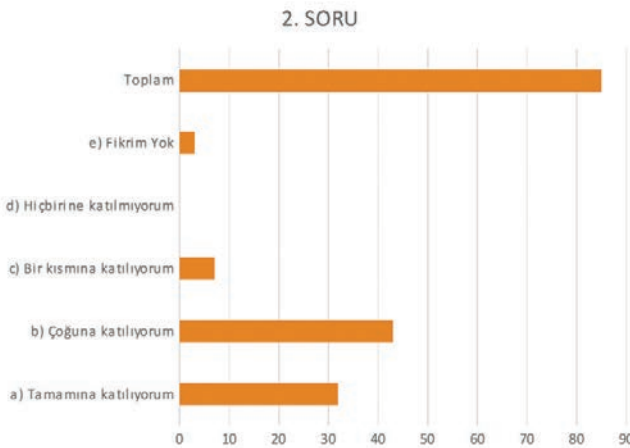
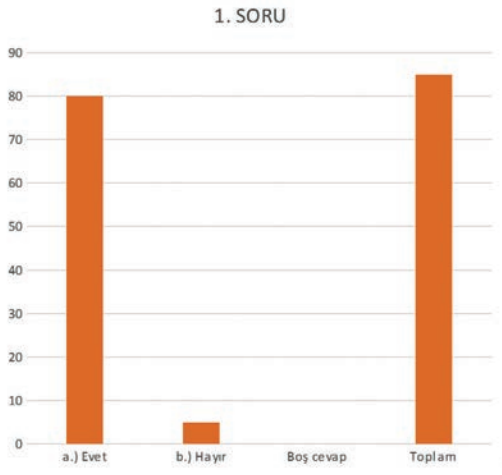
6. Beşinci soruya evet diyenler, bu durum karşısında ne yapılması gerektiği konusunda farklı cevaplar vermişlerdir. Cevapların çoğu, etik ilkelere aykırı davranışın tespitine dair bir karar verilerek, ilgilinin sicil dosyasına konulması gerekir derken, etik ilkelere aykırı davranışın tespitine dair kararın, (varsa) şikâyet edene bildirilmesine fazla kişi katılmamıştır. Öte yandan her ikisini de uygun bulmayan görüşlerin sayısı oldukça fazla olup, bu konuda farklı bir çözümün araştırılması gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

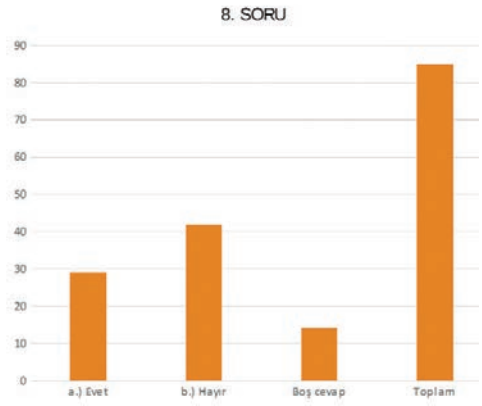
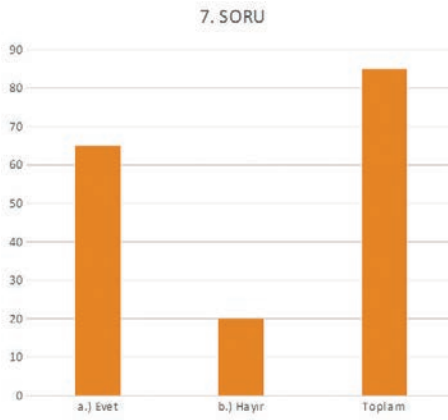
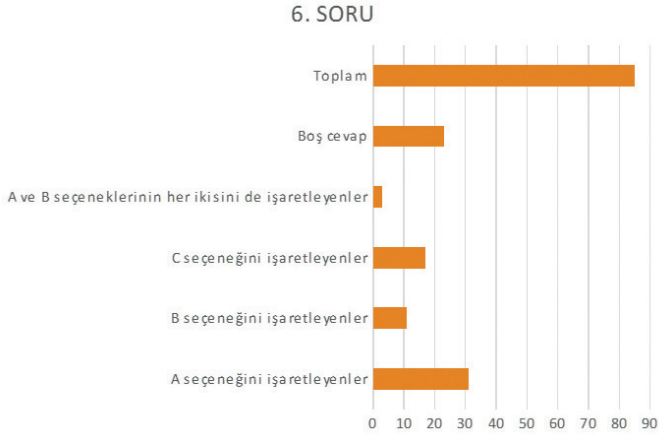
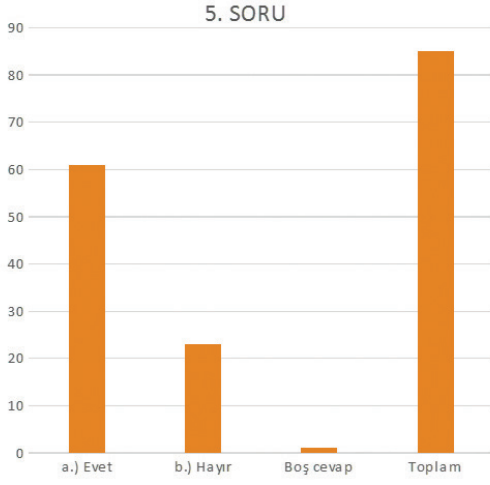
7. Yedinci soru “Yargı Etiği İlkeleri hakkında tavsiyede bulunmak ve gerektiğinde bu konuda görüş açıklayıp uygulamaya yol göstermek için “Etik Danışma Kurulu” oluşturulması gerekli midir?” şeklinde olup, bu soruya da bütün gruplar çoğunlukla olumlu cevap vermişlerdir.

8. Sekizinci soru “Etik Danışma Kurulu” üyeleri arasında bir veya daha fazla sayıda hâkim sıfatı taşımayan kişiler bulunmalı mıdır? “ şeklinde olup, ankete katılan gruplar bu soruya farklı cevap vermişlerdir. Örneğin üyeler bu soruya çoğunlukla hayır demişlerdir. Ancak evet diyenlerin de sayısı fazladır. Tetkik hâkimleri ise tam tersine cevap vermişlerdir. Savcılar üyelere benzer cevap verirken, personelin neredeyse tamamı “evet” şeklinde cevaplandırmıştır.

SONUÇ: Anket sonuçları etik metnin taslağında 2., 3., 4., 6. ve 8. sorularda belirtilen hususlarla ilgili çalışma yapılmasını gerektirmektedir.

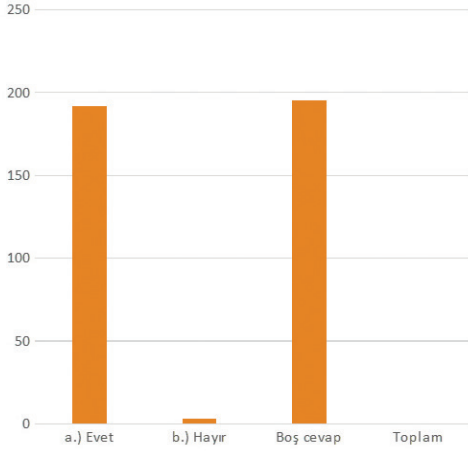
Yargıtay Üyeleri

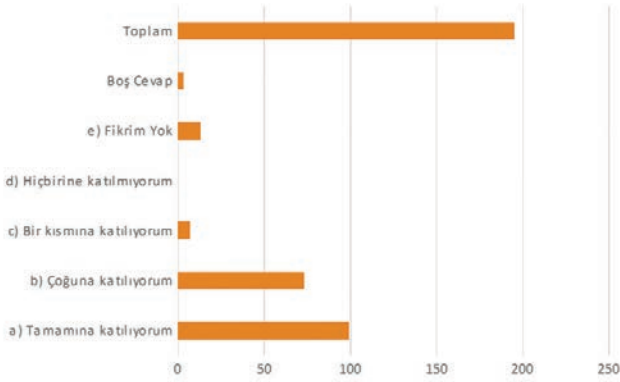

Yargıtay Tetkik Hâkimleri

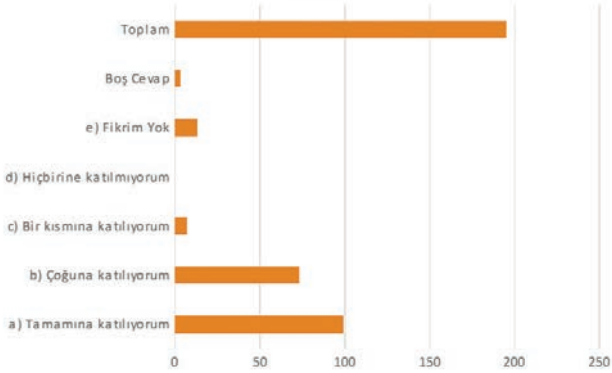
1. SORU

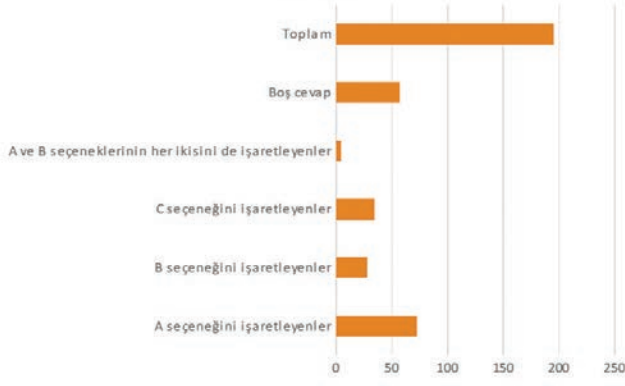
2. SORU

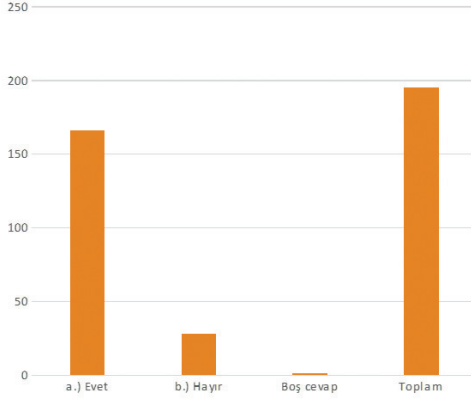
2. SORU

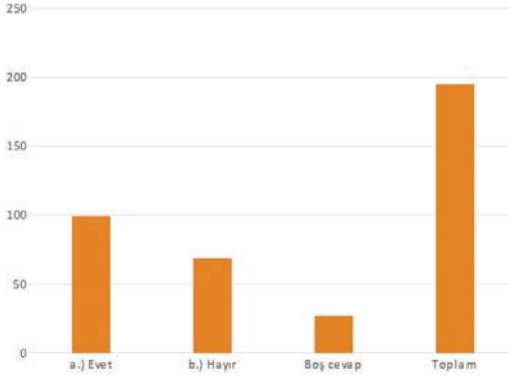
6. SORU

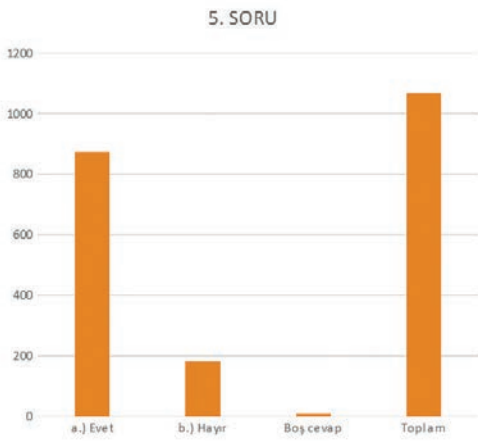
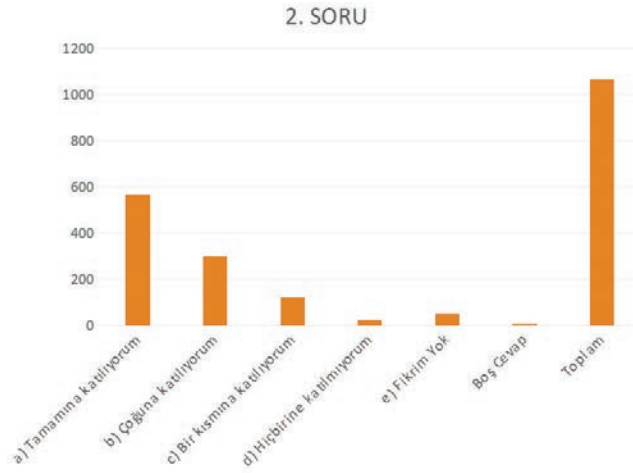
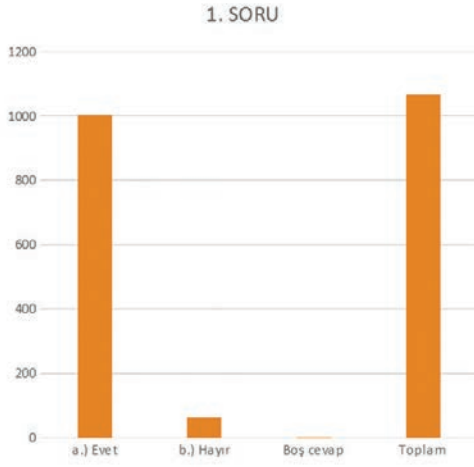
7. SORU

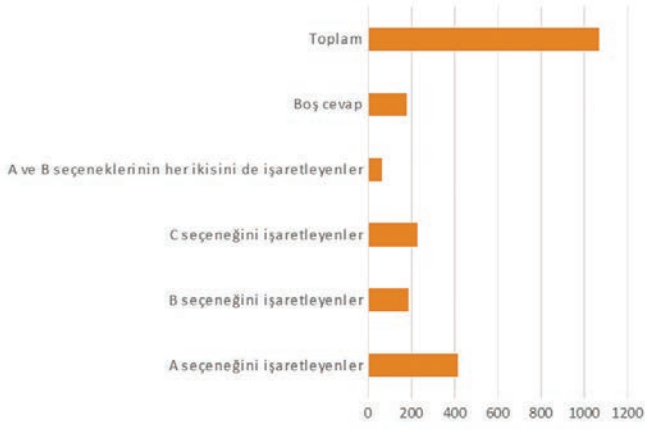
8. SORU

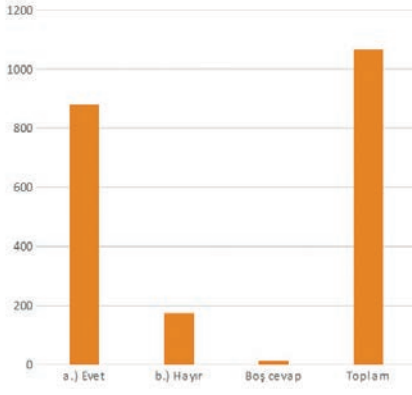
Yargıtay Personeli

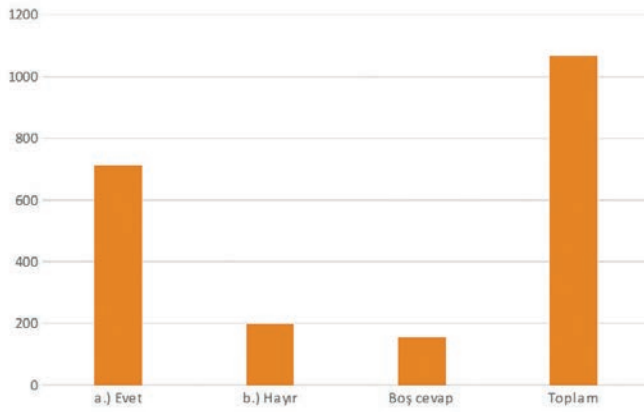
6. SORU

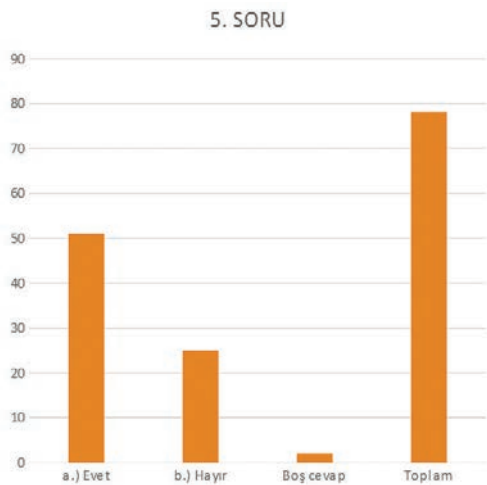
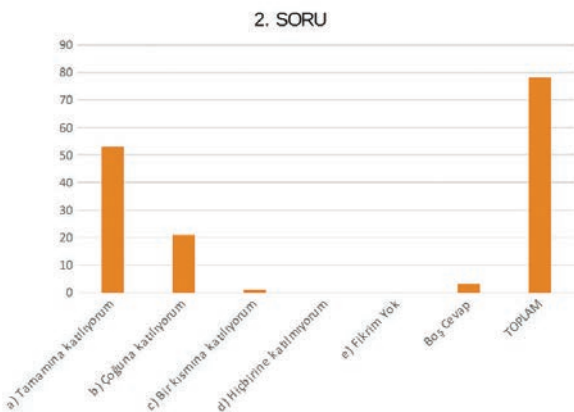
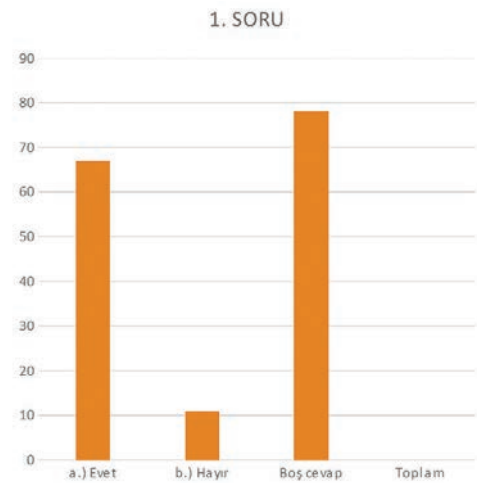
7. SORU

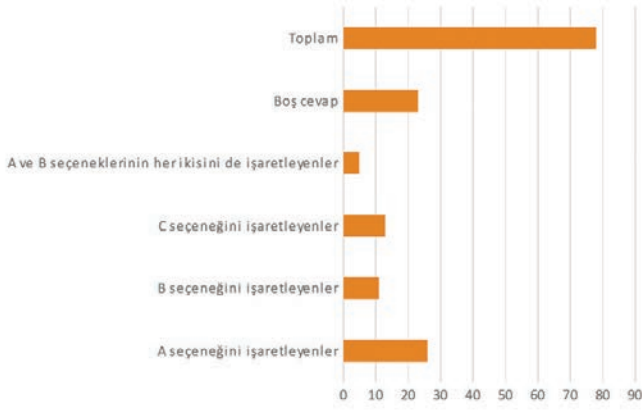
8. SORU

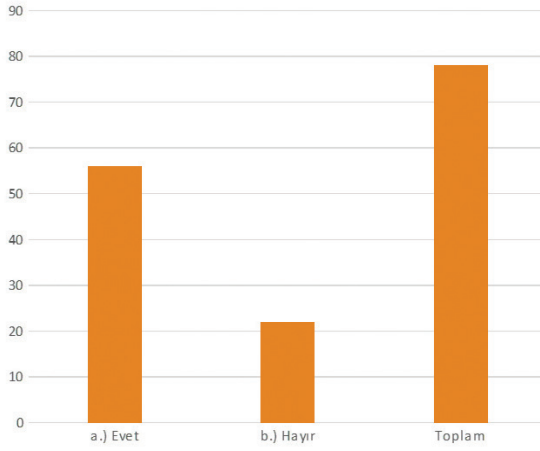
Yargıtay Cumhuriyet Savcıları

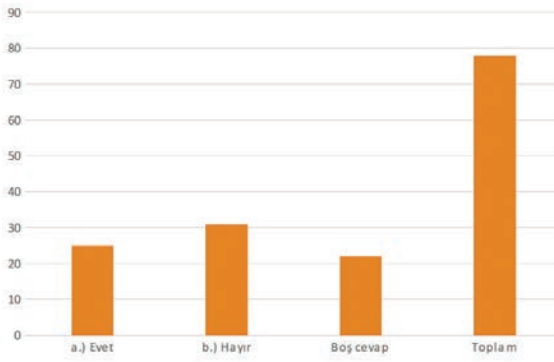
6. SORU

7. SORU

8. SORU

Yargıtay Personeli

3. Soru'ya verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Hâkim personel ilişkisi nezakete dayalı değil. Otopark ve yemekhanede benzer koşullar olmalı. “Personelle olan iletişimde, karşılındakinin de birer insan olduğu unutulmamalı. Saygı beklerken aynı saygıyı göstermeli.”

“Kurallara uyulmalı. Yöneticiler de etik kurallara uymalıdır.”

“Özel işlerin yaptırılmaması gerekli”

“Taslak metinde yer alan kaideler tüm çalışanlarda olması gereken, hatta insanı insan yapan unsurlardır; bunları yaptırım ile uygulamak zorunda kalmak çok acı. Biz çalışan olarak bu özelliklere sahip olmalıyız.”

“Adaletle ilgili yerde adalet olmalı.”

“O kadar çok şey var ki personel için özel komisyon hazırlanıp ciddi yaptırımlara ihtiyaç var.”

“Taslak metin tamamen gösteriş ve farazidir.”

“Hepsi gerçek sorunları yansıtmıyor.”

3.Soru-Neden kısmına verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Personelin önemsenmediğini, değer verilmediğini düşünüyorum.”

“Kendimizi değersiz hissettiriyorlar, motivasyonumuz düşüyor.”

“Liyakat sisteminin göz ardı edilmesi.”

“Etik kurallarına uyulmayıp eşitlik ilkesine aykırı olarak görev ayrımı yapılması.”

“Kişilerin rencide edilmesi ve zabıt katiplerinin kendi işlerini yapması ve iş güvenliği açısından sakıncalı olması.”

“Her isteklerinin anında yerine getirilmesi (özel istek) dahi, personeline bu özel istekleri mecburen yerine getirmeye zorlanması.”

“Katip ve diğer arkadaşlarında bir hâkim kadar önemli olması ve de düşünülmesi uygun olur. Hâkim ve üyelerin personele daha nazik ve yapılan işin bir kamu işi olduğu, herkesin kamu adına kendine düşen görevleri yapması gerektiğini unutmamaları düşüncesindeyim.”

“Devlet personelinin kendini geliştirmesi ve kariyerinde daha iyi yerlere gelebilmesi için eğitim teşvikinin sağlanması ve lisans, yüksek lisans, doktora yapan memurlara gerekli izinlerin sağlanması, eğitime teşvik için önemli olacaktır.”

“Kendi personelinin cinsiyet, engellilik gibi durumları korumaması. Yetkisiz emre itaatsizliğin suç olması, görev tanımlarının açıkça yapılsa bile farklı uygulanması.”

4.Soru'ya verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Ön taslak genişletilip geliştirilmeli; çok negatif bir giriş olmuş; konu başlıklarının oluşturulması açısından bakacak olursak “5-Cinsel Taciz” Alt Konu Başlığı veya içerik olarak verilebilirdi. Yargıtay üyeleri ve tetkik hâkimleri yargı etiğindeki gibi...”

“Yargı personelini motive edici etkinlik, seminerlerin yapılması.”

“Ayrımcılık, kadın-erkek eşitliği üzerinde daha fazla durulmalı. Özellikle kadının daha çok pozitif ayrımcılığa tabi tutulması gerektiğini düşünüyorum.”

“Etik kuralda herkesin herkese saygılı ve nazik davranması (davranılması) öngörülmesi. Denetlenebilir ve hesap verilebilirlik eklenebilir.”

Yargıtay Tetkik Hâkimi

3.Soru'ya verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Kişisel sınırlamalara uymakla birlikte hâkimin de insan olduğu unutulmamalı”

“Dernek, mesleki örgüt vs. üye olma, toplantılara katılma, hâkimi siyasallaştıran ve tarafsızlığını şüpheyne düşüren durumlardan kaçınılmalı”

“Cinsel tacize yer verilmemeli”

“Madde tekrarları giderilmeli”

3.Soru-Neden kısmına verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Bu kadar ayrıntı ilkelerin saygınlığını olumsuz etkileyeceği gibi aşırı güvensizliği çağırıyor.”

“Etik soyut bir kavram olup, bu makama erişmiş her hâkim ve savcının öz benliğinde olması gereken bir olaydır. Bu konuda danışma kurulu tavsiye niteliğinde oluşturulabilir. Fakat bu kurulun etik ilkelerin uygunluğunu takip etmesinin doğru olmadığı kanaatindeyim.”

“Cinsel Taciz zaten suçtur, hukuki ve cezai yaptırımı vardır. Ayrıca sanki bu eylem diğer meslek mensuplarından daha çok hâkimlerce yapılmış gibi bir algıya da neden olabilir.”

4.Soru'ya verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Meslektaşların birbirleri ile olan davranışlarına yönelik alt ve üst veya yata ilişkilerin nasıl olması gerektiğine ilişkin etik kurallarının bulunması,”

“Hâkim siyasallaşamaz, mesleki örgütler dahi olsa üye olarak bölünmelere yol açamaz.”

“Yargı etiği danışma kuruluna tetkik hâkimlerini ilgilendiren konularda tetkik hâkimi, üye de dâhil edilebilir”

Yargıtay Cumhuriyet Savcıları

3.Soru'ya verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Uyap ortamında bazı kısıtlamaların yapılması uygun değil”

“Yargı personeli meşru kurallar dışına çıkmamak kaydıyla bana göre hukuki tavsiye verebilmeli ve yol gösterici olabilmeli. Devamlı yerlerin değişmesi güven problemi yaratabilmektedir.”

3.Soru-Nedenler kısmına verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“KPSS’yi kazanan çocuklarımızın burada işe başlamasını istemek normal değil midir? Kadrosunun hak etmeyen bir kişiye verirken hak eden personele sanki lütfümüştü gibi personel müdürünün inisiyatifine bırakılması”

“Şuana kadar ben uzun yıllardır çözemedim”

“Sorunu hiç kimse anlamış değil zaten.”

Yargıtay Üyeleri

3.Soru'ya verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Hâkimin taraflarla ayrı ayrı görüşmesi sakıncalı. Yargıtayda uygulanamaz.”

“Duruşma tutanaklarının değiştirilmesi suç buraya yazmanın manası yok.”

“Tartışmanın niteliği subjektif ve istismara elverişli, hakim tartışabilmeli.”

“Cinsel taciz subjektif ve istismara açık bir konu gereksiz”

“Çekinme sebepleri yasada var. Buraya konulmasına gerek yok. Kaldı ki çekinme sebepleri olan hallerde başka bir heyet kurulmadığı ya da ivedi hallerde bakabileceğinin belirtilmesi çelişki.”

“Hâkimin cinsel tacizde bulunamayacağının belirtilmesi ilgisiz ve uygun-suz. Zira suç teşkil eden bir fiili yapmaması gerektiği etik ilke olamaz.”

“Hâkimin ailesi kavramına arkadaş ve çalışma unsurlarının dahil edilmesinin doğru olmadığını düşünüyorum”

“Arkadaş kavramının sınırını belirleyemezsiniz. Hane halkı, eş, çocuk bellidir. Ancak, çalışan ve arkadaş kavramı yanlış bir kavramdır.”

“Tarafsızlık adına, ifade özgürlüğümüzün kısıtlanması açısından makul ölçülerin benimsenmesi gerekir. Buna aykırı hükümlerin ayıklanması yerinde olacaktır.”

“Hâkim, tarafların onayıyla, önündeki bir konuda, taraflar ve avukatları uzlaştırmak için ayrı ayrı görüşebilir” kuralı yasal hükümlere aykırıdır. Yeniden değerlendirilmesi gerekir. 2) 2.7.de belirtilen kurallar 6100 sayılı HMK’nın 34. maddesinde düzenlenen hükümlerden farklı olamaz. Bu hükümlere göre yeniden değerlendirilmesi gerekir.”

3.Soru-Nedenler kısmına verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Arkadaş kavramının sınırını belirleyemezsiniz. Hane halkı, eş, çocuk bellidir. Ancak, çalışan ve arkadaş kavramı yanlış bir kavramdır.”

“Aynı bölüm 5.C.deki düzenleme yargıya müdahale olarak nitelendirilebilir, çıkartılmalıdır”.

4.Soru’ya verilen bazı cevaplar şu şekildedir:

“Sosyal kültürel yetkinliğe ulaşmak için gerekli tedbirlerin alınması kamuya yönelik sosyal ve kültürel etkinliklere özendirilmeli.”

“Hâkim adaleti önce kendi şahsında tecelli ettirir.”

“Hâkimlerin sosyal medya paylaşımları konusu da mutlaka değerlendirilmeli.”

“İnsanı makine gibi düşünemeyiz. Robotlaştıran uygulamalardan kaçınılıyoruz. Taslak metin kabul edildikten sonra zaman içinde metnin daha da özgünleşeceğini ve olgunlaşacağını ümit etmekteyim.”

“Yargıtay üye ve hâkimlerinin görev tanımlarına uygun değil. Cinsel taciz zaten suç (TCK 102 vb.). Burada ayrıca bahsedilmesine gerek yok. Toplumumuzda cinsel davranışlar etik boyutunu aşar. Hoş karşılanmaz.”

Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA ve Murray KELLAM ile SORU/CEVAP

Moderatör: Seyit ÇAVDAR, Yargıtay Birinci Başkanvekili ve Hukuk Genel Kurulu Başkanı

Bu konuşmalardan sonra el kaldıran var, önce sizden başlayalım, buyurun.

■ **Ahmet ADEMOĞLU**, 17. Ceza Dairesi Üyesi

Herkese iyi günler diliyorum. Dünden beri bu sempozyumu düzenleyen, katkısı olan herkese teşekkür ediyorum, sunumunu yapan herkese teşekkür ediyorum.

Sempozyumun tanıtım fonunda başında “Yargıtay” yazıyor, etik, şeffaflık ve güven kelimeleri yazıyor. Şundan hiçbir şüphemiz yok: Bu salonda bulunan tüm meslektaşlarım ve diğer çalışanlarımız da dahil olmak üzere bu sempozyuma canı gönülden bağlıyız. Bu sempozyumun gereği olan evrensel ilkeleri ve yöresel ilkeleri de alarak biz bu sempozyumun gereğini yerine getiririz, bundan da bir şüphem yok. Nihal Bey lütfen bu söyleyeceğimi kişisel olarak algılamasın, bu sempozyumun bir ortağı da Birleşmiş Milletler. Birleşmiş Milletlerin ne kadar inandırıcı olduğunu kendisine sormak istiyorum. O da şu: Birleşmiş Milletler kendi içerisinde etik, şeffaflık ve güvene ilişkin bir çalışması var mı? Dünyada yapılan bu tür zulümlere karşı Birleşmiş Milletlerin tavır ve davranışları bu tür bir sempozyumda ne kadar samimi olduğuna inanıyor? Lütfen bu konuda bizi aydınlatırsa çok memnun olurum.

■ **Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA**, Birleşmiş Milletler Yargıda Dürüstlük Grubu Koordinatörü

Ben Birleşmiş Milletler namına konuşabileceğimi zannetmiyorum, ben Birleşmiş Milletler’de çalışmıyorum. Birleşmiş Milletler mensubu değilim. Belki burada, aramızda, orada çalışan ve bu soruya cevap verebilecek biri vardır. Bu yüzden benim bunu yapmaya çalışmam çok abes olur, Birleşmiş Milletler namına böyle bir cevabı vermem.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Mikrofonu Sayın Saldırım’a verelim, oradan geldi, buyurun.

Teşekkür ediyorum Başkanım. Nihal Bey bizim proje uzmanımız, görevi sadece projeye teknik destek sağlamak, Bangalor yargı etiğinin, Yargıda Dürüstlük Grubunun koordinatörü olmasından ötürü biz uzmanlığından dolayı, kendisinin aramızda olmasını istedik. Bu açıklamayı yaptıktan sonra; bu cinsel taciz meselesi çok konuşuldu. Ona çok kısa bir açıklama yapma ihtiyacı hissediyorum, sonra da bir sorum olacak.

Şimdi personel bakımından bir sorun olmadı. Sorun nerede oldu? Yargıtay üyeleri, tetkik hâkimleri ve savcılar. Çünkü ikisi arasında şöyle bir nüans var: Personele sorulan soruda dikkatsizlikle yapmak, dikkatsizlik bahanesiyle yapmak, etik kural oydu. Hâkim, savcı ve Yargıtay üyelerimiz açısından cinsel taciz yapmamak oldu. Belki dikkatsizlik bahanesiyle yapmama şeklinde ön taslakta formüle edilseydi, bu kadar ciddi bir tepki gelmezdi. Kavram olarak TCK anlamında bir fiili ifade ediyor. Bu haklı eleştirilere neden oldu, ama ben her konuşmamda ısrarla vurguluyorum, bu sadece bir ön taslak. Yapacak çok işimiz var ve birlikte yapacağız.

Benim sorum Sayın Murray Kellam’a, Sayın Nihal Bey’e, onların engin deneyimlerinden yararlanmak için söylüyorum. Şimdi biz Yargıtayın her kademesindeki yargı çalışanını ele aldık ve bütünsel bir bakış açısı yakaladık, sorunların da tamamen şeffaf ortamlarda tartışılmasını sağladık. Çünkü bir fikir çok uç, çok saçma olabilir, ama biz o fikrin söylenmesine izin vermezsek, onun çok uç, çok saçma ya da olmayacak bir şey olduğu konusunda o insanları eğitemeyiz, o algıyı değiştiremeyiz. O yüzden biz her görüşün ne kadar uç olursa olsun tartışılmasından, konuşulmasından yanayız ki bu görüşlerin yanlışlığını da düzeltme şansımız olsun. Bu çerçevede yargı personeline yönelik etik ilkeler konusunda dünyadaki uygulama örnekleri hakkında bize bilgi verebilirler mi? Ben o konuda katkı isteyecektim, saygılar sunuyorum.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Soru buraya mıydı? İki tarafa da, soru her iki tarafa. Soru anlaşılmadı herhalde, kısa, öz.

■ Dr. Mustafa SALDIRIM

Şimdi yargı personeli derken hâkim, savcı ve Yargıtay üyesi dışındakilere, yani, çalışan diğer kişilere özgü farklı ülkelerde etik ilkeler bulunmakta mıdır?

Dün de bahsetmiştim zannediyorum, yargısal dürüstlük grubu bağlamında bakacak olursak onlar bir model oluşturmuşlardı, hâkimler için etik kuralları içeren, aynı zamanda bir de mahkeme çalışanları için, personel için bir etik kuralları listesi hazırladılar. Savcılar için hazırlamamışlardı, ancak Birleşmiş Milletler dokümanlarında, Birleşmiş Milletler enstrümanlarında etik davranış kuralları zannediyorum savcılar için belirlendi ki bu da Uluslararası Savcılar Birliğinin kendilerinin hazırladığı etik davranış kurallarıdır. Bunların hepsi tabii ki model kodlar ve bunların hepsinin adapte edilmesi lazım kendilerinin şartlarına göre ve bu modelin de temel olarak kullanılması, bir baz olarak kullanılması lazım. Ben bu cinsel tacizle ilgili tartışmaları dinledim. Bangalor prensiplerinde cinsel tacize bir atıf yok, onunla ilgili bir referans yok. Ancak birtakım ülkelerde, bütün davranış kurallarının belirlendiği ülkelerde, mesela Kenya’da, Seyşeller’de, başka birtakım ülkelerde bunu da kapsamaya karar verdiler ve bana “*acaba uygun olur mu bunu koysak*” diye sordular, “*cinsel tacizle ilgili madde koysak mı*” dediler. Ben de bunu kendilerine bıraktım. Bunu belki ilgili, belki ilgisiz bulmuş olabilirler dedim. Çünkü birçok ülkede cinsel taciz şu veya bu şekilde bir cezai müeyyideye tabi, ancak tabii bu farklı şekillerde cereyan edebilir görevlilerde, çalışanlarda. Söylediğim gibi davranış kuralları var mahkeme çalışanları için, bu modeli hemen biz oturtur oturtmaz kullanmaya başlayan ülkeler biliyorum, Filipinler örneğin. Filipinler yargısı, bunu mahkeme çalışanları için de uygulamaya koydu. Burada zannediyorum başka birtakım ülkeler de var, ama şu anda adlarını hatırlayamıyorum.

Başka bir şey var mı? Birkaç başka yorum yapmak istiyorum bu sabah profesörümüzün söylediği şeylerle ilgili, biri kapsayıcılık, hâkim olmayanların etik kurulunda olması pek kabul edilebilir gelmemiş cevap verenlerin çoğunluğuna anket cevaplarında. Bu Bangalor prensiplerinin uygulanması için tavsiye edilen tedbirler arasında yer alıyor ve bunun tek bir nedeni var. Bu da şu ümitle tavsiye edildi: Hâkimlerin kendi davranışlarını değerlendirmek üzere gözden geçirmesi, böyle bir izci kulübü, erkekler kulübü ya da kendi kendilerini kayıran bir kulüp haline gelmemesi için düşünülmüştü. Çünkü toplumdan gelecek şikâyetleri de değerlendirecek bir kurul olacaktı. Bu yüzden dışarıdan gelen saygın, muteber toplum üyelerinin, bu topluluğun üyelerinin, yani emekli hâkimler de olabilir, emekli avukatlar da olabilir, aktif hâkimlik görevi yapmayan kişilerin de üye olmasının faydalı olacağını düşünmüştük. Hâkim dışındaki kişilerin de olması gerektiğini, çünkü nihayetinde böyle bir kurul hâkim olmayanlardan, halktan gelenlerden, mahkemeden istifade eden kişilerden gelen şikâyetleri değerlendirecek. Bu yüzden sadece hâkimlerin hâkimlere dair şikâyetleri değerlendirdiği bir yer olmasın istedik biz, buna pek olumlu yaklaşım olmamış.

Yine yanlış davranış ve tutumlarla ilgili bir nokta daha vardı. Yanlış davranışlar, uygunsuz davranışlar bazen bir hâkimin işten uzaklaştırılmasının da mesnedi olabilir. Yani bir uygunsuz davranış, fiziksel ya da zihinsel yetersizlikten

de kaynaklanabilir. Ancak bu disiplin yönünden bir mukabele gerektirmez. Etik kurallardan biri örneğin; bir hâkimin kamuya açık alanlarda kumar oynarken görülmemesi. Mesela böyle bir şikâyet alınabilir. Aslında bu belki uygunsuz bir davranış olarak görülmebilir ya da görevi kötüye kullanma gibi de görülmebilir, ama bu uyarıldıktan sonra devam ediyorsa, bu niteliğe kavuşur. O zaman belki disiplin cezası ya da uyarısı gerektirmeyebilir. İlk başta bu davranış doğrudan uygunsuz bir davranış olarak görülemez.

■ **Murray KELLAM**, *Avustralya Başkent Bölgesi Yüksek Mahkemesi Üyesi*

Belki şunu ifade etmem faydalı olabilir: Bir hâkimin yetki alanının savcılarından, yargıçlardan bağımsız olan savcılık hizmetlerimiz de var ve onların kendilerine has farklı bir davranış kuralları söz konusu. Bunların birçoğu da İngiliz hukukuna ait şeyler. Avustralya’da özel davranış kuralları, ahlaki davranış kuralları olduğunu biliyorum hem kamuya açık alanlarda, hem de meslek içinde, ama bunlar genellikle mahkemeye has olarak belirleniyor. Bazı aldığımız kararlarsa mahkemeye göre değişebiliyor. Yani Yargıtay içinse bunlar tamamen başka mahiyette olabiliyor. Bizim burada tartıştığımız konu, Dr. Jayawicrama’nın söylediği konu, hâkimler haricindeki kişilerin de bu danışma kurulunda yer alması, etik davranış kuralları kurulunda yer alması mevzusu onun da bahsettiği gibi Bangalor prensiplerinde bahsedilmekte dışarıdan kişilerin de olması. Bu model İngiliz hukukunda biraz karma bir şekilde çözülüyor. Dün bahsetmiştim, Kanada Yargı Konseyi bütün federal mahkemelere bakıyor ve o kurulun üyeleri arasında da baş hâkimler bulunmakta. Avustralya’da bizim eyaletlerimizin de birinde bir yargı komisyonu var. Bu da halktan gelen şikâyetleri alıyor, yargıyla ilgili şikâyetleri alıyor ve bunları da bizim Yargıtay Başkanımızın başkanlığında olsa da emekli olmuş kişiler, aynı meslekten gelen avukatlar, hâkimler olabiliyor ya da halkın gözünde muteber, saygın başka mesleklerden kişiler de bunun içinde yer alabiliyor.

Bu argümanla ilgili söyleyebileceğimiz şöyle bir şey var: Avustralya’daki deneyimlerimiz bize şunu gösteriyor: Bazen hâkimler bu şikâyetleri, hâkimlere yönelik yapılan şikâyetleri ele alırken belki normal birisinin şikâyetinden daha da sert davranabiliyorlar. Burada bu şikâyetleri ele alan kurum içerisinde veya kurul içerisinde sadece hâkimler olursa bu biraz eleştiriye neden olabiliyor. Oldukça itibarlı insanların da bu kurum içerisinde olmasında fayda var. Uluslararası deneyimse, benim geldiğim bölgede karma bir deneyim.

Sorulan sorular bu konulardı zannedersem, teşekkür ederim.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Süremizin dolmasına iki dakika var, soru soran çoğaldı, Hâkime Hanımdan başlayalım, buyurun.

SALONDAN

Öncelikle saygılar sunuyorum. Prof. Nihal Bey'in dün de üzerinde durduğu, bugün de çoğunlukla konuşulan bu danışma kurulları veya danışma kurulu. Bizim sistemimizde HMK dediğimiz bir usulümüz var, yine kurulumuz var, bir teftişimiz var. Danışma kurulları bu konseptte nerede olacak, yani yaptırımı nasıl olacak? Tamam, bir kurul oluşturduk, görüş bildirdi. Uygulama sırasında hâkimlerin nelere, uzman görüşüne dikkat edeceğiz, raporlara bakacağız; uygulama sırasında yok. Kurulun çalışması sırasında mı biz hâkimlerimize not takdir ederken yükselmeleri sırasında mı bu danışma kurulları etkin olacak? Yoksa etkinliği olmayacak aksi takdirde kendilerince yapılan değerlendirme, bunu biraz açmamız gerekir mi iç hukukta? Bir şeyi de bundan biraz uzak gibi görünse de toplantı boyunca tartışılmadı. Yüksek mahkemelerin çok saygın olması gerekiyor. Çünkü adı üzerinde yüksek mahkeme ve bu mahkemelerin binalarına, otoparkına girdiğiniz andan itibaren bütüncül olarak otopark görevlisi, güvenlik, danışmadaki memur gittikçe daire başkanımıza kadar bir kez, bir sefer kibarlığı, nezaket dediğimiz kuralı yerleştirmek zorundayız. Aynı zamanda binalarımızın da yemek kokularından, gelişigüzel taşımalarından, kapı önünde hemen bir market alışverişi görüntülerinden uzaklaşması etikliği, kişi davranışlarına yansıtılabilmek için orada da bir hissiyat oluşturulması gerektiği kanaatindeyim. İki soru sordum, saygılarımla.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Çeviriyi tam yapabildik mi? Cevabı sizden alalım, buyurun.

■ Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA

Etik kurulların olduğu ülkelerden biri de Amerika Birleşik Devletleri, diğerleriyle hemen hemen aynı çalışıyor ve iki komiteleri var. Bunlar işlevsel komiteler, bunlardan birine yargısal etik gözden geçirme komitesi deniliyor. Amacı da halktan gelen şikâyetleri değerlendirmek, bu şikâyetler de hâkimlerin etik davranışlarıyla alakalı, yani disiplinsel bir görevi yok. Halkın yaptığı şikâyetleri ele alıyorlar. Belki şikâyet sahibini davet edip, onu da dinliyorlar ve ortada herhangi bir etik kural ihlali var mı, yok mu, buna karar veriyorlar ve bunun nasıl çözülmesi gerektiğini de ele alıyorlar, ama bu disiplin kurumu değil. Herhangi bir disiplin uygulaması yapan kurum değil.

Bir başka kurum daha var. O da kuruldu, bu bir komite, kıdemli hâkimlerin oluşturduğu bir komite ve bu komiteden hâkimler, etik bir konu ortaya çıkmak durumundaysa, buraya gelip tavsiye alabiliyorlar. Mesela, bir hâkim bir toplantıya davet edilmiş olsun ve hâkim bu kurulu arıyor ve diyor ki: *“Ben bir hâkim olarak bu toplantıya gitsem bir sakıncası olur mu, olmaz mı”*. Yani bu bir etik danışma kurulu gibi çalışıyor ve amacı sadece hâkimlere ve yargıçlara etik kural-

lara uymaları konusunda yardımcı olmak ve bunlara tavsiyelerde bulunmak. Yani gelecekte ortaya çıkabilecek olan bir sıkıntıyı baştan vermiş oldukları tavsiyeyle ortadan kaldırılabiliyorlar. Buradaki amaç birbirlerine yardımcı olmak, ama disiplin uygulamasıyla alakalı bir şey değil. Kıdemli yargıçların kendilerine ait olan bu kurumları halkla alakalı bir şey yapmıyor, bu tamamen yargıçlar camiası için kendi içlerinde bir danışma unsuru olarak görev yapıyor.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Sormak isteyen? Abbas Bey, buyurun, sizden alalım.

■ Abbas ÖZDEN, Yargıtay Üyesi

Herkesi saygıyla selamlıyorum. Ben sorumu her iki konuğumuza birlikte sormak istiyorum. Şimdi tabii ceza kovuşturması ve disiplin soruşturması kapsamında kalan etik kurallar ve bu kurallara aykırılıklarla ilgili olarak ne tür yaptırımlar uygulanıyor? Yani bizde, ileride bu türden bir yaptırımla karşı karşıya kalabilir miyiz, böyle bir endişe var. Böyle bir uygulamaları var mı? Bu bizim için çok önemli, çünkü bizde bir tabir var: Vur deyince öldürmek. 5. Ceza Dairesi bir hâkim arkadaşımız hakkında Bangalor yargı etiğine aykırı davranmaktan dolayı yargı gereği bunu da gerekçe göstererek görevi kötüye kullanmaktan hüküm kurdu. Yani bizde de ileride bu tür bir şeyle karşı karşıya kalabilir miyiz? Bunun sınırlandırılması nedir, yaptırımlar nelerden ibarettir uygulanan ülkelerde? Bunları bir de konuklarımızdan öğrenmek istiyorum. Saygılar sunuyorum.

■ Murray KELLAM

Ben bu konuyla alakalı bir şey söylemek istiyorum. Özellikle burada kurallardan bahsediyoruz. Ahlâk kuralları veya etik kuralları, Dr. Nihal de söyledi, Amerika Birleşik Devletleri'nin de var dedi. Federal mahkemeleri var, aynı zamanda yüksek mahkemelerinin de Amerika Birleşik Devletlerinin etik kodları var, ama bazı ülkelerde herhangi bir kod veya kural kabul edilmiş değil. Benim ülkemde de, Yeni Zelanda'da da, Kanada'da da bunlar yok. Kod olarak yok, kılavuzlar var. Bu kılavuzlar esasında aynı şeyi anlatıyorlar. Yapılacak olan ihlallerle alakalı olarak dün de anlatmıştım, İngiliz hukukuna sahip ülkelerin büyük bir kısmında ortaya konulabilecek olan tek yaptırım işten el çekirme olabilir. Bu da parlamentonun her iki kanadının da onayıyla olabilir. Bu da eğer kendi görevini kötüye kullanmışsa hâkim ve bununla alakalı şüphe götürmez bir durum varsa. Neredeyse 170 yıldan bu yana yüksek mahkememiz var ve 3 veya 4 hâkim bu süre içerisinde işten el çektirildi. Anayasal bir koruma var ve bağımsızlık bu noktada altın standart ve parlamentonun her iki kanadının da dediğim gibi buna onay vermesi gerekiyor.

Buradaki problem şu: Birçok yanlış davranış var. Misconduct demiyorum, yani görevi kötüye kullanma değil, yanlış davranış var. Size şunu söyleyebilirim: Bir hukukçu olarak çalıştım hayatım boyunca, sonra hâkimlik de yaptım. Birçok yargıcın da yanlış davranışlarda bulunduğunu gördüm. Mesela, ayrımcı bir dil kullandıklarını gördüm ve bu da maalesef mahkemenin itibarını zedeleyen şeylerden biri, aynı zamanda haftanın her günü ben bunu tekrar ediyorum, ama bu noktada eğer bir yargıcın görevden uzaklaştırılması durumu olacaksa, bunun çok çok iyi bir şekilde, her şeyiyle oturtulmuş bir temele dayanması gerekiyor. Yeni Zelanda'da ve Kanada'da da, bizim ülkemizde de komisyonlar var ve bu komisyonlara sahip olmanın arkasındaki fikir de gelecek olan başvuruları veya şikâyetleri değerlendirmek, ama bizim anayasal bir kurumumuz var. Dolayısıyla biz bu gelen şikâyeti kendimiz işlemiyoruz, bunu parlamentoya gönderiyoruz, ama dediğim gibi o kadar nadiren oluyor ki bu, Yeni Zelanda'da ve Kanada'da, onlarda da böyle olduğunu düşünüyorum. Amerika Birleşik Devletlerinde federal mahkeme var ve federal mahkemelerle eyalet mahkemeleri arasında da bir ayrım var ve esasında yargıçlar da seçilerek oraya geliyorlar. Bu grubu bir kenara bırakıyorum, çünkü Amerika'daki yargıçlarla alakalı birçok şikâyet olabiliyor, ama federal yargıçlara baktığımız zaman Amerika Birleşik Devletlerinde yanlış iş yaptıkları zaman bunların da görevden el çektirilmeleri çok çok nadir bir durum. Evet, yanlış davranış olabilir, ama ne oluyor peki? Mesela, Kanada'dan, Avustralya'dan ve Yeni Zelanda'dan bahsediyorum. Buradaki uygunsuz davranış komisyonu halktan gelen başvuruyu alıyor ve bir savunma yapma imkânı da veriyor ve yargıcın gelecekte nerede olacağına da karar veriyor. Mesela, bir yargıç duruşmada bir kriminal cinsel saldırı davasında yetersiz bir şekilde çalışıyorsa ve cinsiyet eşitliğine uymuyorsa, yani biz onu tabii ki görevden el çektirmiyoruz, ama bir daha böyle bir davada görev almaması için çalışmalar yapılıyor. Yani gelecekte bir daha böyle bir davanın yargıcı olmuyor.

Ben mahkemenin bu süreçleri oturttuğumuzdan beri bir üyesi olageldim ve hiçbir zaman bundan korkmadım ya da endişelenmedim. Hâkimlere karşı adaletsiz bir muamele olacak kaygısına kapılmadım. Eğer benim mahkememde kötü bir hâkim varsa, o zaman benim itibarım mahvolur. O yüzden tamamen o hâkimden kurtulmam lazım diye düşündüm. Çünkü o bizim itibarımızı mahveder diye düşündüm, ama çok sık karşılaştığımız şey böyle bir şey değil, muhtemelen çoğunlukla da yaşlı, daha yaşlı hâkimlerin cinsiyetle ilgili ya da eski ataerkil yapıyla ilgili görüşleri olanların başı daha çok derde girebiliyor ve bu süreç de aslında bir hâkimi yeniden eğitime tabiri caizse boyutuna geliyor. Bunun ardından da şöyle bir şeyle karşılaşıyoruz ki bunun iki vakasını gördük biz: Nispeten yakın zamanda Avustralya'da psikiyatrik sorunlar yaşayan hâkimler vardı. Biri iki yıl boyunca hiçbir hüküm veremedi ve öylece etrafta oturup durdu, kendisi bir depresyon geçiriyordu. İşten çıkarılmadı, ama Allah'a şükür kendisi istifa etti ve düzgün bir şekilde işi bırakmış oldu. Ben böyle yaptırımlardan endişelenmem, bunların düzgün oturtulması ve düzgün uygulanması lazım. Ancak bu davranış kurallarının ana meselesi bence yaptırım kısmı değil, çalıştığımız camiaya şunu ifade etmek: "İşte bakın, biz hâkimler olarak böyle çalışırız. Bu standartlarda

iş yaparız, birbirimizden bu standartlarda iş bekleriz”i ifade etmek. Bence kodun, davranış kurallarının en önemli kısmı bu, hem de kamuya kendimizden ne beklediğimizi anlatmış oluruz ve böyle de davranmamız gerektiğini kendimiz de bilmiş oluruz.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Soru yok, süreyi de doldurduk. Var mı?

■ **Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA**

Ben de bu soruya cevap vermek istiyorum. Yine şu noktaya geri dönmemiz lazım; ABD’deki uygulamalar neredeyse artık mükemmelleşmiş bir sistem, eğer yargısal etik gözden geçirme komitesine bakarsak bunlar halihazırda görülmekte olan hiçbir davayı kabul etmemekte, ertelemeleri olmuş görülen davalara bakmıyor. Bu şikâyetleri gözden geçirme için kabul etmiyor. Bir şikâyet ulaştığı zaman etik ihlaliyle ilgili hâkime bu konuda hiçbir bilgi verilmiyor. Kendisi hakkında şikâyet olan ilk derecede ona bilgi verilmiyor ve eğer gereksizse, o zaman zaten göz ardı ediliyor, kovuşturulmuyor, ama eğer önemli görülüyorsa, o zaman hâkimle konuşuluyor, konseyle konuşuluyor ve deniliyor ki “böyle böyle bir şikâyet aldık, hani şu açıdan davranışlarınıza gelecekte biraz çekidüzen verseniz, dikkat etseniz”. Eğer daha da ciddi bir şey içeriyorsa şikâyet, o zaman resmi bir dilekçe gerektirebiliyor ve o zaman bir yaptırım uygulanabiliyor, bir cezalandırma, uyarı olabiliyor ya da gerekirse disiplin kuruluna sevk edilebiliyor uygun hareket için. Burada mahkeme sistemi dahilinde mahkemelerde tabii ki böylece hâkimler birbirlerinin davranışlarını da düzenlemiş oluyorlar, bütün amacı bu. Bu sadece hâkimler için değil, bu camia için de söz konusu, böylece camia yargının rolünün ne olduğunu, hâkimlerden hangi hareketlerin, davranışların beklendiğini ortaya koyuyor. Böylece diğerlerinin de hâkimlere bakarak bunu öğrenmesi, görmesi mümkün oluyor.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Soru mu vardı? Buyurun.

SALONDAN

Hepinizi saygıyla selamlarım. Şimdi biraz sonra gruplar oluşturulacağı için şöyle bir soru aklıma geldi çalışma yolunun belirlenmesi bakımından. Tek tek kuralları ortaya koyduğumuzda sanki o kuralların dışındakilere uyulmayabilir anlamına gelen yorumlar, değerlendirmeler oluyor. Böyle bir elverişlilik var. Bunun yerine Bangalor yargı etiği ve Budapeşte ilkelerinde yer alan hususları içselleştirme genel ilkelerini ele alarak biz bunları kabul ediyoruz. Bunları meslektaşlar olarak kendimize uygun görüyoruz. Bunlara uygun davranmamız gerekir şeklinde genel ilkeler ortaya koymamız mı daha iyi, yoksa tatat edilmiş bir ilkeler zinciri mi oluşturmak daha iyi? Tecrübelerinizden dolayı hangisini tavsiye edersiniz?

niz? Şunun için soruyorum: Daha çok az gelişmiş ülkelerle ilgili örnekler verildi. Kısmen gelişmiş ülkelere de örnekler verildi, ama örneğin hukukumuzun daha çok dahil olduğu Kıta Avrupa'sıyla ilgili örnekler fazla verilmedi. Dolayısıyla acaba hangisini tavsiye edersiniz bize, genel ilkeler mi, yoksa tek tek sayma şeklinde ilkeler mi? Teşekkür ederim.

Murray KELLAM

Dr. Nihal bu konuda daha bilgi sahibidir, ben kendisine sözü vermekten mutluluk duyarım, kendisi buyursunlar.

■ Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA

Ben de Kıta Avrupa'sıyla ilgili uzman değilim, ama bir kıtasal sistemle alakalı bir çalışma da yapıldı diye biliyorum. Şunu söyleyebilirim esasında: Teker teker kurallar mı olsun, yoksa Bangalor prensiplerini mi içselleştirelim? Şunu anlamamız lazım; biz neden etikten bahsediyoruz, bunun sebebini anlamamız lazım. Hesap verebilirlik bizim için önemli, çünkü hesap verebilirlik olmadığı zaman halk bu noktada mutlu olmuyor, tatmin olmuyor. Çünkü yapılan çalışmalar var. Özellikle halkın algılamasıyla alakalı anketler yapılmakta. Birçok ülkede uluslararası kuruluşların da katılımıyla yapılmış olan anketlerde yargıya olan güvenin azaldığı görünüyor. Eğer halk, adalete olan güvenini kaybederse, o zaman mutlaka yargıçlar buna bir şekilde cevap vermek durumundalar, bu konuya eğilmek durumundalar, çünkü buna cevap verecek kurum yargıçlar. Yoksa hükümet veya diğer kamu görevlileri değil. İşte bu nedenle de yargıçlar belli prensipleri bakın, kurallar demiyorum, prensipleri geliştirme konusuna girdiler. Evet, kanun veya kural, kural değil ama bunlar, bunu açıkça belirtmek istiyorum. Yani kamu hizmetlerinde uygulanacak olan kurallar diyebilirsiniz veya kurallara uyulmazsa onlara ceza verirsiniz, ama burada biz prensiplerden bahsediyoruz ve bu prensipler sizlerin davranışlarınıza kılavuzluk edecek prensipler. Dolayısıyla prensipleri formüle etmek, durumlara göre bunları formüle etmek, o andaki duruma göre prensipler formüle etmek önemli, ama ülkeler kendi davranış kurallarını esasında oluşturuyorlar. Eğer diyorsanız ki bir konu için bu benim ülkemde zaten mesele değil, soru değil, onu koymazsınız, ama kendi ülkenizde karşı karşıya olduğunuz bir sorunla alakalı orada bir kod oluşturabilirsiniz ve halk da bunu algılıyorsa, bununla ilgili bir şey yaparsınız. Bu tamamen sizin yargı sisteminizin, sizin yargısal unsurlarınızın uygun görüp görmeyeceği bir şey. Yani ben yapılan anketteki noktalara biraz bakma fırsatı buldum, ama şöyle de bir durum var: Hâkimler kendileri bunu inceleyecekler. Evet, bir tarafta evrensel kurallar var ve adli yapı bu evrensel kuralları uygulamak durumunda ve bunlarla neler yapılacağına tamamen sizler karar vereceksiniz.

Sorunuzla alakalı benim yorumum da şu şekilde olabilir: Eğer bir kod aşırı derecede ayrıntılıysa veya çok kesin bir kodsas, birisi diyebilir ki evet, bu kodlarda yazmıyor, yazmayan bir şeyi de yapabiliriz. Gerçekten güzel bir noktaya temas ettiniz bunu söyleyerek, yani bir kodunuz olmasın demiyorum ben, ama işte bu nedenle Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda’da belki birkaç istisna haricinde biz Bangalor prensiplerini belli kılavuzlar vasıtasıyla adapte ediyoruz ve biz bunlara “*prensipler*” diyoruz. Çünkü bir kod dediğiniz zaman kod bir kanun yerine geçiyor neredeyse, ben de esasında sizin bu kaygınızla aynı noktadayım. Eğer bir kod veya kanun diyorsanız ve onun içerisinde bir şey yazmıyorsa, bir davranış şekli orada belirtilmiyorsa, o zaman onu yapmak serbest gibi bir şey ortaya çıkabiliyor, ama bu kodların birçoğunu ben okudum, Avrupa ülkelerindekini özellikle, bizim esasında kılavuz dediğimiz şeylere çok benziyorlar. Çünkü aynı prensip üzerinden yola çıkmışlar. Eğer siz, sizin hâkim olarak sorumluluğunuzun ne olduğunu bana burada anlatırsanız, muhtemelen benim kendi ülkemdeki sorumluluğun ne olduğuyla aynı şey ortaya çıkacaktır. Yani adil yargılama sizde de bir sorumluluktur, adil yargılama yargıç olarak bizde de bir sorumluluktur. Çok bir şey fark etmez. Aynı şekilde tarafsızlık, bağımsızlık, devlet tarafından, polis tarafından veya zengin insanlar tarafından etkilenmemek bizim sorumluluğumuzdur. Benim yargıç olarak görevim şudur ki benim önüme gelmiş olan insanlar adil bir şekilde yargılsınlar. Dolayısıyla buna bir şey eklemek gerekmiyor. Mesela, gelip de yargıç orada mı otursun ya da burada mı otursun, bunlar değil, yani benim düşünceme göre bunları bu şekilde yapmanız gerekmiyor, ama Bangalor prensipleri oldukça açık. Esasında bu bir yorumdur. Bangalor prensipleri üzerine yapılmış olan yorumlar vardır ve o yorumları ben okumanızı gerçekten çok isterim. İçerisinde örnekler de var ve İstanbul Deklarasyonu’yla alakalı da bir yorum bütünü var. Prensipler oldukça açık, sorunuza şu şekilde cevap verebilirim: Kişisel olarak Avustralya’da biz belli, yani şunlardır, bunlardır şeklinde yazmıyoruz ve bunu yapmak zorunda da değilsiniz. Prensip zaten yargıcın davranışına yön verir. Yargıç dediğiniz zaten tarafsız olur. Gidip de ayrıntılı bir şekilde bunları anlatmanın bir anlamı yok. Bir yargıç o sabah gazetede okuduğu haberden etkilenmez demenizin ekstradan bir anlamı yok veya aynı dine sahip insanlardan etkilenme, bunlara gerek yok. Zaten prensipler kendi kendilerini anlatıyorlar. Avustralya’da biz eğitimler veriyoruz ve dün de bahsetmiştim, etik eğitimlerimiz var. Etik eğitimlerimizde senaryolar üzerinden çalışıyoruz. Mesela, diyoruz ki siz bir yargıcsınız, böyle bir şey oluyor, bu işi nasıl çözersiniz? Tabii ki eğitimlerde bunların ayrıntılarına giriliyor, ama sizin ve bizim gelecekte yapacağımız beyan şu şekilde olacak, benim görüşüm şu; prensipler ve beraberinde biraz yorum getirmek yeterli olacaktır ve halk da bizim ne yaptığımızı bu şekilde anlayacaktır. Burada bu yorum kısmına atıfta bulunduğunuz için mutlu oldum. Bangalor prensiplerinin yorumlanmasıyla alakalı bir yapı da var. Birçok ülkeyi temsil eden, Birleşmiş Milletler’e üye ülkelerin birçoğunu temsil eden bir grup var. İçerisindeki hâkimler, savcılar, adalet bakanlıkları, hepsi buna onay verdiler ve Birleşmiş Milletler bu yorum kitabını BM’nin bütün resmi dillerine tercüme etti. Aynı zamanda BM dili olmayan diğer dillere de tercüme edildiğini biliyorum ve Yargıtay bu yorumu

tercüme ettirip Türkçeye, hâkimlerin kullanımına sunabilir diye düşünüyorum Türkiye’de, çünkü bu prensiplerle alakalı birçok konu zaten bu yorum kitabının içerisinde var. Uzun bir doküman, 160 sayfa, ama bu ilkelerin arkasındaki kültürel ve dini evveliyatları çok güzel bir şekilde de ortaya koyuyor. Bu prensiplerle nasıl davranmamız gerektiğini de ortaya koyuyor, bunu okumak lazım.

Kıta Avrupa’sıyla alakalı kısma yanıt veremediğim için özür diliyorum, ama Bangalor prensipleri esasında Avrupa mahkemelerindeki, Avrupa istişare mahkemelerindeki yargıçların da gözden geçirmesinden sonra ortaya çıktı. Esasında temelinde Anglo-Sakson hukuku var, ama Avrupalı yargıçlar da birçok değişikliği tavsiye ettiler ve onlar da bunun içerisine girdi ve dolayısıyla nihai ortaya çıkan ürün, yani Bangalor prensipleri Kıta Avrupa’sı hukukuna da uygundur. Birleşik Krallık’ın baş yargıcının yayınladığı bir rapor da var. Adli davranış kodu dediğimiz zaman, bizim sistemimizde kod dediğimiz şey bir kanundur. Biz bunun bir kanun olmasını esasında istemiyoruz. O yüzden isimlerini Bangalor prensipleri olarak değiştirdik, ve Birleşik Krallık’ta adli veya yargısal davranış kılavuzu olarak bunlar yayınlandı. Başka mahkemeler için de ayrı dokümanlar var. Çok kısa bir şekilde şöyle söylüyor: Her bir mahkemenin davranış kuralları olması gerekir ve mahkemeden beklenen etik davranışları yerine getirmelidir. Burada mahkeme diyor, çünkü İngiliz sisteminde mahkeme demek durumunda. Mahkemenin birkaç amacı vardır. Birincisi, mahkeme üyelerine kılavuzluk etmek ve yargıçlardan uymalarını beklediği standartları ortaya koymak ve aynı zamanda yargıçların nasıl davrandıkları konusunda halka bilgi vermek ve bunu sağlamak suretiyle halkın da destek ve güvenini sağlamak. Yüksek mahkemede bunları yaptığımız zaman her birimizin çalışmasını kabul edebilir.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Varsa soru alabiliriz, zamanımız var, buyurun.

SALONDAN

Yani bir yargıç olarak adil olmak, insanlara layık olanlara hak ettiklerini vermektir. Yani adil olmaktan bunu anlıyorum ben, bu durumda etik nedir? Yargılamayla etik arasında nasıl bir ilişki vardır? Etik tavrın standartları nelerdir? Belki bunları tespit etmek gerekir, ama ben spesifik bir soru soracağım. Fransa’da bir olay örnek vereceğim. Bir işadınının torunu kaçırılıyor ve torun fail olarak, evde çalışan genç bir kişi fail olarak gösteriliyor. Sonra Fransa polisi el koyuyor ve genç adamı yargıç önüne çıkarıyor. Yargıç delil yetersizliğinden serbest bırakıyor. Sonrasında dışarı çıktığında genç adam kendisini bekleyen basını tehdit ediyor, yani ciddi hakaret ve tehditler yağıdırıyor ve sonrasında Fransa polisi ve savcılığı olayın peşini bırakmıyor. Tam çocuğu gömmek üzereyken suçüstü yakalıyorlar. Mahkemeye getiriliyor ve yargıç bir ceza veriyor. Ceza verdikten sonra bir açıklama yapıyor. Açıklaması şu, daha doğrusu orada basın çok ciddi bir yayın yapıyor ve diyor ki: *“Bu insanlık canavarının mutlaka idam edilmesi gerekiyor”* Âdeta linç kampanyası başlatılıyor ve yargıç da kararını veriyor. Kararı verdikten

sonra şöyle bir açıklama yapıyor: *“Ben senin idam edilmen gerektiğine inanıyorum. Senin gibi bir manyağın Fransa toplumu içinde yer almaması gerektiğini düşünüyorum, ama basın öyle bir kampanya başlattı ki adaletin sağlanamayacağı kuşkusunu, etki altında kaldığı kuşkusu nedeniyle sana bu cezayı verdim”* Sorum şu: Yargılama aşamasında basının ve diğer baskı gruplarının yargıç veya yargılama üzerindeki etkileri sonucunda etik kuralların bu durumda nasıl devreye gireceği konusunu sormak istiyorum. Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Yani basının bu konudaki etkisi sonucu verilen kararın etkililiğini sormak istiyorum. Teşekkür ederim.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Çeviriyi yapabildik mi? Buyurun.

■ Prof. Dr. Nihal JAYAWICKRAMA

Öncelikle şunu söyleyebilir miyim? Sizin bahsettiğiniz konu şunu gösteriyor: Bizim belki henüz daha keşfetmediğimiz bir konuya işaret ediyor. Davranış kuralları bir hâkimin, bir davanın idaresindeki tavırlarını içerir, davanın içeriğinin, idaresini değil. Buradaki sizin bahsettiğiniz vakada hâkimin davranışı tamamen mahkemede cereyan ediyorsa, temyize iyi bir mesnet teşkil edebilir. Şöyle ifade edeyim: Kanada’da ve Avustralya’da ve Yeni Zelanda’da böyle bir şikâyet mahkeme davaya bakarken işleme alınmaz. Ancak burada daha düzgün bir şekilde belki temyize mesnet olabilir bu, buradaki yargısal davranışı eleştirebilirsiniz. Yargısal davranış açısından bu mesnedi oluşturur evet, temyiz için, yani hâkimin söylediklerini göz önüne alırsak kendi şahsi görüşünü mahkemede ifade etmek gayet ciddi bir temyiz mesnedi oluşturur. Ancak burada medya meselesine gelecek olursak, bence bu önemli ve zorluk arz ediyor. Burada bir tartışma konusu oluşturabiliyor. Yani ciddi bir baskı yaratabiliyor medyanın bu tavırları hâkimler üzerinde ki bunu ben de şahsen benzer durumlarda yaşadım. Bir rahibin çocuklara yaptığı cinsel taciz durumunda davaya bakmıştım ve ertesi günü gazeteyi açtığımda medyanın söylediklerimi yazdığını gördüm. Peki, insanları nasıl eğiteceğiz ve eğer medya bizim üzerimize baskı koyduğunda vazgeçersek ne olacak? Bizim mesleğimiz zaten bundan ibaret, yani sadece hükümetten bağımsız olmak ya da idarecilerden bağımsız olmak anlamına gelmiyor. Diğer insanların çıkarlarından ve medyanın ilgisinden de kendimizi bağışık ve bağımsız kılabilmemiz lazım. Bu yüzden tarafsız ve bağımsız kalarak işimizi doğru düzgün yapmamız icap etmekte. Bunu şu yüzden söyledim, bunun tabii ki bir sebebi var bu soruda, şöyle bir şey var, burada ortaya çıkan gelişen, bizim ülkemizde giderek arttığını gördüğümüz bir sorun şu: Sosyal medyanın kullanılması yargıda. Bunu da şu yüzden vurgulamak istedim; çünkü öyle bir noktaya geliyor ki bu, bu senaryo öyle bir noktaya geliyor ki bizim bağımsızlığımızı ve tarafsızlığımızı etkileyecek bir hal alabiliyor. Bu acaba sorunuza yeterince iyi bir cevap oldu mu? Peki, teşekkürler.

Ben de medya ve medyanın etkisiyle ilgili bir şey söyleyebilir miyim, mahkemeye ilgili? Kısa bir paragraf okumak istiyorum bir yorumdan, dıştan gelen etkilere yönelik olarak, mahkemeyi etkilememesine yönelik olarak, bu Güney Afrika’da yaşanmış bir vaka. Güney Afrika Anayasa Mahkemesinin bir karar vermesi gerekiyor. “Ölüm cezasının zalim ya da insanlığı aşağılayıcı eylemlere verilebilir mi”yi ve kamuoyunun çok güçlü bir şekilde görüşü vardı. Yani neyin zalimce ya da insanlık onurunu aşağılayan bir şey olduğuna dair medyada da bunu çok net bir şekilde kamuoyu görüşüne aktardı. Bakın, buradaki alınan karar: Elimizdeki mesele güney Afrikalıların çoğunluğunun hangi cezanın uygun olacağına inandığı değildir, hangi cezayı Anayasanın bize yetkiyle verme imkânını tanıdığıdır. Yani bizim mahkemelerin görevi Anayasayı yorumlamak ve bunun maddelerini korku ya da tarafgirlik olmadan uygulamaktır. Eğer kamuoyunun görüşü yeterli olsaydı, o zaman ne Anayasaya, ne de yargıya gerek kalırdı. Buradaki mahkeme kendisini ve görevini Anayasanın bağımsız ve tarafsız bir uygulayıcısı olarak görmekten imtina edemez ve kamuoyunun ya da medyanın görüşüne istinaden herhangi bir taraf lehine tarafgirlik yapamaz.

GRUPLA ÇALIŞMA TEKNİKLERİ

Öğrenmenin Değeri

Prof. Dr. Rifat MİSER

Proje Uzmanı

Hayatta kalmak için her canlı yeteneklerini ara vermeden, kesintisiz kullanır. Kuşların kanatlarından, balıkların yüzgeçlerinden, vahşi hayvanların pençelerinden vazgeçmeleri nasıl söz konusu değilse, insanlar da öğrenmekten vazgeçemezler: Öğrenme hayatta kalmayı, hayatı iyileştirmeyi sağlayan en baskın insan yeteneğidir. Bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin, bunlara bağlı toplumsal ve kültürel değişmelerin giderek arttığı günümüzde öğrenme giderek daha yaşamsal bir hal almaktadır. Bu yüzden günümüzde eğitim sistemlerine yön veren en önemli kavram yaşam boyu ve yaşam genişliğinde öğrenmedir.

Yaşam boyu öğrenme kavramı herkesin kendi yaşamından çok iyi bildiği bir olguya dayanır: Öğrenme belirli yaşlarla sınırlı değildir. Yeni kişisel ve toplumsal ihtiyaçlar ortaya çıktıkça yeni öğrenme ihtiyaçları da ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden herhangi bir mesleğin en üst seviyelerine ulaşmış olmak öğrenilecek bir şey kalmadığı anlamına gelmemektedir. Etik, antik Yunancanın karakter anlamındaki “ethos” sözcüğünden gelen ve binlerce yıldır felsefecilerin üzerinde çalıştığı bir kavramdır. Ancak İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası kabul gören metinler; Türkiye’nin AİHM’nin yargı yetkisini ka-

bul etmesi, imzaladığı uluslararası sözleşmeleri iç hukukunun bir parçası sayması gibi durumlar, yargı meslek ahlâkında da ortak anlayışları gerektirmiş ve bu yüzden yargı mensuplarını yargı meslek etiği tartışmalarının içine çekmiştir. Nitekim hukuk fakültesi öğrenciliği yıllarında başlayan etiğe ilişkin öğrenmeler şimdi de devam etmektedir.

Yaşam genişliğinde öğrenme kavramı da yine herkesin kendi yaşamından çok iyi bildiği bir başka olguya dayanmaktadır: Öğrenme okulla sınırlı değildir. Nitekim her insan her gün iş toplantılarında, evde, internet başında, sokakta sürekli öğrenmektedir. Etik konusundaki öğrenmeler de bu sempozyum kapsamında dünden beri sürmektedir. Bugün de grup tartışmaları ile devam edecektir.

Bilindiği üzere öncelikle anket yoluyla Yargıtay mensuplarının Yargıtay Meslek Etiği ile ilgili görüşleri kendilerine sorulup öğrenilmiştir. Şimdi de bu konuda görüş alışverişinde bulunmak için grup çalışmaları yapılacaktır. Gruplar birbirleri ile yüz-yüze etkileşen, birbirlerini etkileyen az sayıda insandan oluşur. Bunların gerçekleştirecekleri ortak bir amaçları ve bu amaçları gerçekleştirme isteği olduğunda, kararların niteliği de doğruluğu da yükselir.

Grup çalışmaları için her grubun kendisine öncelikle bir kolaylaştırıcı seçmesi uygun olacaktır. Kolaylaştırıcıların, grupların masalarında bulunan hatırlatma formlarından yararlanarak tartışmaları başlatması, görüş alışverişine herkesin katılımını sağlaması ve ortaya çıkan düşünceleri özet olarak kayıt etmesi beklenmektedir.

Hepinize keyifli öğrenmeler diler, saygılarımı sunarım.

2. GÜN

ÇALIŞMA GRUPLARININ SUNUMLARI VE TARTIŞMALAR

OTURUM BAŞKANI:

Seyit ÇAVDAR

Yargıtay Birinci Başkanvekili ve Hukuk Genel Kurulu Başkanı

KONUŞMACILAR:

Doç. Dr. İbrahim ŞAHBAZ

Yargıtay 4. Ceza Dairesi Başkanı

"Yargıtay Üyelerinin Sunumu"

Adalet BULGUROĞLU

Yargıtay Tetkik Hâkimi

"Yargıtay Tetkik Hâkimlerinin Sunumu"

Abdullah Aydın KUYUCU

Yargıtay Cumhuriyet Savcısı

"Yargıtay Cumhuriyet Savcılarının Sunumu"

Feyzullah CÖMERT

Yargıtay Yazı İşleri Müdürü

"Yargıtay Personelinin Sunumu"

14 Nisan 2017

ÇALIŞMA GRUPLARININ SUNUMLARI VE TARTIŞMALAR

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Değerli başkan arkadaşlarım, Yargıtay üyeleri, kıymetli hâkim, savcı arkadaşlarım, Yargıtayın çalışanları, değerli konuklarımız; iki günlük yoğun bir çalışma temposundan sonra sempozyumumuzun sonuna geldik. Şimdi bu bölümde gruplar halinde yapılan Çalıştay sonucu sempozyumumuzun konusuyla ilgili grupların çalışmalarını grup sözcüleri açıklayacak. Ben bu sempozyumun bu bölümünü açmadan önce bizleri buraya bir araya getiren, çok verimli olduğuna inandığım bu çalışmayı düzenleyen başta genel sekreter yardımcımız Mustafa Bey olmak üzere ekibine ve Birleşmiş Milletlerde görevli olan arkadaşlarıma ve değerli Hocama çok teşekkür ediyoruz. Emekleri çok geçti, sizler ve şahsım adına bu işin çok başarılı olacağına inanıyorum. Yargıtay içinde buna bir gerek bulunduğu içtenlikle inanıyorum. Sözlerimi çok fazla uzatmadan, sizleri de bulandırmadan ilk sözü Başkanım, sizden başlayalım, buyurun, söz sizin.

■ Doç. Dr. İbrahim ŞAHBAZ, Yargıtay 4. Ceza Dairesi Başkanı

Evet, değerli meslektaşlarım, çok kıymetli konuklar; uzaktan geldiniz, iki gündür bizimle beraber bize katkılar verdiniz, örnekler açıkladınız, oldukça yararlı oldu. Onun için sizlere teşekkür ediyoruz.

Şimdi arkadaşlar, Yargıtay üyeleriyle ilgili 5 ayrı grup oluşturduk. Her grubun temsilcisiyle de bir araya geldim, ortak ve ayrışan noktaları birleştirip, size üç-beş dakika içerisinde özetleyeceğim görüşü takdim ediyorum. Bu değerlendirmede biz etik ilkelerle ilgili bize verilen taslak metin üzerinden hareket ederek, yani karışıklığa sebebiyet vermemek için taslak metin üzerinden hareket ederek değerlendirme yapıyoruz.

Şimdi bir defa yargı etiği ilkelerinin Yargıtaya özgü olması gerekir mi, gerekmez mi konusunda 5 grup da evet dedi. Gerekçemiz şu: Yargıtay üyelerinin yaptıkları görevlerinin önem ve gereği olarak evrensel etik ilkelerine uyma konusunda takdirlerinin olmadığını düşünüyoruz. Yani Yargıtay üyelerinin görevlerini ifa ederken etik ilkelerin dışına çıkabileceklerine ilişkin herhangi bir takdirlerinin olmadığı ve etik ilkelere uygun davranmaları zorunluluğu var sonucuna ulaştık. Tabii buna bağlı olarak hesap verebilirlik, geri bildirim ve şeffaflık konusunda da bazı düzenlemeler yapılabilir. Grubun bir kısmından böyle bir görüş çıktı ve bir grup da bu şekilde özel bir düzenlemeye gerek yok, Bangalor yargı etiği ilkelerinin hukukumuzca tanınması, Yargıtayca da aynen HSYK’da olduğu gibi benimsenmesinin yeterli olduğu görüşünü dile getirdiler. Böylece her grubun görüşünü yansıtmış olduk.

İkincisi, özür dilerim, bütün gruplar bu taslak metnindeki ilkelerin hepsine 5 verdi. Tek tek açıklamayayım, tamamına 5 verdiler, ama eleştirilen, katkı gereken, yeniden düzenlenmesi gereken, çıkarılması gereken kısımları da yeri geldikçe belirteceğim.

Bağımsızlık konusunda yine herkes hemfikir, bir farklı düşünce yok. Ancak Bangalor yargı etiğinde yer almasına rağmen, orada “bağımsızlık” başlığı altında düzenlenmesine rağmen grupların neredeyse tamamına yakını burada yer alan 1.1 ve 1.9 hariç diğerlerinin tarafsızlık kapsamında değerlendirilmesinin daha uygun olacağı görüşüne varıldı. Denilebilir ki Bangalor yargı etiğinde bunlar bağımsızlık kısmında, neden biz buraya böyle alalım? Bangalor yargı etiği bir bakıma hükümetlere de hitap ediyor. Çünkü hükümetlerin de iç hukuklarında yargının bağımsızlığını sağlayacak mekanizmaları getirmeleri, bu konuda görevlerinin olduğu şeklinde düzenlemeyi de içerdiği için onun tarafsızlık kısmında yer almasının daha uygun olacağı kanısı var. Tabii burada içini açabiliriz, bağımsızlık ve tarafsızlık iç içe, biri olmadan diğeri olmuyor, birbirini tamamlayıcı, ama tarafsızlık kısmında yer almasının daha uygun olacağı görüşü var. Böyle de kalabilir, ama daha uygun, daha estetik olur diye düşünüyoruz.

Burada 1.9’da bir hüküm var. Onun da etkinlik kısmında düzenlenmesinin uygun olacağı düşünüldü. “*Hâkim yargı bağımsızlığının muhafazası için temel unsur olan halkın güvenini güçlendirecek şekilde yargı etiğiyle ilgili yüksek standartlar sergiler ve yüceltir*” Bunun etkinlik kısmı içerisinde yer almasının daha uygun olacağı düşünüldü, takdir sizlerin.

Tarafsızlıkla ilgili olarak paragraf 2.3’te son cümle ya metinden çıkarılmalı, son cümlelerin ne olduğu üzerinde daha açık bilgi vermek ve aydınlatıcı olmak adına orada şöyle bir hüküm var: “*Hâkim tarafların onayıyla önündeki bir konuda taraflar ve avukatları uzlaştırmak için ayrı ayrı görüşebilir*” diyor. Bu bizim hukukumuzda öteden beri hiç kabul görmeyen bir husus olmakla beraber uzlaştırma ve arabuluculuk kurumu gelişmeleri olduğu için belki ilk derecelerde bu olabilir, ama yüksek yargının temyiz incelemesinde pek uygun değil. Ancak bizim hukukumuzda yüksek mahkemenin ilk derece mahkeme sıfatıyla baktığı davalar da olduğu için bu cümlelerin başına “*Yargıtayın ilk derece olarak baktığı davalar hariç*” eklenebilir. Böyle bir cümle eklenebilir veya çıkarılsın, görüşler bu şekilde.

Dürüstlikle ilgili, yine bunda da tamamına katılmakla beraber şöyle bir düşünce var, 3.6 paragraf: “*Hâkim duruşma esnasında sarf edilen ve tutanağa yanlış geçirilen sözlerin düzeltilmesi dışında kararın gerekçelerinin özünü ve duruşma tutanaklarını değiştiremez*” “*değiştirmez*” denilmiş burada, “*değiştiremez*” düzenlemesi var. Zaten bu bizim iç hukukumuzda suç teşkil ediyor. Dolayısıyla bunun etiklik içerisinde değil, gereğinde disiplini de içerir tabii suç teşkil ettiği için, bunun da metinden çıkarılması veya yeniden kaleme alınması uygun olur görüşü var.

Meslek onuruna uygunluk, şimdi burada 4.20 var. Bu cinsel ilişki, vesaire sabah tartıştığımız konu, bunun tamamen metinden çıkarılması düşünülüyor bü-

t n gruplar tarafından, kaldı ki sabahki açıklama da neredeyse diğ r grupların da anketörlerin de g r   leri vardı. Bunun çıkarılması, saten bu suçtur. Hiçbir hâkimin, hiçbir kamu görevlisinin, hatta hiçbir sokaktaki vatandaşın böyle bir şey yapmasını hiçbirimiz kabul etmeyiz. Zaten suç, yani vatandaşa dahi suç olan bir şeyi hâkim, savcının yapması da düşünülemez. Çünkü bu meslek etiği, mesleğin yüksek fonksiyonu, üstlendiği görev gereği zaten olağanüstü bir dikkat ve hassasiyet gösterilmekte, o nedenle çıkarılmalı.

Yine bir başka husus var 4.7’de, siyasi partilerle ilgili düzenleme yapılmış. Belki bu çalışma yapılırca  rneđin, Almanya’da hâkim, savcılarının siyasi partilere  ye olmaları mümkün, ancak bizim Anayasamızın 68. maddesinin 5. fıkrasında açık hüküm var: Hâkimler, savcılar, diğ r yüksek yargı organları  yeleri, silahlı kuvvetler mensupları, kamu görevlileri, i  i niteliğinde olmayan kamu görevlileri de dahil siyasi partilere  ye olamayacakları için burada yer alan hükmün çıkarılması gerekiyor. Çünkü Anayasada açıkça yasak var.

Yine 4.8’de bir düzenleme var. Bunun da ilk cümlesinin çıkarılması gerekiyor g r   ndeeyiz. O da  u, okuyayım, daha kalıcı olsun: *“Hâkim  ahsına ve ailesine ait olan ve mutemet olduğu mal varlığı hakkında bilgi edinmek için makul bir çaba sarf etmelidir”* Devamında: *“Bu mal varlıklarının idaresini hâkimlik görevini etkilemeyecek suretle ifa eder”* deniliyor. Bu cümlenin ikisi birleştirilerek, aradaki *“hakkında bilgi edinmek için makul süre ve çaba sarf etmeli bu mal varlıklarının”*  eklindeki kısım çıkarılmalı. Yani iki cümle birleştirilerek yeni bir düzenleme yapılmasının uygun olacağını d   nm  . Çünkü çok anlaşılır değil, oysa biz yasalar gibi bu tür ilkelerin de açık, net, anlaşılabilir olması, çünkü hâkimleri madem uyaracağız, bundan böyle dikkat et diyeceğiz, bunun da açık ve net olması gerekir. O da gene yasa ilkesiyle uyumlu olur diye düşünüyoruz.

E itlikle ilgili düzenlemede hiçbir sorun yok, hiçbir meslektaş ve grubun bunun aleyhine g r    yoktur. Bunlar yerinde bulundu.

Yetkinlik ve  zen konusunda bir ufak şey var. Bağımsızlıkla ilgili anlatmı tım, 1.9 paragrafın buraya eklenmesi uygun olacak. Ayrıca buraya gruplardan bir kısmı ehliyet ve liyakatin de buraya eklenmesi gerekir diye g r   ler var.

Kurulun oluşturulmasıyla ilgili kısma gelince, şimdi bizim tabii bu 4.a’da ikinci cümledeki düzenlemeyi gözden geçiriyoruz. Okuyayım çok net anla ılısın diye, burada şöyle bir husus var: Danışma kurulu oluşumuyla ilgili kurul olu sun, onda sorun yok, ama oluşumuyla ilgili teknik bir konu. *“Danışma kurulu Yargıtay başkanı ya da ba kan vekilinin başkanlığı altında Yargıtay cumhuriyet ba savcısı veya ba savcı vekili, Yargıtay genel sekreteri yahut da yardımcısı 2’si hâlâ görev yapan 2’si emekli Yargıtay  yelerinden olmak üzere 7 kişiden oluşur. Kararlar salt çoğunlukla”*  imdi burada görevli olanların birçoğu Yargıtayın kendi yasasında hüküm var, başka kurullarda da görevliler. Disiplin ve cezai yaptırımla ilgili karar alma, mahkemeye, yargılamaya sevk etme, disipline sevk etme, hatta disiplin ve yargısal soruşturma yapacakları belirleme gibi görevleri de olduğu için bu görevlilerin burada yer almaması, farklı bir düzenleme gerekir diye düşünüyoruz.

Bir başka husus: Şimdi emekliler de denilmiş, bu kadar ciddi bir konuda emekli olduktan sonra avukatlık yapan, şirketlere danışmanlık yapan, ticaretle uğraşan, politikaya karışan birçok meslektaşlar var. Burada da objektif ilkelerin belirlenmesi dışarıdan atanacaklar için bunların açık, net, objektif ölçülerini koruması lazım. Şimdi biz buraya böyle yazdığımızda herhangi biri alınabilir anlamına geliyor düzenleme, oysa objektif ölçülerini koyarsak, şu özelliklerini taşıyanlar dersek işimiz kolaylaşacak ve etik ilkelerin yaşama şansını güçlendirmiş, kalıcı kılmış olacağız.

Birkaç gruptan arkadaşlar biraz önce metinler arasında belirttim, ama son bu sabrınıza sığınıyorum Başkanım, süre kısa tabii. Şeffaflık, güvenilebilirlik, hesap verebilirlik, hakkaniyet, savunma hakkına özen gösterme, masumiyete özen gösterme gibi ilkelerden de söz eden arkadaşlar oldu. Gerçi bunların birçoğu yargısal işle ilgili, yani yasa yolunda gözetilen hususlar olmakla beraber yine de bu ilkelerin de yer almasının uygun olacağını belirttiler. Elbette uygun olacaktır. Yasada hükümler var, ama mademki etik ilkeleri getiriyoruz, bunların da bir şekilde maddeler arasında serpiştirilmesinde yarar görülüyor. Sabrınız için teşekkür ederim, temenni ederim faydalı olur ülkemize, hukuk devletine, hukukun üstünlüğüne katkı verir diye düşünüyorum. Bir yenilemedir, meslektaşlar da bu vesileyle kendilerini yenilerler, bu ilkeleri okurlar. Muhtemeldir uzun erimde bunlarla ilgili eğitim verilir, hatırlatmalar yapılır, yararlı olur. Saygılar sunuyorum.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Başkanımıza çalışmaları bu şekilde kısa ve özetle toparlamasından dolayı teşekkür ediyorum. Ben sözü Hâkime Hanıma bırakıyorum, kısaca söyleyeceklerinizi alalım, buyurun.

■ Adalet BULGUROĞLU, Yargıtay Tetkik Hâkimi

Teşekkür ederim Başkanım. Çok değerli meslek büyüklerim, değerli meslektaşlarım ve tüm değerli katılımcılar; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Yargıtay 2. Ceza Dairesi Tetkik hâkimiyim. Biz de 7-8 grup halinde en az 10'ar kişilik olmak üzere bir çalışma yaptık. Şöyle bir 7-8 başlık halinde birer cümle ifade etmek istiyorum.

Genel olarak 6-7 grubumuz şöyle bir görüşe vardı öncelikle: Yargıtaya özgü etik kurallar evet, belirlenmeli, bu çoğunluk görüşü, ama bir-iki grubumuz genel etik ilkelerinin yeterli olduğu kanaatine vardıklarını söylediler. Yargıtay üyeleri ve tetkik hâkimleri yargı etiği ilkeleri ön taslağındaki gibi kazuistik bir metoda gerek olmadığı, bu kadar ayrıntılı düzenlenmesine gerek olmadığı görüşü de ağırlıklıydı. Beşeri, etik ve yargı etiği ilkelerinin de ayrılması gerektiği görüşü çıktı. Bir grubumuz yine buna ek olarak bağımsızlık, tarafsızlık ve dürüstlük ilkelerinin zaten her hâkim için olmazsa olmaz ilkeler olduğunu, ayrıca bunların düzenlenmesine gerek olmadığını da söylediler. Bunu da belirtmek isterim.

Kendi not aldığım şekliyle devam edeceğim izninizle, yargı etiği danışma kurulunda sayın başkanlarımdan ve üyelerimden özür dileyerek bir de tetkik hâkimi olması gerektiğini tabii düşünüyoruz, bizler uygun olacağını düşünüyoruz. Gülriz Hocamız sabah anket çalışmalarını aktarırken “*yüzde 40 oranında sadece hâkimlerin olması yeterlidir görüşü çıkmış, yüzde 30 oranında başka meslek mensuplarından da katılım olabilir denilmiş*” demişti. Bizim evet grubumuzdan da şöyle bir görüş çıktı: Sadece hukukçu olmasına gerek yok, akademisyen kökenli insanlar olabilir, iletişim uzmanı olabilir, sosyolog, toplum bilimci de olabilir, hatta 7 kişiyle de sınırlamaya gerek yok, daha da fazla olabilir görüşü ağırlıklıydı. Bir de bu taslağı okuduğumuz zaman sadece hâkimler bir konuda danışma kuruluna mı danışacak, yoksa vatandaş da bir şikayette bulunabilecek mi hâkimle ilgili, bu çok net değil denildi. Daha ayrıntılı düzenlenebilir görüşü çıktı açıkçası. Yine adı yargı etiği danışma kurulu, ama HSYK da etik ilkelerini belirleyeceğine göre HSYK için ayrı bir danışma kurulu mu olacak, o da çok net değil. İki farklı kurula mı tabi olacağız denildi ve bu danışma kuruluyla ilgili olarak son bir şey daha söylemek istiyorum. İlk etik ihlalinde, hâkimle ilgili ilk etik ihlali kararı çıktığında bunun sicil dosyasına girmemesi gerektiği, ama sonraki ihlallerde bir itiraz hakkı da olması gerektiği görüşüne varıldı.

Ben yine sayın başkanlarımdan ve tüm üyelerimden özür dileyerek bir şey daha belirtmek istiyorum. Üyeler ve tetkik hâkimleri arasındaki ilişkiler tabii, biz tetkik hâkimleri bir araya gelince epeyce bir dertleştik kendi aramızda, “*meslek onuruna saygın davranılmalı tetkik hâkimine yönelik*” şeklinde belki bir cümleyle bir ilke kararı alınabilir diye düşündük. Onu da belirtmek isterim.

“*Hâkim bağımsızlığı ve basın özgürlüğü arasında bir denge kurulmalı*” dedi bir gruptaki temsilcimiz. Kurum içinde, yani Yargıtay bünyesinde bir basın bürosu kurulup, aktarım vatandaşa, kamuya aktarım o basın bürosunda yapılabilir, daha uygun olur denildi. Yine hâkimlerin sosyal medyadaki paylaşımlarda siyasi ya da uzlaşma konusu olaylarla ilgili herhangi bir paylaşım yapmamasının uygun olacağı kendi öz denetimi açısından dile getirildi.

Son olarak bir şey daha söylemek istiyorum. Bu ön taslaktaki yetkinlik ve özen ilkesi kapsamında biz hâkimlerin uluslararası hukuk belgelerini, karşılaştırmalı hukuktaki gelişmeleri, karşılaştırmalı hukuk belgelerini takip etmesi, işte kendini geliştirmesi konularına yer verilmiş. Tetkik hâkimi olarak o kadar ağır koşullarda çalışıyoruz ki öncelikle bizim çalışma koşullarımızın bir parça iyileştirilmesi ve bu bağlamda da belli fırsatlar ve olanaklar tanınması bu şekilde gelişimimizi sağlayabilmemiz için gerektiği görüşü ağır bastı. Nelerin kalması, nelerin çıkarılması gerektiğiyle ilgili ön taslaktaki hususta Başkanım zaten açıkladı, biz de aynen katılıyoruz. Ben tekrar etmek istemiyorum. Çok teşekkür ediyorum sabırla dinlediğiniz için sürçülisan ettiysem affola, teşekkür ederim.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Hâkime Hanıma çok teşekkür ediyoruz. Sırayı savcıların görüşünü iletmek üzere Savcı Beye bırakıyorum, buyurun.

■ Abdullah Aydın KUYUCU, Yargıtay Cumhuriyet Savcısı

Teşekkürler Başkanım, saygılar sunuyorum. Ben de kısaca cumhuriyet savcıları olarak etik ilkelerle ilgili ön taslak konusundaki çalışmamız üzerine varmış olduğumuz çeşitli kararları, aldığımız kararları ve görüşleri kısaca anlatacağım.

Üç grup halinde çalıştık. Anket sonuçlarına göre Yargıtay cumhuriyet savcıları için ayrı etik ilkelerin olması gerektiği konusunda çoğunluk görüşü olduğu anket formda belirtiliyor. Fakat bizim çalışmada üç gruptan ikisi, yani çoğunluk Yargıtay cumhuriyet savcıları için böyle bir ayrı etik kodun, ilkelerin saptanmasının gerekli olmadığı görüşündeler. Bu görüş de kendi içerisinde ikiye ayrılmış durumda: Bunlardan biri tüm hâkim ve savcılar için bir etik ilkeler kabul edilmeli, Yargıtay cumhuriyet savcılarının görevlerinin farklılıkları dolayısıyla buna özgü ek ilave edilmesi gerekenler bu etik ilkelere eklenmeli görüşü. İkincisiyse, Yargıtayın saptamış olduğu etik ilkelerin esasa alınması, varsa Yargıtay savcılarının görevlerinden kaynaklanan özel durumların buna eklenmesi şeklinde. Azınlık görüşüyse, uluslararası uygulamada diğer ülkelerdeki üst mahkemelerde bir bütün halinde personeli de kapsar şekilde etik ilkelerin benimsenmesinden hareketle bizde de Yargıtay Cumhuriyet savcıları için ayrı etik prensiplerin kabul edilmesinin daha doğru olacağı, bunu saydamlığın sağlanması, hesap verilebilirliğin sağlanması konusunda anılan kurumun daha işlevsel birtakım görevler üstlenebileceğinden hareket edilerek söylendi.

İkinci olarak mesleki davranış biçimi konusunda şunu belirtmemde fayda var: Yargıtayın belirtmiş olduğu ilkeler Yargıtay cumhuriyet savcılarına göre çok daha geniş, incelediğimizde Yargıtay cumhuriyet savcıları için etik ilkelerin Bangalor etik ilkeleri ve Budapeşte ilkelerinin hemen hemen benzer cümleler ya da farklı kelimeler kullanılmak suretiyle aktarılmasından ibaret. Dolayısıyla bizim burada çok fazla problemimiz yok. Bu bağlamda mesleki davranış biçimiyle ilgili kısma işaret etmek istiyorum. “*Kamu yararına hizmet ederler ve kamu yararını korurlar*” şeklindeki bir “i” bendi, bu cumhuriyet savcıları tarafından özellikle üzerinde duruldu. Bunun çıkarılması ya da bir altındaki “j” bendi var: “*İnsan onuru ve hakları kavramına saygı gösterirler, korurlar ve yüceltirler*” şeklindeki bentle birlikte yeniden düzenlenmesinin uygun olacağı düşünüldü.

Bağımsızlıkla ilgili olarak iki bent halinde düzenlenmiş durum, bunun tek bir paragraf halinde daha ayrıntıya girmeksizin genel bir şekilde formüle edilmesinin üzerinde duruldu ve kabul edildi. Özellikle burada “*hâkimlerden bağımsızdır*” şeklinde vurgunun pek gerekli olmadığı, yani herkesten bağımsızdır, dolayısıyla hâkimlerden de bağımsızdır, dolayısıyla bu özel olarak buna vurguya ihtiyaç duyulmadığı belirtildi.

Tarafsızlık konusuna gelince, tarafsızlık konusunda altı bent özellikle davranışlar konusunda sıralanmış. Bunlardan d, e, f bentleri dikkatlice incelediğimizde bunlar ceza yargılamasında cumhuriyet savcılarının davranış biçimleriyle ilgili, dolayısıyla buradaki bu üç bendin “*tarafsızlık*” kısmından çıkarılıp “*ceza yargılamasındaki davranış biçimleri*” başlığı altına alınması önerilmektedir ve kalan kısmın da yine çok daha düzgün bir şekilde ifade edilmesi önerildi.

Ceza yargılamasında davranış biçimiyle ilgili 4 no.lu fıkra da alt alta çok sayıda davranış kalıpları söz konusu, bunlar baktığımız takdirde birbirinin içine giren tekrarı mahiyetinde olabilecek olan hususlar var. Bu tekrarlardan kaçınmak amacıyla biraz daha sadeleştirmenin ihtiyaç olduğu görüşündeyiz. Ayrıca bu hususların kaleme alınırken Yargıtay cumhuriyet savcılığının özellikle temyiz merci olarak görev yapması üzerindeki duruma hassasiyet gösterilmesi gerektiği ifade edildi bu kaleme alınış sırasında.

Özel yaşamda davranış biçimi konusu, bu tamamen uluslararası belgelerden alıntı durumunda ve dolayısıyla burada ekleyecek, çıkaracak bir husus biz görmüyoruz. O belgelerdeki ifadelerin benzer şekilde ifade edilmesi, anlatılması söz konusu.

Bir de bizde bu etik ilkelerden sonra 6 numara başlığı altında “*haklar*” düzenlenmiş durumda, burada iki grubumuz bu haklar konusunda Yargıtay cumhuriyet savcılarının bir görev yeri süresi teminatının getirilmesinin isabetli olacağını belirtti. Makul işe makul süre verilmesi gibi hususun eklenmesinin doğru olacağı görüşü sunuldu. Ancak bir grupsa haklar kısmının bu şekilde etik ilkeler formalarının altında yer almasının başka ülkelerdeki ulusal düzenlemeler nazara alınmak suretiyle çıkarılmasının, bu bölümden çıkarılmasının daha uygun olabileceği de düşünüldü. Bizim genel olarak etikle ilgili konuda çoğunluk görüşümüz yargı etiği danışma kurulunun oluşumuna bir itiraz yok. Ancak bir grubumuz saydamlığın sağlanması ve böylelikle kamuoyunun güveninin artırılması için mutlaka uzman olan bir akademisyen ya da baro temsilcilerinden birilerinin ki mutlaka bu özelliklerinin belirtilmesi suretiyle kurula seçiminin, kurulda yer almasının uygun olabileceği değerlendirildi.

Bir diğeri genel anlamda söylüyorum bunu da, Cumhuriyet savcılarının tarafsız davranamayacağı durumlarda soruşturma ve kovuşturma aşamalarında görevden kaçınması, görevden çekilmesi hususunda bir ilkenin bu ilkeler içerisinde yer almadığını gördük. Bunun da değerlendirilmesi gerekir, eklenmesi gerekebilir. Çünkü konumuz zaten tarafsızlıksa, dolayısıyla tarafsız olması beklenen ve bu konuda şüphe duyan cumhuriyet savcısının o görevden kaçınması, çekilmesi hususunun eklenmesinin isabetli olabileceği değerlendirildi.

Bir diğer husus: Yargıtay cumhuriyet savcılarının meslektaşlarıyla ve birlikte çalışmış olduğu yargı çalışanları personeliyle ilişkilerinde ne şekilde davranmalarını gösteren bir etik prensibe de burada yer verilmesinin isabetli olacağı kaydedildi.

Görüşlerimiz bunlardan ibaret, ben teşekkür ediyorum herkese.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Sayın Savcıma teşekkür ediyorum ve nihayet sözü Yargıtay çalışanlarının sözcüsüne bırakacağız. Bakalım, onlar ne söyleyecek? Buyurun Müdürüm, söz sizin.

■ Feyzullah CÖMERT, Yargıtay Yazı İşleri Müdürü

Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkanım. Sayın Yargıtay Başkan Vekilim, sayın daire başkanlarım, sayın tetkik hâkimleri ve cumhuriyet savcılarım, değerli konuklarımız, sevgili personel arkadaşlarım; Yargıtayda düzenlenen şeffaflık, etik ve güven projesine Yargıtay personelinin dahil edilmesi ve davet edilmesi için hepinize saygı sunuyorum, yönetime teşekkür ederim efendim.

Gruplar halinde yapmış olduğumuz toplantıda sözcülerle ortaklaşa ana başlıkla halinde bazı maddeler ve önerilerimiz olacak, arz ediyorum efendim. Lütfen bizi hoş karşılayın, bazı şeylerimiz var, şunları aktarmak zorundayız, başlıklar halinde aktarıyorum efendim. Teşekkür ediyorum.

Etik kurulun oluşturulması ve kurulda görev alacakların en azından birer kişi olmak üzere yazı işleri müdürü, şef, zabıt kâtibi, mübaşir ve hizmetlilerden oluşması.

Görevin ifası: 1-10. maddede belirtilen kuralın uygulamada da sağlanması,

Gizlilik: Gizlilik mutlaka olmalı, gizlilik kuralı uygulanırken hiyerarşik yapının da bu kuralı bozmaması gerekmektedir.

Çıkar çatışması: Kurum personelinin görevde yükselme haklarının ihlal edilmesi sonucunda çıkan güvensizlik ortamı eşitsizlik ve adaletsizlik duygularının gelişmesine neden olmaktadır. Dışarıdan personel ataması yapılması çalışan ve aday memur ve hizmetli ve şef arkadaşların motivasyonunun bozulmasına sebep olmaktadır ve etik kurallarına uymamaktadır.

Cinsel taciz: “*Cinsel*” kelimesi kaldırılarak “*taciz*” başlığı altında mobbing uygulaması, hoşgörüsüz davranış, ayrımcılık, psikolojik baskı gibi uygulamalar yapılmamalı. Her türlü tacize uğrayanların haklarında gizlilik esasının uygulanması, cinsel tacizde “*dikkatsizlik*” diye bir kelime var. Lütfen bunun kaldırılmasını arzu ediyoruz. Takdirlerinize arz ediyorum efendim.

Eşit ilkesinin de etik kurallara eklenmesi, aynı kurumda çalışanların hiyerarşik yapı göz önünde bulundurularak aynı haklara sahip olmalı, herkes sosyal haklardan eşit şekilde yararlanmalıdır. Yüksek yargı tazminatının yargı çalışanlarının da hakkı olduğu unutulmamalı, en azından Anayasa Mahkemesinin personelinin almış olduğu maddi haklardan yargılanıp, Yargıtay personelinin de yararlandırılmasının sağlanması gerekir.

Etik kural ihlalinde ne gibi yaptırımların uygulanacağını belirtilmesinin sağlanması hususunu da takdirlerinize sunarım. Hepinize saygı sunuyorum.

Moderatör: Seyit ÇAVDAR

Ben gruplar adına görüşleri sunan her dört sunum yapan arkadaşımıza da teşekkür ediyorum. Merak etmesinler, Yargıtay çalışanları bizden para istediler diye onlara bir şey yapmayız yani, keşke elimizden gelse, bütçeyi biz hazırlayabilsek, sizlerin çok daha fazla şeyler hak ettiğinize inanan başkanlardanım. Yargıtayda aksini düşünen de olduğunu şahsen ben düşünmüyorum. Sizin ne zor şartlarda nasıl çalıştığınıza hepimiz şahit oluyoruz, ama biliyorsunuz bu maaş işi sadece biz uğraşıyoruz birinci başkanlık olarak, inşallah daha önceki oturumda bir otopark sorununu dile getirmiştiniz. Yeni Yargıtay binası yapıldığı zaman bu sorun çözülür, inşallah bütçede de Yargıtay çalışanlarına Yargıtay 1. Başkanlığının isteği doğrultusunda bir artış gelir, herkes mutlu olur. Ben sizlerin sabırla iki gün bu sempozyumu takip etmeniz, katkı vermenizden dolayı sizlere, bu sempozyumu hazırlayan başka Genel Sekreter Yardımcımız Mustafa Saldırım ve ekibi olmak üzere burada sunum yapan yerli ve yabancı tüm arkadaşlarımıza şahsım ve Yargıtay adına teşekkür ediyorum.

